

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การออมของประชากรวัยผู้ใหญ่ ความรู้ ทักษะคิ บััจจยัที่มีอิทธิพลต่อการออม และกลยุทธ์ในการส่งเสริมการออม ทั้งนี้เนื่องจาก คณะผู้วิจัยมีความตระหนักต่อปัญหาการเข้าสู่สังคมสูงอายุของประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมการหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการออมสำหรับประชากรวัยผู้ใหญ่ เพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพในอนาคต เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง ที่ควรมีการศึกษา ดังนั้น จึงเกิดการจัดทำโครงการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ที่สามารถนำไปใช้ในการขับเคลื่อนประเทศชาติต่อไปจึงได้พิจารณาให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อจะได้ง่ายต่อการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนโครงการวิจัย หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งภาคประชาชนที่ให้ความร่วมมือในด้านข้อมูล ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุในการเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานโครงการในหลาย ๆ ด้านทั้งในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านการประสานงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการร่วมมือกันจัดทำโครงการของนักวิจัยทั้ง 12 สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ นางสาวซาร่าห์ บินเยาะ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินโครงการวิจัย ให้คำปรึกษา และสนับสนุนให้การศึกษาวิจัยสำเร็จลุล่วง และผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-11 และเจ้าหน้าที่ที่สังกัดหน่วยงานสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการทุกท่านที่เป็นผู้สนับสนุนให้คณะนักวิจัยสามารถดำเนินกระบวนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปด้วยความสะดวก ทั้งนี้คณะผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

คณะผู้วิจัย

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ผู้วิจัย : สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12

ปี พ.ศ. : 2559

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ลักษณะการออม ความรู้ ทักษะการออม ปัจจัยที่มีผลต่อการออม ความต้องการสนับสนุน และกลยุทธ์การส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในพื้นที่ 36 ตำบล เป็นจำนวน 4,284 คน ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการสนทนากลุ่มในพื้นที่ 36 ตำบล จำนวน 36 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยพรรณนารายละเอียดตีความจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต ผลการศึกษาโดยสรุปมีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการออมระดับมาก ทักษะการออมระดับสูง มีพฤติกรรมการออมในระดับปานกลาง ความรู้เกี่ยวกับการออม ทักษะการออม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม มีผลในเชิงบวกต่อการออม โดยปัจจัยทางจิตวิทยาสามารถอธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้เพิ่มขึ้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการออม และทักษะการออม อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเกี่ยวกับความรู้ด้านการออม และต้องการอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่มี 3 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การส่งเสริมการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย กลยุทธ์การส่งเสริมความรู้สู่การออม และกลยุทธ์การสร้าง ความตระหนักในการออม

ข้อเสนอแนะ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรส่งเสริมการออมในระดับชุมชนโดยปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เกิดการจ่ายผลตอบแทนแก่สมาชิกเป็นบำนาญรายเดือน การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย หน่วยงานภาครัฐควรสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนเห็นความสำคัญของกองทุนการออมแห่งชาติ และมีการใช้จ่ายโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยกลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานให้แก่วัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุไทย และการเสริมสร้างวินัยการออม

Abstract

Subject : Strategies to Promote Financial Saving in Adulthood to Prepare for Seniorhood.

Researcher : Technical Promotion and Support Office 1–12.

Year : 2016

This research's objective was to study the situations, natures, knowledge, attitudes, influential factors, support needs and to develop promoting strategies regarding financial saving in adulthood. Mixed methodology was applied and quantitative data was collected by conducting surveys in 36 districts among 4,284 individuals. The data was processed by a package software and analyzed by descriptive statistics and inferential statistics. As for the qualitative data collection, 36 group conversations in 36 districts were analyzed by describing and interpreting, with the use of in-depth interviews and observations. The summary of the research result is as follows.

The sample group had a high level of knowledge about financial saving and a high level of attitudes toward it, while their saving behavior is at a medium level. Their knowledge and attitudes toward saving, as well as their psychological, economic and social factors, all have positive effects in their saving. In this regard, the psychological factors can best interpret the variables in saving and the social factors can help make the interpretation clearer. At the same time, the economic factors, knowledge and attitudes toward saving can be examined together to interpret the variables in saving. It was found that the sample group requires saving knowledge as well as sideline careers. There are altogether three strategies to promote saving in adulthood : strategy to increase income and decrease expenditure, strategy to promote saving knowledge, and strategy to create saving awareness.

It is suggested that Ministry of Social Development and Human Society promote saving in the communal level by adjusting Community Welfare Fund's strategies so that the members receive their financial rewards in the form of monthly pensions and that people in all ages acquire skills and knowledge for their sideline careers. Furthermore, governmental sectors should create awareness in people so that they understand the importance of National Savings Fund and live their lives based on the philosophy of sufficiency economy. As for future researches, it is suggested that they study strategies to promote careers for Thai adulthood and seniorhood, as well as strategies to encourage saving disciplines among them.

บทสรุปผู้บริหาร

ความมั่นคงทางการเงินมีอิทธิพลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลรวมทั้งการทำให้ชีวิตมีความสุขในบั้นปลายหลังเกษียณ หรือยุติจากงานได้ การเก็บออมตั้งแต่หนุ่มสาว หรือตั้งแต่วัยผู้ใหญ่จะเป็นการช่วยสร้างคุณภาพชีวิตและมีความมั่นคงในยามชรา ทุกฝ่ายจึงต้องให้ความสำคัญกับการออมของประเทศอย่างจริงจัง โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ที่จะต้องมีการออมเพื่อนำไปใช้ในอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างค่านิยม และสร้างจิตสำนึกในการออมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จได้ ด้วยเหตุนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับการออมจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญที่จะต้องศึกษา ซึ่งการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่ผู้สูงอายุ” จึงได้ถูกจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การออม ลักษณะการออม ทัศนคติ ปัจจัยที่มีผลต่อการออม ความต้องการการสนับสนุนด้านการออม และกลยุทธ์ในการส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผานวิธี การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือวัยฉกรรจ์ (Early Adulthood) อายุ 20 – 39 ปี และวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood) อายุ 40 – 59 ปี ในพื้นที่เขตความรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 (สสว. 1-12) จำนวน 36 ตำบล เป็นจำนวน 4,284 คน การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 ตำบล เป็นจำนวน 36 กลุ่ม

ผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 61.5 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.3 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 52.1 อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ร้อยละ 85.6 จบการศึกษา ร้อยละ 33.6 วุฒิมัธยมศึกษาที่ได้รับสูงสุดระดับปริญญาตรี ร้อยละ 19.7 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 35.5 มีรายได้ระหว่าง 100,001–200,000 บาทต่อปี ร้อยละ 68.5 มีหนี้สิน ซึ่งเป็นหนี้สินที่เพิ่มมูลค่าเมื่อวัดความรู้เกี่ยวกับการออมจากกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 65.3 มีความรู้อยู่ในระดับมาก สำหรับภาพรวมเกี่ยวกับทัศนคติต่อการออม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติที่มีประโยชน์ต่อบุคคลมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ซึ่งเป็นทัศนคติในด้านประโยชน์ที่มีต่อการสร้างพฤติณิสัยการออม ประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ พฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 88.6 มีการออม ในรูปแบบฝากธนาคารมากที่สุดถึงร้อยละ 24.2 เมื่อพิจารณาการตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75 มีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน ภาพรวมพฤติกรรมการออม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 81.3 มีพฤติกรรมการประหยัด ประกอบด้วย การเก็บหอมรอมริบ หยอดกระปุก วางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ่มค่า และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เก็บเงินเหลือจ่าย สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคม เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68.7 จะมีการรับรู้ความสามารถของตน ประกอบด้วย สามารถจัดสรรรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย สามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ และกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประเด็นความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบันนั้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.1 มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ประเด็นบุคคลที่ต้องดูแลและรับผิดชอบ

ค่าใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 66 มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ส่วนปัจจัยด้านสังคม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 66.1 ได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ประกอบด้วย เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และเคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรมการออม มีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออม โดยใช้ Stepwise Multiple Regression กับตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการออม ทศนคติเกี่ยวกับการออม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม (การออม) ร่วมกันได้ถึงร้อยละ 51.96 โดยตัวแปรทุกด้านมีผลในเชิงบวกต่อการออม ปัจจัยทางจิตวิทยาอธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออม อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันตามลำดับ

ความต้องการการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 88.3 ต้องการให้ภาครัฐมีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างต้องการให้สถาบันการศึกษามีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการออมให้กับเด็กนักเรียนนักศึกษา และเสริมสร้างวินัยการออม ประเด็นการกำหนดนโยบาย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.5 ได้แสดงความคิดเห็นให้มีแนวทางให้มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชน และการสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 99.0 ให้ข้อคิดเห็นว่ารัฐควรเพิ่มแนวทางควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กองทุนในชุมชนให้ประชาชนมั่นใจว่าเงินออมจะได้รับการคุ้มครอง ผลการวิจัยได้เสนอกลยุทธ์การออมในวัยผู้ใหญ่ ดังนี้

กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การส่งเสริมการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย

- 1) มาตรการส่งเสริมการเพิ่มรายได้
- 2) มาตรการส่งเสริมการลดรายจ่ายเพื่อเพิ่มรายได้

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การส่งเสริมความรู้สู่การออม

- 1) มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการออมในระดับชุมชน
- 2) มาตรการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมในสถาบัน

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างความตระหนักในการออม

- 1) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อประโยชน์ระยะยาว
- 2) มาตรการส่งเสริมครอบครัวให้เป็นกลไกหลักในการสร้างนิสัยการออม
- 3) มาตรการส่งเสริมวินัยการออมในระดับบุคคลควบคู่กับการสร้าง

รายได้

- 4) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อการพึ่งตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีแนวทางการส่งเสริมการออมในระดับชุมชนโดยใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบการออมเบื้องต้นให้แก่ชุมชน และมี

การกำหนดเงินออมขั้นต่ำต่อเดือน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออมให้แก่ประชาชน และเป็นแรงจูงใจในการออมแบบประจำ

2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนให้กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกเป็นบำนาญรายเดือนเพิ่มเติม นอกเหนือจากสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย

3. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรขับเคลื่อนให้กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนผู้พิการ และกองทุนเด็กและเยาวชนมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาด การจัดหาวัตถุดิบ การคำนวณต้นทุนการผลิตและการจัดหาช่องทางการตลาด เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน ซึ่งนอกเหนือจากการให้การกู้ยืมเงิน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนควรรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนัก และเห็นความสำคัญของการออม

2. หน่วยงานภาครัฐควรสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญของกองทุนการออมแห่งชาติ

3. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรส่งเสริมให้ศูนย์พัฒนาครอบครัว ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุมีการให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการออม การสร้างวินัยการออมให้แก่ประชาชนในพื้นที่

4. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผลโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริมแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง รวมทั้งการส่งเสริมด้านการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานให้แก่ผู้ใหญ่วัยและผู้สูงอายุไทย” เพื่อเป็นการส่งเสริมให้แก่ผู้ใหญ่วัย และผู้ที่เกษียณอายุการทำงานได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้หลัก และมีรายได้ในการเลี้ยงดูตนเอง เป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ

2. ควรมีการศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างวินัยการออม” โดยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเป็นการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างวินัยการออมที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่วัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ง
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญรูป	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 โจทย์การศึกษาวิจัย	5
1.4 นิยามศัพท์ที่สำคัญ	5
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ	7
2.2 แนวคิดพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่	17
2.3 ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออม	22
2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม	42
2.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552	48
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.7 กรอบแนวความคิด	55
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.1 วิธีการศึกษา	57
3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ	57
3.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ	63
3.4 การนำเสนอข้อมูล	65
3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	66
3.6 ข้อจำกัดในการวิจัย	66

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่	
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล	67
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง	75
บทที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของวัยผู้ใหญ่	
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	112
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของวัยผู้ใหญ่	117
บทที่ 6 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม และความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม	
ตอนที่ 1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม	121
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม	126
บทที่ 7 อภิปรายผล และกลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่	
7.1 อภิปรายผล	135
7.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่	144
บทที่ 8 สรุป และข้อเสนอแนะ	
8.1 สรุป	149
8.2 ข้อเสนอแนะ	154
บรรณานุกรม	156
ภาคผนวก	163
คณะผู้ดำเนินงานวิจัย	176

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	เพศ และสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.2	ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.3	ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.4	อาชีพปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.5	รายได้ต่อปีของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.6	กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท
4.7	กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท
4.8	หนี้สินของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.9	แหล่งที่มาของเงินกู้
4.10	ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 90.0 เป็นต้นไป
4.11	ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 80.0 เป็นต้นไป
4.12	ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 70.0 เป็นต้นไป
4.13	ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 60.0 เป็นต้นไป
4.14	ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ต่ำกว่าร้อยละ 59.0 เป็นต้นไป
4.15	ระดับความรู้เกี่ยวกับการออม
4.16	ระดับความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการสร้างพฤติณิสัยการออม
4.17	ระดับความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
4.18	ระดับความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ
4.19	ภาพรวมประโยชน์ต่อบุคคล
4.20	ระดับความคิดเห็นต่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ
4.21	ระดับทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ
4.22	ภาพรวมทัศนคติต่อการออม
4.23	การออม และวิธีการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.24	การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.25	การจัดสรรรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.26	การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.27	การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.28	การมีพฤติกรรมประหยัดของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.29	การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.30	ภาพรวมพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่
4.31	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับพฤติกรรมการออม
4.32	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมการออม

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.33 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับพฤติกรรมการออม	98
4.34 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับพฤติกรรมการออม	99
4.35 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับพฤติกรรมการออม	99
4.36 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับพฤติกรรมการออม	100
4.37 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อผลของการออมกับพฤติกรรมการออม	100
4.38 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยาต่อผลของการออมกับพฤติกรรมการออม	101
4.39 ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงินกับพฤติกรรมการออม	102
4.40 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม	104
4.41 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรมการออม	105
4.42 ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรมการออม	106
4.43 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออม	106
4.44 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อปีกับพฤติกรรมการออม	107
4.45 ความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงของรายได้กับพฤติกรรมการออม	107
4.46 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้พึ่งพิงกับพฤติกรรมการออม	108
4.47 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม	109
4.48 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลกับพฤติกรรมการออม	109
4.49 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติกับ พฤติกรรมการออม	110
4.50 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ กับพฤติกรรมการออม	110
4.51 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมทัศนคติต่อการออมกับพฤติกรรมการออม	111
5.1 การรับรู้ความสามารถของตนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	113
5.2 ความพึงพอใจต่อผลของการออมของตนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	113
5.3 ภาพรวมปัจจัยด้านจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	113
5.4 ความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบันกับรายจ่าย	114
5.5 จำนวนบุคคลที่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	115
5.6 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และสื่อ หรือแหล่งข้อมูลที่ได้รับของกลุ่มตัวอย่าง วัยผู้ใหญ่	116
5.7 การถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	117
5.8 ภาพรวมปัจจัยทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	117
5.9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการออม	118
5.10 ปัจจัยที่มีผลต่อการออม	119

สารบัญญัตินาง (ต่อ)

6.1	ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ	121
6.2	ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงิน	124
6.3	ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ และภาคเอกชน	125
6.4	ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการศึกษา	125
6.5	การส่งเสริมการออมด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน	126
6.6	การส่งเสริมการออมด้วยการเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม	127
6.7	การส่งเสริมการออมด้วยการกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ	128
6.8	การส่งเสริมการออมด้วยการสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน	129
6.9	การส่งเสริมการออมด้วยการปลูกฝังวินัยการออมเด็ก และเยาวชน	129
6.10	การส่งเสริมการออมด้วยการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออม	130
6.11	การส่งเสริมการออมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	131
6.12	การส่งเสริมการออมด้วยการเพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่าย และสะดวก	132

สารบัญรูป

ภาพที่	หน้า
1.1 พิธีมิตประชากรไทย ปี 2513, 2533, 2557 และ 2573	1
1.2 พิธีมิตประชากรไทย ปี 2557	1
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิตกับการเตรียมเข้าสู่วัยสูงอายุ	13
2.2 แสดงรายได้ รายจ่าย และการออมของมนุษย์ตามวงจรชีวิต	33
2.3 กรอบแนวความคิด	56

สารบัญแผนภูมิ

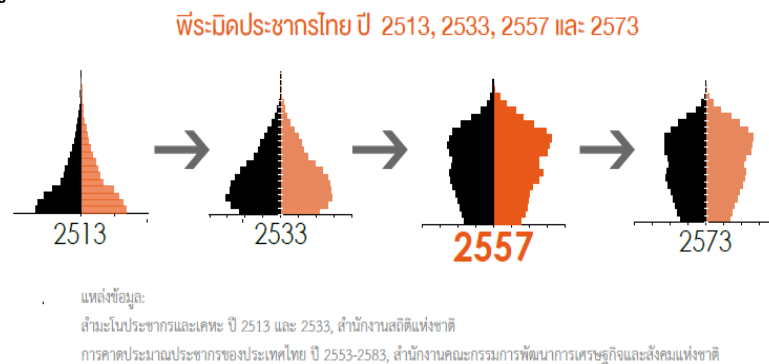
แผนภูมิที่	หน้า
1.1 อัตราร้อยละของประชากรสูงอายุไทย พ.ศ. 2548 2557 2564 2574 และ 2583	2
1.2 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโสด จำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554	2

บทที่ 1

บทนำ

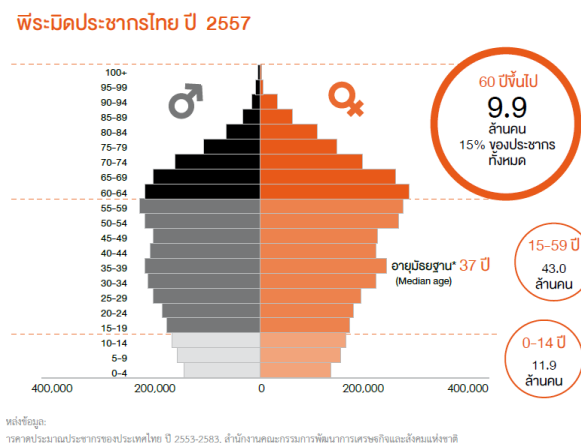
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถิติประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปีจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2557 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2557: 20-21) พบว่า โครงสร้างอายุของประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งประชากรไทยกำลังสูงวัยขึ้นอย่างรวดเร็ว จากพีระมิดประชากรไทยในอดีตมีรูปลักษณะเหมือนกับประชากรที่มีอัตราเกิดและตายสูงทั่ว ๆ ไป คือ มีฐานพีระมิดกว้างและยอดแหลม สัดส่วนและจำนวนประชากรวัยเด็กจะมีมากกว่าประชากรวัยสูงอายุตลอดมา แต่ในปัจจุบันพีระมิดประชากรเปลี่ยนรูปแบบเป็นฐานพีระมิดเริ่มแคบเข้าและยอดมีความกว้างขยายออกกว่าฐานเป็นอย่างมากแสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังรูปภาพที่ 1.1

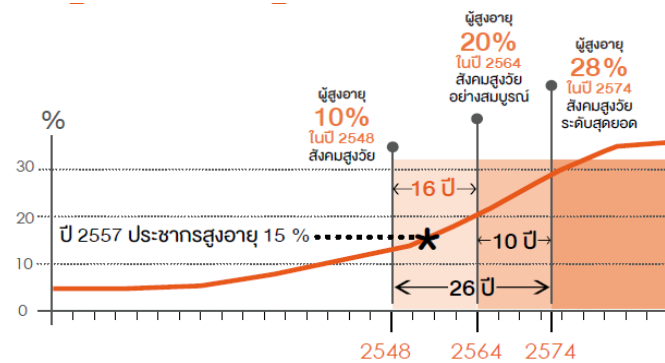
รูปภาพที่ 1.1 พีระมิดประชากรไทย ปี 2513, 2533, 2557 และ 2573

เมื่อพิจารณาพีระมิดประชากรไทย ปี 2557 พบว่า ประชากรไทยที่มีอายุระหว่าง 0 – 14 ปี มีจำนวน 11.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ประชากรไทยที่มีอายุระหว่าง 15 – 59 ปี มีจำนวน 43.0 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 67 และประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 9.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมดดังรูปภาพที่ 1.2

รูปภาพที่ 1.2 พีระมิดประชากรไทย ปี 2557

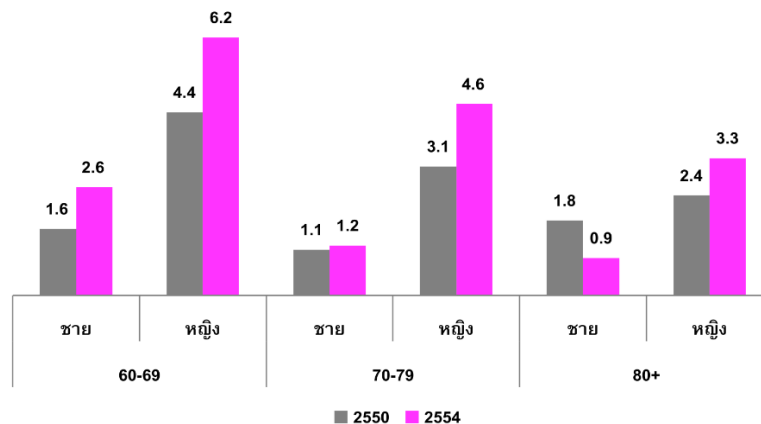
โดยประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” (Aged society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จากการที่ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมีมากกว่าร้อยละ 7 ซึ่งในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุร้อยละ 15 คาดว่าปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 และประมาณปี พ.ศ. 2574 จะเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2557: 24) ดังแผนภูมิที่ 1.1

แหล่งข้อมูล: สำนักทะเบียนและทะเบียน ปี 2513, 2523, 2533, 2543 และ 2553, สำนักงานสถิติแห่งชาติ
การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2553-2583, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 1.1 อัตราร้อยละของประชากรสูงอายุไทย พ.ศ. 2548 2557 2564 2574 และ 2583

จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2555 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555: 24) ได้สำรวจสถานภาพประชากรสูงอายุแยกเป็นช่วงวัยในปี พ.ศ. 2550 และพ.ศ. 2554 แสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่เป็นโสดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60 – 69 ปี) และที่เห็นได้ชัด คือ ผู้สูงอายุหญิงมีแนวโน้มที่จะเป็นโสดมากกว่าเพศชายดังแผนภูมิที่ 1.2 การเป็นโสดเพิ่มขึ้นนี้ ย่อมหมายความว่าประชากรกลุ่มนี้จะไม่มีโอกาสได้รับการเกื้อหนุนจากคู่สมรส หรือบุตรในยามบั้นปลายของชีวิต

แหล่งข้อมูล: โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 1.2 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโสด จำแนกตามกลุ่มอายุ และเพศ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554

การเข้าสู่วัยสูงอายุถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงตามวัฏจักรชีวิตก็ตามแต่ความสูงอายุนำให้บุคคลต้องยุติจากงานประจำไม่สามารถพึ่งพาตนเอง หากพิจารณาสภาพปัญหา หรือผลกระทบสำคัญที่มีต่อผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุด้านเศรษฐกิจจะพบว่า หลังจากยุติงาน หรือเข้าสู่วัยสูงอายุรายได้จะลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากอาชีพหลัก ในขณะที่ค่าใช้จ่ายจำเป็น เช่น ค่าอาหาร ค่าสาธารณูปโภค ค่าเครื่องใช้ส่วนตัวและค่าติดต่อสมาคมกับผู้อื่นอาจจะลดลง เท่าเดิม หรือเพิ่มขึ้นกว่าก่อนยุติงาน และหากผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพไม่สมบูรณ์ หรือมีโรคประจำตัว ทำให้มีค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นอีกและมีแนวโน้มในการใช้จ่ายเพิ่มเมื่อมีอายุมาก ดังนั้น ความมั่นคงทางการเงินในอนาคตจะส่งผลถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคล รวมทั้งการทำให้ชีวิตมีความสุขในบั้นปลายได้นั้นจะต้องมีระบบแบบแผน มีระเบียบวินัยในการเก็บออมตั้งแต่ปัจจุบัน เพราะในอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากปัจจัยภายในของตัวบุคคลเอง เช่น การเจ็บป่วย ความชรา การมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ หรือเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น อุบัติเหตุ ภาวะเงินเฟ้อ วิกฤตเศรษฐกิจ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่บั่นทอนถึงหลักประกันความมั่นคงในชีวิตทั้งสิ้น เราจึงควรมีการสร้างหลักประกันให้ตนเอง ครอบครัว เพื่อความมั่นคงของสังคม และประเทศชาติ จากงานวิจัยการเตรียมความพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบช่วงอายุ 40-60 ปี (สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2555 : 1-4) ได้มีการจัดเก็บข้อมูลในกรุงเทพและปริมณฑล พบว่า ผู้ที่มีอายุ 40-60 ปี มีเงินออมไม่พอใช้หลังเกษียณ โดยกลุ่มตัวอย่าง 62% ไม่ได้คิดถึงวันเกษียณ และไม่เคยวางแผนทางการเงิน กลุ่มตัวอย่าง 71% ไม่เคยวางแผนเพื่อการเกษียณซึ่งมีความมั่นใจในคุณภาพชีวิตหลังเกษียณจะใกล้เคียง หรือดีกว่าปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างวางแผนโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสมซึ่งมีการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงในสัดส่วนที่สูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น และละเลยผลของเงินเฟ้อในอนาคต กลุ่มตัวอย่างมีการประมาณค่าใช้จ่ายหลังเกษียณน้อยเกินไป กลุ่มตัวอย่างประมาณอายุขัยเฉลี่ยน้อยเกินไปโดยเฉพาะเพศหญิงส่งผลให้มีโอกาสที่เงินออมจะหมดก่อนสิ้นอายุขัย กลุ่มตัวอย่างมีการออมเงินไว้น้อยเกินไป และกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเกษียณก่อนกำหนดส่วนใหญ่มีเงินออมไม่เพียงพอสำหรับวัยเกษียณ นอกจากนี้รายงานการศึกษาโครงการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554) ของวิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับวัยสูงอายุ คนในวัยทำงานส่วนใหญ่ไม่มีหลักประกันยามชราภาพ อีกทั้งแรงงานส่วนใหญ่เป็นภาคนอกระบบ เช่น เกษตรกร อาชีพอิสระ ฯลฯ จึงไม่มีบำนาญ บำเหน็จ หรือประกันสังคม ซึ่งกลุ่มอายุ 30 - 59 ปี มีไม่ถึงร้อยละ 30 ที่มีหลักประกัน และจำนวนมากกว่าครึ่งไม่มีการเตรียมความพร้อมสู่วัยสูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 1 ใน 4 มีเงินออมไม่ถึง 1 แสนบาท บางส่วนก็ไม่มี การออม โดยกลุ่มอายุ 30 - 59 ปี ร้อยละ 57.3 เคยคิดและได้เตรียมการออม หรือสะสมเงินทอง ทรัพย์สินให้เพียงพอใช้ในวัยสูงอายุ ร้อยละ 33.4 เคยคิดและไม่ได้เตรียมการออม หรือสะสมเงินทอง ทรัพย์สินให้เพียงพอใช้ในวัยสูงอายุ และร้อยละ 9.2 ไม่เคยคิดเกี่ยวกับการออม หรือสะสมเงินทอง ทรัพย์สินให้เพียงพอใช้ในวัยสูงอายุ

เพราะฉะนั้น การออมจึงเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงทั้งชีวิตและเพื่อให้มีชีวิตที่อุ่นใจ มีความมั่นคงในยามชรา จึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับทุกคนในยุคปัจจุบัน ทุก ๆ ฝ่ายจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับปัญหาการออมของประเทศอย่างจริงจัง โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ที่จะต้องมีการออมเพื่อนำไปใช้ในอนาคตเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุ ซึ่งอาจโดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างค่านิยม และสร้างจิตสำนึกในการออม เพื่อประโยชน์ในอนาคต ผู้ที่มีการออม หรือพฤติกรรมการออม คือ ผู้ที่มีการเก็บหอมรอมริบ หรือกั้นเงินรายได้ไม่นำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค หรือใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการมิได้เกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ทฤษฎีการวัดด้านการเงินเป็นหลักเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปัจจัยด้านสังคมเข้าร่วมด้วย แนวคิดทางด้านสังคมศาสตร์ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจทางสังคมของมนุษย์ (Model of Human motivation) โดยแรงจูงใจเป็นตัวนำสำคัญให้มนุษย์ดำเนินพฤติกรรมที่ทำให้บรรลุเป้าหมายภายใต้บริบทที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ได้ ซึ่งแนวคิดทางสังคมศาสตร์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการออมของวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องมีการตั้งเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตในที่นี้ คือ การตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อใช้จ่ายในอนาคต และมีการดำเนินชีวิตตามเป้าหมายอย่างตั้งใจ ซึ่งจะกลายเป็นความตั้งใจ (Intention) ในการดำเนินชีวิต และการออมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มความสามารถ อย่างไรก็ตาม การออมจะบรรลุผลได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมซึ่งประกอบด้วย 3 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตวิทยา เป็นการรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) ที่มีผลต่อการเลือกกระทำพฤติกรรมในการออม ความพยายามมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการออม และเป็นการตั้งเป้าหมายของการออมอันนำไปสู่ความพึงพอใจต่อผลของการออม นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ มีผลต่อความสามารถในการออม โดยเฉพาะจำนวนผู้พึ่งพิงที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำพฤติกรรมการออมในทางลบ เนื่องจากหากบุคคลมีผู้ที่ต้องเลี้ยงดูมากอาจจะตั้งเป้าหมายการออมได้อย่างไม่เต็มที่ หรือกระทำพฤติกรรมที่ทำให้บรรลุเป้าหมายการออมได้ไม่เต็มที่ และปัจจัยทางสังคม เป็นประเด็นเกี่ยวกับการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมหากได้รับข้อมูลข่าวสารมาก รวดเร็ว และกว้างขวางจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการออม

สำหรับการออมในปัจจุบันจะประกอบด้วย การออมโดยสมัครใจซึ่งได้พิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตโดยขึ้นกับสภาพแวดล้อมที่มีการจูงใจในการออม เช่น การซื้อประกันชีวิต แบบสะสมทรัพย์ การลงทุนในกองทุนต่าง ๆ การซื้ออสังหาริมทรัพย์ เงินฝากธนาคาร สลากออมทรัพย์ เป็นต้น การออมโดยถูกบังคับ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนประกันสังคม เป็นต้น และการออมของสังคม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับบัญชีเศรษฐกิจเงินทุนของประเทศไทย พ.ศ. 2551 – 2555 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในประเด็น “เงินออมในประเทศของภาคครัวเรือนและสถาบันไม่แสวงหากำไรที่ให้บริการครัวเรือน” ที่พบว่าเงินออมรายภาคมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากจำนวน 490,091 ล้านบาท ในปี 2551 เป็นจำนวน 575,781 ล้านบาท ในปี 2553 และเป็นจำนวน 611,933 ล้านบาท ในปี 2555 และสอดคล้องกับการสำรวจ “นิต้าโพล” ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในประเด็น “คนไทยกับการออม” ระหว่างวันที่ 28 มิถุนายน ถึง 18 กรกฎาคม 2555

จากประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,207 หน่วยตัวอย่าง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 72.16 มีการเก็บออมเงิน ส่วนแหล่งสะสมเงินออมที่ประชาชนนิยม ได้แก่ ฝากธนาคารมากที่สุด รองลงมา คือ การออมผ่านสหกรณ์ และซื้อประกันชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำออกมาใช้ในยามฉุกเฉิน เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน และเพื่อใช้ในอนาคต และใช้ช่วงเกษียณอายุ (<http://news.voicetv.co.th/thailand/45209.html>) หากพิจารณาจะเห็นได้ว่า ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเงินออมมาใช้ในช่วงหลังเกษียณถ้ามีการออมเงินโดยถูกบังคับตั้งแต่ขณะทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่อยู่ในภาคการจ้างงานที่เป็นทางการย่อมเกิดปัญหาในการใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุน้อยกว่าบุคคลที่อยู่ในภาคการจ้างงานที่ไม่เป็นทางการและผู้ว่างงาน ดังนั้น การส่งเสริมการออมถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อสร้างวินัย จิตสำนึกในการออม

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของวัยผู้ใหญ่ โดยตระหนักดีว่าวัยผู้ใหญ่แต่ละคนมีพฤติกรรมการออมที่แตกต่างกัน การเข้าใจถึงทัศนคติ และความต้องการด้านการออมของวัยผู้ใหญ่จึงเป็นข้อมูลที่จำเป็นอย่างมากในการศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อรองรับการเข้าสู่วัยสูงวัย” เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการออมตามความต้องการของวัยผู้ใหญ่ และสามารถกำหนดแนวทางการส่งเสริมความรู้ด้านการออมให้วัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการวางรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาการออมไทยโดยรวม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การออมและลักษณะการออมของวัยผู้ใหญ่ในปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาทัศนคติและความต้องการการสนับสนุนด้านการออมของวัยผู้ใหญ่
- 3) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่

1.3 โจทย์การศึกษาวิจัย

- 1) สถานการณ์และลักษณะการออมของวัยผู้ใหญ่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2) วัยผู้ใหญ่มีทัศนคติและความต้องการการสนับสนุนด้านการออมเป็นเช่นไร
- 3) วิธีการเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการส่งเสริมให้วัยผู้ใหญ่มีการออมควรเป็นลักษณะใด

1.4 นิยามศัพท์

1) สถานการณ์การออมและลักษณะการออม หมายถึง การกระทำ การปฏิบัติ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล โดยเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งก็คือ เพื่อการเก็บสะสมเงิน และนำไปใช้จ่ายในหลักทรัพย์ชนิดต่าง ๆ โดยลักษณะการออม ประกอบด้วย การออม และวิธีการออม การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน และข้อมูลพฤติกรรมการออม

2) ทัศนคติต่อการออม หมายถึง ความเชื่อ ทำที่ความรู้สึก และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อการออมในเรื่องประโยชน์ของการออมใน 3 ด้าน คือ ประโยชน์ต่อบุคคล ประโยชน์ต่อประเทศชาติ และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ

3) ความต้องการการสนับสนุนด้านการออมของวัยผู้ใหญ่ หมายถึง ความต้องการของวัยผู้ใหญ่ให้ภาครัฐ สถาบันการเงิน ภาครัฐและภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ส่งเสริมให้เกิดการออมเพิ่มขึ้น

4) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจออมเพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการออม ทักษะเกี่ยวกับการออม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม

5) กลยุทธ์การส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ หมายถึง วิธีการเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการส่งเสริมให้วัยผู้ใหญ่มีการออม ประกอบด้วย ความต้องการสนับสนุน และแนวทางส่งเสริมการออม

6) วัยผู้ใหญ่ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 20–59 ปีบริบูรณ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การออมและลักษณะการออมของวัยผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ด้านรูปแบบและวิธีการออมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายต่อไป

2) ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของวัยผู้ใหญ่ต่อการสนับสนุนด้านการออม จำแนกตามกลุ่มวัยผู้ใหญ่และอาชีพ ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อความต้องการของวัยผู้ใหญ่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการออมต่อไป

3) ได้กลยุทธ์ในการส่งเสริมการออมของวัยผู้ใหญ่ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่จะนำไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การออมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” เป็นการศึกษาสถานการณ์การออม และลักษณะการออมของวัยผู้ใหญ่ในปัจจุบัน การศึกษาทัศนคติ และความต้องการการสนับสนุนด้านการออมของวัยผู้ใหญ่ รวมทั้งนำเสนอแนวทางส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่
- 2.3 ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออม
- 2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม
- 2.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ประชาชนของประเทศไทยจำนวนไม่น้อยที่ประกอบอาชีพในหน่วยงาน ทั้งองค์การ อย่างเป็นทางการ หรือประกอบอาชีพส่วนตัว ต้องหยุดจากการประกอบอาชีพ เนื่องจากการครบกำหนดตามเงื่อนไขการทำงาน หรือเนื่องจากความเสื่อมโทรมของร่างกาย การบาดเจ็บ หรือสุขภาพไม่ดี การไม่ชอบทำงาน หรือสภาพแวดล้อมของการทำงาน หรือการไม่สามารถหางานอื่นหลังจากถูกไล่ออก หรือบางคนเกษียณอายุ เพราะมีความมั่นคงทางสังคม มีเงินเลี้ยงชีพ หรือเงินบำนาญ และการเก็บเงินที่เพียงพอ โดยแนวคิดการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร ได้กล่าวไว้ดังนี้ (2559, น. 7-28)

2.1.1 ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ

การให้ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุขึ้นอยู่กับทัศนคติของสังคม และส่วนบุคคลที่มีการต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ ในกลุ่มผู้ที่มีทัศนคติต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุว่าเป็นการสูญเสียอาชีพ เป็นการหมดสิ้นทั้งบทบาทหน้าที่เกียรติยศ และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ กลุ่มนี้จึงให้ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในเชิงถดถอย หรือเชิงลบ ส่วนในกลุ่มที่มีทัศนคติต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุว่าเป็นเรื่องปกติในชีวิตของผู้ที่มีงานทำ และยอมรับว่าการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นวัฏจักรหนึ่งในการดำเนินชีวิต (life cycle) เป็นการหลุดพ้นจากระบบต่าง ๆ ที่ต้องยึดถือ และปฏิบัติตามเป็นเวลานาน เป็นการเข้าสู่ชีวิตใหม่อย่างมีความสุข กลุ่มนี้ให้ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในเชิงการเป็นผู้มีศักยภาพ (Active) หรือเชิงบวก

ความหมายภายใต้แนวคิดการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเชิงถดถอย หรือเชิงลบ เป็นความหมายที่มีมาช้านานที่หมายถึง ลี้ไป หดไป ทำให้เกิดอคติแห่งวัย ที่ทำให้ผู้เกษียณถูกมองว่าเป็นผู้ไร้ศักยภาพ อีกทั้งภาวะร่างกายที่เสื่อมถอย เจ็บป่วยง่าย ต้องพึ่งพิงผู้อื่น เป็นการระแ่งสังคมและครอบครัว จึงทำให้การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุมีความหมายในเชิงลบ เป็นการลดคุณค่าของผู้เกษียณ ซึ่งความหมายนี้ถูกนำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเกษียณ โดยถูกกำหนดขอบเขตเนื่องจากอายุทำให้การเข้าถึงสิทธิและทรัพยากรต่าง ๆ ถูกจำกัดไปด้วย ในสังคมที่ให้ความสำคัญกับการมีงานทำของบุคคล หรือการให้ความสำคัญกับความสามารถในการผลิต ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานเป็นผู้มีศักยภาพแต่ผู้ที่ต้องออกจากการทำงานตามเกณฑ์ หรือเงื่อนไขที่กำหนดเข้าสู่การเป็นผู้เกษียณจึงเสมือนผู้ไร้ประโยชน์ต่อกระบวนการผลิต เป็นผู้เสมือนไร้คุณค่าและควรยุติบทบาทต่าง ๆ ในสังคม ทำให้ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในกลุ่มนี้อธิบายถึงการลี้ไป การหดไป การสูญเสียทั้งหน้าที่การทำงาน และคุณค่าทางสังคม ซึ่งเป็นความหมายเชิงลบต่อผู้เกษียณ

ความหมายภายใต้แนวคิดการเป็นผู้มีศักยภาพ หรือเชิงบวก แนวคิดต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อประชากรสูงอายุเกือบทั้งโลกมีภาวะสุขภาพที่แข็งแรงมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต การมีอายุ 60 ปี หรือ 65 ปี อาจเป็นเพียงตัวเลขเท่านั้น ในขณะที่ทุกคนยังคงดูหนุ่มสาว และกระฉับกระเฉง มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมอย่างสนุกสนาน ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าสู่ภาวะการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุด้วยความสุข การยุติจากงานประจำและเข้าสู่การทำงานอดิเรก หรือทำกิจกรรมที่ปรารถนาโดยปราศจากข้อบังคับที่ตึงเครียด นับว่าเป็นช่วงที่ดีที่สุดของชีวิต ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในปัจจุบันเป็นมุมมองแห่งการเป็นผู้สูงอายุที่สามารถยังประโยชน์และมีศักยภาพ (Productive Aging) เป็นการดำเนินชีวิตภายใต้ทางเลือกที่แต่ละบุคคลได้กำหนดขึ้นด้วยตนเองตามที่เคยใฝ่ฝันภายใต้ความเป็นไปได้ และเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เป็นการก้าวเข้าสู่วิถีชีวิตที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม

ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเชิงบวกในมุมมองใหม่ซึ่งฮอยแมนและค้ายัค (Hooyman and Kayak อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, น. 6) ให้ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุภายใต้แนวคิดการเป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางเลือกในการดำเนินชีวิตใหม่ตามที่ใจปรารถนาของบุคคล เป็นการเลือกกิจกรรม หรือการปฏิบัติงานตามที่ต้องการภายใต้การตัดสินใจของบุคคลนั้น ๆ

ดังนั้น ความหมายของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุได้เปลี่ยนจากนิยามเชิงลบสู่นิยามเชิงบวก หรือเชิงสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

2.1.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, น. 7-8) สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานราชการ พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 19 ระบุว่า “ข้าราชการซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์แล้ว เป็นอันพ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่อายุ 60 ปีบริบูรณ์นั้น” อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้บัญญัติเพิ่มเติมเป็นเกษียณเมื่ออายุ 65 หรือ 70 ปี ในมาตรา 19 ทวิ ระบุว่า “ข้าราชการตุลาการซึ่งดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโสที่มีอายุครบหกสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว เป็นอันพ้นจากราชการเมื่อ

สิ้นปีงบประมาณที่ข้าราชการผู้นั้นมีอายุครบหกสิบห้าปีบริบูรณ์ เว้นแต่ข้าราชการตุลาการที่ได้ผ่านการประเมินแล้วแล้วยังมีสมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ให้รับราชการต่อไปจนถึงสิ้นปีงบประมาณที่ข้าราชการผู้นั้นมีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์” นอกจากนั้น กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ขึ้นไปอาจได้รับการพิจารณาให้ขยายอายุการทำงานไปจนถึง 65 ปีได้

2. กลุ่มผู้ทำงานในภาคเอกชน การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุขึ้นอยู่กับนายจ้าง หรือระเบียบปฏิบัติขององค์กรนั้น ๆ โดยไม่มีกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่อายุที่จะได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมกำหนดไว้ 55 ปีบริบูรณ์ โดยทั่วไปภาคเอกชนกำหนดการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเมื่ออายุครบ 55 ปี และมีแนวโน้มว่าจะขยายเป็น 60-65 ปี

3. กลุ่มผู้ทำงานในภาคการเกษตร และกลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มนี้ การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุขึ้นอยู่กับภาวะสุขภาพ และการตัดสินใจของตนเองเป็นหลัก บางรายเมื่อสุขภาพไม่เอื้ออำนวยก็อาจหยุดจากงานประจำทันที หรืออาจลดทอนภารกิจต่าง ๆ ลง และรับผิดชอบเท่าที่จะสามารถจะกระทำได้ เช่นเดียวกับกลุ่มแรงงานนอกระบบ การยุติจากงานขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมา

เกณฑ์การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในการทำงาน สามารถสรุปได้ว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไข กฎระเบียบที่กำหนด และตามภาวะสุขภาพของบุคคล หรือตามความพึงพอใจที่จะยุติการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น ๆ

2.1.3 ความจำเป็น และความสำคัญของการเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, น. 8-11)

การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตของบุคคล และเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งขององค์กร และผู้ที่ต้องยุติจากงานเนื่องจากภาวะสุขภาพ และความเป็นผู้สูงอายุก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลนั้น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ทางกาย การหยุดจากการทำงานที่เคยทำอยู่ซึ่งไม่ได้มาจากสาเหตุจากสุขภาพ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายบ้างก็มักเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจมาก่อน อย่างไรก็ตามอาจมีบางรายที่เผชิญกับปัญหาความเสื่อมของระบบประสาทที่ทำให้วิหิงสาต่าง ๆ เปลี่ยนแปลง เช่น หูตึง ตาพร่ามัว กระดูกขงอ และเคลื่อนไหวช้า

2. ทางใจ ผู้ที่ขาดการเตรียมการยุติการทำงานอาจก่อให้เกิดปัญหาการปรับตัว เนื่องจากต้องยุติบทบาทที่เคยปฏิบัติอย่างต่อเนื่องยาวนาน ต้องออกจากตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งบทบาททางสังคม จะเกิดปัญหาทางจิตใจอย่างมาก เช่น อาการซึมเศร้า เหงา มองว่าตนเองไร้ค่า หงุดหงิด มีอาการย้ำคิดย้ำทำ ขาดความมั่นใจ เป็นผลทำให้เกิดใจสั่น และมีโรคทางกายตามมาได้ บางรายอาจมีอาการหวาดระแวง ก้าวร้าว ดุจถูก อาการผิดปกติทางจิตจะเกิดมาก หรือน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละคน บุคคลผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีอาจไม่มีอาการทางจิตใจเลยก็ได้ บุคคลผู้ปรับตัวไม่ได้เลยจะมีอาการทางจิตใจสูง

3. ทางเศรษฐกิจ หลังจากเกษียณรายได้จะลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากอาชีพหลัก ในขณะที่ค่าใช้จ่ายจำเป็น เช่น ค่าอาหาร ค่าสาธารณูปโภค ค่าเครื่องใช้ส่วนตัว ยังต้องจ่ายชำระ และหากผู้เกษียณมีภาวะสุขภาพไม่สมบูรณ์ หรือมีโรคประจำตัว ทำให้มี

ค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นอีก และมีแนวโน้มในการใช้จ่ายเพิ่มเมื่อมีอายุมาก ดังนั้น การวางแผนด้านเศรษฐกิจที่ดีหลังเกษียณจะช่วยลดปัญหาด้านนี้ลงได้ จะต้องเตรียมเงินให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และการรักษาสุขภาพของตนเองที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาวะเงินเฟ้อได้เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ค่าของเงินออมไถ่ลดลง ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย การวางแผนเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ และวางแผนด้านการเงินอย่างถูกต้องจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตในวัยท้ออย่างมีความสุข

4. ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม ทำให้บทบาททางสังคมที่เคยเป็นอยู่เกิดการเปลี่ยนแปลง ขาดการพบปะกับเพื่อนฝูง ทำให้เกิดผลกระทบจิตใจอย่างมาก

ฉะนั้น การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลผู้เกษียณ ครอบครัว และสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม แต่หากมีการวางแผน และเตรียมการไว้แต่ต้นจะทำให้ปัญหาเหล่านี้ลดน้อยลง

2.1.4 การวางแผนเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, น. 18-20)

การวางแผนเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะต้องมีการวางแผนตั้งแต่อายุยังน้อย และพัฒนาไปตามพัฒนาการของวัย และบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่เพื่อความสำเร็จหลังวัยเกษียณ ซึ่งระยะเวลาของการเข้าสู่การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุไปถึงช่วงที่ผ่านพ้นอย่างสมบูรณ์จนสามารถปรับตัวได้นั้น เป็นขั้นตอนที่ต้องมีการเตรียมการ และวางแผนตั้งแต่ในขณะที่ยังทำงาน หรืออย่างน้อยควรมีการวางแผนก่อนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ ไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยการวางแผนควรเป็นไปตามระยะเวลาของการเข้าสู่การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ ขั้นตอนการเตรียมการเข้าสู่การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุมี 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะของการตระหนักรู้ (Acknowledgement)

เป็นระยะที่ผู้เตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุควรพยายามทำความเข้าใจว่า เมื่อถึงวันหนึ่งจะต้องมีการยุติการทำงาน ดังนั้น จึงต้องรับทราบและตระหนักถึงการเตรียมพร้อมที่จะยุติจากการทำงาน ซึ่งระยะนี้เป็นห้วงเวลาที่เริ่มต้นตั้งแต่เข้าทำงาน แต่มีน้อยคนที่คำนึงถึง โดยส่วนใหญ่เริ่มตระหนักเมื่ออายุเข้าสู่วัยกลางคน ซึ่งระยะก่อนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ (Pre-retirement Phase) แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ระยะก่อนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสุญานาน ๆ (Remote Phase) ผู้ที่จะเกษียณอายุยังน้อย ไม่รู้สึกวิตกกังวลต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ และระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ผู้ที่จะเกษียณอายุเริ่มวิตกกังวลที่จะต้องก้าวเข้าสู่บทบาทของผู้สูงอายุ โดยวิตกร่องรอยได้ สุขภาพ และการสูญเสียงาน ในระยะนี้หากบุคคลได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุก็จะไม่วิตกกังวล หรือมีความวิตกกังวลเพียงเล็กน้อย และมีทัศนคติที่ดีต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ ฉะนั้น การเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในระยะนี้ จึงเป็นการเตรียมตัว เตรียมใจ สร้างการยอมรับต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยควรเริ่มตั้งแต่เข้าทำงาน หรืออย่างช้าสุดเข้าสู่วัยผู้สูงอายุประมาณ 10 ปี ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงแห่งการรับรู้ความจำกัดของเวลาในการทำงาน จึงต้องพยายามทำงาน และเข้าถึงงานอย่างมีเกียรติ

ระยะที่ 2 ระยะของการยอมรับ (Acceptance)

เป็นขั้นตอนที่สับสนเนื่องจากจากขั้นที่ 1 เมื่อผู้เกษียณอายุสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตของตนในอนาคตได้แล้ว แต่อาจมีความหลากหลายของความคิด หรือแนวทางอื่นจนเกิดการตัดสินใจไม่ได้ ทำให้บางครั้งอาจเกิดปัญหาด้านอารมณ์ โดยส่วนใหญ่มักเป็นความรู้สึกต่อต้านการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ อาทิ ความรู้สึกไม่สบายใจต่อการจากลาเพื่อน และบรรยากาศที่ตนคุ้นเคยไปสู่การดำเนินชีวิตในอนาคตที่ยังคาดเดา หรือกำหนดทิศทางไม่ได้ ดังนั้น การเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในระยะนี้จึงเป็นการเตรียมการ และการตัดสินใจซึ่งควรพิจารณาอย่างรอบคอบ การตัดสินใจใด ๆ ต่อแผนงานการดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุนั้น เป็นผลจากภาวะทางอารมณ์ และจิตใจของบุคคลทั้งสิ้น หากบุคคลมีภาวะอารมณ์ และจิตใจเชิงบวก ย่อมมีผลดีต่อการวางแผนชีวิตในอนาคต ระยะนี้จึงต้องพยายามสร้างการยอมรับต่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุให้เป็นเรื่องปกติที่ทุกคนต้องเผชิญ การปรับตัวที่ดีเท่านั้นจะทำให้ผู้เกษียณอายุได้ใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีความสุข

ระยะที่ 3 ระยะของการปล่อยวาง (Disengagement)

ระยะนี้เป็นช่วงที่ควรลดความผูกพันกับงานให้น้อยลง และเริ่มมีทางเลือกในการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะของตนให้มากขึ้น เป็นช่วงสำคัญที่ต้องหาผู้แทนหรือผู้ทำงานแทนเพื่อถ่ายทอดวิธีการทำงาน และประสบการณ์ให้กับผู้ทำงานแทนอย่างเหมาะสม นอกจากการเตรียมการในหน่วยงานที่ทำงานแล้ว การอาศัยอยู่ในบ้านเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเพิ่มความพยายามที่จะทดสอบความสามารถในการใช้ชีวิตหลังเกษียณของตน โดยควรเพิ่มความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในครอบครัวให้มากขึ้น การปล่อยวางดังกล่าวนี้ควรเริ่มประมาณ 2 ปีก่อนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อจะได้ทดลอง ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปที่ละน้อยจนกว่าเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน เป็นการสร้างความอิสระเพื่อที่จะก้าวต่อไป

ระยะที่ 4 ระยะของการทบทวนตนเอง (Redefinition)

เป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้เกษียณเริ่มปรับตัว และรับรู้บทบาทใหม่ของตน เป็นระยะที่ตัดสินใจต่อแนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เป็นช่วงของการให้รางวัลกับชีวิตหลังจากทำงานมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งควรมีกิจกรรมพิเศษที่ตอบแทนให้กับตนเอง รวมทั้งการตัดสินใจต่อแผนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และดำเนินไปตามแผน จะช่วยให้ชีวิตหลังเกษียณมีคุณค่ามากขึ้น ระยะนี้เป็นระยะแรกที่ไม่ต้องทำงาน จึงได้รับอิสระทั้งด้านเวลา และภารกิจที่เคยกระทำ สามารถทำอะไรก็ได้ตามความต้องการ และเป็นระยะที่มีความสุขใจ สุขกาย

ดังนั้น การวางแผนเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นกระบวนการแห่งการเตรียมการอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การรับรู้ การตระหนักรู้ การยอมรับการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ การปล่อยวาง และการเข้าระยะเกษียณด้วยความสุข

2.1.5 วงจรชีวิตของบุคคล และการเตรียมการเข้าสู่การเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, น. 21-28)

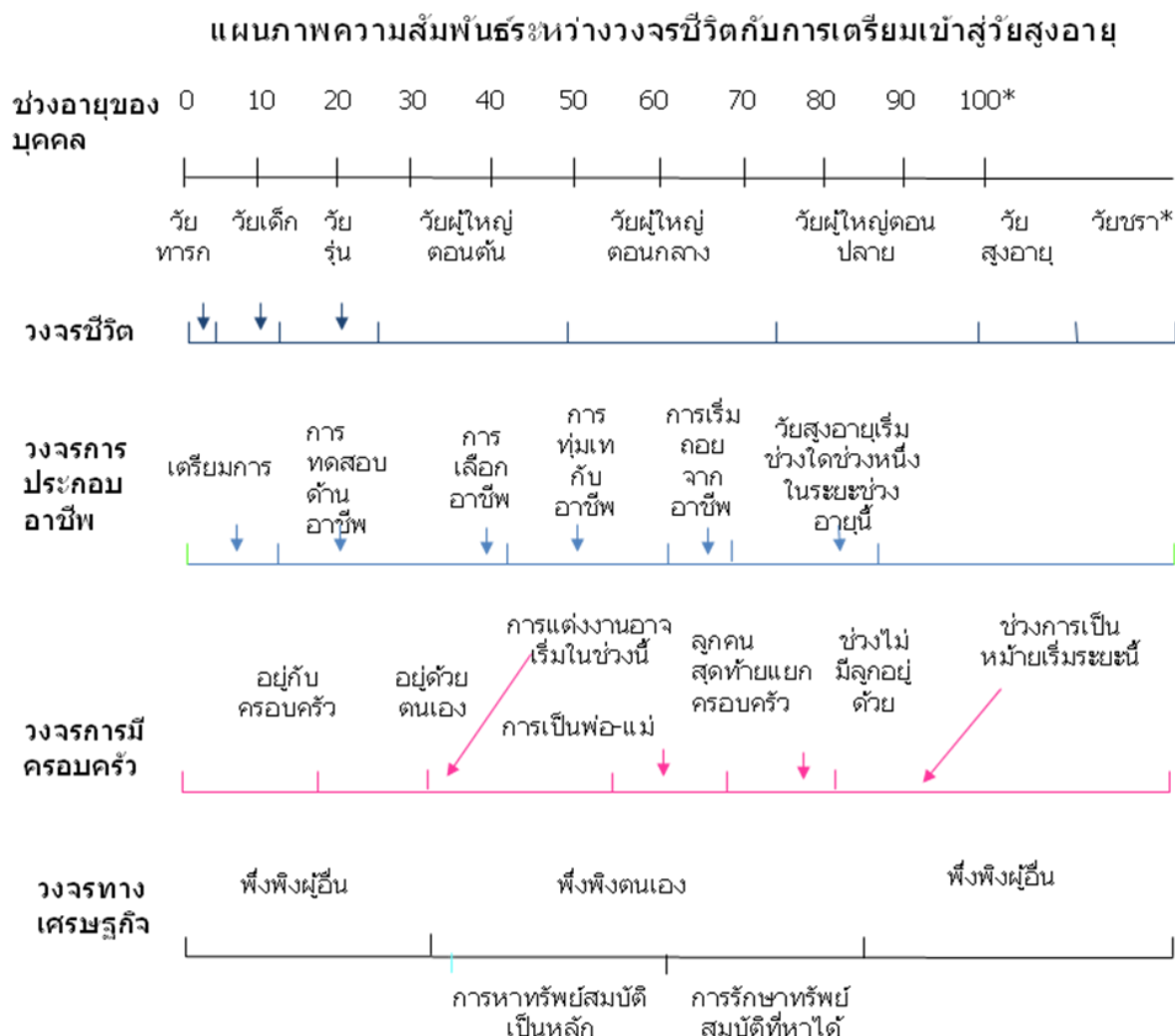
การเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุมีความสัมพันธ์กับช่วงอายุบุคคลที่แบ่งตามวงจรชีวิต และยังสัมพันธ์กับวงจรการประกอบอาชีพ วงจรการมีครอบครัว และวงจรทางเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วงจรชีวิตของบุคคล (Life cycle) โดยทั่วไปนิยมแบ่งช่วงอายุเป็นช่วง ๆ เริ่มจากการเป็นทารก เมื่ออายุแรกเกิดถึง 3 ปี ช่วงการอยู่ในวัยเด็ก อายุระหว่าง 4-17 ปี และช่วงผู้ใหญ่ตอนต้น อายุระหว่าง 18-40 ปี ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุระหว่าง 40-60 ปี และช่วงผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุระหว่าง 61-80 ปี ถัดไปช่วงเป็นผู้สูงอายุเมื่ออายุ 80-90 ปี และวัยชราเมื่ออายุ 90 ปีขึ้นไป

2. วงจรการประกอบอาชีพ หรือวงจรชีวิตการทำงาน เป็นมุมมองด้านการประกอบอาชีพของบุคคลว่า ในช่วงการมีอายุของบุคคลมีลำดับขั้นตอนการประกอบอาชีพเริ่มตั้งแต่ช่วงอายุ 1-10 ปี ถือว่าเป็นช่วงการเตรียมการ อายุ 10-30 ปี เป็นช่วงการทดสอบด้านอาชีพ และการเลือกอาชีพ อายุ 40-50 ปี เป็นช่วงการทุ่มเทกับอาชีพ อายุ 50-60 ปี เป็นช่วงการเริ่มถอยจากอาชีพ และอายุ 60 ปีเป็นต้นไป เป็นช่วงเกษียณอายุจากการทำงาน

3. วงจรการมีครอบครัว หรือวัฏจักรครัวเรือน เริ่มจากการสร้างครอบครัวจนถึงเมื่อสภาพครอบครัวสิ้นสุด โดยแบ่งช่วง ๆ คือ ตั้งแต่แรกเกิด-อายุ 15 ปี อยู่ในช่วงอายุวัยเยาว์จึงเป็นช่วงที่อาศัยอยู่กับครอบครัว ต่อมาอายุ 15-20 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีพัฒนาการเพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคง และความเป็นตัวของตัวเองถือว่าเป็นช่วงอยู่กับตนเอง เมื่อเข้าสู่อายุ 20 ปีขึ้นไป บุคคลอาจแต่งงานเริ่มต้นชีวิตครอบครัวจนถึงช่วงบุตรคนสุดท้ายแยกตัวออกไป และไม่มีลูกอยู่ด้วย ท้ายที่สุดอายุ 65 ปี หรือมากกว่าจะเข้าสู่ช่วงการเป็นม่าย บางรายคู่สมรสเสียชีวิต ต้องปรับตัวกับการสูญเสีย และต้องพึ่งพาลูกหลานมากขึ้น

4. วงจรทางเศรษฐกิจ เน้นด้านการวางแผนบริหารจัดการทางการเงินเป็นหลัก โดยมีมุมมองว่าช่วงวัยเด็ก (แรกเกิด-20 ปี) กับวัยสูงอายุ (60 ปี หรือมากกว่า) เป็นช่วงพึ่งพิงผู้อื่น ส่วนช่วงอายุ 21-59 ปี ถือว่าเป็นช่วงพึ่งตนเอง บุคคลมีการทำงานหารายได้เพื่อสะสม และเก็บรักษาความมั่นคง โดยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิตกับการเตรียมเข้าสู่วัยสูงอายุ

ความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิต และการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. ช่วงวัยเด็กจนถึงก่อนอายุ 20 ปี เป็นช่วงของการศึกษาเล่าเรียน การเตรียมพร้อมทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ และการค้นหาความสนใจด้านอาชีพ
2. ช่วงอายุ 20 ปี ถึงประมาณ 30 ปี เป็นช่วงสำคัญในการวางแผนเกษียณ เนื่องจากเป็นช่วงของการเริ่มต้นประกอบอาชีพ และยังไม่มีครอบครัว จึงเป็นช่วงระยะเวลาสำคัญในการสร้างนิสัยที่ดีในการมีวินัยต่อการปฏิบัติงาน และวินัยทางการเงิน เหมาะแก่การวางแผนเกษียณอย่างต่อเนื่องยาว ดังนั้น แผนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุของผู้ที่อยู่ช่วงอายุ 20-30 ปี ควรประกอบด้วย

2.1 การเลือกอาชีพ ควรพิจารณาถึงความถนัดของตนเองว่าสามารถพัฒนาในด้านนั้น ๆ เพิ่มขึ้นได้หรือไม่ ควรเลือกอาชีพที่มั่นคง มีโอกาสก้าวหน้า ในประเด็นรายได้ ควรเลือกอาชีพ และงานที่สามารถมีเวลาให้ทำงานเสริมเพื่อสร้างรายได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.2 การพัฒนานิสัยที่ดี ควรมีการพัฒนานิสัยในการสร้างคุณค่าทางการเงิน และสินทรัพย์ โดย

- 2.2.1 ควรมีจรรยาบรรณในการออม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
- 2.2.2 ตรวจสอบบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เกิดความสมดุล
- 2.2.3 หลีกเลี่ยงการเป็นหนี้ สามารถจัดการกับบัตรเครดิตให้อยู่

ในวิสัยที่จะชำระได้

2.2.4 เรียนรู้ที่จะปฏิเสธความต้องการ เฉพาะอย่างยิ่งสิ่งของที่จะสร้างภาระหนี้สิน หรือมีค่าใช้จ่ายเกินตัว

2.2.5 สร้างคุณค่ากับสิ่งของ หรือสินค้าราคาแพงที่อยากได้ โดยกำหนดเงื่อนไขในการซื้อให้เป็นรางวัลของตัวเอง

2.3 การเป็นหนี้ที่เพิ่มคุณค่า โดยการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหากมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อควรตัดสินใจที่จะกู้ยืมจากสถาบันการเงินถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เป็นการสร้างหนี้ที่สร้างงาม เมื่อศึกษาจบอาจนำไปสู่การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การเปลี่ยนงานใหม่ที่คิดว่าเหมาะสมกับตนเอง

3. ช่วงอายุ 30 ปี ถึงประมาณ 40 ปี เป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงผ่านเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคน โดยบางรายเป็นช่วงอายุระหว่าง 28-33 ปี และเมื่ออายุ 33-40 ปี เป็นช่วงสูงสุดของการกำหนดโครงสร้างการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น และเปลี่ยนผ่านเข้าสู่วัยกลางคน สิ่งสำคัญประการแรกในการวางแผนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ คือ การจัดทำงบประมาณของตนเอง และครอบครัว โดยเก็บรายละเอียดการใช้จ่ายเงินทั้งหมดทั้งรายรับ และรายจ่าย เพื่อจัดการด้านการเงิน และปรับความสมดุลของงบประมาณของครอบครัว การสร้างประกันด้านรายได้เพิ่มเติม เช่น แสวงหาแผนการออมทรัพย์ที่ให้ค่าตอบแทนที่ดี การซื้อแผนประกันภัยที่ครอบคลุมทั้งตนเอง และสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ ควรพิจารณาเรื่องการซื้อบ้าน หรือปรับปรุงที่อยู่อาศัย เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น การซื้อบ้านเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาลงทุน เพราะจะกลายเป็นทรัพย์สินที่ยิ่งใหญ่สำหรับบุคคลเมื่อเกษียณอายุ การวางแผนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุในช่วงอายุ 30 ปี เป็นเรื่องของ การวางแผนโครงสร้างด้านการเงิน และที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ

4. ช่วงอายุ 40 ปี ถึงประมาณ 50 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตให้สูงขึ้น เป็นการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่วัยกลางคนอายุ 40-45 ปี ช่วงอายุ 40-50 ปี เป็นระยะเวลาที่บุคคลทุ่มเทให้กับงานอาชีพ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นการแสวงหารายได้ และทรัพย์สินเพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัว ดังนั้น จึงควรพิจารณาถึงกลวิธีในการวางแผน โดย

4.1 การสร้างกลยุทธ์การออม เป็นเรื่องของการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง หรือเพิ่มการประหยัด มีการจัดลำดับความสำคัญของการใช้จ่าย การตัดค่าใช้จ่ายเรื่องดอกเบี้ย และควรปรับภาระสภาพหนี้ในการเช่าซื้อรถยนต์ หรือเช่าซื้อบ้านลง

4.2 ปรับพฤติกรรมเป็นผู้บริโภคที่เข้าใจภาวะการณ์ตลาด และแสวงหาโอกาสของการลดราคาสินค้าต่าง ๆ เพื่อเป็นการประหยัดเงินในวันข้างหน้า

4.3 ปรับปรุงการหารายได้ของตนเองอีกครั้ง การมีงานทำเพิ่มเติมเป็นอาชีพรอง หรือมี 2 อาชีพในเวลาเดียวกันเพื่อเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง

5. ช่วงอายุ 50 ปี ถึงประมาณ 60 ปี เป็นผู้ที่อยู่วัยกลางคนที่กำลังจะเข้าสู่กลุ่มวัยท้อ บุคคลกลุ่มนี้มีความสมบูรณ์ทางด้านอาชีพ และเริ่มถอยจากอาชีพเดิมเพื่อเตรียมตัวเกษียณการวางแผนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุจึงเป็นการดำเนินชีวิตภายใต้กรอบที่ได้วางไว้แต่ต้นโดย

5.1 จัดระเบียบการสนับสนุน หรือเกื้อกูลบุตร เมื่อบุตรเติบโต และสามารถหารายได้ด้วยตนเองได้ ควรส่งเสริมให้เขาได้จ่ายเงินจากรายได้ของตนเอง กรณีมีความจำเป็นควรให้ความช่วยเหลือเป็นการยืมให้มีการชดใช้ในภายหลัง

5.2 เพิ่มแผนการดูแลระยะยาว เป็นแผนงานที่เตรียมไว้เมื่อผู้เกษียณเข้าสู่ภาวะพึ่งพิง ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นช่วงระยะเวลาที่มีการสับเปลี่ยนเงินทองในการดูแล และจัดหาผู้ดูแลที่มีอัตราค่าจ้างค่อนข้างสูง ดังนั้น การซื้อระบบประกันต่าง ๆ และสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับนั้นควรมีการศึกษา และดำเนินการอย่างเคร่งครัด

5.3 เรียกคืนการลงทุนที่มีความเสี่ยง เช่น การถนอมดิน หรือการขายต่ออันเป็นผลมาจากอัตราผลตอบแทนลดลง

6. ช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นช่วงของการเข้าสู่วัยผู้ใหญ่วัยท้อ หรือการเข้าสู่วัยเกษียณ การวางแผนการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุช่วงนี้ควรพิจารณาดำเนินการ โดย

6.1 การทำงานต่อไปหากมีช่องทางที่เหมาะสม เป็นการช่วยทั้งรายได้และสุขภาพกาย ใจ และสถานภาพทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติมเต็มให้กับรายได้จากบำนาญ

6.2 รับทราบถึงความล่าช้าของระบบความมั่นคงทางสังคม หมายถึงผลประโยชน์ตอบแทนอันพึงได้จากระบบประกันสังคม กำหนดจ่ายผลประโยชน์ภายใต้กฎ ระเบียบระยะเวลา และเงื่อนไขบางประการ

6.3 กรณีที่มีรายได้หลังเกษียณไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ อาจพิจารณาถึงที่อยู่อาศัย เนื่องจากภาวะค่าครองชีพขึ้นอยู่กับแหล่งที่อยู่อาศัย โดยการย้ายไปยังพื้นที่ หรือชุมชนที่มีภาวะค่าครองชีพที่เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน

ดังนั้น ขั้นตอนการเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกช่วงวัยที่ต้องมีการเตรียมการ และวางแผนที่มีความสัมพันธ์ หรือสอดคล้องกับวัฏจักรชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่วงจรการเจริญเติบโตตามอายุ วงจรการมีครอบครัว วงจรการประกอบอาชีพ และเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละวงจรมีความสำคัญต่อการเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุที่แตกต่างกัน

2.1.6 การเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ

การเตรียมการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานาน ผู้ที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุควรมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในการเข้าสู่วัยสูงอายุ การเตรียมรับมือกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในช่วงวัยสูงอายุ และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุ บุคคลควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (รัชนิกร วงศ์จันทร์, 2553, น. 565)

1. **ด้านสุขภาพร่างกาย** บุคคลควรมีการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีอากาศบริสุทธิ์ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ให้ครบ 5 หมู่ หมั่นออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ มีการควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในภาวะปกติไม่กังวลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไปจนเกิดความเครียด พักผ่อนให้เพียงพอ และตรวจสุขภาพประจำอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพได้อย่างทันท่วงที การปฏิบัติตามข้อแนะนำดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาด้านสุขภาพได้ และหากบุคคลมีสุขภาพแข็งแรงก็จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในด้านดูแลสุขภาพ ทำให้มีเงินออมเพื่อไว้ใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้

2. **ด้านจิตใจ** ไม่ว่าบุคคลจะเกษียณอายุจากการทำงานด้วยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจ สิ่งก็ตามมาก็คือ กิจกรรมในชีวิตประจำวันย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในแต่ละวันจะมีชีวิตวุ่นวายไปกับการทำงานที่ท่ามกลางการเกษียณอายุ หรือเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว ตื่นขึ้นมาไม่มีงานประจำทำเมื่อเวลาผ่านไปความเหงา และความรู้สึกเบื่อหน่ายจะเข้ามาเยือน บางคนรู้สึกท้อแท้ชีวิตไร้ค่า อีกทั้งเมื่ออายุมากขึ้นสมรรถภาพของร่างกายจะเริ่มลดลง ซึ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจ และอารมณ์ บุคคลจึงควรมีการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจโดยทำจิตใจให้สดชื่นแจ่มใส ร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องบทบาทหน้าที่ของตนใหม่ มีใจเปิดกว้างยอมรับ และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมใหม่ สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว และสังคมอย่างมีความสุข

3. **ด้านวิถีชีวิต หรือสังคม** หลังจากเกษียณอายุ หรือเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว มักจะมีเวลาว่างมากขึ้นเป็นช่วงเวลาที่คุ้มค่าสำหรับชีวิตของบุคคลที่จะได้ทำในสิ่งที่อยากทำแต่ไม่มีเวลาทำเมื่ออยู่ในวัยทำงาน และเป็นช่วงเวลาที่บุคคลสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เช่น ดูแลบุคคลในครอบครัว ท่องเที่ยวพักผ่อน อุทิศตนเพื่อการกุศล หรือทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมตามกำลังความสามารถ และความถนัด

4. **ด้านการเงิน** เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับชีวิตในวัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุ โดยบุคคลต้องเตรียมความพร้อมทางการเงิน โดยการออม และลงทุนอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงวัยทำงานรวมถึงวางแผนในการนำเงินออมออกมาใช้ในวัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุ เพื่อไม่เป็นการทางการเงินให้กับลูกหลาน หรือมีเพียงพอที่จะแบ่งปันให้กับลูกหลาน และบุคคลอื่นที่ด้อยโอกาสดังนั้นอย่างไรก็ตาม แม้จะเกษียณอายุจากการทำงานประจำแล้ว และได้เตรียมความพร้อมทางการเงินไว้เป็นอย่างดี แต่ถ้ายังมีศักยภาพ และมีความพร้อม มีความเต็มใจ และมีความสุขที่จะทำ ก็สามารถวางแผนหารายได้เพิ่มเติมตามความเหมาะสมของร่างกายในช่วงหลังเกษียณอายุ หรืออยู่ในวัยสูงอายุได้ ซึ่งจะช่วยให้มีรายได้สำหรับใช้จ่ายในช่วงเกษียณ หรือในวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากความพร้อมด้านการเงินเป็นเรื่องสำคัญ และต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อให้มีรายได้เพียงพอที่จะใช้ในช่วงเกษียณอายุ หรืออยู่ในวัยสูงอายุ

โดยสรุป การเตรียมความพร้อมทางการเงิน และเศรษฐกิจ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเรื่องหนึ่งที่จะต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะเกษียณอายุ หรือเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนั้น การเตรียมการในช่วงวัยผู้ใหญ่จึงมีความสำคัญมาก เพื่อให้สามารถมีเงินใช้ในช่วง

วัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุได้อย่างไม่ขัดสน การมีฐานะทางการเงินที่มั่นคงจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต และไม่เป็นภาระของครอบครัว และสังคม

2.2 แนวคิดพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่

เมื่อผ่านระยะพัฒนาการของวัยรุ่น บุคคลจะเข้าสู่ระยะช่วงชีวิตที่เรียกว่า “ผู้ใหญ่” (Adulthood) คือ ช่วงอายุ 21 ถึง 60 ปี เป็นช่วงชีวิตที่ถือว่ามีความสำคัญซับซ้อน และยาวนานมาก มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างเกิดขึ้น ซึ่งต้องการการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ วัยผู้ใหญ่จะเริ่มในระยะที่ต่างกันตามสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล แต่ก็ถือว่าบุคคลได้บรรลุนิติภาวะโดยสมบูรณ์ จึงถือเกณฑ์วัยผู้ใหญ่ตั้งแต่ 21 ปี เพราะเป็นระยะที่ร่างกายเจริญ และมีความพร้อม มีความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำงาน ซึ่งมีอิทธิพลที่สำคัญมากต่อชีวิต

นักจิตวิทยาจึงมักแบ่งช่วงระยะพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ตามอายุปฏิทินออกเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood) ตั้งแต่อายุ 20-40 ปี วัยกลางคน (Middle age หรือ Middle adulthood) คือ ช่วงอายุ 40-60 ปี (สุชา จันทน์เอม, 2536) นอกจากการแบ่งวัยตามอายุปฏิทิน นักจิตวิทยายังท่านได้แบ่งตามข้อบ่งชี้กว้าง ๆ ที่ระบุว่าบุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ คือ การเปลี่ยนแปลงบทบาท (role transition) เนื่องจากในวัยนี้มีหน้าที่ และความรับผิดชอบมากขึ้น และนักสังคมวิทยาให้ข้อสังเกตที่แสดงถึงการเริ่มต้นการปรับเปลี่ยนจากวัยรุ่นสู่วัยผู้ใหญ่ คือ การสำเร็จการศึกษา มีอาชีพประจำ การแต่งงาน และการเป็นบิดามารดา (Hogan and Astone, 1986 cited in Kall and Cavanaugh, 1996)

โรเบิร์ต ฮาวิกเฮิร์ส (Robert Havighurst, 1948) แบ่งวัยผู้ใหญ่ออกเป็น 3 ระยะ โดยพิจารณาจากบทบาทภารกิจเชิงพัฒนาการตามที่สังคมยอมรับ ได้แก่ 1) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือวัยจกรรจ์ (Early Adulthood) 2) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood) และ 3) วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หรือวัยชรา (Late Adulthood) โดยในการศึกษาค้นคว้านี้จะกล่าวถึงเฉพาะวัยผู้ใหญ่ตอนต้น และวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ไม่รวมถึงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หรือวัยชรา (Late Adulthood) ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ทั้งสองช่วง มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early Adulthood)

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือวัยหนุ่มสาว หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 20-39 ปี ซึ่งเป็นช่วงของชีวิตที่ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมมีพัฒนาการที่ค่อนข้างสมบูรณ์

ก. พัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early Adulthood) ได้แก่

(1) **พัฒนาการทางร่างกาย** บุคคลในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีการพัฒนาทางร่างกายอย่างเต็มที่ทั้งเพศหญิง และเพศชาย ร่างกายสมบูรณ์ มีการพัฒนาความสูงมาจากวัยรุ่น และจะมีความสูงที่สุดในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้ รวมทั้งกล้ามเนื้อ และเนื้อเยื่อไขมัน มีการพัฒนาอย่างเต็มที่เช่นกัน เมื่อเพศชายอายุประมาณ 20 ปี ไหล่จะกว้าง มีการเพิ่มขนาดของต้นแขน และมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมากขึ้น ในเพศหญิงเต้านม และสะโพกมีการเจริญเต็มที่ ในวัยนี้ร่างกายจะมีพลังคล่องแคล่วว่องไว การรับรู้ต่าง ๆ จะมีความสมบูรณ์เต็มที่ เช่น สายตา การได้ยิน ความสามารถในการดมกลิ่น การลิ้มรส จนกระทั่งเข้าสู่วัยกลางคนความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้จะลดลง

(2) **พัฒนาการด้านอารมณ์** วัยผู้ใหญ่จะมีการควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความมั่นคงทางจิตใจดีกว่าวัยรุ่น คำนี้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น รู้สึกยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น มีพัฒนาการด้านอารมณ์รัก (Love) ได้ในหลายรูปแบบ เช่น รักแรกพบ (Infatuation) หรือรักแบบโรแมนติก (Romantic love) ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้จะมีความรู้สึกแตกต่างจากในวัยรุ่น โดยจะมีความรู้สึกที่จะปรารถนาใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน (Sternberg, 1985 cited in Papalia and Olds, 1995) มีการใช้กลไกทางจิตชนิดฝันกลางวัน (Fantasy) การเก็บกด (Impulsiveness) น้อยลง แต่จะใช้การตอบสนองด้วยเหตุผลทั้งกับตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น (ทิพย์ภา เชษฐ์เชาวลิต, 2541)

(3) **พัฒนาการด้านสังคม** ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน วัยผู้ใหญ่ตอนต้นอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 6 คือ ความใกล้ชิดสนิทสนม หรือการแยกตัว (intimacy and solidarity vs. isolation) สังคมของบุคคลวัยนี้ คือ เพื่อนรัก คู่ครอง บุคคลจะพัฒนาความรัก ความผูกพัน แสวงหามิตรภาพที่สนิทสนม หากสามารถสร้างมิตรภาพได้มั่นคง จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไว้นื้อเชื่อใจ และนับถือซึ่งกันและกัน ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถสร้างความสนิทสนมจริงจังกับผู้อื่นได้ จะมีความรู้สึกอ้างว้างเดียวดาย (isolation) หรือเป็นคนทีหลงรักเฉพาะตนเอง (narcissism)

วัยนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนร่วมวัยลดลง จำนวนสมาชิกในกลุ่มเพื่อนจะลดลง แต่สัมพันธ์ภาพในเพื่อนที่ใกล้ชิด หรือเพื่อนรักยังคงอยู่ และจะมีความผูกพันกันมากกว่าความผูกพันในลักษณะของคู่รัก และพบว่ามักเป็นในเพื่อนเพศเดียวกัน (Papalia and Olds, 1995) การสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มใช้ชีวิตครอบครัวกับคู่ของตนเอง และเกิดการปรับตัวกับบทบาทใหม่

(4) **พัฒนาการทางสติปัญญา** พัฒนาการทางความคิดตามแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget's theory) (Papalia and Olds, 1995) กล่าวว่าวัยผู้ใหญ่มีพัฒนาการทางความคิดสติปัญญาอยู่ในระดับ Formal operations ซึ่งเป็นขั้นสูงที่สุดของพัฒนาการ มีความสามารถทางสติปัญญาสมบูรณ์ที่สุด คือ คุณภาพของความคิดจะเป็นระบบ มีความสัมพันธ์กัน และมีความคิดรูปแบบนามธรรม (Abstract logic) ผู้ใหญ่จะมีความคิดเปิดกว้าง ยืดหยุ่นมากขึ้น และรู้จักจดจำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และได้มีผู้สำรวจศึกษาหลายคนเห็นว่าความคิดของผู้ใหญ่ นอกจากจะเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหาตามที่เพียเจท์กล่าวไว้แล้ว ยังมีลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ และค้นหาปัญหาค้นคว้าด้วย (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2530 อ้างถึงในทิพย์ภา เชษฐ์เชาวลิต, 2541) จึงมีผู้วิจารณ์อย่างมากว่าอาจจะอยู่ในระดับ postformal thought มากกว่า ทำให้มีผู้เชื่อว่าแนวคิดของเพียเจท์ไม่น่าจะเป็นที่ยอมรับอีกต่อไป (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2538)

ข. การปรับตัวกับบทบาทใหม่ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

(1) **ชีวิตการทำงาน** เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นบุคคลส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงของการศึกษาระดับอุดมศึกษา หรือใกล้ที่จะสำเร็จการศึกษา จะมีการวางแผนในการเลือกอาชีพ ประกอบอาชีพที่ตนมีความรัก ความพึงพอใจในงาน และการได้พิจารณาแล้วว่าจะมีความเหมาะสมกับ

ตนเอง ย่อมทำให้ชีวิตการทำงานมีความสุข มีความพร้อมที่จะปรับตัวกับเพื่อนร่วมงาน และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและการแก้ไขปัญหาคต่อไป

(2) **ชีวิตคู่** ในวัยรุ่นอาจเริ่มต้นการมีสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ จนพัฒนามาเป็นความรักในวัยผู้ใหญ่ หรือบางคนเริ่มต้นมีความสนใจเรื่องความรักอย่างจริงจัง สร้างสัมพันธภาพกับคนต่างเพศรูปแบบถาวรในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดยมีลักษณะคิดที่อยากจะใช้ชีวิตร่วมกัน อยากที่จะสร้างครอบครัวใหม่ เมื่อบุคคลสองคนตกลงใจใช้ชีวิตร่วมกันจึงต้องมีการปรับตัวกับบทบาทใหม่ที่เกิดขึ้น ได้แก่ บทบาทของการเป็นสามี หรือภรรยา มีความรับผิดชอบในบทบาทใหม่ที่ตนได้รับ โดยการเป็นสามีที่ดี ภรรยาที่ดี มีความรักความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีความอดทนร่วมกัน ประคับประคองชีวิตคู่ รวมทั้งให้การดูแลครอบครัวเดิมของแต่ละคน ในระยะแรกของการใช้ชีวิตคู่ อาจต้องมีการปรับตัวอย่างมากจนกระทั่งปรับตัวได้ดี ชีวิตคู่ก็จะมีความสุข และจะส่งเสริมให้ชีวิตในด้านอื่นมีความสุขด้วย

(3) **บทบาทการเป็นบิดามารดา** ผู้ใหญ่ตอนต้นมีความปรารถนาที่จะเป็นผู้มีความสามารถในการปกป้อง ดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า เมื่อมีชีวิตคู่จึงมีความต้องการที่จะมีบุตรเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวประกอบความต้องการที่จะมีทายาท เมื่อมีบุตรชีวิตครอบครัวจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทอีกครั้งโดยการเพิ่มเติมบทบาทของการเป็นบิดามารดาโดยเฉพาะในผู้หญิงที่เมื่อแต่งงานแล้ว แยกครอบครัวออกจากครอบครัวเดิมของตน หรือการเป็นครอบครัวเดี่ยวภายหลังการแต่งงาน การทำงานนอกบ้านกับการเพิ่มหน้าที่ของการเป็นมารดาอาจทำให้ประสบกับความยากลำบาก ในการปรับตัวในระยะแรก สามีจึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยมารดาในการเลี้ยงดูบุตร การมีบุตรนี้ทำให้ทั้งสามี และภรรยาได้มีการเรียนรู้ถึงความรักอีกชนิดหนึ่ง คือ ความรักที่มีแต่การให้ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

(4) **ชีวิตโสด** ในสังคมปัจจุบันพบว่า มีคนจำนวนไม่น้อยมีความสุข กับชีวิตโสดซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการอุทิศเวลาให้กับงาน มีความภาคภูมิใจในตนเองอย่างมาก ไม่ต้องการที่จะมีชีวิตคู่ หรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมีชีวิตคู่ คนโสดต้องมีการปรับตัวเช่นกันเนื่องจาก กลุ่มเพื่อนสนิทตั้งแต่ในวัยรุ่น เพื่อนร่วมงานมักมีครอบครัว คนโสดจึงต้องหาเพื่อนใหม่ที่เป็นโสด เช่นเดียวกัน ต้องมีการปรับตัวกับเพื่อนใหม่ หรือเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นเพื่อน และตอบสนอง ความต้องการที่จะปกป้อง ดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่านั่นเอง

ค. ปัญหาที่พบในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

ปัญหาที่พบในวัยนี้ คือ ปัญหาสุขภาพ เนื่องมาจากลักษณะการดำรงชีวิต (The Lifestyle) เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเหล้า การรับประทานอาหารไขมันสูง ไม่มีกากใยอาหาร วิธีการจัดการกับความเครียดที่ไม่เหมาะสม และการตัดสินใจปัญหาด้วยการใช้อาวุธ สิ่งเหล่านี้บั่นทอน สุขภาพเป็นอย่างมาก และนำไปสู่โรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ เช่น โรคถุงลมโป่งพอง โรคกล้ามเนื้อ หัวใจขาดเลือด โรคมะเร็ง รวมทั้งการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ การใช้อาวุธปืน เป็นต้น (Papalia and Olds, 1995) ประกอบกับในวัยนี้มีการปรับบทบาทใหม่อย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากการไม่สามารถปรับเข้าสู่บทบาทใหม่ เช่น มีปัญหาในการทำงาน มีปัญหากับเพื่อนร่วมงาน-

การเปลี่ยนงาน การผิดหวังในความรัก การสิ้นสุดการหมั้น-การสมรส ความผิดหวังจากการแท้งบุตร ความผิดหวังเกี่ยวกับเพศของบุตร เป็นต้น

2.2.2 วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood)

วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle age หรือ Middle adulthood) คือ ช่วงอายุ 40–60 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานในการกำหนดบุคคลเข้าสู่วัยกลางคนนั้น มักจะพิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงอายุเหล่านี้มากกว่าจะพิจารณาจากอายุปกติ (ทิพย์ภา เชษฐเชาวลิต, 2541)

ก. พัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood)

(1) **พัฒนาการทางร่างกาย** ในวัยกลางคนนี้ ทั้งเพศชาย และเพศหญิง ร่างกายจะเริ่มมีความเสื่อมถอยในเกือบทุกระบบของร่างกาย ผิวหนังจะเริ่มเหี่ยวแห้ง หยาบ ไม่เต่งตึง ผมเริ่มร่วง และมีสีขาว น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นจากการสะสมไขมันใต้ผิวหนังมากขึ้น ระบบสัมผัส ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็นเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่สายตาวายมากขึ้น บางคนจะมีอาการหูตึง เนื่องจากความเสื่อมของเซลล์ การเสื่อม และการได้กลืนเปลี่ยนแปลงไป อวัยวะภายในร่างกาย เช่น ผนังเส้นเลือด หัวใจ ปอด ไต และสมอง มีความเสื่อมลงเช่นกัน (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2538; ทิพย์ภา เชษฐเชาวลิต, 2541)

(2) **พัฒนาการทางอารมณ์** ในบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานจะมีอารมณ์มั่นคง รู้จักการให้อภัย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีความพึงพอใจในชีวิตที่ผ่านมา ลักษณะบุคลิกภาพค่อนข้างคงที่ บางคนจะมีอารมณ์เศร้าจากการที่บุตรเริ่มมีครอบครัวใหม่ การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น บิดา มารดา หรือคู่สมรส หรือผิดหวังจากบุตร เป็นต้น

(3) **พัฒนาการทางสังคม** ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน วัยกลางคนอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 7 คือ การบำรุงส่งเสริมผู้อื่น หรือการพะวงเฉพาะตน (generativity vs. self absorption) บุคคลที่มีพัฒนาการอย่างสมบูรณ์ในวัยนี้ จะแบ่งปัน เพื่อแผ้วถ่ออาหารต่อบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกับบุคคลที่เยาว์วัยกว่า สร้างสรรค์ผลงานใหม่ ก่อให้เกิดความปลาบปลื้มใจ เห็นคุณค่าของตนเอง ตรงข้ามกับวัยกลางคนที่พะวงแต่ตน จะเห็นแก่ตัว ไม่แบ่งปัน เพื่อแผ้วถ่อบุคคลอื่น ชอบแสดงอำนาจ หรือเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้นในงาน

สังคมของบุคคลในวัยกลางคนส่วนใหญ่ คือ ที่ทำงาน และบ้าน กลุ่มเพื่อนที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน หรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นในลักษณะเฝ้าดูความสำเร็จในการศึกษา และความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุตร ในบุคคลที่เป็นโสดกลุ่มเพื่อนที่สำคัญ คือ เพื่อนสนิทที่ผูกพันตั้งแต่ในวัยรุ่น หรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ระยะปลายของวัยนี้ส่วนใหญ่เข้าสู่วัยใกล้เกษียณอายุการทำงาน บางคนสามารถปรับตัวได้ดี บางคนไม่สามารถปรับตัวได้ รู้สึกท้อแท้ รู้สึกตัวเองด้อยคุณค่า อาจมีอาการซึมเศร้า (Lefrangois, 1996)

(4) **พัฒนาการทางสติปัญญา** ในระยะวัยกลางคนนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาใกล้เคียงกับในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีความคิดเป็นเหตุผล รู้จักคิดแบบประสานข้อขัดแย้ง และความแตกต่าง จะสามารถรับรู้สิ่งที่ป็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีความอดทน และมีความสามารถในการจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น ๆ ดังนั้น จึงมีความเข้าใจเรื่องการเมือง เล่นการเมือง

รู้จักจัดการกับระบบระเบียบของสังคม และรู้จักจัดการกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2538)

ข. การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน

(1) **วิกฤตชีวิตครอบครัว** ปัญหาการหย่าร้าง เมื่อเกิดวิกฤตชีวิตครอบครัว และไม่สามารถแก้ปัญหาได้มักจะมีการหย่าร้างตามมา การหย่าร้างเป็นภาวะเครียดระดับสูงมาก และเป็นเรื่องของความสูญเสียอย่างรุนแรงถึงขั้นเป็นภาวะวิกฤตทางอารมณ์ (ฉวีวรรณ สัตยธรรม, 2532) ในครอบครัวที่ไม่มีบุตรปัญหาจากการหย่าร้างอาจไม่เกิดขึ้นเลย หรือเกิดขึ้นน้อยมาก อาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเงิน การหย่าร้างของครอบครัวที่มีบุตรมักจะพบปัญหาผู้ที่จะดูแลบุตรต่อไป บุตรอาจเป็นที่ต้องการของทั้งบิดามารดา กรณีนี้จะมีการตกลงกันไม่ได้เนื่องจากความต้องการที่จะเลี้ยงดูบุตรของทั้งบิดามารดา บุตรที่บิดา และมารดาไม่ต้องการจะมีปัญหาตกลงกันไม่ได้เช่นกัน สำหรับบุตรที่เป็นที่ต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะสามารถตกลงกันได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ความรู้สึกของเด็กที่บิดามารดาแยกจากกัน การมีครอบครัวใหม่ที่ขาดบิดา หรือมารดา และอาจเป็นครอบครัวใหม่ที่มีบุคคลอื่นทำหน้าที่บทบาทแทนบิดา หรือมารดาของตน จะส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กอย่างมาก

(2) **วัยหมดประจำเดือน (Menopause)** ผู้หญิงในวัยหมดประจำเดือนจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระดับของฮอร์โมนในร่างกาย อาการที่พบได้บ่อย คือ ผิวหนังบริเวณลำตัว และใบหน้าแดง ปวดศีรษะ เนื่องมาจากเส้นเลือดที่ผิวหนังขยายตัว อ่อนเพลีย เจ็บตามข้อต่าง ๆ หัวใจเต้นแรง เป็นต้น และอาจมีสาเหตุจากความวิตกกังวลเรื่องกลัวสามีจะทอดทิ้ง ไม่มีความสุขทางเพศ จึงพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ร่วมด้วยที่พบได้บ่อย คือ โรคเศร้าในวัยต่อ (involutional melancholia) (ทิพย์ภา เชษฐเชาวลิต, 2541) มีอาการเจ้าอารมณ์ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิด ตื่นเต้น ตกใจง่าย

(3) **วัยเปลี่ยนชีวิตในเพศชาย (Male menopause)** เพศชายเมื่ออายุประมาณ 45-50 ปี จะมีอาการเช่นเดียวกับผู้หญิง เช่น รู้สึกหงุดหงิด โกรธง่าย จุนเจียว คิดเล็กคิดน้อย เนื่องจากฮอร์โมนเทสโทสเตอโรนลดจำนวนลง ทำให้สมรรถภาพทางเพศของชายค่อย ๆ ลดลงด้วยส่งผลให้มีความกลัวว่าตนเองกำลังจะหมดสมรรถภาพทางเพศ กลัวความสามารถทางเพศจะลดลง เกิดเป็นความกังวลเกี่ยวกับตนเอง เช่น อ้วน หน้าท้องใหญ่ ผมหงอก หนื่อยง่าย หดแรงแรงเร็ว ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เป็นต้น (สุชา จันทน์เอม, 2536)

สรุปได้ว่า วัยผู้ใหญ่เป็นช่วงอายุ 20-60 ปี ในช่วงต้นของวัยจะมีร่างกายสภาวะทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่ แต่ในช่วงท้ายของวัย หรือที่เรียกว่า วัยทองร่างกายจะเริ่มเสื่อมสภาพลง ในวัยผู้ใหญ่จะมีกระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น เริ่มรู้จักคิดไตร่ตรองมากขึ้น คนในวัยนี้มีบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ ทำให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น และเมื่อถึงช่วงท้ายของวัย อาจกังวลกับความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตได้ จนทำให้เกิดความแปรปรวนทางอารมณ์ โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดอายุวัยผู้ใหญ่เป็น 2 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 20-39 ปี และผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุ 40-59 ปี

2.3 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออม

2.3.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องการออม

ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการออมได้ให้ความหมาย และคำนิยามของความหมายของการออม และพฤติกรรมการออมไว้ต่าง ๆ กันหลายทัศนะ ซึ่งจะขอกล่าวถึงเฉพาะความหมายที่เห็นที่น่าสนใจ และเกี่ยวกับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

ก. ความหมายของการออม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 134) การออม หมายถึง การเก็บหอม รอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสิน

จันทร์เพ็ญ บุญฉาย (2552, น. 4) การออม คือ การเก็บสะสมทีละเล็กละน้อยให้เพิ่มพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ซึ่งการออมส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปของเงินฝากกับธนาคารหรือบริษัทเงินทุน โดยได้รับดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทน

นันทกา นันทวิสัย (2552, น. 8) การออมของครัวเรือน หมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้ และรายจ่ายที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ซึ่งรายจ่ายในที่นี้นับรวมค่าใช้จ่ายที่มีลักษณะเป็นการออมทรัพย์ไว้ด้วย

ธานินทร์ อุดมศรี (2554, น. 7) การออม หมายถึง รายได้เมื่อหักรายจ่ายแล้วจะมีส่วนซึ่งเหลืออยู่ ($\text{Incomes} - \text{Expenses} = \text{Saving}$) ซึ่งเป็นการชะลอการบริโภคหรือการใช้ทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ในปัจจุบันบางส่วนเอาไว้เพื่อให้เกิดความสามารถที่จะบริโภคในอนาคตหรือในยามจำเป็น การเก็บออมจะอยู่รูปแบบต่าง ๆ เช่น ฝากไว้กับสถาบันการเงิน ซื้อหลักทรัพย์ และประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อหวังผลตอบแทน และการเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์

ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ออนไลน์) ให้ความหมายของการออมว่า เป็นการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเก็บสะสมไว้สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อไว้ใช้ในอนาคต เพื่อเวลาฉุกเฉิน เพื่อใช้ในสิ่งที่อยากได้ หรืออยากทำ การออมส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นต่ำ และได้รับผลตอบแทนไม่สูงนักเมื่อเทียบกับการลงทุน เช่น การฝากออมทรัพย์ การฝากประจำ การซื้อสลากออมทรัพย์

ดังนั้น การออม หมายถึง ส่วนหนึ่งของรายได้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป เพื่อเป็นการเก็บไว้เพื่อการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต ส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นต่ำ และได้รับผลตอบแทนไม่สูงนักเมื่อเทียบกับการลงทุน เช่น การฝากออมทรัพย์ การฝากประจำ การซื้อสลากออมทรัพย์

ข. ความหมายของพฤติกรรมการออม

มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมแล้วนิยามความหมาย ดังนี้

ปิยดา สมบัติวัฒนา (2550, น. 7) ให้ความหมาย พฤติกรรมการออม หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับการออม ประกอบด้วย 1) การจัดสรรรายได้เพื่อเก็บเป็นเงินออมก่อนการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 2) การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค

ตามความจำเป็นสอดคล้องกับรายได้ และฐานะของตน และ 3) การจัดบันทึกรายรับ และรายจ่ายเป็นประจำ

วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2557, น. 306) ให้ความหมาย พฤติกรรมการออม หมายถึง การแบ่งเงินรายได้ส่วนหนึ่งไว้สำหรับการใช้จ่ายในอนาคต

จิณห์นิภา แสมขาว, กานดา ศิริพานิช และอภัย ศรัณย์ธรรมกุล (2551) “พฤติกรรมการออม” คือ การเข้าใจหลักการใช้จ่ายเงิน และเก็บออมเงินอย่างรู้ถึงคุณค่าของเงิน และมีแบบแผน

ดังนั้น พฤติกรรมการออม จึงมีความหมายว่า เป็นการกระทำที่แสดงถึงความมุ่งหวังของผู้กระทำที่จะมีเงินเก็บสะสมโดยการเก็บรักษาเงิน หรือสงวนการใช้จ่ายเงินรายได้ที่ตนได้รับเพื่อใช้จ่ายในอนาคต

จากความหมายการออม และพฤติกรรมการออมข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำว่า การออมในทางวิชาการ หมายถึง การเก็บเงินรายได้ไว้ โดยไม่ได้นำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ซึ่งคือการซื้อสินค้า หรือบริการในช่วงเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ การเก็บเงินรายได้ไว้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้จ่ายในอนาคต พฤติกรรมที่แสดงถึงการออม คือ การเก็บหอมรอมริบ หรือ “ก้น” เงินรายได้ หรือนำไปใช้อย่างระมัดระวัง ดังนั้น การวัดการออมในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมามีการวัดการออมในหลายระดับ นับตั้งแต่จำนวนเงินออมซึ่งหมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่ายที่สะสมได้สำหรับรอบระยะเวลาหนึ่ง เช่น สัปดาห์ เดือน ปี เป็นต้น จำนวนเงินลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินรูปแบบต่าง ๆ เช่น เงินฝากธนาคาร ตราสารหนี้ กรมธรรม์ประกันชีวิต เป็นต้น โดยมุ่งหวังผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย เงินปันผล รวมถึงการเพิ่มขึ้นของมูลค่าสินทรัพย์ ส่วนการวัดพฤติกรรมการออม มุ่งสู่การวัดการแสดงออก หรือการกระทำที่เกิดขึ้นจริงที่ต้องการให้มีเงินออม เช่น การวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะ และเงินที่ได้รับ การจัดสรรเงินรายได้ก่อนนำไปใช้จ่าย การใช้เงินอย่างคุ้มค่า การยับยั้งชั่งใจในการใช้จ่าย การคำนึงถึงความจำเป็นในการซื้อสินค้าและบริการ การมีวินัยในการเก็บออม

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการออม

การตัดสินใจที่จะออมเงินนั้นแต่ละบุคคลมีเหตุผลที่แตกต่างกันไป (ธัญชนก ปะวะละ, 2551, น. 25-26; บุญรุ่ง จันทร์นาค, 2554, น. 34) ดังนี้

1. เพื่อไว้ใช้ในอนาคตยามเกษียณ ยามชรา ไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน และสังคม
2. เพื่อไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน และยามเจ็บป่วย
3. เพื่อไว้ใช้จ่ายสำหรับการศึกษา ในการนำมาสร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และสร้างเงินในอนาคต
4. เพื่อไว้ใช้จ่ายในการซื้อที่อยู่อาศัย
5. เพื่อซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ
6. เพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าถาวร
7. เพื่อไว้ใช้จ่ายสำหรับทำหลักประกัน เช่น ประกันชีวิต ประกันสุขภาพ

ประกันอุบัติเหตุ

8. เพื่อหาผลประโยชน์ รายได้ จากผลตอบแทนที่จะได้จากการออม เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล เป็นต้น

9. เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ จัดตั้งธุรกิจ หรือเปลี่ยนอาชีพ

10. เพื่อใช้จ่ายในการซื้อเครื่องประดับ

11. เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมด้านสังคม

12. เพื่อเก็บไว้เป็นมรดกลูกหลาน และสังคม

13. เพื่อเก็บไว้เป็นหลักประกันชีวิตในระหว่างยังทำงาน และความมั่นคงทางการเงิน

14. เพื่อไว้ใช้จ่ายในกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากรายจ่ายประจำ เช่น การแต่งงาน การท่องเที่ยว การทำบุญ เป็นต้น

นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ในการออม อาจจะจัดสรรวัตถุประสงค์หลักได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ (ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย, ออนไลน์)

1. ออมเพื่อการฉุกเฉิน ควรมีจำนวนเท่ากับรายจ่ายประจำ 6 เดือน เพื่อเก็บไว้ใช้กรณีเจ็บป่วย หรือมีเหตุให้ต้องใช้เงินก่อนอย่างเร่งด่วน

2. ออมเพื่อเติมฝัน เป็นการออมระยะสั้นถึงปานกลาง 1-5 ปี เพื่อนำไปจ่ายในสิ่งที่ต้องการ เช่น ท่องเที่ยว ซื้อของที่อยากได้ หรือบริจาคเพื่อสังคม

3. ออมเพื่อวัยเกษียณ เป็นการออมระยะยาว เพื่อจ่ายเมื่อพ้นวัยทำงาน และมีเพียงพอสำหรับการดูแลสุขภาพ ทำกิจกรรมเพื่อความสุขในชีวิต และลดภาระของลูกหลาน

4. ออมเพื่อการลงทุน เป็นการนำเงินไปลงทุนในสิ่งนอกเลย เช่น ซื้อพันธบัตร กองทุนรวม หุ้น ฯลฯ ซึ่งควรเลือกการลงทุนที่เหมาะสมภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการออมจะมีความแตกต่างกันตามความจำเป็น และสภาพแวดล้อมของแต่ละครอบครัว เช่น เก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย หรือชรา เพื่อการศึกษา เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ต้องการดอกเบี้ย เพื่อเป็นหลักประกันในการกู้เงิน ซื้อสินทรัพย์อื่น ๆ และเพื่อกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

2.3.3 ประเภทการออมเงิน

“การออมเงิน” เป็นการเก็บเงินในปัจจุบันเพื่อเอาไว้ใช้ในอนาคต ถือเป็นวิธีที่จับต้องได้มากที่สุด การออมเงินในปัจจุบันสามารถเลือกออมได้หลายประเภท สรุปได้เป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ (www.checkraka.com/knowledge/saving-2-68/1652453/)

1. **ออมเงินในบัญชีเงินฝาก** เป็นการฝากเงินไว้กับธนาคาร หรือสหกรณ์ โดยสามารถเลือกได้หลายรูปแบบทั้งบัญชีออมทรัพย์ และบัญชีฝากประจำ

2. **ออมเงินในหุ้น** เป็นการลงทุนในหุ้นเพื่อต้องการได้มาซึ่งกำไร หรือผลตอบแทนที่สูงกว่าการฝากเงินในบัญชี แต่มีความเสี่ยงมากกว่า

3. **ออมเงินในประกันชีวิต** เป็นการออมเงินสำรองไว้เพื่อรองรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับเราในอนาคต ออมในรูปแบบของการจ่ายเบี้ยประกันให้กับบริษัทประกันชีวิต โดยบริษัทฯ จะต้องจ่ายผลตอบแทนให้กับผู้เอาประกันเมื่อผู้เอาประกันเสียชีวิต หรืออยู่ครบตามสัญญาในกรมธรรม์

4. **ออมเงินใน LTF/RMF** เป็นการลงทุนระยะยาว รับดอกเบี้ยในอัตราสูงกว่าบัญชีเงินฝาก พร้อมได้สิทธิพิเศษในการนำเงินลงทุนมาใช้ลดหย่อนภาษีได้

5. **ออมเงินในกองทุนรวม** คือ การลงทุนในกองทุนที่มีผู้จัดการกองทุนคอยดูแลเงินให้ตามนโยบายกองทุนซึ่งมีหลายประเภท และถือเป็นการกระจายความเสี่ยงในการลงทุนอีกทางหนึ่ง

6. **ออมเงินในอสังหาริมทรัพย์** เป็นการซื้อที่ดิน บ้าน หรือทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เพื่อเก็บเป็นทรัพย์สินในอนาคต และเป็นการเก็งกำไรในอนาคตในระดับดี ขึ้นอยู่กับแต่ละทำเลที่ตั้ง

ดังนั้น การออมเงินในปัจจุบันมีหลายประเภท ได้แก่ ออมเงินในบัญชีเงินฝาก หุ้น ประกันชีวิต LTF/RMF กองทุนรวม และออมเงินในอสังหาริมทรัพย์ ผู้ออมสามารถเลือกออมได้ตามความเหมาะสม

2.3.4 ประโยชน์ของการออม

ประโยชน์ของการออมนั้นมีมากมายหลายประการ ในที่นี้ขอยกประโยชน์ของการออมมีประโยชน์ต่อผู้ออมและต่อประเทศ ดังนี้ (บริษัท อินเตอร์สเปซ (ประเทศไทย) จำกัด, 2558)

1. ประโยชน์ต่อตนเอง

1) การออมช่วยสร้างวินัย การออมเงินต้องใช้ความสามารถมากกว่าที่คิด อาจไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำได้ สิ่งสำคัญคือ ต้องมีระเบียบวินัยอย่างมาก ซึ่งการเปิดบัญชีเงินประจำโดยกำหนดว่าจะฝากเงินทุก ๆ สิ้นเดือนเป็นเงินเท่าไร หากทำได้สม่ำเสมอถือว่าวินัยสูงมาก

2) การออมทำให้มีเงินเก็บ ผลตอบแทนที่ได้จากความพยายามออมเงินที่เห็นได้อย่างแรกเลย คือ เงินเก็บ คงไม่รู้หรือกว่าความสุขจากการมีเงินเก็บเป็นอย่างไร หากไม่รู้จักรการออมเงิน มีเรื่องเล่าจากใครคนหนึ่งว่า มีเด็กน้อยที่อยากได้ของเล่นรุ่นใหม่ราคาแพง พ่อแม่เขาไม่ซื้อให้ เด็กน้อยคนนั้นใช้วิธีออมเงินจากค่าขนมที่ได้รับทุก ๆ วัน ในที่สุดก็เก็บเงินได้ครบตามราคาของเล่นที่เขาปรารถนา นอกจากที่เขาจะได้ของเล่นแล้ว เขายังได้ความภูมิใจที่เขารู้จักอดออมจนได้สิ่งที่เขาต้องการ ลองมองย้อนกลับมาที่ตัว หากรู้จักออมเงินตั้งแต่วันนี้ เชื่อแน่ว่าจะมีเงินเก็บมากพอจนสามารถซื้อของที่ต้องการ ซึ่งใหญ่กว่าของเล่นธรรมดาแน่นอน

3) การออมทำให้มีทุนในการนำไปสร้างมูลค่า เมื่อมีเงินเก็บจำนวนที่มากพอแล้ว นอกจากที่จะสามารถนำไปใช้ซื้อสิ่งที่อยากได้แล้ว อาจนำเงินจำนวนนั้นไปสร้างมูลค่าให้กองเงยเพิ่มขึ้นอีกได้ด้วย แน่แน่นอนว่าหากฝากไว้กับธนาคารก็ได้น้อย คือ ดอกเบี้ย แต่หากต้องการผลตอบแทนที่สูงกว่านั้น ก็อาจนำเงินออมนั้นไปเปิดกิจการเล็ก ๆ ซื้อกองทุนรวม หรือหากมีความรู้ด้านตลาดหุ้นก็สามารถนำส่วนหนึ่งของเงินออมนี้ไปเล่นหุ้นเพื่อเพิ่มมูลค่าให้เงินของสูงยิ่งขึ้นไปอีก อาจมีความเสี่ยงสูงที่เงินจะเสียไป แต่เงินจำนวนนี้ถึงเสียไปก็อาจไม่มีผลต่อผู้ออมมากนัก เพราะไม่ใช่เงินที่ได้มาจากการกู้หนี้ยืมสิน

4) การออมช่วยเพิ่มความมั่นคงในอนาคต การมีเงินออมไว้จำนวนหนึ่งก็เหมือนมีเกราะป้องกันสิ่งที่คาดไม่ถึง ใครจะรู้เลยว่าอนาคตจะเป็นเช่นไร กรณีชีวิตปกติสุข เงินจำนวนนี้

ก็เก็บเอาไว้ซื้อความสุข แต่หากเกิดสิ่งเลวร้ายขึ้น แน่ใจว่าไม่มีใครอยากประสบปัญหาในชีวิต แต่เงินออมนี้แหละที่จะช่วยให้ปัญหาเบาขึ้น ตัวอย่างเช่น อาจประสบอุบัติเหตุ หรือตรวจพบโรคร้ายแรง จนไม่สามารถประกอบอาชีพดังเดิมได้ชั่วคราว トラバิดที่มีเงินออมเก็บไว้จำนวนหนึ่ง บางทีปัญหาเหล่านี้ อาจเบาขึ้นกว่าหากเทียบกับการไม่มีเงินเก็บเลย เพราะไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน และที่สำคัญมีความมั่นคงว่า ในอนาคตจะไม่ต้องเป็นภาระให้กับลูกหลาน

2. ประโยชน์ต่อประเทศ

การออมทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศ การออมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเจริญก้าวหน้า มีผลการวิจัยซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการออมพบว่า ประเทศที่มีการออมเงินเป็นปริมาณที่สูงจะส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศที่มีการออมต่ำ เพราะสามารถนำเงินที่ได้จากการที่ประชาชนรู้จักการออมไปลงทุนเพื่อพัฒนาประเทศโดยตรง ไม่จำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศ หากนำเงินที่ได้รับจากการกู้ยืมในต่างประเทศ มาพึ่งพิงในปริมาณที่สูงและต่อเนื่อง อาจเกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ก็เป็นได้

2.3.5 การปฏิบัติเกี่ยวกับเงินออมที่ดี มีแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

(<http://www.mfcwebactivity1.com/pegasus/mainmenu3.html>)

1. การจัดทำงบประมาณเงินสดส่วนบุคคล ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าแต่ละเดือน มีเงินเหลือเป็นเงินออมได้เท่าไร

2. ทำงบประมาณรายได้ และรายจ่าย เพื่อจะรู้ว่าเงินเหลือจะเก็บออมได้เท่าไร

3. เมื่อทำงบประมาณ และทราบว่าสามารถเก็บออมได้เท่าไรแล้ว ให้กันเงินออมส่วนนั้นไปฝากธนาคารทันที โดยเงินออมควรเปิดบัญชีแยกจากบัญชีที่ไว้ใช้จ่ายทั่วไป และบัญชีนี้ไม่ควรเบิกถอนได้ง่าย

4. รายได้ที่ได้มาจากการออม เช่น ดอกเบี้ย ควรนำไปลงทุนต่อ (Re-investment) ทันทีเพื่อให้เงินออมงอกเงยขึ้นไปอีก

5. นำเงินออมไปลงทุนหาผลประโยชน์อย่างถูกวิธี ให้มีความปลอดภัย และก่อให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด

6. การเก็บเงินออมไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัย และเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรได้รับ ดังนั้น เงินออมควรเก็บไว้ในที่ปลอดภัย และมีรายได้ดีด้วย อาจฝากธนาคาร สถาบันการเงินต่าง ๆ หรือเก็บออมในรูปการซื้อหลักทรัพย์ หรือตราสารที่มีความมั่นคงก่อให้เกิดรายได้ และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่าย

นอกจากนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์ กระทรวงการคลัง (ออนไลน์) ได้เสนอแนวปฏิบัติสำหรับผู้ที่ต้องการสร้างเงินออม ดังนี้

1. แนะนำให้เริ่มต้นการออมทันทีที่มีรายได้

2. ให้มีการเก็บออมอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

3. ตั้งจุดประสงค์ในการออมว่าจะออมเพื่ออะไร ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อจะได้วางแผนกันเงินทุกครั้งที่มีรายได้ การกันเงินไว้แต่ละเดือนเป็นการชะลอการใช้จ่าย

เพื่อสะสมไว้ใช้จ่าย เมื่อถึงเวลาตามที่ตั้งจุดประสงค์ไว้ ไม่ต้องกั้มเงินให้เสียดอกเบี้ย (ให้มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดประสงค์ในการออมว่าจะออมเพื่ออะไร ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน จำนวนเงินออม ระยะเวลาที่ออม)

4. มีการวางแผนการใช้จ่ายที่รัดกุม และเป็นไปได้ตามสภาพของครอบครัว ต้องรู้จักเลือกซื้อของที่ราคาประหยัดเหมาะสมกับฐานะของตน

5. มีเงินติดตัวไว้เท่าที่จำเป็นใช้ ไม่ควรพกเงินติดตัวมากเกินไปจนความจำเป็นต้องใช้ เพราะอาจจะทำให้มีการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

6. เพิ่มรายได้จากการออม เช่น การฝากเงินกับธนาคาร การซื้อพันธบัตรรัฐบาล เป็นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดสำหรับการออมจะได้ดอกเบี้ยด้วย

7. ตั้งสัจจะกับตัวเอง หรือสร้างพันธะในการออม เพื่อจะเป็นการบังคับตนเองให้สามารถออมทรัพย์ได้ เพราะมีสัญญาว่าจะต้องส่งเงินกับสหกรณ์ทุกเดือน

8. การจัดทำงบประมาณเงินสดส่วนบุคคลในแต่ละเดือนเพื่อประมาณรายได้-รายจ่าย จะได้ว่าในแต่ละเดือนนั้นมีเงินเหลือเก็บออมได้จำนวนเท่าใดด้วย แล้วให้แยกจำนวนเงินที่จะออมเพื่อนำไปฝากธนาคารทันที นำรายได้ที่เกิดจากการออม เช่น ดอกเบี้ย หรือเงินปันผลในกรณีเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ไปลงทุนต่อทันทีเพื่อให้เงินออมงอกเงยยิ่งขึ้น

2.3.6 รูปแบบการออมเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ

ประเทศไทยมีระบบการออมเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุตามแนวทางของธนาคารโลก (World Bank) ซึ่งกำหนดเกณฑ์เพื่อความมั่นคงทางสังคมอันเกิดจากความมั่นคงในชีวิตหลังเกษียณของประชากร โดยแบ่งระดับการรองรับด้านรายได้ของผู้เกษียณอายุที่แต่ละประเทศพึงมี หรือเรียกว่า ระบบประกันสังคม และระบบบำนาญบำนาญ ออกเป็น 3 เสาหลัก (Pillars) ได้แก่ เสาหลักที่ 1 (First pillar) ระบบประกันรายได้ขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐจัดให้ เสาหลักที่ 2 (Second pillar) ระบบการออมภาคบังคับ เสาหลักที่ 3 (Third pillar) ระบบการออมภาคสมัครใจ โดยแต่ละเสามีรายละเอียด ดังนี้ (วิน พรหมแพทย์, 2558)

เสาหลักที่ 1 (Pillar I) ระบบการออมภาคบังคับที่บริหารจัดการโดยภาครัฐ มีจุดมุ่งหมายในการกระจายรายได้ ชัดความยากจน และลดภาระของรัฐในการดูแลผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นกองทุนแบบกำหนดประโยชน์ทดแทน (Defined Benefit หรือ DB) คือ กำหนดสูตรบำนาญที่สมาชิกจะได้รับ โดยสมาชิกแต่ละคนจะได้รับบำนาญมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับระยะเวลาการส่งเงินสมทบ และรายได้ โดยผู้บริหารกองทุน (เรียกว่า Plan Sponsor) มีภาระหน้าที่ และต้องรับความเสี่ยงในการจัดหาเงินมาให้พอจ่ายบำนาญในประเทศไทย กองทุนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่

1. บำนาญของข้าราชการที่จ่ายโดยกรมบัญชีกลาง ถือได้ว่าเป็นบำนาญแบบ Defined Benefit เช่นกัน แต่เป็นแบบที่เรียกว่า pay as you go คือ ไม่ได้จัดเก็บเงินสมทบไว้แต่แรก รัฐบาลจะตั้งงบประมาณมาจ่ายก็ต่อเมื่อข้าราชการเกษียณ ระบบนี้ครอบคลุมข้าราชการประมาณ 1 ล้านคน

2. กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ ครอบคลุมลูกจ้างในภาคเอกชนจำนวน 11 ล้านคน โดยกำหนดสูตรเงินบำนาญไว้ว่า สมาชิก หรือผู้ประกันตนที่อายุครบ 55 ปีขึ้นไป เกษียณจากการทำงาน และสมทบมาแล้วไม่ต่ำกว่า 180 เดือน มีสิทธิรับ “บำนาญ” เท่ากับร้อยละ 20

ของเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย (คำนวณจากรายได้ขั้นต่ำ 1,650 บาท และไม่เกิน 15,000 บาทต่อเดือน) หากสมทบเกินกว่า 15 ปี ทุกๆ ปีที่สมทบเพิ่ม จะได้รับบำนาญส่วนเพิ่มอีกร้อยละ 1.5 ของเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย

ส่วนผู้ประกันตนที่อายุ 55 ปีขึ้นไป เกษียณจากการทำงาน และสมทบมาแล้วไม่ต่ำกว่า 12 เดือน แต่ไม่ครบ 180 เดือน จะได้รับ “บำเหน็จ” เป็นเงินก้อนเท่ากับเงินสมทบของตนเอง และนายจ้างที่สะสมไว้เข้าสู่ผู้สูงอายุ บวกดอกผลจากการลงทุน เงินที่เอามาจ่ายเป็นบำเหน็จ และบำนาญนี้ มาจากเงินสมทบของผู้ประกันตนร้อยละ 3 ของเงินเดือน รวมกับของนายจ้างร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 6 ต่อเดือน

เสาหลักที่ 2 (Pillar II) ระบบการออมที่จัดตั้ง และบริหารโดยภาคเอกชน หรือกลุ่มวิชาชีพ ส่วนใหญ่เป็นกองทุนแบบกำหนดอัตราเงินสมทบให้สมาชิก และนายจ้างจะต้องจ่ายเข้ากองทุนในแต่ละเดือน (Defined Contribution หรือ DC) เมื่อเกษียณจะได้รับเงินคืนเท่ากับส่วนที่ตนเองสมทบบวกส่วนที่นายจ้างสมทบ และดอกผลจากการลงทุน ในประเทศไทยกองทุนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่

1. กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กำหนดให้ข้าราชการ (ในฐานะลูกจ้าง) จ่าย “เงินสะสม” เข้ากองทุนร้อยละ 3 ต่อเดือน และให้รัฐบาล (ในฐานะนายจ้าง) จ่าย “เงินสมทบ” เข้ากองทุนร้อยละ 3 ต่อเดือน เมื่อเกษียณข้าราชการจะได้รับ “บำเหน็จ” เป็นเงินก้อนเท่ากับเงินสะสมเงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนของเงินดังกล่าวจาก กบข. (ในบางกรณีอาจจะได้เงินชดเชย และเงินประเดิมเพิ่มเติมด้วย) โปรดสังเกตว่าข้าราชการยังคงได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญตามสิทธิจากกรมบัญชีกลาง แต่เงินที่สะสมกับ กบข. เป็นเงินออมส่วนเพิ่มที่ข้าราชการจะได้รับกลับคืนไปเป็นเงินก้อนเมื่อเกษียณ

2. กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ จัดตั้งขึ้นโดยภาคเอกชนเพื่อเป็นสวัสดิการของพนักงานก็จัดว่าเป็นกองทุนบำนาญแบบ DC คือ ลูกจ้างจ่ายส่วนหนึ่งเรียกว่า “เงินสะสม” และนายจ้างจ่ายอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า “เงินสมทบ” เมื่อเกษียณก็จะได้รับบำเหน็จเป็นเงินก้อน จำนวนเท่ากับเงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนของเงินดังกล่าว

เสาหลักที่ 3 (Pillar III) ระบบการออมภาคสมัครใจที่ประชาชนเลือกออมเอง ส่วนใหญ่เป็นการออมเพิ่มเติมต่อยอดจากระบบการออมภาคบังคับที่ตนเองมีอยู่แล้ว ในประเทศไทยการออมที่อยู่ในกลุ่มนี้มีให้เลือกค่อนข้างหลากหลาย ๗ ได้แก่ การซื้อประกันชีวิต การซื้อกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) การซื้อกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) รวมทั้งการฝากธนาคาร และการออมเงินระยะยาวรูปแบบอื่น ๆ

ในที่นี้ขอเสนอ “กองทุนการออมแห่งชาติ” ซึ่งการออมภาคสมัครใจประเภทหนึ่ง กองทุนนี้เป็นกองทุนการออมเพื่อวัยสูงอายุที่ให้สิทธิประชาชนสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกระบบบัญชีรายบุคคล โดยกองทุนเป็นนิติบุคคล ไม่เป็นส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีระบบการออมเพื่อการชราภาพที่ครอบคลุมภาคแรงงานทุกประเภทได้อย่างทั่วถึง ซึ่งยังมีแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเพื่อการชราภาพ และแรงงานเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในความยากจนในวัยสูงอายุ เพราะไม่มีช่องทางให้เข้าถึงเครื่องมือการออมเงิน

ในขณะที่อยู่ในวัยทำงาน ดังนั้น รัฐบาลจึงจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นช่องทางการออมขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของบำนาญ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียม และเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ

ทฤษฎีเสาหลัก 3 ต้นเปรียบเสมือนตาข่ายที่จะรองรับไว้ให้สามารถใช้ชีวิตหลังเกษียณได้อย่างไม่ลำบาก การออมเงินผ่านเฉพาะเสาหลักต้นที่ 1 อาจมีเงินออมเพียงน้อยนิดไม่เพียงพอกับค่าครองชีพที่ในวันจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และในอนาคตภาระของรัฐบาลมีมากขึ้นสวัสดิการจากเงินกองทุนประกันสังคมอาจลดลง หรือมีจำกัดไม่เพียงพอ จึงควรต้องมีเสาหลักต้นที่ 3 ที่ใช้หลักการพึ่งตนเองรองรับไว้เพื่อความอุ่นใจได้ว่าจะมีเงินก้อนไว้ใช้เพิ่มเติมจากการออมแบบภาคบังคับ

กล่าวโดยสรุป การออม หมายถึง ส่วนหนึ่งของรายได้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภคแต่เก็บไว้ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีวัตถุประสงค์ของการออมความแตกต่างกันตามความจำเป็น และสภาพแวดล้อมของแต่ละครอบครัว เช่น เก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย หรือชราเพื่อการศึกษา เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ต้องการดอกเบี้ย เพื่อเป็นหลักประกันในการกู้เงินซื้อสินทรัพย์อื่น ๆ และเพื่อกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น การออมเงินในปัจจุบันมีหลายประเภท ได้แก่ ออมเงินในบัญชีเงินฝาก หัก ประกันชีวิต LTF/RMF กองทุนรวม และออมเงินในอสังหาริมทรัพย์ ผู้ออมสามารถเลือกออมได้ตามความเหมาะสม การออมมีประโยชน์ต่อผู้ออมเองและต่อประเทศชาติ และรูปแบบการออมเพื่อการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุของประเทศไทยมีทั้งภาคบังคับที่บริหารจัดการโดยภาครัฐ การออมที่จัดตั้ง และบริหารโดยภาคเอกชน หรือกลุ่มวิชาชีพ และการออมภาคสมัครใจ

2.3.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออม

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการออมที่สำคัญ ได้แก่

1) แนวคิดของการออม

เมื่อบุคคลหนึ่งได้รับเงินได้เขาอาจใช้จ่ายได้ และหรือเก็บออมเงินที่ได้นั้นไว้ หากเขาเลือกที่จะเก็บออม หรือใช้จ่ายน้อยกว่ารายได้ เขาต้องตัดสินใจว่าจะออมโดยวิธีใด ในทางกลับกันบางคนอาจต้องการใช้จ่ายมากกว่าจำนวนเงินที่ทำมาหาได้เป็นผลให้เกิดการการกู้ยืมขึ้นเป็นจำนวนหนึ่งเขาต้องตัดสินใจว่าจะกู้ยืมจากแหล่งใด เมื่อใดที่รายได้ในปัจจุบันมีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายในปัจจุบันจะมีการเก็บออมรายได้ส่วนเกินเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันหลาย ๆ คนอาจรู้สึกว่าจะชะลอการใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งลงในปัจจุบัน แล้วเก็บออมด้วยวิธีอื่นเพื่อให้เงินจำนวนนั้นงอกเงยขึ้นเพื่อใช้จ่ายในอนาคตได้มากขึ้น การพิจารณาว่าจะชะลอการบริโภคในวันนี้ไว้เพื่อการบริโภคที่มากขึ้นในอนาคตนี้เองเป็นที่มาของการออมเพื่อการลงทุน โดยจำนวนเงินที่งอกเงยขึ้นก็คือผลตอบแทนจากการลงทุน ในทางตรงกันข้ามเมื่อใดที่รายได้ในปัจจุบันมีน้อยกว่าความต้องการบริโภคในปัจจุบันบุคคลนั้นก็จะพิจารณาถึงเอารายได้ที่จะได้รับในอนาคตมาบริโภคก่อน ซึ่งทำได้โดยการกู้ยืมที่สัญญาว่าจะชำระเงินกู้ (ด้วยรายได้) ในอนาคต โดยเงินที่ชำระคืนย่อมมีจำนวนมากกว่าจำนวนเงินเมื่อแรกยืม จำนวนเงินที่สูงขึ้นก็คือดอกเบี้ยเงินกู้ เงินที่กู้ยืมมาอาจใช้เพื่อการบริโภค หรือนำมาลงทุนที่คาดว่าจะให้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุนการกู้ยืมที่จ่ายออกไป (รัตน สหายคณิต, 2521)

2) การออมกับกระแสรายได้ และรายจ่าย

การออม คือ การออมทรัพย์ การออมของบุคคลมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง และการบริโภคของบุคคลอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่าหลังจากที่บุคคล ได้รับรายได้มาแล้วเมื่อนำไปหักภาษีออก รายได้ดังกล่าวถือเป็นรายได้ที่บุคคลสามารถนำไปจับจ่าย ใช้สอยได้จริง บุคคลจะจัดสรรรายได้ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจึงค่อยเก็บออมไว้เป็น เงินสะสม การออมเงินส่วนที่เหลือนี้เรียกว่า “การออมทรัพย์” การออมเปรียบเป็นส่วนรื้อของวงจร การหมุนเวียนของกระแสรายได้ ซึ่งเป็นผลให้กระแสรายได้ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งมีค่าไม่เท่ากับ กระแสรายจ่ายในช่วงเวลานั้น สามารถเขียนสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่สามารถจับจ่าย ใช้สอยได้จริง ค่าใช้จ่าย และปริมาณการออมได้ ดังนี้ (เศรษฐศาสตร์นำรู้, 2546, ออนไลน์)

$$Y = C + S \quad (1)$$

Y คือ รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง

C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

S คือ ปริมาณการออม

ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความโน้มเอียงในการบริโภคและการออม นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปจะกล่าวถึงการออม และการบริโภคควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้ เนื่องจากต่างก็เป็น ส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากรายได้ของบุคคลที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ถ้าปริมาณการออมรวมกับ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมีค่าเท่ากับรายได้ที่บุคคลสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริงพอดี

3) ทฤษฎีความต้องการถือเงินของจอห์น เมนาร์ด เคนส์ (The Keynesian Theory of Money Demand)

จอห์น เมนาร์ด เคนส์ มีความเห็นว่าบุคคลจะถือเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อความสะดวกในการจับจ่ายและเพื่อมิให้เกิดปัญหาการขาดสภาพคล่อง แต่ตามแนวความคิดของเคนส์นั้น เห็นว่า เงินมิได้มีบทบาทเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่เงินมีบทบาทในฐานะเป็นสินทรัพย์ (asset) ชนิดหนึ่งด้วย นอกเหนือจากสินทรัพย์อื่น ๆ ซึ่ง หมายถึง หลักทรัพย์ ซึ่งได้แก่ หุ้นกู้ หรือ พันธบัตร (bond) ประชาชนจะต้องเลือกระหว่างการถือเงินกับการถือพันธบัตร และปัจจัยสำคัญที่มี อิทธิพลต่อการเลือกก็คือ ระดับรายได้ และอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงความต้องการ ถือเงินของประชาชนจะน้อยเพราะประชาชนจะเลือกถือหลักทรัพย์มากกว่า หรือในทางตรงกันข้าม ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำลงความต้องการถือเงินของประชาชนจะมากขึ้น เพราะประชาชนจะเลือกที่จะถือ หลักทรัพย์น้อยลง

นอกจากนี้ เคนส์ยังได้กล่าวถึงอุปสงค์ต่อเงิน หรือความต้องการถือเงิน เกิดจากแรงกระตุ้นต่าง ๆ กันทำให้สามารถแบ่งความต้องการถือเงินออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ (สิรินดา กลิ่นจันทร์หอม, 2555, น. 17-18)

1. ความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย (Transaction Demand for Money) เนื่องจากในชีวิตประจำวันของทั้งบุคคล และธุรกิจนั้นรายรับ และรายจ่ายมิได้มีความสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์ ทำให้มีความจำเป็นต้องถือเงินจำนวนหนึ่งไว้เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หากรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นความต้องการถือเงินเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ก็จะยิ่งสูงขึ้น

2. ความต้องการถือเงินเพื่อสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉิน (Precautionary Demand for Money) เนื่องจากความไม่แน่นอนเกี่ยวกับรายรับ และรายจ่ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตามทัศนะของเคนส์ความต้องการถือเงินเพื่อเอาไว้ใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยกะทันหัน เช่น เกิดอาการเจ็บไข้ หรืออุบัติเหตุ ดังนั้น ความต้องการถือเงินเพื่อสำรองไว้ยามฉุกเฉินจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับระดับรายได้ประชาชาติ เช่นเดียวกันกับความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย

3. ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for Money) การที่เคนส์เพิ่มความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร นับได้ว่าเป็นผลงานสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีของเขาแตกต่างไปจากทฤษฎีปริมาณเงิน โดยมีความเห็นว่าคนเรายังมีความต้องการถือเงินไว้เพื่อเป็นเครื่องสะสมมูลค่า หรือสะสมทรัพย์สินด้วย ในการวิเคราะห์เคนส์ได้พิจารณาสินทรัพย์ทางการเงินเพียงชนิดเดียว คือ พันธบัตร ซึ่งคนอาจเลือกถือพันธบัตรแทนเงินในการเป็นเครื่องสะสม เพราะพันธบัตรให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือในรูปอัตราดอกเบี้ย ในขณะที่การถือสินทรัพย์ในรูปของเงินจะไม่ได้ผลตอบแทนแต่อย่างใด เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในอนาคตไม่แน่นอน

4) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Theory of Consumption) ของ John Maynard Keynes

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes, 1949) ได้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคว่า โดยเฉลี่ยแล้วคนจะเพิ่มการบริโภคเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคจะไม่มากเท่ากับการเพิ่มของรายได้ หมายความว่าเมื่อคนมีระดับของรายได้สูงขึ้นจะทำให้ช่องว่างระหว่างรายได้กับการบริโภคมียาวขึ้น การออมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้น และครอบครัวมีสิ่งของเพื่อการอุปโภค และบริโภคเพียงพอ ด้วยเหตุผลเช่นนี้เมื่อคนมีรายได้เพิ่มขึ้นสัดส่วนการออมก็จะสูงขึ้นนั่นก็คือ ประชาชนมีแนวโน้มในการออมเพิ่มขึ้น เมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

5) ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption) ของ James S. Duesenberry

เจมส์ เอส ดิวเซนเบอร์รี่ (James S. Duesenberry, 1959 อ้างถึงใน ดวงกนก พงศ์เรขานนท์, 2556) มีแนวคิดว่าการบริโภคไม่ได้มีความสัมพันธ์กับระดับรายได้สมบูรณ์เท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบกับบุคคลอื่นด้วย ผู้บริโภคจะสนใจมองรายได้เปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม จึงมีความพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้ได้ใกล้เคียงกับมาตรฐานโดยเฉลี่ยของสังคม หรือเพื่อนบ้าน ขณะเดียวกันการบริโภคมียาวขึ้นกับระดับการบริโภคในอดีตก่อน ๆ โดยผู้บริโภคพยายามจะรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้สูงเท่าที่เคยมีในช่วงที่ผ่านมา

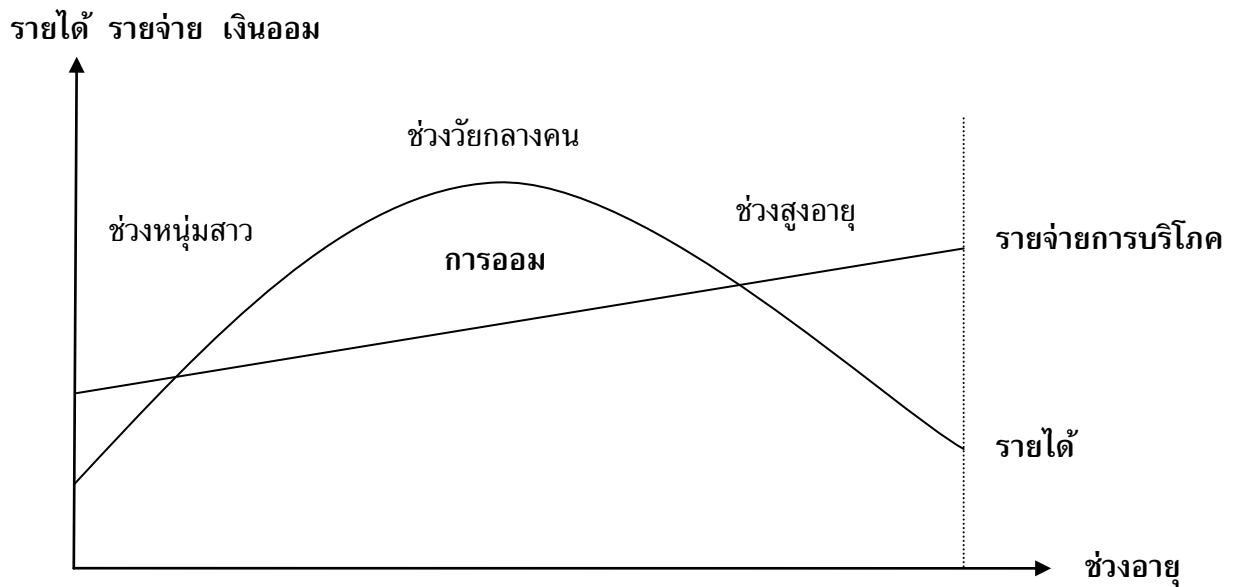
6) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร (Permanent Income Theory of Consumption) ของ Milton Friedman

มิลตัน ฟรีดแมน (Friedman, 1961 อ้างถึงใน ดวงกนก พงศ์เรขานนท์, 2556) ศึกษารายได้ที่เกิดขึ้นจริง และการบริโภคที่เกิดขึ้นจริง โดยแบ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจริงนั้นเป็นรายได้ถาวร หรือก็คือรายได้จากผลตอบแทนของสินทรัพย์ รายได้นี้จะเป็นรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายโดยไม่กระทบต่อสินทรัพย์ที่สะสมไว้แต่อย่างใด ส่วนอีกประเภทคือ รายได้ชั่วคราว หรือรายได้ที่

เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวโดยมิได้คาดหมาย รายได้ส่วนนี้อาจเป็นค่าบวก หรือลบต่อรายได้ก็ได้ เขามีแนวคิดว่าการที่ผู้บริโภคเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดภายใต้ขีดจำกัดของรายได้ตลอดชีวิต เขาเสนอว่าการบริโภคขึ้นกับรายได้เฉลี่ยที่ได้รับทั้งในปัจจุบัน และอนาคตด้วย โดยรายได้เฉลี่ยนี้เขาให้ชื่อว่า “รายได้ถาวร” เขายังบอกถึงความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างรายได้กับการบริโภคนั้น รายได้ถาวรจะเป็นสัดส่วนคงที่กับการบริโภคถาวร โดยขึ้นกับอัตราดอกเบี้ยรสนิยม และอัตราส่วนของทรัพย์สินสมบัติที่เป็นสิ่งของกับทรัพย์สินสมบัติรวม

7) ทฤษฎีการบริโภคตลอดวงจรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption) ของ Franco Modigliani, Albert Ando และ Richard Brumberg

โมดิกลี ลีอานี และบรูมเบิร์ก (Modigliani & Brumberg. 1954) มีแนวคิดว่าการตัดสินใจในการบริโภคของบุคคลก่อนข้างมีเสถียรภาพตลอดวงจรชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่คาดว่าจะได้รับตลอดชีวิต เพราะเชื่อว่าการบริโภคไม่ได้ขึ้นกับรายได้ในขณะนั้นเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับคาดคะเนรายได้ตลอดอายุขัยทั้งหมด คือ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตอีกด้วย บุคคลมักจะเก็บออมเงินไว้ขณะที่ทำงานเพื่อให้ได้เงินออมเพียงพอต่อแผนการบริโภคซึ่งวางไว้สำหรับผู้สูงอายุ เมื่อบุคคลวางแผนจะบริโภคในระดับที่คงตัวตลอดวงจรชีวิต ขณะที่รายได้ต่อปีของบุคคลเมื่อมีอายุน้อยมักจะอยู่ในระดับต่ำ และจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น ทำให้มีรายได้สูงสุดตอนกลางชีวิต จนกระทั่งเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะมีรายได้ลดลงอีกครั้ง จึงทำให้การออมนั้นต่ำ ในช่วงปีแรกที่เริ่มงานและจะสูงขึ้นในปีหลัง ๆ เหตุผลที่นำมาอธิบาย คือ ประสิทธิภาพในการผลิต โดยในตอนต้นของชีวิตบุคคลจะมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ แล้วจะค่อย ๆ สูงขึ้นในตอนกลางของชีวิต และกลับมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำลงในตอนปลายชีวิต บุคคลที่เข้าสู่ตลาดแรงงานซึ่งคาดว่ารายได้ของตนจะสูงขึ้นตลอดเวลานั้น มักมีความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (APC, น. Average Propensity to Consume) มีค่ามากกว่า 1 ในขณะที่ APC ของผู้ที่ใกล้เกษียณจะมีค่าน้อยกว่า 1 ซึ่งพฤติกรรมนี้สอดคล้องกับการศึกษาแบบภาคตัดขวางที่พบว่า บุคคลที่มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มที่จะไม่ออม แต่บุคคลที่มีรายได้สูงก็มีแนวโน้มที่จะออม ดังนั้น จึงคาดว่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (APC) จะคงตัวตลอดเวลา ถ้ากำลังแรงงานประกอบไปด้วยสัดส่วนของวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยชราเท่า ๆ กัน ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาแบบอนุกรม และปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคภายใต้สมมติฐานนี้ก็คือ ดอกเบี้ยที่ได้รับจากสินทรัพย์ทางการเงิน รายได้จากมรดก อายุเมื่อเกษียณ และจำนวนปีของการเกษียณ หรือการเข้าสู่วัยสูงอายุที่คาดไว้ ดังแสดงไว้ในภาพที่ 2.2 (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2544, น. 346)

ภาพที่ 2.2 แสดงรายได้ รายจ่าย และการออมของมนุษย์ตามวงจรชีวิต

ภาพที่ 2.2 แสดงให้เห็นว่าตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์จะมีรายได้ไม่เท่ากัน กล่าวคือ ในช่วงหนุ่มสาวรายได้มีไม่เพียงพอในการใช้จ่าย จึงไม่มีการออม หรือต้องก่อหนี้เพื่อบริโภค แต่เมื่ออยู่ในวัยกลางคน บุคคลจะมีรายได้ที่สูงขึ้น และมากกว่ารายจ่าย ทำให้มีเงินออม และสะสมเป็นสินทรัพย์ได้ และรายได้กลับลดลงอีกครั้งในช่วงวัยสูงอายุ ทำให้ต้องใช้เงินออม และสินทรัพย์ที่สะสมไว้มาใช้จ่าย ดังนั้น ลักษณะของการกระจายรายได้ตลอดชั่วอายุขัยของคนจึงมีลักษณะเหมือนเส้นโค้งคว่ำ (เส้นรายได้) ส่วนการบริโภคของบุคคลนั้นจะมีระดับการบริโภคที่ค่อนข้างคงที่ตลอดชีวิต การกระจายการบริโภคตลอดชั่วอายุขัยของคนจึงมีลักษณะเป็นเส้นตรงเอียงลาดเล็กน้อยจากซ้ายมือขึ้นไปทางขวามือ (เส้นรายจ่าย)

ดังนั้น พิจารณาในแง่ของการตัดสินใจเพื่อการบริโภคของบุคคลแล้ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันในงวดเวลานั้น ของกระแสรายได้ตลอดช่วงชีวิตซึ่งเป็นค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับรายได้คาดคะเนตลอดชั่วอายุขัย ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของบุคคล

โดยสรุป การออมของวัยผู้ใหญ่ จึงเกี่ยวข้องกับความต้องการถือเงินของแต่ละคน โดยมีตัวแปรหลักสำคัญ คือ รายได้ และรายจ่าย หรือการบริโภค ทั้งรายจ่ายที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ รายจ่ายแบบรายได้เปรียบเทียบ รายจ่ายแบบรายได้เปรียบเทียบ และรายจ่ายตลอดวงจรชีวิต

2.3.7 ทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการออม

ผู้ที่มีพฤติกรรมการออม คือ ผู้ที่มีการเก็บหอมรอมริบ หรือ “ก้น” เงินรายได้ไม่นำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค หรือใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ นักวิชาการซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้ทฤษฎีการวัดด้านการเงินเป็นหลัก แต่ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีความเชื่อว่า พฤติกรรมการออมมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง

คือ การควบคุมตนเอง (self-control) ตามแนวคิดของ กีน (Geen, 1995) ซึ่งมีการวัดพฤติกรรมด้านสังคมเข้ามาร่วมด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ทฤษฎีควบคุม (Control Theory)

กิน (Geen, 1995, p. 56, อ้างถึงใน ปิยดา สมบัติวัฒนา และชวลักษณ์ คุณาธิกรกิจ, 2556) ได้พัฒนา และนำเสนอเป็นแบบจำลองแรงจูงใจ (model of human motivation) โดยผสมผสานกระบวนการของบุคคลเข้ากับบริบทของบุคคลนั้น ๆ เพื่ออธิบายแรงจูงใจในการกระทำของบุคคล ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์แรงจูงใจทางสังคมของมนุษย์ (social motivation) อย่างกว้างขวาง แบบจำลองนี้แบ่งการกระทำด้วยแรงจูงใจออกเป็น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การคิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบเพื่อกำหนดเป้าหมายของตนเอง (deliberating)
2. ความตั้งใจ (intention)
3. การกระทำ (action)
4. การเปรียบเทียบ (comparison)
5. การค้นหาสาเหตุ (attribution)
6. การบรรลุเป้าหมาย (attainment of the goal)

2) แบบจำลองระบบควบคุมการกระทำของกิน (Geen's action control system)

แบบจำลองระบบควบคุมการกระทำของกิน มีรากฐานมาจากความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายกับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้บุคคลปรับ หรือดำเนินพฤติกรรมที่ทำให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยคำนึงถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นด้วย ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

แรงจูงใจในการทำพฤติกรรมเริ่มต้นจากการที่บุคคลต้องการจะทำพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการทางสังคม หรือเป็นไปตามความต้องการของตนเองจากข้อมูลที่ผ่านมา แรงจูงใจในการทำพฤติกรรมจะเกิดจากการสร้างเป้าหมายของตนเองขึ้นมาใหม่ซึ่งเป็นไปตามแรงกดดันทางสังคม เช่น ความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคม หรือเป็นไปตามความต้องการของเขา เช่น ความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงนามธรรมเหล่านั้น บุคคลก็จะกำหนดเป้าหมายการกระทำของตนเอง ซึ่งเป้าหมายการกระทำนี้อาจมีหลายเป้าหมาย บุคคลจึงต้องเลือกว่าเป้าหมายใดเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด ความเหมาะสมของเป้าหมายเหล่านั้นจะพิจารณาจาก ก) ความเป็นไปได้ในการบรรลุเป้าหมาย ข) คุณค่าของเป้าหมาย และ ค) การประเมินระดับความสามารถของตนเองที่จะบรรลุเป้าหมาย เมื่อบุคคลตัดสินใจเลือกเป้าหมายได้แล้ว ก็จะสร้างความผูกพันกับเป้าหมาย (Commitment)

จากนั้น บุคคลจึงแปลงความผูกพันกับเป้าหมายไปเป็นความตั้งใจ (intention) โดยการเตรียมทำตามความตั้งใจด้วยการวางแผนการกระทำว่า จะทำอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มความสามารถ การเตรียมการประกอบด้วยการประเมินทางเลือกที่มีอยู่พร้อม ๆ ไปด้วยการระลึกย้อนหลังไปว่าวิธีใดที่เคยทำแล้วบรรลุเป้าหมาย และดูว่าหากนำวิธีเหล่านั้นมาใช้ในปัจจุบันจะ

สามารถบรรลุผลตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นการเลือกพิจารณายุทธวิธีปฏิบัติ (strategies) ที่เหมาะสมกับตนเอง ในขั้นตอนนี้บุคคลต้องประมวลผลจากการคาดการณ์ด้วยตนเอง (heuristic) ตามสถานการณ์ที่สร้างขึ้นภายในใจ (mental scenarios) เป็นขั้นตอนที่การรู้คิด และแรงจูงใจมาทำงานร่วมกัน

เมื่อตัดสินใจเลือกยุทธวิธีปฏิบัติแล้ว บุคคลก็จะทำตามแนวทางที่ตนเองวางแผนไว้ บุคคลจะมีการประเมินผลยุทธวิธีเป็นระยะ ๆ ว่า จะทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ด้วยการเปรียบเทียบสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้น หากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่แตกต่างกับสิ่งที่คาดหวัง บุคคลก็จะทำพฤติกรรมเช่นเดิม แต่ถ้าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่เป็นไปตามสิ่งที่คาดหวัง ไม่ว่าจะมีความมั่นใจหรือไม่ให้ผลตามที่คาดหวัง หรือให้ผลตามที่คาดแต่ล่าช้ากว่าที่ตั้งใจ บุคคลจะค้นหาสาเหตุว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ถ้าบุคคลไม่พบว่ามีปัญหา หรือไม่ยอมรับว่ามีปัญหาเกิดขึ้น บุคคลก็จะยังคงทำเช่นเดิมต่อไป (Janoff-Bulman & Timko, 1987) แต่ถ้าหากว่าบุคคลยอมรับว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจริงแตกต่างไปจากสิ่งที่คาดหวัง สิ่งที่เขาจะทำได้ตอบสนองกับความแตกต่างมีหลายวิธีได้แก่ 1) ปรับเปลี่ยนยุทธวิธี และเปลี่ยนการกระทำเสียใหม่ให้สอดคล้องกับยุทธวิธี 2) เพิ่มความพยายามในการทำแบบเดิม หากยังมั่นใจว่ายุทธวิธีนั้นเหมาะสมแล้ว 3) เปลี่ยนเป้าหมายใหม่ ทำให้ต้องเปลี่ยนความตั้งใจ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นกระบวนการทั้งหมดใหม่อีกครั้งหนึ่ง

จากแนวคิดระบบควบคุมการกระทำของกินที่อธิบายกระบวนการที่บุคคลจะทำพฤติกรรมโดยมีการตั้งเป้าหมายไว้นั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับการทำพฤติกรรม การออมของวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องมีการตั้งเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต (Rha, Montalto & Hanna, 2006) และเป็นพฤติกรรมที่บุคคลมักต้องเผชิญกับความยากลำบากในการกระทำ (Shefrin & Thaler, 1988; Starr, 2007) อันเนื่องมาจากเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความต้องการบริโภคสินค้าในปัจจุบันซึ่งเป็นการพื้นฐานของมนุษย์โดยทั่วไป และยังต้องอาศัยความมุ่งมั่นในการกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่เช่นนั้นก็เป็นที่ยากที่จะบรรลุเป้าหมายการออมได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมได้ 3 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม โดยแต่ละปัจจัยมีทฤษฎีแนวคิดสนับสนุนดังนี้

3) ปัจจัยด้านจิตวิทยา

คณะผู้วิจัยนำแนวทางการรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) และความพึงพอใจต่อผลของการออมของแบนดورا (Bandura, 1999; 2000) มาอธิบายการกระทำอย่างมีเป้าหมายได้ โดยจัดเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความสามารถในการทำพฤติกรรมที่มุ่งมาดปรารถนา (Geen, 1995, p. 124)

ก) การรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy)

แบนดوراให้ความหมาย การรับรู้ความสามารถของตนไว้ว่า เป็นความเชื่อของบุคคลที่มีต่อความสามารถของตนในการเรียบเรียงสิ่งที่ต้องทำ และกระทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้บรรลุถึงสถานการณ์ที่คาดหวัง ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตัวนี้จะส่งผลกระทบต่อความคิดความรู้สึก และแรงจูงใจที่บุคคลจะมีต่อตนเองรวมไปถึงพฤติกรรมที่เขาจะทำได้ด้วย

จากผลการวิจัยในอดีตชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ความสามารถของตนมีส่วนสำคัญต่อแรงจูงใจ และการบรรลุเป้าหมายของบุคคล (Bandura 1999, pp. 2-3)

แบนดูรา (Bandura, 1986. อ้างถึงใน ประทีป จินี. 2539, น. 5-8) ได้กล่าวถึง การรับรู้ความสามารถของตนที่มีผลต่อบุคคลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลต่อการเลือกกระทำพฤติกรรมในชีวิตประจำวันนั้น บุคคลจะต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาว่า เขาจะต้องทำพฤติกรรมใด และต้องทำอีกนานเท่าใด รวมทั้งต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมต่าง ๆ การที่บุคคลตัดสินใจว่าจะแสดงพฤติกรรมใดในสถานการณ์ใดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ความสามารถของตน บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงงาน หรือสถานการณ์ที่เขาเชื่อว่าเกินความสามารถ แต่ในขณะเดียวกันบุคคลจะเลือกทำงานนั้น ถ้าเขาเชื่อว่า เขามีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จได้ (Bandura. 1977a. ; 1977b. ; Schunk. 1981. อ้างถึงใน ประทีป จินี, อ้างแล้ว, น. 6) บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนสูงจะเลือกทำงานที่มีลักษณะท้าทาย มีแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนต่ำมักจะหลีกเลี่ยงงาน เกิดความท้อถอย ขาดความมั่นใจในตนเอง ส่วนบุคคลที่ประเมินความสามารถของตนต่ำกว่าความสามารถที่เป็นจริง มักจะขาดความพยายาม และความมุ่งมั่นในการทำงาน และมีความสงสัยเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ดังนั้น ถ้าบุคคลประเมินความสามารถของตนถูกต้องจะส่งผลต่อการเลือกกระทำพฤติกรรม ทำให้การกระทำนั้นมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง

2. ผลต่อการใช้ความพยายาม และความมุ่งมั่นในการทำงาน การรับรู้ความสามารถของตนของบุคคลนั้น เป็นตัวกำหนดว่าเขาจะต้องใช้ความพยายามมากเท่าไร และจะต้องใช้ความมุ่งมั่นพยายามที่จะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ หรือประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจไปอีกนานเท่าใด (เมื่อเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ บุคคลซึ่งมีการรับรู้ความสามารถของตนสูงจะมีความกระตือรือร้น และจะใช้ความพยายาม ความมุ่งมั่นในการทำงานนานกว่าคนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนต่ำ (Bandura & Cervone. 1983 อ้างถึงใน ประทีป จินี, อ้างแล้ว, น. 6) และการที่บุคคลใช้ความพยายาม และความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มที่ตลอดเวลา เขาก็มีแนวโน้มที่จะทำงานได้ประสบความสำเร็จสูง

3. ผลต่อการคิด และปฏิกิริยาทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถของตนจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิด และปฏิกิริยาทางอารมณ์ของบุคคลในขณะที่ทำพฤติกรรม และมีผลต่อการคาดคะเนเกี่ยวกับการจัดการกับสภาพแวดล้อมในภายหน้าของเขา บุคคลซึ่งรับรู้ว่ามีความสามารถสูงจะมีความพยายาม และเอาใจใส่ในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ มาก และเมื่อพบกับอุปสรรคต่าง ๆ บุคคลก็จะกระตุ้นตนเองให้ใช้ความพยายามมากยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่รับรู้ว่ามีความสามารถต่ำมีแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ต่อตนเองทางลบ เช่น ไม่มีความสุข มีความหวาดหวั่น มีความเครียดสูง และเขาจะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไม่เต็มความสามารถอันจะส่งผลให้บุคคลประสบกับความล้มเหลวในการกระทำพฤติกรรมมากยิ่งขึ้น

4. เป็นผู้กำกับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมมากกว่าเป็นผู้ทำนายพฤติกรรมกล่าวคือ บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนสูงมักจะเป็นคนที่พยายามกระทำ

พฤติกรรม และจะยอมรับผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมของตน จะเลือกการกระทำที่มีลักษณะทำลาย และจะใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อให้การกระทำนั้นบรรลุเป้าหมาย แม้ว่าในบางครั้งการกระทำนี้จะประสบความสำเร็จบ้างก็ตาม เขาก็จะไม่ท้อถอย และจะไม่อ้างว่าเป็นเรื่องโชคชะตา แต่เขาจะให้เหตุผลของความล้มเหลวที่เกิดขึ้นว่า เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จต่อไป ซึ่งต่างจากบุคคลที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองต่ำมักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยกระทำพฤติกรรมจะรอให้ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการกระทำเป็นไปตามความเชื่อ หรือคำทำนาย และมักจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่มีลักษณะยาก ๆ มีความพยายามน้อย ความทะเยอทะยานต่ำ และมีความเครียดสูง เป็นต้น การที่บุคคลใดมีการรับรู้ความสามารถของตนต่อการกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งสูง บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นสูงด้วยเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำ บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำ หรืออาจไม่ทำพฤติกรรมนั้นเลยก็ได้ การรับรู้ความสามารถของตนมีผลต่อการทำพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านความตั้งใจ (Intention) (Bandura, 2000, p. 43)

นอกจากนี้ การรับรู้ความสามารถของตนยังมีส่วนสำคัญต่อการตั้งเป้าหมายของบุคคลในฐานะที่เป็นแรงกระตุ้นภายในตน (Self-influences) ประเภทหนึ่ง โดยที่แรงกระตุ้นภายในตนนี้ เป็นปัจจัยจูงใจสำคัญที่จะทำให้บุคคลกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายการยกระดับมาตรฐานการกระทำของตน (Personal standard) ขึ้นมา (Bandura, 2000, p. 128) ความต้องการเอาชนะมาตรฐานการกระทำของตนเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อการตั้งเป้าหมาย (Locke & Latham, 1990, pp. 55-58 citing Mento; Steel & Karren, 1987. pp. 52-83) หากบุคคลประเมินความสามารถของตนเองสูงก็จะตั้งเป้าหมายสูง และจะสร้างพันธะผูกพันที่เปลี่ยนแปลงยากขึ้น เป้าหมายที่ท้าทายจะเพิ่มระดับของแรงจูงใจ และระดับการกระทำพฤติกรรมที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย (Bandura, 2000, p. 116) การรับรู้ความสามารถของตนยังมีอิทธิพลต่อการทำพฤติกรรมโดยผ่านกระบวนการรู้คิด (Cognitive Process) ในด้านแบบแผนการคิดที่สามารถส่งเสริม หรือบั่นทอนผลการปฏิบัติงานได้บุคคลจะตีความสถานการณ์ และคาดการณ์ในอนาคตอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่า เขามีความเชื่อในความสามารถของตนเองอย่างไร คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถสูงจะมองสถานการณ์ที่เขาพบว่า เป็นโอกาส เขาจะมองภาพความสำเร็จ และให้เป็นสิ่งที่นำทางการกระทำของเขา ส่วนคนที่คิดว่าตนเองมีความสามารถต่ำจะตีความสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนว่า เป็นความเสี่ยง และมีแนวโน้มจะมองเห็นภาพความล้มเหลวในอนาคต (วิลาสลักษณ์ ชวัลลี, 2543, น. 31)

ข้อมูลที่เป็นแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตน แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การประสบความสำเร็จจากการกระทำ (Enactive mastery experiences) การสังเกตประสบการณ์ของคนอื่น (Vicarious experiences) การพูดจูงใจ (Verbal persuasion) รวมถึงอิทธิพลของสังคมที่บุคคลผู้นั้นมีในสังคม (Allied types of social influences that one possesses certain capabilities) และสภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) บุคคลจะตัดสินความสามารถของตนโดยดูจากความสามารถ ความเข้มแข็ง และความยืดหยุ่นของตัวเองที่มีต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเกิดจากแหล่งข้อมูลอย่างน้อยหนึ่งแหล่งข้อมูล

การวัดการรับรู้ความสามารถของตนในการออม

การที่จะทราบการรับรู้ความสามารถของตนสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ต้องทราบถึงความเชื่อที่บุคคลมีต่อความเกี่ยวพัน หรือเชื่อมโยงกันของความสามารถในการทำกิจกรรมอื่น กับความสามารถในการทำกิจกรรมที่สนใจศึกษา เนื่องเพราะการรับรู้ความสามารถของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนในเรื่องอื่น ๆ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนในการทำพฤติกรรมการออม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออมเงินที่มีการตั้งเป้าหมาย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงจะสอบถามถึงการรับรู้ความสามารถในการทำ พฤติกรรมอื่นที่มีความใกล้เคียงกับพฤติกรรมการออม ได้แก่ ความสามารถจัดสรรรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย ความสามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ และการกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บ สะสมไปใช้อย่างชัดเจน

ข) ความพึงพอใจต่อผลของการออม

แบนดูรา (Bandura, 2000, p. 80) กล่าวว่า การประสบความสำเร็จในอดีตจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ดังนั้น ประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลย่อมเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการตั้งเป้าหมายของบุคคล การตั้งเป้าหมายการออม ก็เช่นเดียวกันหากบุคคลเคยมีประสบการณ์ในการนำเงินออมมาใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการของ ตนเองที่สร้างความสุขความสมหวังมาแล้ว ย่อมส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายออมเงินของบุคคลผู้นั้น ไม่ว่า เงินออมที่ได้เคยใช้นั้นจะเป็นเงินออมที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจ คือ ใช้จ่ายความพยายามในการเก็บออมเงิน หรือ เป็นเงินออมที่ไม่ได้ตั้งใจเก็บออมอันอาจเกิดจากการที่มีเงินรายได้สูงกว่ารายจ่ายที่บุคคลจะใช้จ่าย ตามปกติก็ตาม ความสุขความสมหวังที่เกิดขึ้นจะสร้างความพึงพอใจทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดีต่อ การออมเงิน

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า ความพึงพอใจต่อผลของการออม น่าจะส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายการออมของบุคคลในครั้งต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่เคยได้รับความพึงพอใจจากการใช้จ่ายเงินออมที่มาจากความตั้งใจ กำหนดเป้าหมายของตนเอง ยิ่งน่าจะส่งผลต่อ การที่บุคคลจะตั้งเป้าหมายการออมมากกว่าบุคคลที่เคยได้รับความพึงพอใจจากการใช้จ่ายเงินออมโดย ไม่ได้กำหนด หรือตั้งเป้าหมายเอาไว้ตั้งแต่แรก ดังที่ วิลาสลักษณ์ ชวัวลี (2542, น. 32) กล่าวว่า ความสำเร็จทำให้บุคคลประเมินว่าตนเองมีความสามารถสูง จึงส่งผลให้บุคคลที่เคยบรรลุเป้าหมาย การออมน่าจะพร้อมที่จะตั้งเป้าหมายการออมในครั้งต่อ ๆ ไปได้ แต่ถ้าหากบุคคลเคยล้มเหลวในการ บรรลุเป้าหมายก็จะส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายในทางลบ เพราะความล้มเหลวทำให้บุคคลประเมิน ความสามารถของตนเองต่ำ (วิลาสลักษณ์ ชวัวลี, น. 32) และถ้าวล้มเหลวบ่อย ๆ ก็จะประเมิน ความสามารถของตนต่ำลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากความล้มเหลวนั้นเกิดขึ้นก่อนที่บุคคลได้ สร้างความรู้สึกว่าตนมีความสามารถอย่างดีแล้วสอดคล้องกับที่แฟรงค์ (Hollenbeck & Klein, 1987, p. 216; citing Frank, 1941. pp. 218-226) กล่าวว่า ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในอดีตจะมีการตั้งเป้าหมายในอนาคตมากกว่าบุคคลที่มีประสบการณ์ความล้มเหลว ดังนั้น ความพึงพอใจต่อผลของ การออมจึงส่งผลทางตรงต่อการตั้งเป้าหมายการออม

การวัดความพึงพอใจต่อผลของการออม

แบบวัดที่ใช้เป็นแบบวัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยสอบถามถึงความพึงพอใจต่อการใช้จ่ายเงินที่เก็บสะสมไว้เป็นเงินออมในอดีตที่ผ่านมาประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม ความพึงพอใจต่อการนำเงินเก็บสะสมไว้ไปใช้ตามเป้าหมาย และความพึงพอใจที่บรรลุเป้าหมายจำนวนเงินออมขั้นต่ำ

4) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ และจำนวนผู้พึ่งพิง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออม

ก) รายได้

คณะผู้วิจัยนำทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Theory of Consumption) ของเคนส์ (Keynes) มาอธิบายถึงความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างรายได้หลังหักภาษี (Disposable Income) กับการบริโภค โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่การบริโภคจะเพิ่มขึ้นไม่เท่ากับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ดังนั้น จึงมีผลทำให้ส่วนแตกต่างระหว่างรายได้กับการบริโภคจะยิ่งมากขึ้น หรือการออม และค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้น (John Maynard Keynes, 1936. อ้างถึงใน สุวิไล ศรีคณานต์กุล, 2534, น. 31)

ซึ่งงานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว หลายงานวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และเงินออมในทางตรง โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการรู้คิด ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญกับการตัดสินใจเลือกระหว่างการนำเงินรายได้ที่ได้รับไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในปัจจุบันกับการนำเงินรายได้ที่ได้รับไปเก็บออมเพื่อการบริโภคในอนาคต ดังนั้น

การวัดรายได้

งานวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามรายได้แบบจัดกลุ่มรายได้เพื่อความสะดวกในการตอบคำถาม และสอบถามความพอเพียงของรายได้ โดยให้รายได้ในปัจจุบันเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุของการทำพฤติกรรมการออม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการจัดเป้าหมายการออม และความพอเพียงของรายได้เป็นตัวแปรแบ่งกลุ่มของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยควบคุมพฤติกรรมการออม

ข) จำนวนผู้พึ่งพิง

จำนวนผู้พึ่งพิง (Dependency) หรือผู้ไม่มีเงินได้ทั้งที่อยู่ในวัยเด็กและวัยชรา เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งกำหนดพฤติกรรมการออม ทั้งนี้เพราะว่า จำนวนผู้พึ่งพิงเป็นภาระแก่ครัวเรือนต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น (โสภณ โรจน์ธำรง, 2528, น. 19) การวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปแล้วจำนวนผู้พึ่งพิงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำพฤติกรรมการออมในทางลบ เนื่องจากหากบุคคลมีผู้ที่ต้องเลี้ยงดูมากอาจจะตั้งเป้าหมายการออมได้อย่างไม่เต็มที่ หรือกระทำการพฤติกรรมที่ทำให้บรรลุเป้าหมายการออมได้ไม่เต็มที่ การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงให้ความหมายจำนวนผู้พึ่งพิง หมายถึง จำนวนคนที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้การเลี้ยงดู หรือดูแลทางการเงินเพื่อการดำรงชีพของเขาเหล่านั้น

การวัดจำนวนผู้ฟัง

แบบวัดที่ใช้เป็นการสอบถามแบบปลายปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อมูลจำนวนผู้ที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการเลี้ยงดู หรือดูแลทางการเงินตามความเป็นจริง

5) ปัจจัยทางสังคม

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาพฤติกรรมการออมที่เป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง ดังนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมด้วย ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรสถานการณ์ที่คณะผู้วิจัยนำเข้าสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย เชื่อว่าปัจจัยทางสังคมจะเป็นตัวแปรทำนายหนึ่งที่จะทำให้บุคคลมีการตั้งเป้าหมายการออม และส่งผลกระทบไปสู่ความตั้งใจที่จะออมซึ่งนำไปสู่การทำพฤติกรรมการออมในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมที่อาจเอื้อ หรือขัดขวางการทำพฤติกรรมการออม ประกอบด้วย การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และการได้รับการถ่ายทอดทางสังคม

ก) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ นับตั้งแต่สถาบันเล็กที่สุดอันได้แก่ สถาบันครอบครัวไปจนถึงสถาบันชาติที่มีบทบาทหน้าที่อันซับซ้อน ต่างมีวิธีการสื่อสารไม่ทางตรงก็ทางอ้อมเพื่อถ่ายทอด และดำรงรักษาไว้ซึ่งบทบาทหน้าที่ และกิจกรรมในสังคม (พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, 2539, น. 23) การสื่อสารในกลุ่มบุคคลมีหลายระดับนับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่มเล็ก เช่น การสนทนากลุ่ม การสื่อสารในกลุ่มใหญ่ เช่น การพูดต่อที่ประชุม การบรรยาย การสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นการสื่อสารจากแหล่งกลางไปยังผู้รับสารส่วนบุคคล โดยผ่านสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ (ณรงค์ สมพงษ์, 2543, น. 8) อินเทอร์เน็ต (อนุช อาภาภิรม, 2545, น. 6) การได้รับข้อมูลข่าวสารมากย่อมทำให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ พูนทรัพย์ สิทธิพรหม (2539, น. 28) กล่าวว่า การสื่อสารสามารถส่งเสริมการออมเงินของประชาชนการสื่อสารมีส่วนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน (อ้างแล้ว, น. 29) และสามารถกระตุ้นให้คนในสังคมมีค่านิยมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารมวลชน (ณรงค์ สมพงษ์, อ้างแล้ว, น. 42) ดังนั้น การที่บุคคลได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางนี้ จึงเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด อารมณ์ความรู้สึกไปจนถึงพฤติกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับข้อมูลข่าวสารนั้นได้ (Hovland; Janis & Kelle. 1953 อ้างถึงใน อรรณพ ปิณฑน์โอวาท, 2549, น. 9) ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยนำการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมจากสื่อมวลชนเข้าสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยจะเป็นตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคม ด้วยเชื่อว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมจากสื่อมวลชนน่าจะทำให้ผู้ตอบมีแนวโน้มปรับพฤติกรรมการออมของตนได้ คณะผู้วิจัยให้ความหมายการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม หมายถึง การรับรู้ข้อมูลที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคลต้องการทำพฤติกรรมการออม อาจแสดงถึงผลประโยชน์การออม วิธีการออม การกระทำการออมของบุคคลสำคัญผ่านสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การวัดการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับออม

แบบวัดการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมในการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบวัดการรับรู้ข่าวสารในงานวิจัยต่าง ๆ เป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่ การรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และจากภาคประชาชนในชุมชน

ข) การถ่ายทอดทางสังคม

การถ่ายทอดทางสังคม (socialization) เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ทางสังคมแก่บุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคมจะมีผลต่อความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของบุคคลโดยรวม โดยผ่านกระบวนการนี้ บุคคลแต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ การถ่ายทอดทางสังคมจะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมสอดคล้องกับลักษณะที่สังคมปรารถนา และเห็นว่าเหมาะสมกับบทบาทของบุคคล ทั้งบทบาทที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และที่จะมีมาในอนาคต ในความซับซ้อนของกระบวนการนี้ สังคมเป็นแหล่งที่กำหนดรางวัล ข้อห้าม หรือบทลงโทษสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ให้การอบรมแก่สมาชิกของสังคมจะสามารถนำรางวัล และข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมต่อไป (งามตา วรินทร์านนท์, 2536, น. 34) ในทางสังคมวิทยาการถ่ายทอดทางสังคมเป็นการควบคุมทางสังคม เนื่องจากสมาชิกถูกโน้มนำให้ปฏิบัติตามวิถีทางของกลุ่มโดยสมัครใจ โดยการทำให้บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ ของกลุ่มกลายกลายเป็นบรรทัดฐาน และค่านิยมของตนเอง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และสังคม (Goslin, 1973, p. 2 อ้างถึงใน วิritti ปานศิลา, 2542, น. 36)

การได้รับการถ่ายทอดทางสังคมในการทำงานประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ การได้รับการถ่ายทอดทางสังคมอย่างเป็นทางการ หมายถึง ปริมาณการได้รับการอบรมถ่ายทอด เช่น การฝึกอบรม การปฐมนิเทศ การนิเทศงาน และการจัดประชุมต่าง ๆ และการได้รับการถ่ายทอดทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง ปริมาณการได้รับการถ่ายทอดโดยการสอน การบอกเล่า การแนะนำ การชี้แนะ และการทำเป็นแบบอย่างผ่านการปฏิสังสรรค์กับผู้บริหาร ทีมงาน หรือผู้ร่วมงาน เพื่อนร่วมงานอย่างไม่เป็นทางการ อันเป็นการปลูกฝังวิธีการ กระบวนการในการทำงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตระหนักในความรับผิดชอบ และการยอมรับปฏิบัติในการทำงาน (วิritti ปานศิลา, 2542, น. 76-77) การมีแบบอย่าง หรือตัวแบบจัดเป็นลักษณะการถ่ายทอดทางสังคมในงานอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ถ่ายทอด (Socializing agents) อาจเป็นพ่อแม่ ครู เพื่อน ผู้ร่วมงาน ตัวแบบในละคร หรือหนังสือ

โดยสรุปแล้ว การถ่ายทอดทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่เกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลนั้นยอมรับความรู้ บรรทัดฐาน ค่านิยมของกลุ่ม หรือสังคม บุคคลจึงแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามความคาดหวังของกลุ่ม หรือสังคม ซึ่งการได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเป็นได้ใน 2 ลักษณะ คือ การได้รับการถ่ายทอดแบบเป็นทางการผ่านการฝึกอบรม การประชุมต่าง ๆ และการได้รับการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการผ่านการปฏิสังสรรค์กับ

บุคคลในกลุ่ม หรือสังคมการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดให้การได้รับการถ่ายทอดทางสังคมด้านการออมเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งเป้าหมายการออม โดยให้หมายความถึงการรับรู้การแสดงออก หรือวิธีการของบุคคลอื่นที่ทำให้เกิดเงินออม ประกอบด้วย การรับรู้อย่างเป็นทางการโดยผ่านการฝึกอบรม การเรียน การเข้าร่วมสัมมนากับหน่วยงานต่าง ๆ และการรับรู้อย่างไม่เป็นทางการโดยการได้เห็น ได้ฟัง ได้รับทราบจากบุคคลที่ใกล้ชิด ได้แก่ บิดามารดา พี่น้อง คนรัก สามี หรือภรรยา เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน แสดงถึงการทำพฤติกรรมการออมของเขา โดยพิจารณาปริมาณการรับรู้การได้รับการถ่ายทอด

การวัดการถ่ายทอดทางสังคม

การวัดการถ่ายทอดทางสังคมในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบวัดการรับรู้ข่าวสารในงานวิจัยต่าง ๆ เป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถามสำคัญ ได้แก่ การเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือการวางแผนการออม การเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง การเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา และทราบพฤติกรรมการออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศ

สรุปในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดปัจจัยที่มีผลต่อการออม ประกอบด้วย

- 1) ปัจจัยทางจิตวิทยา ประกอบด้วย 1.1) การรับรู้ความสามารถของตน 1.2) ความพึงพอใจต่อการออม 2) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย 2.1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม 2.2) การถ่ายทอดทางสังคม และ 3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3.1) รายได้ และ 3.2) จำนวนผู้พึ่งพิง

2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

2.4.1 ความรู้ (Knowledge)

Mark H. Bickhard (อ้างถึงใน ศิริพร อัจฉริยะโกศล, 2550, น. 40) ได้ให้ความหมายของความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็นความรู้ต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ และความรู้ในเรื่องระดับกว้างความรู้จึงเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง (Facts) หรือ ความคิด (Idea) ความหยั่งรู้หยั่งเห็น (Insight) หรือสามารถเชื่อมโยงความคิดเข้ากับเหตุการณ์ความรู้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความสามารถในการจำ และระลึกถึงเหตุการณ์ และประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว

ชาญวิทย์ ชัยกันย์ (2546, น. 25) กล่าวถึงความหมายของความรู้ หมายถึง ข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สะสมไว้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ประมวลเก็บไว้ และสามารถระลึกออกมาได้เมื่อต้องการใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การเกิดความรู้ไม่ว่าจะระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึคนึกคิดซึ่งเชื่อมโยงกับสภาพจิตใจของบุคคลที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลมีความคิด และแสดงออกตามความคิดความรู้สึกของตน

ความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้นซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (S-R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตาม ย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั้นเอง รวมไปถึงประสบการณ์ และลักษณะทางประชากร (การศึกษา เพศ อายุ ฯลฯ) ของแต่ละคนที่เป็นผู้รับข่าวสาร ถ้าประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษามีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับกฎจราจรก็มีโอกาสที่จะมีความรู้ในเรื่องนี้ และสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นเข้ากับสภาพแวดล้อมได้สามารถระลึกได้ รวบรวมสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎจราจร รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมทั้งประเมินผลต่อไป และเมื่อประชาชนเกิดความรู้เกี่ยวกับกฎจราจรไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามสิ่งที่เกิดตามมาก็คือ ทักษะคิด ความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ (दारवारण श्रीसुगौ, 2542, น. 41)

เครื่องมือในการวัดความรู้ เนื่องจากความรู้ คือ ความสามารถทางพุทธิปัญญา ซึ่งแบ่งได้หลายระดับ ดังนั้น การวัดความรู้จึงควรวัดความสามารถในทุกระดับ เครื่องมือในการวัดความรู้จะต้องอาศัยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ที่จะเป็นการวัดความสามารถทางปัญญา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความจำ (Knowledge) ความรู้ความจำ หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นหลักเบื้องต้นของพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งนอกจากความจำแล้วยังมีการระลึกได้ (Recall) อีกด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ความเข้าใจไปตีความหมายเรื่องนั้น ๆ
2. พฤติกรรมด้านเข้าใจ (Comperhension) ความเข้าใจ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถจับใจความสำคัญในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ทั้งเป็นรูปธรรม และนามธรรม
3. พฤติกรรมด้านการนำไปใช้ (Application) การนำไปใช้ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้
4. พฤติกรรมด้านการวิเคราะห์ (Analysis) การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย หรือเป็นการหาความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการหรือทฤษฎีที่มีมูลเหตุของเรื่องราวต่าง ๆ ได้
5. พฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ (Synthesis) การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการนำเอาเรื่องราว หรือส่วนประกอบย่อย ๆ มาผูกสัมพันธ์กันเป็นเรื่องราวเดียวกัน โดยมีการดัดแปลง ริเริ่มสร้างสรรค์ทำการปรับปรุงให้ดีขึ้น
6. พฤติกรรมด้านการประเมินค่า (Evaluation) การประเมินค่า หมายถึง การวินิจฉัย หรือการติราดาอย่างมีหลักเกณฑ์ เป็นการตัดสินใจว่าสิ่งใดดี หรือไม่ดีอย่างไร โดยใช้หลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ความสามารถทางด้านสติปัญญาของบุคคลที่แสดงออกโดยการจำ การระลึกได้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎเกณฑ์ โครงสร้าง และวิธีต่าง ๆ ซึ่งความรู้มีความสำคัญต่อการเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นภายหลังการรับรู้ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้แต่ละชนิดเหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น แบบทดสอบความเรียง แบบทดสอบ

แบบตอบสั้น และแบบทดสอบแบบเลือกตอบ เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ และใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือของการศึกษาวิจัยในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการออมในวัยผู้ใหญ่ในครั้งนี้ โดยการวัดความรู้เกี่ยวกับการออมในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ถูก และผิด จำนวน 30 ข้อ

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ (Attitude) เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวทางหนึ่ง จิตวิทยาสังคม และการสื่อสารมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย การที่บุคคลเกิดทัศนคตินั้น ก็หมายถึงว่า บุคคลเกิดความคิด ความรู้สึกในด้านบวก หรือด้านลบ คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ พอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นสิ่งของ บุคคล องค์การเทคโนโลยี ความคิด หรืออื่น ๆ ก็ได้ และบุคคลก็จะแสดงปฏิกิริยาในทางบวก หรือทางลบต่อสิ่งนั้น สำหรับการนิยามคำว่า ทัศนคติ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

นิวคอมบ์ (Newcomb, อ้างถึงใน พรทิพย์ บุญนิพัทธ์, 2539, น. 35) ได้อธิบายว่าทัศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจเป็นความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือรู้สึกเฉย ๆ ไม่ชอบ ไม่เกลียด

พรทิพย์ บุญนิพัทธ์ (2539, น. 36) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความเห็นที่มีอารมณ์ หรือความรู้สึกมาประกอบเป็นแนวโน้มอันเป็นความพร้อมที่จะทำให้เกิดการแสดงออก ในการสนับสนุนร่วมมือ หรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากคำจำกัดความข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติ เป็นผลจากการเรียนรู้ (Learning) และการเปิดรับสิ่งต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ตรง หรือผ่าน กระบวนการทางสังคมก่อให้เกิดความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีผลต่อการตอบสนองต่อสิ่งนั้น แสดงออกมาเป็นรูปธรรมโดยการออกความคิดเห็น หรือมติ (Opinion) และการกระทำ (Behavior) โดยพฤติกรรมการตอบสนองจะอยู่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับทัศนคติ ซึ่งอาจจะเป็นการสนับสนุน หรือ คัดค้าน และสามารถเปลี่ยนแปลงได้

โรเจอร์ (Roger 1978, อ้างถึงใน Novabizz, 2011) ได้กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิด และรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้างวัตถุ หรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียง ความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบ หรือไม่ชอบต่อ ประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็น การสื่อสารภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบ มาจากการรับสารอันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป

โดยสรุป ทัศนคติเป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ ทำที่ความรู้สึก และความโน้มเอียง ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทัศนคติมีผลให้มีการแสดง พฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่า ทัศนคติ ประกอบด้วย ความคิดที่มีผลต่ออารมณ์ และความรู้สึกนั้น ออกมาโดยทางพฤติกรรมเชื่อว่าทัศนคติเป็นพลังสำคัญให้คนเราแสดงพฤติกรรม (พรทิพย์ บุญนิพัทธ์, 2539, น. 37)

ลักษณะของทัศนคติ

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละคน มิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิด และการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก
3. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควรทั้งนี้เนื่องจากแต่ละบุคคลต่างก็ได้รับประสบการณ์ และผ่านการเรียนรู้มามาก อย่างไรก็ตาม ทัศนคติดังกล่าวก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ อันเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

องค์ประกอบของทัศนคติ

Zimbardo and Ebbesen (1970, อ้างถึงใน พรทิพย์ บุญนิพัทธ์ 2531; น. 49) สามารถแยกองค์ประกอบของทัศนคติได้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้ หรือคิดว่าสิ่งใดดีก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้นเป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็เนื่องมาจากบุคคลมีความเข้าใจมีความรู้สึก หรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ส่วนประกอบทางด้านความคิด หรือความรู้ ความเข้าใจจึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลอาจออกมาในรูปแบบแตกต่างกันทั้งในทางบวก และทางลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือ ถ้ามีความรู้ ความเข้าใจดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 อย่างนี้มีความเชื่อมโยงต่อกัน ฉะนั้น ในการที่จะให้มีการยอมรับ หรือปฏิเสธในสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเสียก่อน โดยให้ความรู้ (Zimbardo, Ebberson & Maslach, อ้างถึงใน พรทิพย์ บุญนิพัทธ์, 2539, น. 39-40) ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะโดยวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารนี้ อาจจะมาจากบุคคลอื่น หรือมาจากอุปกรณ์สื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้ หรือการรับรู้ (Cognitive component) เป็นที่เชื่อกันว่า ถ้าส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้เปลี่ยนแปลงก็จะมี

แนวโน้มทำให้ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ (affective component) และส่วนประกอบด้านการปฏิบัติ (behavioral component) เปลี่ยนแปลงด้วย

โดยสรุป คณะผู้วิจัยเชื่อว่าทัศนคติสามารถทำนายถึงพฤติกรรมได้ โดยการวัดทัศนคติ ควรวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมที่จะแสดงต่อสิ่งนั้น เมื่อมีการวัดที่ตรงจุดทัศนคติก็จะสามารถทำนายพฤติกรรม หรือการกระทำได้ ทัศนคติในที่นี้ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อที่เกี่ยวกับประโยชน์การออมที่มีต่อบุคคล ต่อการนำเงินไปลงทุน และการเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

การวัดทัศนคติเกี่ยวกับการออม ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้สร้างคำถามเพื่อใช้วัดทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออม โดยกำหนดระดับความคิดเห็นด้วยแบบมาตราโลเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

ตัวแปรที่มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จการออมในวัยสูงอายุ คือ พฤติกรรมการออม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของพฤติกรรม ดังนี้

ไอเซน และฟิชบายน์ (Ajzen & Fishbein, 1980, p. 67) ได้อธิบายไว้ว่ามนุษย์มีเหตุผล และใช้ข้อมูลเหตุผลที่ตนมีอย่างเป็นระบบ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น บุคคลจะประกอบพฤติกรรมนั้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความตั้งใจที่จะประกอบพฤติกรรมนั้นด้วย การพิจารณาความตั้งใจกระทำของตนก่อนจะลงมือกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ในขณะเดียวกันความตั้งใจดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่สำคัญ คือ ทัศนคติต่อการประกอบพฤติกรรม โดยทัศนคติต่อการประกอบพฤติกรรมจะขึ้นอยู่กับความเชื่อ และการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับผลของการประกอบพฤติกรรมด้วยเช่นกัน

รุ่งนภา ศรีธัญญะโชติ (2550, น. 8) พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการปฏิบัติของตนเองที่เป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่าง ๆ ที่ผ่านการใคร่ครวญแล้ว หรือเป็นอย่างไม่รู้ตัวสามารถวัด และตรวจสอบได้

ศุภวรรณ มณีพันธุ์วงศ์ (2552, น. 26) ให้ความหมายของ พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกของบุคคล ทั้งที่สามารถสังเกตเห็นได้ และไม่สามารถสังเกตเห็นได้ แต่สามารถใช้เครื่องมือวัดได้โดยการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตัว

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อรวมกับคำว่า การออม ดังนั้น พฤติกรรมการออมจึงหมายถึง การกระทำ การปฏิบัติ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล โดยเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งก็คือ เพื่อการเก็บสะสมเงิน และนำไปใช้จ่ายในหลักทรัพย์ชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนกลับมาซึ่งเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการส่วนบุคคล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพฤติกรรมการออมว่าหมายถึง การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม และการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร

2.4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม (KAP Theory)

ทฤษฎี KAP เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัวแปร คือ ความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (Practice) ของผู้รับสารโดยมีหลักว่าการเปลี่ยนแปลงทศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้าบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจที่ดี ทศนคติก็จะเปลี่ยนแปลงเมื่อทศนคติเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะมีการยอมรับปฏิบัติ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น ความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การที่จะมีการยอมรับ หรือปฏิเสธสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนแปลงทศนติก่อนโดยการให้ความรู้ นอกจากนี้ทฤษฎี KAP มักใช้ในการเผยแพร่ นวัตกรรมกล่าวคือ การเผยแพร่ นวัตกรรมโดยให้ความรู้จะเป็นกลไกสำคัญในการให้บุคคลยอมรับใน นวัตกรรมนั้น อันจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ได้ถูกนำมาเป็น เครื่องมือในการแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในฐานะตัวแปรต้นสามารถนำไปสู่ชุมชนได้โดย การศึกษาถึงความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราะอะไร นอกจากนี้ ยังศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะสายโซ่ที่เริ่มจากความรู้ไปสู่ทศนคติ และกลายเป็นพฤติกรรมต่อไป (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533, น. 118-121)

ซิมเบอร์โด และลิปเป (Zimberdo & Lieppe, 1991, อ้างถึงใน อรรถพร พลันธนีโอวาท, 2542, น. 45) ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ความรู้สึกไปนำไปสู่การเกิดพฤติกรรม ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การเห็นความสำคัญในตัวคนอื่น (Significant Others) เนื่องจากมนุษย์ เป็นสัตว์สังคม ในสถานการณ์ที่มีผู้อื่นอยู่ด้วยคนเหล่านั้นอาจจะเป็นแรงกดดันให้กระทำตามคนหมู่มาก เช่น ไม่ชอบทานอาหารฟาสฟู๊ด และมีความรู้สึกต่อต้านอาหารพวกนี้ แต่ต้องฝืนใจรับประทาน แซมเบอร์เกอร์ ถ้าเพื่อนในกลุ่มทั้งหมดต้องการเช่นนั้น

2. ความไม่คงเส้นคงวาของบุคคลในบางครั้ง (Timely Inconsistencies) บางครั้งบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ และทศนคติอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากมีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะต้องทำให้พฤติกรรมตามความรู้ความเข้าใจไม่เกิด เช่น บุคคลมีความรู้ความเข้าใจว่าการแยกขยะเป็นสิ่งที่ดี และมีทศนคติที่ดีต่อการเห็นคนอื่นแยกขยะ แต่ไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากมีภาระงานที่มากมาย ประกอบกับคนในสังคมยังไม่ร่วมมือกันแยกขยะกันอย่างจริงจัง ดังนี้ แม้ว่าจะมีความรู้ และทศนคติที่ดี ก็ไม่สามารถเกิดพฤติกรรมตามมาได้เสมอไป

ในการเปิดช่องว่างของความรู้ ทศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ (KAP-GAP) นี้ โรเจอร์ (Rogers, 1983, pp. 289-290) ได้เสนอวิธีแก้ไขไว้ 4 ประการ คือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการให้มากขึ้น กล่าวคือ ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับ วิธีการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการใช้ หรือวิธีปฏิบัติต่อสิ่งที่เผยแพร่

2. ให้การแนะนำในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้าไป ติดต่อกับสมาชิกที่ต้องการรับนวัตกรรมนั้น โดยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

3. การให้รางวัลแก่ผู้ยอมรับในนวัตกรรม หรือยอมรับปฏิบัติเพื่อเป็นการจูงใจ ให้แก่สมาชิก หรือบุคคลอื่นที่ยังไม่ยอมรับ

4. การใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวโดยวิธีการใช้สื่อบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) เข้าไปติดต่อกับกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มเพื่อนฝูงเพื่อโน้มน้าวใจสมาชิกให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกทางหนึ่ง

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยเชื่อว่าการที่บุคคลมีความรู้ และทัศนคติด้านการออมที่ถูกต้องจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออมเพื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุในที่สุด

2.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เป็นแผนระยะยาวที่ต่อเนื่องมาจากแผนแรก แต่มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการมองงานผู้สูงอายุแยกในแต่ละด้านมาเป็นองค์รวม กล่าวคือพิจารณาว่างานทุกด้านที่กำหนดไว้ในแผนฉบับแรกมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และมีผลต่อยุทธศาสตร์แต่ละยุทธศาสตร์ ไม่อาจแยกส่วนจากกันได้

วิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 คือ “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” โดยเน้นให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีคุณภาพที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้นานที่สุด และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และการเตรียมตัวของผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตด้วย

ยุทธศาสตร์ของแผน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย

1.1.1 มาตรการหลักประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ

1.1.2 มาตรการการให้การศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.3 มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่า และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

1.2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริม และพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1.2.1 มาตรการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และการดูแลตนเองเบื้องต้น

1.2.2 มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งของผู้สูงอายุ

1.2.3 มาตรการส่งเสริมด้านการทำงาน และการหารายได้ของผู้สูงอายุ

1.2.4 มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

1.2.5 มาตรการส่งเสริมส และสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

1.2.6 มาตรการส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

- 1.3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย
 - 1.3.1 มาตรการคุ้มครองรายได้
 - 1.3.2 มาตรการหลักประกันสุขภาพ
 - 1.3.3 มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง
 - 1.3.4 มาตรการระบบบริการ และเครือข่ายเกื้อหนุน
 - 1.4 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย
 - 1.4.1 มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ
 - 1.4.2 มาตรการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
 - 1.5 ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย
 - 1.5.1 มาตรการสนับสนุนส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการ หรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ
 - 1.5.2 มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง
 - 1.5.3 มาตรการระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้อง และทันสมัย โดยมีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญด้านผู้สูงอายุที่ง่ายต่อการเข้าถึง และสืบค้น
- โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการการออม โดยมีมาตรการหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 2 แนวทางย่อย ได้แก่
- 1.1 ขยายหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมถ้วนหน้า
 - 1.2 ส่งเสริมและสร้างวินัยการออมทุกช่วงวัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลการวิจัยเกี่ยวกับการออมในประเทศไทยได้ พบผลการศึกษาในหลากหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออม ดังนี้

2.6.1 ประเด็นพฤติกรรมการออม

(1) การศึกษาวิจัย “การจัดการรายได้และรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครูในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (พูนศิริ วัจนะภูมิ, สุชาดา สถาวรวงศ์ และสุภมาส อังศุโชติ, 2552) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 32 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครอบครัวข้าราชการครูมีการจัดการรายได้ประจำที่เป็นเงินเดือนให้เพียงพอกับรายจ่ายครอบครัวได้หลายวิธี โดยข้าราชการครูส่วนใหญ่จะใช้เวลาที่มีอยู่หารายได้เสริม อาทิ รับสอนพิเศษ ประดิษฐ์ของขาย ส่วนครอบครัวที่มีรายได้เหลือหลังจากใช้จ่าย

ในครอบครัวแล้วจะนำมาลงทุนทั้งไปฝากธนาคาร สหกรณ์ออมทรัพย์ ซื้อสลากออมสิน ซื้อกองทุน ซื้อที่ดินทำสวน และปลูกห้องแถวให้เช่า 2) การจัดการรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครุณั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน การกำหนดสัดส่วนการออมว่าในแต่ละเดือนจะเก็บออมไว้เท่าไร และมีการจดบันทึกรายจ่ายแล้วนำมาเปรียบเทียบกับรายได้ โดยนำมาสรุปตอนสิ้นเดือนว่ามีค่าใช้จ่ายเกินรายได้หรือไม่ 3) สำหรับแนวทางการจัดการรายได้ และรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครูตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ครอบครัวข้าราชการครูต้องมีความประหยัด อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ จ่ายอย่างรู้คุณค่า พออยู่พอกิน คำนึงถึงความมีเหตุผลในการใช้จ่าย และการลงทุน มีการดำเนินชีวิตโดยมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองทั้งการมีภูมิปัญญา และการมีภูมิธรรม โดยเฉพาะการระมัดระวังในการใช้จ่าย ชื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน รวมทั้งมีการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเผชิญผลกระทบต่อครอบครัวโดยการออมเงิน การทำประกันชีวิต การเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์

(2) การศึกษาวิจัย “พฤติกรรมการบริโภคและการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยภายใต้ความไม่แน่นอนของรายได้” (จาณี เรื่องธรรมศักดิ์, 2551) เป็นการศึกษาพฤติกรรมที่ทำให้การบริโภคไม่เป็นไปตามทฤษฎีการบริโภคตามรายได้ถาวรในวงจรชีวิต ซึ่งศึกษาทั้งพฤติกรรมของครัวเรือนไทยโดยรวม และครัวเรือนไทยที่แบ่งตามอายุ ลักษณะรายได้ ระดับการศึกษา และถิ่นที่อยู่อาศัย โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคม ปี พ.ศ. 2549 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติจำนวน 42,484 ครัวเรือน ผ่านกระบวนการสร้างฟังก์ชันรายได้ในการคาดการณ์รายได้ถาวร และจัดกลุ่มครัวเรือนอย่างมีระบบในการหาค่าความแปรปรวนของรายได้ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดของข้อมูลที่ทำให้ไม่สามารถทราบรายได้ถาวร และความแปรปรวนของรายได้แต่ละครัวเรือนโดยตรง และทำการประมาณค่าฟังก์ชันการบริโภคที่มีพื้นฐานจาก Zhou (2003) ด้วยวิธี Maximum Likelihood

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนไทยโดยรวม ครัวเรือนไทยรายได้สูง ครัวเรือนไทยรายได้ปานกลางไม่มีพฤติกรรมการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉิน แต่พบการออมประเภทดังกล่าวในครัวเรือนไทยรายได้ต่ำบางลักษณะเท่านั้น ได้แก่ ครัวเรือนรายได้ต่ำวัยทำงาน ครัวเรือนรายได้ต่ำที่หัวหน้าครัวเรือนไม่มีรายได้ประจำ และครัวเรือนรายได้ต่ำที่ไม่ได้อยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ขณะที่การวัดการศึกษาที่ต่างกันทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่า ครัวเรือนรายได้ต่ำที่มีการศึกษาต่ำ หรือครัวเรือนรายได้ต่ำที่มีการศึกษาสูงมีการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ดังนั้น กลุ่มครัวเรือนดังกล่าวจึงควรเป็นเป้าหมายที่ภาครัฐจะออกนโยบายในการลดความไม่แน่นอนทางด้านรายได้ เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ผู้บริโภค นอกจากนี้การใช้นโยบายในการควบคุม หรือส่งเสริมปัจจัยทางด้านระดับความไม่แน่นอนที่ครัวเรือนเผชิญก็ทำให้ภาครัฐสามารถรักษาระดับการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการออมภาคเอกชนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมได้

(3) การศึกษาวิจัย “พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” (ปิยรัตน์ กฤษณามระ และคณะ, 2554) เป็นโครงการหนึ่งในโครงการวิจัยเรื่องความมั่นคง และเสถียรภาพทางการเงินผ่านตลาดทุน ซึ่งได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เก็บข้อมูลปฐมภูมิในมิติต่าง ๆ โดยการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีรายได้ตั้งแต่ 20,000

บาทขึ้นไป และมีอายุตั้งแต่ 20 ปี เป็นจำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ในการออม รูปแบบการออม และปัจจัยที่มีผลต่อการออม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของการออมผ่านตลาดทุน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยเฉลี่ยมีการศึกษาดี มีรายได้ปานกลางไปถึงค่อนข้างสูง และมีอัตราการออมเฉลี่ยร้อยละ 32 ของรายได้ประจำ โดยที่วัตถุประสงค์หลักของการออม คือ เพื่อไว้ใช้จ่ายหลังการเกษียณอายุ รูปแบบการออมที่เลือก คือ การฝากเงินกับธนาคาร ซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และซื้ออสังหาริมทรัพย์มากกว่าการลงทุนซื้อตราสารการเงินในตลาดทุน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ออมทราบดีว่าการลงทุนซื้อตราสารการเงินจะได้รับผลตอบแทนสูง แต่ก็มีความเสี่ยงสูง และมีความซับซ้อนเข้าใจยากจึงไม่สนใจที่จะลงทุน นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้ออมให้ความสำคัญต่อการจัดสรรเงินออมไปลงทุนซื้ออสังหาริมทรัพย์มากเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากเชื่อว่าการลงทุนประเภทนี้มีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในตราสารการเงิน รวมทั้งความจำเป็นในเรื่องที่อยู่อาศัย

(4) การศึกษาวิจัย “พฤติกรรมการณ์การออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค่านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (นพแสน พรหมอินทร์, 2554) เป็นการศึกษาด้วยแบบจำลองโลจิต (Logit Model) จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 400 ตัวอย่าง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม 2554

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 41.80 ไม่มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 40 (ตรวจทานข้อมูลใหม่) ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เมื่อพิจารณาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพพบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรนิยมการออมรูปแบบกองทุนทวีสุข และสลากออมทรัพย์ โดยปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมแบบผูกพันระยะยาว ได้แก่ 1) ให้ผลตอบแทนสูง 2) การจ่ายภาระผูกพันที่ได้รับเงินต้นคืนแน่นอนไม่สูญหาย และ 3) สามารถถอนเงินต้นคืนได้ก่อนกำหนดเต็มจำนวน จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพพบว่า อัตราส่วนภาระพึ่งพิง การวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ

(5) การศึกษาวิจัย “รายได้และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุ ระหว่าง 30-40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” (ชาวิ บุตรบำรุง, 2555) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า รายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 162 คน รายจ่ายเกี่ยวกับค่าอาหาร และค่าเครื่องใช้ต่าง ๆ จำนวน 211 คน ลักษณะการออมโดยฝากธนาคาร จำนวน 173 คน มีแรงบันดาลใจในการออมในระดับมากที่สุด คือ เพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เก็บไว้ยามเจ็บป่วย หรือยามชรา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 เก็บไว้ให้บุตรหลาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 แรงบันดาลใจในระดับมาก คือ สำหรับประกอบพิธีฌาปนกิจ

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ลดการพึ่งพิงจากภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 แรงบันดาลใจในระดับปานกลาง คือ ให้ความสำคัญคุ้มครองหลายด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แรงบันดาลใจในระดับน้อย คือ มีผลตอบแทนคุ้มค่าและแน่นอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 นำไปลดหย่อนภาษีประจำปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ผู้ยื่นชักชวน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

2.6.2 ประเด็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออม

(1) การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมของผู้ที่กำลังทำงานในระดับจุลภาคด้วยข้อมูล Socio-Economic Survey (SES) ปี 2547” (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2551) ด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression) กำหนดตัวแปรตามเป็นสัดส่วนการออมต่อรายได้

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมของผู้กำลังทำงานในทางบวก คือ อัตราส่วนผู้ที่มีรายได้ต่อสมาชิกครอบครัว การเป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญการศึกษา การเป็นสมาชิกประกันสังคม ประเภทยกเว้นภาษีในภาคเอกชน และการทำประกันชีวิตกับบริษัทเอกชน ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การประกันสังคมและการทำประกันชีวิตให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเงินออมใช้ในยามจำเป็น ส่วนปัจจัยที่มีผลในทางลบต่ออัตรา การออม คือ อายุ สถานภาพทางสมรส ผู้ที่เป็นโสดจะมีอัตราการออมน้อยกว่าผู้ที่มีครอบครัว การเช่าที่อยู่อาศัย การอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล และการเป็นสมาชิกโครงการสามสิบบาทรักษาทุกโรค ดังนั้น รัฐบาลควรส่งเสริมนโยบายที่ช่วยให้ประชาชนได้ครอบครองที่อยู่อาศัย ส่งเสริมองค์กรเกี่ยวกับครอบครัว หรือส่งเสริมชีวิตที่มีคุณภาพในเขตเทศบาล เพื่อเป็นปัจจัยในการเพิ่มการออมสำหรับประชาชน

(2) การศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมเพื่อเกษียณอายุของผู้ที่กำลังทำงานภาครัฐและเอกชน” (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย, 2551) โดยการออมเพื่อเกษียณอายุประกอบด้วย การออม 4 ประเภท คือ การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนรวมหุ้นระยะยาว วิธีการศึกษาใช้สมการ Logit โดยตัวแปรตามเป็นการตัดสินใจออมเพื่อเกษียณอายุข้อมูลในการวิเคราะห์เก็บรวบรวมจากการสำรวจภาคสนาม

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมสำหรับวัยเกษียณอายุของผู้ที่กำลังทำงานภาครัฐและเอกชนพบว่า ปัจจัยที่มีผลในทางบวก คือ อายุ สถานภาพสมรส คือ ผู้ที่แต่งงานแล้วมีโอกาสออมมากกว่าผู้โสด หรือหย่าร้าง สถานภาพการทำงาน คือ ผู้ที่ทำงานภาคเอกชนมีโอกาสออมมากกว่าผู้ทำงานภาครัฐ รายได้ คือ รายได้อยู่ในเกณฑ์ต้องเสียภาษี และผู้ที่มีเงินออมแบบทั่วไป จะเห็นได้ว่า การออมเพื่อเกษียณอายุแบบสมัครใจ ผู้ที่ออมมักเป็นผู้ที่มีรายได้สูง และมีแรงจูงใจทางด้านภาษี ดังนั้น รัฐจึงควรส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงการออมในลักษณะนี้ด้วยการจูงใจด้วยมาตรการอื่นเพิ่มเติม หรือสร้างรูปแบบการออมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

(3) การศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนเกษียณในประเทศไทย” (สุภาพร คล้ายเกตุ, 2550) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นข้อมูลรายปี ระหว่างปี พ.ศ. 2520-2549 โดยวิธีทางเศรษฐมิติ โดยการศึกษาในรูปแบบของการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนในรูปของสมการเส้นตรง ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงการออมของภาคครัวเรือนเกษตร ได้แก่ รายได้สุทธิครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ขนาดการถือครองที่ดิน และนโยบายการพักชำระหนี้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ส่วนสัดส่วนการพึ่งพิงจากการศึกษาพบว่า การออมของครัวเรือนเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระนี้ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95-99 โดยการออมของภาคครัวเรือนเกษตรมีความสัมพันธ์กับรายได้สุทธิครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ขนาดการถือครองที่ดิน และนโยบายการพักชำระหนี้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยรายได้สุทธิครัวเรือนมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ขนาดการถือครองที่ดิน และนโยบายการพักชำระหนี้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ส่วนสัดส่วนการพึ่งพิงมีความสัมพันธ์กับการออมของครัวเรือนเกษตรในทิศทางตรงข้าม เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออมของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศเท่ากับ 0.404 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครัวเรือนแต่ละปีมีการออมที่แตกต่างกันมาก กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมากจะมีการออมติดลบ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีการออมที่สูง ในขณะที่การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ค่าความยืดหยุ่นของเงินออมต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรมีค่ามากกว่า 1 หมายความว่าถ้ารายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือลดลงร้อยละ 1 จะส่งผลถึงการออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือลดลงมากกว่าร้อยละ 1 จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าของปัจจัยกำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรกับมูลค่าการออมของครัวเรือนเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในอนาคตหากสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าของปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนกับการออมของครัวเรือนก็อาจเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน และอาจทำให้ปัจจัยเดิมที่กำหนดการออมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ลดลง

(4) การศึกษาวิจัย “ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย : การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค” (วรเวศม์ สุวรรณระดา และสมประวิณ มันประเสริฐ, 2552) โดยการศึกษาใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติที่มีพื้นฐานมาจากแบบจำลองวงจรชีวิต และรายได้ถาวรในการประมวลผลข้อมูลที่เก็บจากภาคสนามใน 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 2,028 ตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยประเภทที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม หรือไม่ออมของผู้มีงาน ตัวแปรที่บ่งบอกถึงระดับของรายได้ หรือความสม่ำเสมอของการได้รับรายได้ อันได้แก่ การมีงานเสริม (มีรายได้เสริม) การทำงานในระบบ หรือการอยู่ในระบบการออมภาคบังคับ (ในที่นี้ได้แก่ กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสงเคราะห์ครูและครูใหญ่ โรงเรียนเอกชน กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับพนักงานรัฐวิสาหกิจ) ซึ่งสะท้อนถึงความสม่ำเสมอของกระแสรายได้ในแต่ละเดือนส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำ กล่าวคือ ผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่มีเงินออมหากมีรายได้เสริมเพิ่มเติมจากรายได้ประจำ หรือมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ

พฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำตามลักษณะที่เกิดขึ้นในแบบจำลองวงจรชีวิต และรายได้ถาวร นั่นคือ การกักเงินจะส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในทิศทางตรงข้ามกับ

การเลือกออม นั้นหมายถึงว่า บุคคลที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคตจะจัดสรรทรัพยากรระหว่างเวลาโดยการนำเงินจากอนาคตมาใช้ (ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะตรงกันข้ามกับลักษณะของผู้บริโภคที่เป็นผู้ออม) และที่สำคัญลักษณะการวางแผนชีวิตของผู้มีงานทำ ส่งผลกระทบบ่อยอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการออม กล่าวคือ ผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่ไม่ออมเงินหากทำการกู้ยืม

จำนวนบุตรซึ่งเป็นตัวแปรควบคุมส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการออม ผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่ไม่ออมเงินหากมีบุตรมากขึ้น ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรเพิ่มขึ้นตาม ผลการศึกษานี้อาจจะตีความได้ในสองลักษณะกล่าวคือ หากพิจารณาว่าผู้มีงานทำได้รับอรรถประโยชน์จากการมีบุตรเสมือนหนึ่งเป็นสินค้าบริโภคทั่วไป ซึ่งนั้นก็หมายความว่าผู้มีงานทำใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุตรทำให้ทรัพยากรที่จะนำมาออมได้นั้นลดน้อยลงจนอาจทำให้ออมเงินไม่ได้ หรืออาจพิจารณาอีกอย่างว่า ผู้มีงานทำลงทุนผ่านทางทุนมนุษย์ในรูปของการศึกษาของบุตรแทนซึ่งอาจตั้งเป็นข้อสังเกตเพื่อการศึกษาในอนาคตได้ว่า ผู้มีงานทำที่มีบุตรน่าจะออมเงินกับบุตรโดยคาดหวังว่าพอยามชราภาพ ลูกก็มาเลี้ยงดูตน

นอกจากนี้ ตัวแปรที่สะท้อนถึงความรู้เกี่ยวกับการออมผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำ นั่นคือ ผู้มีงานทำที่มีความรู้เกี่ยวกับการเงิน รวมถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินจะมีแนวโน้มเป็นผู้ออมเงิน จากผลการศึกษาพบว่า การรู้จักกองทุนรวมระยะยาว ความรู้พื้นฐานทางการเงิน (ผู้มีงานทำรู้ระดับดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ในปัจจุบันหรือไม่) จะเห็นได้ว่า ผู้มีงานทำที่ไม่รู้จักกองทุนรวมระยะยาว หรือผู้มีงานทำที่มีทราบระดับดอกเบี้ยเงินฝาก จะมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ออมเงิน แต่ทว่าจากการศึกษาในครั้งนี้ไม่พบว่าความยากลำบากในการเข้าถึงสถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์เป็นอุปสรรคต่อการออม

(5) การศึกษาวิจัย “ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” (วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล, 2557) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 455 คน

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้มาจากเงินที่พ่อแม่ผู้ปกครองให้ไว้ใช้จ่าย โดยผู้ปกครองให้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 7,600 บาท ส่วนใหญ่มีการออมเงินประมาณร้อยละ 10-25 ของรายได้ เงินที่ออมได้จะเก็บไว้ในบัญชีธนาคาร นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการออม ไม่ชอบใช้บัตรเครดิต ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีบัตรเครดิต แสดงว่าลักษณะทางสังคมและภูมิหลังของนักศึกษา และตัวแปรด้านครอบครัว ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาของบิดา ฐานะทางการเงินของครอบครัว เงินที่ได้รับจากผู้ปกครอง ต่างก็ไม่มีผลในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษา

ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษา คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อการออมทำให้มีโอกาสในการออมมากขึ้น แต่การมีทัศนคติไม่สนใจเงินทอง และทัศนคติชอบการใช้จ่ายทำให้มีโอกาสในการออมลดลง ส่วน เพศ ระดับการศึกษาของบิดา ฐานะทางการเงินของครอบครัว เงินที่ได้รับจากผู้ปกครอง ทัศนคติที่ชอบใช้บัตรเครดิต และการชอบข้อปึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษา

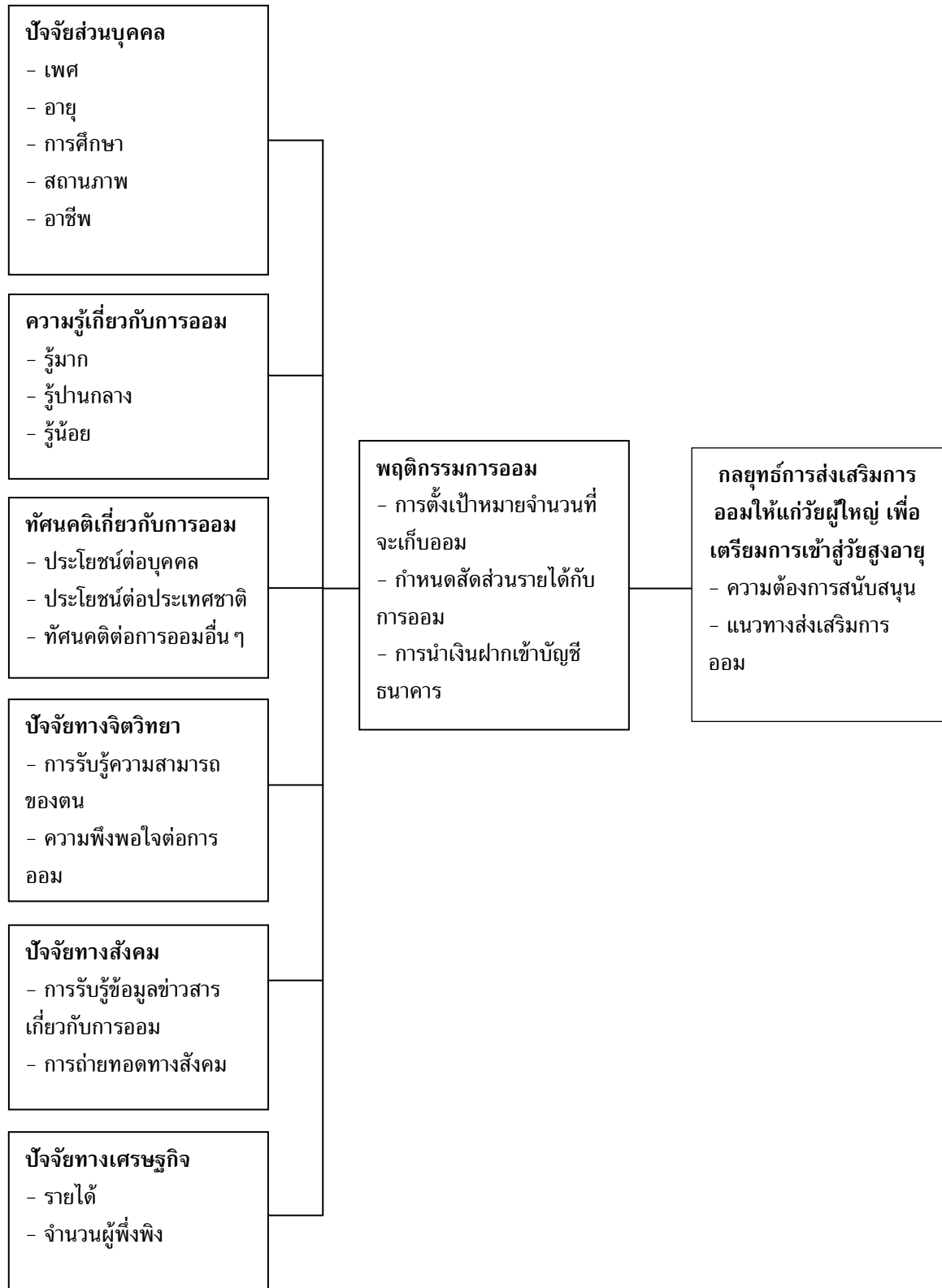
2.6.3 ประเด็นปัจจัยแนวทางส่งเสริมการออมเพื่อวัยสูงอายุ

การศึกษาเรื่อง “การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณให้คนไทย” (วิภาวี เหมพร-วิสาร และพุดิกุล อัครชานนท์, 2557)

ผลการศึกษา มีข้อเสนอแนะเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณให้คนไทยว่า ควรผลักดันให้มีกองทุนบำนาญภาคบังคับสำหรับแรงงานเอกชนในระบบแบบกำหนดจำนวนเงินนำเข้ากองทุน เพื่อสร้างวินัยการออมให้เกิดผลเร็วที่สุด ควบคู่ไปกับระบบการออมเพื่อเกษียณอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว จะช่วยสร้างความมั่นคงทางการเงินให้คนไทยโดยรวมได้ ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เพราะระบบที่รัฐให้แต่ฝ่ายเดียวคงยากที่จะรองรับประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต นอกจากนั้น การทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณจะช่วยให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ เป็นผู้บริโภคมที่มีกำลังซื้อ ซึ่งจะไม่กระทบการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอนาคตมากนัก นอกจากนี้ ยังต้องปรับปรุงระบบบำนาญ เพื่อช่วยเพิ่มบทบาทของกองทุนต่าง ๆ ในการช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ให้ระบบมีความยั่งยืน รวมทั้งขยายความครอบคลุมไปยังคนทำงานในกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วย โดยจะให้ประโยชน์แก่ทุกกลุ่ม ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละระดับ ทั้งรัฐบาล นายจ้าง ลูกจ้าง ผู้สูงอายุ คนยากจน ภาคการเงิน และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยโดยรวมจะได้ประโยชน์ในระยะยาว เป้าหมายสูงสุดของการออมเพื่อวัยผู้สูงอายุก็เพื่อหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายทางสังคมในอนาคต วิธีการหลักที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ คือ ทำให้ประชากรวัยแรงงานเหล่านี้มั่นใจว่าจะมีรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

2.7 กรอบแนวคิด

จากการทบทวนทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออมในวัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยคณะผู้วิจัยมีความเชื่อว่า พฤติกรรมการออม คือ การควบคุมตนเอง (self-control) ตามแนวคิดของ กีน (Geen, 1995) ซึ่งมีการวัดพฤติกรรมด้านสังคมประกอบ นอกเหนือจากด้านเศรษฐศาสตร์ที่ใช้กันทั่วไป นอกจากนี้พฤติกรรมการออมยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม รวมถึงการมีความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการออม ซึ่งจะนำไปสู่การพฤติกรรมการออมที่ต้องการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังสรุปได้ว่า การวิจัยส่วนใหญ่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออม ส่วนกลยุทธ์การส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใหญ่วัยสูงวัยเพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ มาจากความต้องการสนับสนุน และแนวทางส่งเสริมการออมของวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น สรุปจากแนวคิด และผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ดำเนินการศึกษาโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณ เน้นการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบ และสรุปต่างๆ มีการใช้เครื่องมือที่มีความเป็นปรนัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น โดยการค้นหาเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการออม ปัจจัยที่มีผลต่อการออม สถานการณ์การออม ลักษณะการออม ทศนคติต่อการออม ความต้องการสนับสนุนด้านการออม และแนวทางส่งเสริมการออมของวัยผู้ใหญ่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะมีการนำมาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการออมของวัยผู้ใหญ่

การคัดเลือกพื้นที่

คัดเลือกจากเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 (สสว. 1-12) โดยพิจารณาจากสัดส่วนประชากรวัยผู้ใหญ่ต่อประชากรทั้งตำบลสูงที่สุด 3 อันดับแรก ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ สสว. ละ 3 ตำบล รวมทั้งสิ้น 36 ตำบล ประกอบด้วย

หน่วยงาน	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 จังหวัดปทุมธานี	1. ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 2. ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 2 กรุงเทพมหานคร	1. ตำบลบ้านพระ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี 2. ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว 3. ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3 จังหวัดชลบุรี	1. ตำบลมาบยางพร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง 2. ตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 3. ตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 จังหวัดนครปฐม	1. ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 2. ตำบลเขาน้อย อำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3. ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

หน่วยงาน	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5 จังหวัดนครราชสีมา	1. ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2. ตำบลโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 3. ตำบลโนนเพ็ด อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 6 จังหวัดขอนแก่น	1. ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 2. ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 3. ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 7 จังหวัดกาฬสินธุ์	1. ตำบลเด็ด อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 2. ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 3. ตำบลตู อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 จังหวัดลพบุรี	1. ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 2. ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ 3. ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9 จังหวัดอุตรดิตถ์	1. ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2. ตำบลอรัญญิก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 3. ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่	1. ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน 2. ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 3. ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี	1) ตำบลเกาะเต่า อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ตำบลวังใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร 3) ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 จังหวัดสงขลา	1) ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 2) ตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 3) ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

การคัดเลือกประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นประชากรที่มีช่วงอายุระหว่าง 20 – 59 ปี ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2557 จำนวน 38,474,670 คน (ประมวลผลข้อมูลจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร ของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง สืบค้นจากเว็บไซต์ http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2558) ซึ่งการกำหนดขนาดตัวอย่าง ใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเมื่อค่าพารามิเตอร์เป็นสัดส่วน (π)

$$\text{สูตรเมื่อทราบค่า} \quad n_{\text{rel}} = \frac{Nk^2 Q}{k^2 Q + NPE^2}$$

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n) เท่ากับ 4,266 คน {ณ ขนาดของประชากร (N) เท่ากับ 38,474,670 ระดับความเชื่อมั่นประมาณ 97% ค่า k จากตารางที่ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนดเท่ากับ 1.96 ขนาดของความคลาดเคลื่อน (E) เท่ากับ 3% ค่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (P) เท่ากับ 0.5 ค่าสัดส่วนของลักษณะที่ไม่สนใจในประชากร (Q) เท่ากับ 0.5 โดย $P+Q$ เท่ากับ 1} โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการจัดเก็บข้อมูลแต่ละพื้นที่ที่มีการจัดเก็บตามสัดส่วนของประชากรวัยผู้ใหญ่แต่ละตำบลต่อประชากรวัยผู้ใหญ่ ทั้ง 36 ตำบล จึงทำให้มีการจัดเก็บข้อมูล จำนวน 4,284 คน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่างตามบทบาทภารกิจเชิงพัฒนาการตามที่สังคมยอมรับของ Havighurst ได้แก่

1. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือวัยฉกรรจ์ (Early Adulthood) อายุ 20–39 ปี
 2. วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood) อายุ 40–59 ปี
- โดยในแต่ละพื้นที่ที่มีการจัดเก็บข้อมูลตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ลำดับ	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี	304
2	ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	62
3	ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี	280
4	ตำบลบ้านพระ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	117
5	ตำบลผักชะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว	40
6	ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	140
7	ตำบลมายางพร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง	97
8	ตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	119
9	ตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี	58
10	ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	188
11	ตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	111
12	ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	60
13	ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	138
14	ตำบลโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	193
15	ตำบลโนนเพ็ด อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	40
16	ตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	61
17	ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	140
18	ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	61
19	ตำบลเดิด อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร	83
20	ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	69
21	ตำบลตู อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ	29

ลำดับ	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
22	ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	86
23	ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์	34
24	ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	104
25	ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	94
26	ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	213
27	ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	26
28	ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน	28
29	ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	147
30	ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	42
31	ตำบลเกาะเต่า อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	18
32	ตำบลวังใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร	66
33	ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	136
34	ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส	289
35	ตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	186
36	ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	425
รวม		4,284

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยมีการใช้แบบสอบถาม ซึ่งออกแบบโดยนำข้อมูลที่ได้จากการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร รายงาน หรือหนังสือที่ได้มีการตีพิมพ์ เช่น วารสาร บทความ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น นำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบสอบถามเพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูล สามารถแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบเติมคำ (Completion) จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการออม โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการออม โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 4 สถานการณ์และลักษณะการออม โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) แบบเติมคำ (Completion) และแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก จำนวน 16 ข้อ

ตอนที่ 5 ทศนคติต่อการออม โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ จำนวน 26 ข้อ

ตอนที่ 6 ความต้องการและแนวทางสนับสนุนด้านการออม โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก จำนวน 11 ข้อ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร รายงาน หรือหนังสือซึ่งได้มีการตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ
2. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีรายนาม ดังต่อไปนี้

2.1 ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุ

2.2 นางสาวซาร่าห์ บินเยาะ

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. นำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Pre test) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 36 ชุด ระหว่างเดือนมกราคม 2559 เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient : α) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมของแบบสอบถามเท่ากับ 0.885 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

5. นำแบบสอบถามไปจัดเก็บข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

6. การปฐมนิเทศนักวิจัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 ในขั้นตอนของการใช้เครื่องมือ รายละเอียดเนื้อหาของเครื่องมือ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อสร้างความเข้าใจในการนำเครื่องมือไปใช้ในแต่ละพื้นที่

การเก็บข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 จำนวน 55 คน ซึ่งได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบบสอบถามจำนวน 4,284 ชุด จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาวิจัย จำนวน 36 ตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและสถิติในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- บทที่ 4 สถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพปัจจุบัน รายได้ หนี้สิน และแหล่งที่มาของเงินกู้ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1) ความรู้เกี่ยวกับการออม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ กำหนดค่าคะแนน กรณีตอบผิด คือ 0 และกรณีตอบถูก คือ 1 แบ่งระดับความรู้เกี่ยวกับการออมเป็น 3 ระดับ ซึ่งจะใช้เกณฑ์จำนวนข้อเป็นตัวแบ่งได้ 3 อันดับ ดังนี้

1.1) มีความรู้ระดับน้อย คือ ตอบคำถามถูก 1 – 9 ข้อ

1.2) มีความรู้ระดับปานกลาง คือ ตอบคำถามถูก 10 – 19 ข้อ

1.3) มีความรู้ระดับมาก คือ ตอบคำถามถูก 20 ข้อขึ้นไป

2) ทศนคติต่อการออม มีการให้คะแนนสำหรับการประมาณค่าแบบ Likert Scale แก่คำตอบ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ค่าคะแนน 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ค่าคะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าคะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าคะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าคะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การแปลความหมายของคะแนนให้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน โดยกำหนดระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

สามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 = ระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 = ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 = ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 = ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 = ระดับมากที่สุด

3) ลักษณะการออม การแจกแจงความถี่ใช้ค่าร้อยละ โดยกำหนดค่าคะแนน กรณีตอบไม่ใช่ คือ 0 และกรณีตอบใช่ คือ 1

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

1) ปัจจัยด้านจิตวิทยา การแจกแจงความถี่ใช้ค่าร้อยละ โดยกำหนดค่าคะแนน กรณีตอบไม่ใช่ คือ 0 และกรณีตอบใช่ คือ 1

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การแจกแจงความถี่ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) ปัจจัยด้านสังคม การแจกแจงความถี่ใช้ค่าร้อยละ โดยกำหนดค่าคะแนน กรณีตอบไม่ใช่ คือ 0 และกรณีตอบใช่ คือ 1

ตอนที่ 4 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรม

การออม

1) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตาม โดยวิธีการแจกแจงตารางไขว้ (Cross-tab) และการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test : X^2)

$$* = 0.05$$

$$** = 0.01$$

$$*** = 0.001$$

2) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออม (ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการออม ทศนคติเกี่ยวกับการออม) โดยใช้วิธี Multiple Regression

- บทที่ 5 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ตอนที่ 1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม โดยกำหนดค่าคะแนนกรณีตอบไม่ต้องการ คือ 0 และกรณีตอบต้องการ คือ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 แนวทางส่งเสริมการออม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และการระดมความคิดจากเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลและปรับปรุงแก้ไขข้อมูลตามการศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการศึกษารายละเอียดของคำตอบในแต่ละบุคคลก่อนการจำแนกประเภท ซึ่งจะพิจารณาคำตอบของทุกราย และนำคำตอบเหล่านั้นมาจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่ ด้วยการพิจารณาจากความถี่ของแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะยึดคำตอบที่มีความถี่สูงมาใช้เป็นประเด็นในการอภิปราย หรือถือเป็นประเด็นที่สำคัญ

3.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่จะต้องลงไปศึกษา สังเกต สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาโดยละเอียด ในลักษณะเจาะลึก โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลไม่ได้มุ่งเก็บเป็นตัวเลข เพื่อมาทำการวิเคราะห์จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการออม โดยให้ครอบคลุมทั้งวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 ทั้ง 36 ตำบล จำนวนรวม 510 คน แต่ละพื้นที่มีกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ลำดับ	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี	20
2	ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	20
3	ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี	20
4	ตำบลบ้านพระ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	14
5	ตำบลผักชะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว	14
6	ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	14
7	ตำบลมายางพร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง	15
8	ตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	15
9	ตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี	15
10	ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	20
11	ตำบลเขาน้อย อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	20
12	ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	20
13	ตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	12
14	ตำบลโพธิ์กลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	8
15	ตำบลโนนเพ็ด อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา	8
16	ตำบลโพธิ์สัย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	10
17	ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	10
18	ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	10
19	ตำบลเดิด อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร	20
20	ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	20
21	ตำบลตู อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ	20
22	ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	30
23	ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์	30
24	ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	30
25	ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	5
26	ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	5
27	ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	5
28	ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน	6
29	ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	9
30	ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	7
31	ตำบลเกาะเต่า อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	8
32	ตำบลวังใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร	8
33	ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	8

ลำดับ	พื้นที่จัดเก็บข้อมูล	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
34	ตำบลบางนาค อำเภอมือง จังหวัดนราธิวาส	13
35	ตำบลเบตง อำเภอบะตง จังหวัดยะลา	11
36	ตำบลสะเตง อำเภอมือง จังหวัดยะลา	10
รวม		510

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

การจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่ม ซึ่งมีการใช้แบบสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือสำหรับจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยเครื่องมือเป็นลักษณะคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย

1. ท่านคิดว่าประชาชนในกลุ่มอาชีพของท่านมีความต้องการในการส่งเสริมการออมในลักษณะใด รูปแบบใด
2. ท่านคิดว่าจะมีเทคนิคหรือวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนในกลุ่มอาชีพของท่านมีการออมมากขึ้นมีการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หรือมีความสำเร็จในการออม
3. ท่านคิดว่าประชาชนในกลุ่มอาชีพของท่านมีมุมมอง หรือทัศนคติ หรือเจตคติต่อการออมเป็นอย่างไรบ้าง และทำไมจึงมีมุมมอง หรือทัศนคติ หรือเจตคติเช่นนั้น
4. ท่านคิดว่าประชาชนในกลุ่มอาชีพของท่านมีการออมหรือไม่ เพราะอะไร สำหรับประชาชนที่มีการออมมีกระบวนการเก็บออมอย่างไร

การเก็บข้อมูล

การจัดเก็บข้อมูลดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 จำนวน 48 คน ได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการสนทนากลุ่มทั้ง 36 ตำบล ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมจำนวนทั้งสิ้น 510 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสนทนากลุ่ม คำถามปลายเปิด การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นต้น มาทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พรรณนารายละเอียดตีความโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต

3.4 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอแบบพหุสสารการวิเคราะห์ โดยนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุน แบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 8 บท ประกอบด้วย

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย
- บทที่ 4 สถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่

- บทที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของวัยผู้ใหญ่
 บทที่ 6 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม และความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม
 บทที่ 7 อภิปรายผล และกลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่
 บทที่ 8 สรุป และข้อเสนอแนะ

3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

ระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2559

3.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การค้นหากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลให้ครบตามจำนวนแบบสอบถามของแต่ละพื้นที่นั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีภารกิจ ภาระงานค่อนข้างมาก และช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลเป็นช่วงเวลากลางวัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างอยู่ระหว่างการทำงาน จึงไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้พยายามขอเวลาจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงพักกลางวัน หรือหลังเลิกงาน ก็สามารถช่วยให้ได้รับความร่วมมือในระดับหนึ่ง นอกจากนั้นเมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลแล้ว กลุ่มตัวอย่างบางรายให้เวลาในการสนทนา และตอบแบบสอบถามค่อนข้างสั้น จึงทำให้การซักถามพูดคุยขาดรายละเอียด หรืออาจไม่ครบถ้วนชัดเจนได้

2. กลุ่มตัวอย่างบางราย หรือบางกลุ่ม ขาดความตระหนัก ไม่ให้ความสนใจ หรือไม่ให้ความสำคัญต่อการออม จึงปฏิเสธการสนทนาและตอบแบบสอบถาม หรือกลุ่มตัวอย่างบางรายให้ข้อมูลในเชิงปฏิเสธตลอดการสนทนา เนื่องจากมองว่าการออมเป็นเรื่องที่ไกลตัว นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างบางราย หรือบางกลุ่ม ต้องใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อการสนทนาและตอบแบบสอบถาม

บทที่ 4

สถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอสถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 4,284 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม จำนวน 36 กลุ่ม เป็นจำนวน 510 คน ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ และสถานภาพสมรส ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพปัจจุบัน รายได้ หนี้สิน และแหล่งที่มาของเงินกู้

1.1 เพศ และสถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 4,284 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.5 เป็นเพศชาย ร้อยละ 38.5 สถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เป็นผู้สมรส ร้อยละ 56.3 เป็นโสด ร้อยละ 35.7 ที่เหลือมีสถานภาพเป็นม่าย และมีสถานภาพหย่าร้าง หรือแยกทางใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1

เพศ และสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	2,636	61.5
ชาย	1,648	38.5
รวม	4,284	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	1,528	35.7
สมรส	2,411	56.3
ม่าย	156	3.6
หย่าร้าง หรือแยกทาง	189	4.4
รวม	4,284	100.0

1.2 ช่วงอายุ

อายุของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ผู้นั้นอยู่ในช่วง 20-59 ปี พบว่า อยู่ในช่วงอายุ 20-24 ปี ร้อยละ 15.7 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 35-39 ปี ร้อยละ 13.5 โดยมีอายุต่ำสุด 20 ปี อายุสูงสุด 59 ปี และมีค่าเฉลี่ยอายุ 38.54 ปี

ทั้งนี้ เมื่อจัดกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่แบ่งเป็นผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 20-39 ปี และผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุ 40-59 ปี พบว่า เป็นผู้ใหญ่ตอนต้น ร้อยละ 52.1 และผู้ใหญ่ตอนกลาง ร้อยละ 47.9 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ช่วงอายุ		
อายุ 20-24 ปี	673	15.7
อายุ 25-29 ปี	448	10.5
อายุ 30-34 ปี	533	12.4
อายุ 35-39 ปี	578	13.5
อายุ 40-44 ปี	570	13.3
อายุ 45-49 ปี	535	12.5
อายุ 50-54 ปี	531	12.4
อายุ 55-59 ปี	416	9.7
รวม	4,284	100.0
การจัดกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่		
ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 20-39 ปี	2,232	52.1
ผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุ 40-59 ปี	2,052	47.9
รวม	4,284	100.0

* อายุต่ำสุด 20 ปี อายุสูงสุด 59 ปี และมีค่าเฉลี่ยอายุ 38.54 ปี

1.3 ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เป็นผู้จบการศึกษา ร้อยละ 85.6 อยู่ระหว่างการศึกษาร้อยละ 8.9 และมีผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถมเพียงร้อยละ 5.5

โดยวุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ที่ระบุว่าจบการศึกษาแล้วนั้น พบว่า จบการศึกษาระดับจบปริญญาตรี ร้อยละ 33.6 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช. ร้อยละ 21.3 ที่เหลือจบการศึกษาในระดับที่แตกต่างกันไป

เมื่อจำแนกระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถม (2) กลุ่มที่อยู่ระหว่างการศึกษา (3) กลุ่มที่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7, มัธยมศึกษาปีที่ 3,

มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช., อนุปริญญา หรือ ปวส. หรือ ปวท.) และ (4) กลุ่มที่จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (ปริญญาตรี, ปริญญาโท, ปริญญาเอก) พบว่า จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 52.5 จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 33.1 ผู้ที่อยู่ระหว่างการศึกษา ร้อยละ 8.9 และ ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถมมีเพียง ร้อยละ 5.5 (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3
ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถม	236	5.5
อยู่ระหว่างการศึกษา	380	8.9
จบการศึกษา	3,668	85.6
รวม	4,284	100.0
วุฒิการศึกษาสูงสุด		
จบประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7	530	14.4
จบมัธยมศึกษาปีที่ 3	435	11.9
จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช.	782	21.3
จบอนุปริญญา หรือ ปวส. หรือ ปวท.	504	13.7
จบปริญญาตรี	1,233	33.6
จบปริญญาโท	181	4.9
จบปริญญาเอก	3	0.1
รวม	3,668	100.0
การแบ่งกลุ่มระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถม	236	5.5
อยู่ระหว่างการศึกษา	380	8.9
จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี	2,251	52.5
จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป	1,417	33.1
รวม	4,284	100.0

1.4 อาชีพปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เป็นข้าราชการ ร้อยละ 19.7 รองลงมา คือ ผู้ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว หรือค้าขาย ร้อยละ 16.0 ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 15.5 นอกนั้นประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันไป มีผู้ที่ระบุว่า เป็นผู้ว่างงาน (ผู้ประสงค์จะทำงานแต่ไม่มีงานทำ) เพียงร้อยละ 1.7 (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4
อาชีพปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ภาคราชการ	844	19.7
ธุรกิจส่วนตัว หรือค้าขาย	684	16.0
ภาคเกษตรกรรม	663	15.5
ภาคธุรกิจเอกชน	429	10.0
ภาครัฐวิสาหกิจ	386	9.0
นักศึกษา	380	8.9
พนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้าและตลาด	369	8.6
รับจ้างทั่วไป	309	7.2
แม่บ้านและผู้ประสงค์ไม่ทำงาน	146	3.4
ผู้ว่างงาน (ผู้ประสงค์จะทำงานแต่ไม่มีงานทำ)	74	1.7
รวม	4,284	100.0

1.5 รายได้

รายได้นั้นเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการออม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออมเพื่อการเกษียณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสอบถามรายได้ต่อปีของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ และกรณีที่ผู้ตอบเป็นนักศึกษาให้ตอบจำนวนเงินที่ได้รับจากผู้ปกครองในแต่ละเดือน และคำนวณเป็นปี หากมีอาชีพเสริมหรือโบนัสให้นำมาคำนวณรวมกับรายได้จากอาชีพหลักด้วย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ผู้มีรายได้ระหว่าง 100,001–200,000 บาทต่อปี ร้อยละ 35.5 มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 27.5 มีรายได้ระหว่าง 200,001–300,000 บาทต่อปี ร้อยละ 16.3 นอกนั้นมีรายได้ต่อปีแตกต่างกันไป ทั้งนี้ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งที่ระบุว่า ตนเองไม่มีรายได้ ร้อยละ 3.8 (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5
รายได้ต่อปีของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	163	3.8
น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท	1,180	27.5
ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท	1,520	35.5
ระหว่าง 200,001 – 300,000 บาท	700	16.3
ระหว่าง 300,001 – 400,000 บาท	302	7.0
ระหว่าง 400,001 – 500,000 บาท	145	3.4
ระหว่าง 500,001 – 600,000 บาท	78	1.8
ระหว่าง 600,001 – 700,000 บาท	38	0.9
ระหว่าง 700,001 – 800,000 บาท	55	1.3
ระหว่าง 800,001 – 900,000 บาท	28	0.7
ระหว่าง 900,001 – 1,000,000 บาท	47	1.1
มากกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป	28	0.7
รวม	4,284	100.0

เมื่อแบ่งรายได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท และกลุ่มรายได้มากกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป

(1) กลุ่มรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท

เมื่อจำแนกรายได้ต่อปีในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท จำนวน 1,063 คน พบว่า มีรายได้ 95,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 23.0 มีรายได้ 85,001-90,000 บาท ต่อปี ร้อยละ 11.9 มีรายได้ 55,001-60,000 บาทต่อปี ร้อยละ 10.2 นอกนั้นมีรายได้ต่อปีแตกต่างกันไป โดยมีรายได้ต่ำสุด 9,000 บาท รายได้สูงสุด 100,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ย 69,980.2 บาท (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6
กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10,000 บาท	8	0.8
10,001-15,000 บาท	36	3.4
15,001-20,000 บาท	30	2.8
20,001-25,000 บาท	20	1.9
25,001-30,000 บาท	34	3.2
30,001-35,000 บาท	11	1.0
35,001-40,000 บาท	47	4.4
40,001-45,000 บาท	13	1.2
45,001-50,000 บาท	94	8.8
50,001-55,000 บาท	7	0.7
55,001-60,000 บาท	108	10.2
60,001-65,000 บาท	7	0.7
65,001-70,000 บาท	51	4.8
70,001-75,000 บาท	58	5.5
75,001-80,000 บาท	72	6.8
80,001-85,000 บาท	73	6.9
85,001-90,000 บาท	126	11.9
90,001-95,000 บาท	24	2.3
95,001-100,000 บาท	244	23.0
รวม	1,063	100.0

* ต่ำสุด = 9,000 , สูงสุด = 100,000 และ ค่าเฉลี่ย = 69,980.2 บาท

(2) กลุ่มรายได้มากกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป

เมื่อจำแนกรายได้ต่อปีในกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้มากกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป จำนวน 20 คน พบว่า มีรายได้ 1,000,000-1,500,000 บาทต่อปี ร้อยละ 40.0 มีรายได้ 1,500,001-2,000,000 บาทต่อปี ร้อยละ 30.0 มีรายได้ 3,500,001-4,000,000 บาทต่อปี ร้อยละ 10.0 นอกนั้นมีรายได้ต่อปีแตกต่างกันไป โดยมีรายได้ต่ำสุด = 1,015,000 บาท รายได้สูงสุด 7,000,000 บาท และค่าเฉลี่ย 2,273,250.0 บาท (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
1,000,000–1,500,000 บาท	8	40.0
1,500,001–2,000,000 บาท	6	30.0
2,000,001–2,500,000 บาท	1	5.0
2,500,001–3,000,000 บาท	1	5.0
3,000,001–3,500,000 บาท	0	0.0
3,500,001–4,000,000 บาท	2	10.0
4,000,001–4,500,000 บาท	1	5.0
4,500,001 บาท ขึ้นไป	1	5.0
รวม	20	100.0

* ต่ำสุด = 1,015,000 บาท สูงสุด = 7,000,000 บาท และ ค่าเฉลี่ย = 2,273,250.0 บาท

1.6 หนี้สิน

หนี้ หมายถึง หนี้สินของบุคคลที่ได้กู้ยืมจากสถาบัน องค์กร และอื่น ๆ ที่ผู้กู้มีภาระหนี้ที่จะต้องมาชำระหนี้คืนในอนาคต ซึ่งการสำรวจการมีหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่พบว่า มีหนี้สิน ร้อยละ 68.5 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 31.5

เมื่อจำแนกประเภทของหนี้สิน 2 ประเภท คือ (1) หนี้สินประเภทหนี้สินที่เพิ่มมูลค่า ได้แก่ การลงทุน หรือธุรกิจ กู้เงินเพื่อไปศึกษา ผ่อนที่อยู่อาศัย ผ่อนที่ดิน ผ่อนอุปกรณ์เพื่อประกอบอาชีพ ประกัน หรือประกันชีวิต และ (2) หนี้สินทั่วไป ได้แก่ บัตรเครดิต บัตรเงินสด บัตรผ่อนสินค้า ผ่อนรถยนต์ กู้ใช้จ่ายในครอบครัว หนี้สัญญาติ หรือพ่อแม่ คำประกันหนี้ให้เพื่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีหนี้สินทั้งสองประเภทใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นหนี้สินประเภทหนี้สินที่เพิ่มมูลค่า ร้อยละ 51.6 และเป็นหนี้สินทั่วไป ร้อยละ 48.4 (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8

หนี้สินของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

หนี้สิน	จำนวน	ร้อยละ
ภาระหนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	1,348	31.5
มีหนี้สิน	2,936	68.5
รวม	4,284	100.0

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)
หนี้สินของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่

หนี้สิน	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทหนี้สิน		
(2.1) หนี้สินทั่วไป ได้แก่ บัตรเครดิต บัตรเงินสด บัตรผ่อนสินค้า ผ่อนรถยนต์ กู้ใช้จ่ายในครอบครัว หนี้สินญาติ หรือพ่อแม่ ค้ำประกันหนี้ให้เพื่อน	1,488	48.4
(2.2) หนี้สินที่เพิ่มมูลค่า ได้แก่ การลงทุน หรือธุรกิจ กู้เงินเพื่อไปศึกษา ผ่อนที่อยู่อาศัย ผ่อนที่ดิน ผ่อนอุปกรณ์เพื่อประกอบอาชีพ ประกัน หรือประกันชีวิต	1,587	51.6

1.7 แหล่งที่มาของเงินกู้

กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่จำนวน 438 ราย ระบุแหล่งที่มาของเงินกู้ ส่วนใหญ่นั้นเป็นการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือกองทุนการเงิน โดยกู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ร้อยละ 37.7 กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 22.8 กู้ยืมจากกองทุนเงินล้าน ร้อยละ 12.1 นอกนั้นกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมแตกต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า มีกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่จำนวนหนึ่ง ที่ระบุว่า ตนเองมีหนี้สินจากการกู้ยืมนอกระบบ หรือหนี้นอกระบบ ร้อยละ 11.0 (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9
แหล่งที่มาของเงินกู้

แหล่งที่มาของเงินกู้	จำนวน	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)	165	37.7
กองทุนหมู่บ้าน	100	22.8
กองทุนเงินล้าน	53	12.1
กู้นอกระบบ หรือหนี้นอกระบบ	48	11.0
สหกรณ์ฯ หรือสหกรณ์ออมทรัพย์	34	7.8
ธนาคารออมสินเพื่อประกอบอาชีพ	10	2.3
กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)	8	1.8
เงินยืมเพื่อน หรือบุคคลที่รู้จัก	7	1.6
ธนาคารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	4	0.9

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)
แหล่งที่มาของเงินกู้

แหล่งที่มาของเงินกู้	จำนวน	ร้อยละ
ธนาคารพาณิชย์	3	0.6
ธนาคารอาคารสงเคราะห์	2	0.5
กลุ่มออมทรัพย์	2	0.5
เงินกู้ ชพค.	2	0.5
รวม	438	100.0

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยเชื่อว่า การที่บุคคลมีความรู้ และทัศนคติด้านการออมที่ถูกต้องจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมออมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุในที่สุด ผลการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการออม

ความรู้ หมายถึง ความสามารถทางด้านสติปัญญาของบุคคลที่แสดงออกโดยการจำ การระลึกได้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎเกณฑ์ โครงสร้าง และวิธีต่าง ๆ

การวัดความรู้เกี่ยวกับการออมนั้น คณะผู้วิจัยได้สร้างคำถามจำนวน 30 ข้อ เพื่อวัดความรู้ของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ผลการศึกษา สามารถแบ่งกลุ่มประเด็นความรู้กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 90.0 เป็นต้นไป

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ว่าการออมเป็นการเริ่มต้นการสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับตนเอง ร้อยละ 95.8

มีความรู้ว่าการออมเป็นการนำส่วนหนึ่งของรายได้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้เพื่อเป็นการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต ร้อยละ 94.9

มีความรู้ว่าการวางแผนใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมกับฐานะ และรายได้เป็นวิธีการออมที่ง่ายและสามารถทำได้ทุกคน ร้อยละ 94.0

มีความรู้ว่าการออมเงินมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคง เพื่อการลงทุน และเพื่อเกษียณอายุ ร้อยละ 93.8

มีความรู้ว่าการก่อนทำการลงทุน ควรมีการศึกษาทำความเข้าใจในการลงทุนนั้น ๆ เป็นอย่างดีก่อน ร้อยละ 93.6

มีความรู้ว่าการนำเงินส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันเก็บไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคตถือเป็นการออม ร้อยละ 93.4

มีความรู้ว่าการออมทำให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดี ร้อยละ 90.2 มีความรู้ว่าการลงทุนสวัสดิการชุมชนจัดเป็นการออมรูปแบบหนึ่ง ร้อยละ 91.9

มีความรู้ว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดเป็นการออมรูปแบบหนึ่ง ร้อยละ 90.2
 และมีความรู้ว่า สภาพเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสิ่งที่ควรคำนึงก่อนการ
 ลงทุนทุกรูปแบบ ร้อยละ 90.2 (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10
 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 90.0 เป็นต้นไป

ประเด็นความรู้	ไม่รู้		รู้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การออมเป็นการเริ่มต้นการสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับตนเอง	180	4.2	4,104	95.8
การออมเป็นการนำส่วนหนึ่งของรายได้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไป เพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้เพื่อเป็นการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต	217	5.1	4,067	94.9
การวางแผนใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมกับฐานะและรายได้เป็นวิธีการออม ที่ง่ายและสามารถทำได้ทุกคน	257	6	4,027	94.0
การออมเงินมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคง เพื่อการลงทุน และ เพื่อเกษียณอายุ	265	6.2	4,019	93.8
ก่อนทำการลงทุน ควรมีการศึกษาทำความเข้าใจในการลงทุนนั้น ๆ เป็นอย่างดีก่อน	275	6.4	4,009	93.6
การนำเงินส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันเก็บไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคต ถือเป็นการออม	284	6.6	4,000	93.4
การออมทำให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดี	347	8.1	3,937	91.9
กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดเป็นการออมรูปแบบหนึ่ง	419	9.8	3,865	90.2
สภาพเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสิ่งที่ควรคำนึงก่อนการลงทุน ทุกรูปแบบ	418	9.8	3,866	90.2

2.1.2 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 80.0 เป็นต้นไป

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ว่า การนำเงินออมมาลงทุนอาจมี
 ความเสี่ยงจากการลงทุนเกิดขึ้นได้ ร้อยละ 87.2

มีความรู้ว่า ควรเลือกการลงทุนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อลดระดับ
 ความเสี่ยง ร้อยละ 84.9

มีความรู้ว่า การออมควรจัดสรรจากรายได้ที่จัดหาได้ในแต่ละเดือน
 โดยแบ่งออกมาเป็นเงินออมก่อน หลังจากนั้นนำเงินที่เหลือจากการจัดสรรไปใช้จ่าย ร้อยละ 82.4 และ
 มีความรู้ว่า การลงทุนถือเป็นการออมทางอ้อมที่มีความเสี่ยง ร้อยละ 81.9
 (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11
ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 80.0 เป็นต้นไป

ประเด็นความรู้	ไม่รู้		รู้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การนำเงินออมมาลงทุนอาจมีความเสี่ยงจากการลงทุนเกิดขึ้นได้	550	12.8	3,734	87.2
ควรเลือกการลงทุนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อลดระดับความเสี่ยง	649	15.1	3,635	84.9
การออมควรจัดสรรจากรายได้ที่จัดหาได้ในแต่ละเดือน โดยแบ่งออกมาเป็นเงินออมก่อน หลังจากนั้นนำเงินที่เหลือจากการจัดสรรไปใช้จ่าย	756	17.6	3,528	82.4
การลงทุนถือเป็นการออมทางอ้อมที่มีความเสี่ยง	788	18.4	3,496	81.6

2.1.3 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 70.0 เป็นต้นไป

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ว่า กองทุนการออมแห่งชาติเป็นการสะสมของสมาชิก 1 ส่วน และภาครัฐสมทบให้อีก 1 ส่วน แต่ไม่เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 78.5

มีความรู้ว่า การซื้อพันธบัตรรัฐบาล ตราสารหนี้ กองทุนรวม สลากออมทรัพย์ ธุรกิจต่าง ๆ ฯลฯ เป็นรูปแบบด้านการลงทุน ร้อยละ 77.8

มีความรู้ว่า การออมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะช่วยสนับสนุนการลงทุน และการผลิตของประเทศ ร้อยละ 75.8

มีความรู้ว่า ผลตอบแทนจากการลงทุนมีมากกว่าการออมทรัพย์ ร้อยละ 73.3

มีความรู้ว่า การลงทุนที่มีผลตอบแทนต่ำจะมีระยะเวลาการลงทุนน้อยกว่าการลงทุนที่มีผลตอบแทนสูง ร้อยละ 72.3 และ

มีความรู้ว่า การนำเงินส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายไปลงทุนเพื่อหาผลกำไรถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง ร้อยละ 72.3 (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 70.0 เป็นต้นไป

ประเด็นความรู้	ไม่รู้		รู้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กองทุนการออมแห่งชาติเป็นการสะสมของสมาชิก 1 ส่วน และภาครัฐสมทบให้อีก 1 ส่วน แต่ไม่เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด	921	21.5	3,363	78.5
การซื้อพันธบัตรรัฐบาล ตราสารหนี้ กองทุนรวม สลากออมทรัพย์ ธุรกิจต่าง ๆ ฯลฯ เป็นรูปแบบด้านการลงทุน	950	22.2	3,334	77.8
การออมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะช่วยสนับสนุน การลงทุนและการผลิตของประเทศ	1,035	24.2	3,249	75.8
ผลตอบแทนจากการลงทุน มีมากกว่าการออมทรัพย์	1,144	26.7	3,140	73.3
การลงทุนที่มีผลตอบแทนต่ำจะมีระยะเวลาการลงทุน น้อยกว่าการลงทุนที่มีผลตอบแทนสูง	1,188	27.7	3,096	72.3
การนำเงินส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายไปลงทุนเพื่อหา ผลกำไรถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง	1,185	27.7	3,099	72.3

2.1.4 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 60.0 เป็นต้นไป

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ว่าการลงทุนถือเป็นส่วนหนึ่งของการออม ร้อยละ 67.0 และมีความรู้ว่าการลงทุนสามารถนำมรดกหย่อนทางภาษีได้ ร้อยละ 61.4 (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ร้อยละ 60.0 เป็นต้นไป

ประเด็นความรู้	ไม่รู้		รู้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การลงทุนถือเป็นส่วนหนึ่งของการออม	1,413	33.0	2,871	67.0
การลงทุนสามารถนำมรดกหย่อนทางภาษีได้	1,654	38.6	2,630	61.4

2.1.5 ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ต่ำกว่าร้อยละ 59.0 เป็นต้นไป

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ว่าการลงทุนจะมีเฉพาะของภาคเอกชนเท่านั้น ร้อยละ 59.0

มีความรู้ว่าการออมที่ถูกต้อง คือ การนำเงินไปใช้จ่ายก่อน เมื่อมีเงินเหลือจึงเก็บออม ร้อยละ 42.1

มีความรู้ว่า การออมที่ดีควรเริ่มออมเมื่อท่านทำงานมีรายได้ ร้อยละ 27.5
มีความรู้ว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานภาครัฐ
ร้อยละ 26.5

มีความรู้ว่า กองทุนการออมแห่งชาติจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนคนไทย
ทุกคนสมัครเป็นสมาชิกเพื่อรับบำนาญในวัยสูงอายุ ร้อยละ 23.4

มีความรู้ว่า การซื้อที่ดินถือเป็นการออมระยะยาว ร้อยละ 22.7

มีความรู้ว่า การซื้อพันธบัตรเป็นวิธีการออมรูปแบบหนึ่ง ร้อยละ 22.3

มีความรู้ว่า การจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำเป็นวิธีการออม
อย่างหนึ่ง ร้อยละ 16.0 (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ ต่ำกว่าร้อยละ 59.0 เป็นต้นไป

ประเด็นความรู้	ไม่รู้		รู้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การลงทุนจะมีเฉพาะของภาคเอกชนเท่านั้น	1,758	41.0	2,526	59.0
การออมให้ผลตอบแทนในระยะยาวที่สูงกว่า การลงทุน	4,284	100.0	0	0.0
การออมที่ถูกต้อง คือ การนำเงินไปใช้จ่ายก่อน เมื่อ มีเงินเหลือจึงเก็บออม	2,481	57.9	1,803	42.1
การออมที่ดีควรเริ่มออมเมื่อท่านทำงานมีรายได้	3,107	72.5	1,177	27.5
การจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำเป็นวิธีการ ออมอย่างหนึ่ง	3,599	84.0	685	16.0
กองทุนสวัสดิการชุมชนถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานภาครัฐ	3,148	73.5	1,136	26.5
กองทุนการออมแห่งชาติจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชน คนไทยทุกคนสมัครเป็นสมาชิก เพื่อรับบำนาญ ในวัยสูงอายุ	3,282	76.6	1,002	23.4
การซื้อที่ดินถือเป็นการออมระยะยาว	3,310	77.3	974	22.7
การซื้อพันธบัตรเป็นวิธีการออมรูปแบบหนึ่ง	3,328	77.7	956	22.3

2.1.6 การประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับการออม

เมื่อนำค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมมาจัดอันดับเป็น 3 อันดับ
ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ระดับมาก (ตอบถูก 20 ข้อขึ้นไป) ร้อยละ 65.3
มีความรู้ระดับปานกลาง (ตอบถูก 10-19 ข้อ) ร้อยละ 34.4 และมีความรู้ระดับน้อย (ตอบถูก 1-9 ข้อ)
ร้อยละ 0.3 โดยมีค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมต่ำสุด คือ จำนวน 6 ข้อ คะแนนสูงสุด จำนวน
27 ข้อ และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออม จำนวน 20 ข้อ (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15
ระดับความรู้เกี่ยวกับการออม

ระดับความรู้เกี่ยวกับการออม	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้ระดับมาก (ตอบถูก 20 ข้อขึ้นไป)	2,798	65.3
ความรู้ระดับปานกลาง (ตอบถูก 10-19 ข้อ)	1,473	34.4
ความรู้ระดับน้อย (ตอบถูก 1-9 ข้อ)	13	0.3
รวม	4,284	100.0

ต่ำสุด = 6 ข้อ, สูงสุด = 27 ข้อ, ค่าเฉลี่ย = 20 ข้อ

2.2 ทักษะต่อการออม

ทัศนคติเป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ ท่าทีความรู้สึก และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทัศนคติมีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือ ถ้ามีความรู้ ความเข้าใจดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งในครั้งนี้นักศึกษาทัศนคติเรื่องประโยชน์ของการออมต่อบุคคล ประโยชน์ต่อประเทศชาติ และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ ผลการศึกษาดังนี้

2.2.1 ประโยชน์ต่อบุคคล

1) ประโยชน์ที่มีต่อการสร้างพฤติณิสัยการออม

พบว่า ประเด็นการมีเงินออมทำให้สามารถใช้จ่ายได้อย่างสบายใจ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 37.0 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 29.9 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 4.3 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.84 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการมีเงินออมทำให้สามารถใช้จ่ายได้อย่างสบายใจ ระดับสูง

ประเด็นการออมเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 43.4 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 40.5 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.5 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.22 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ระดับสูง

ประเด็นการที่ครอบครัวได้สร้างนิสัยการออมตั้งแต่เยาว์วัยทำให้คนคนนั้นมีการออมเป็นประจำ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 43.4 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 42.2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.3 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการที่ครอบครัวได้สร้างนิสัยการออมตั้งแต่เยาว์วัยทำให้คนคนนั้นมีการออมเป็นประจำ ระดับสูง

ประเด็นการเก็บเงินเพียงเล็กน้อยในแต่ละเดือนเพื่อเป็นเงินออมทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในชีวิตมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 46.3 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 33.4 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.4 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการเก็บเงินเพียงเล็กน้อยในแต่ละเดือนเพื่อเป็นเงินออมทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ระดับสูง

ประเด็นการออมทำให้แผนการดำรงชีวิตในอนาคต และครอบครัว ทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 46.0 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 31.7 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.4 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.06 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อการออมทำให้แผนการดำรงชีวิตในอนาคตและครอบครัว ทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย ระดับสูง (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16

ระดับความความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการสร้างพฤติณิสัยการออม

ทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็น ด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง			
การมีเงินออมทำให้สามารถจับจ่ายได้อย่าง สบายใจ (n=4,284)	29.9	37.0	24.3	4.5	4.3	3.84	1.042	สูง
การออมเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนิน ชีวิต (n=4,284)	40.5	43.4	14.1	1.5	0.5	4.22	.779	สูง
การที่ครอบครัวได้สร้างนิสัยการออมตั้งแต่ วัยเยาว์ทำให้คนคนนั้นมีการออมเป็นประจำ (n=4,284)	42.2	43.4	13.1	1.1	0.3	4.26	.744	สูง
การเก็บเงินเพียงเล็กน้อยในแต่ละเดือน เพื่อ เป็นเงินออมทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ในชีวิตมากขึ้น (n=4,284)	33.4	46.3	18.2	1.8	0.4	4.10	.782	สูง
การออมทำให้แผนการดำรงชีวิตในอนาคตและ ครอบครัวทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย (n=4,284)	31.7	46.0	19.4	2.6	0.4	4.06	.801	สูง

จากการสนทนากลุ่มมีความสอดคล้องในประเด็นของการออมที่
มองว่า การออมเป็นการวางแผนเก็บเงินอย่างมีเป้าหมายเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามชรา หรือใช้ในอนาคตที่เป็น
ค่าใช้จ่ายในยามจำเป็น การรักษาพยาบาลโดยไม่เดือดร้อนลูกหลาน และสามารถเก็บไว้เป็นมรดกได้
และมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นการแสดงความรักต่อตนเอง
เพราะเป็นการออมเพื่ออนาคตข้างหน้า ทำให้สบายในยามชรา มีหลักประกัน มีคุณภาพชีวิตที่ดี
มีความมั่นคงในชีวิต และใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการ และสอนลูกหลานให้รู้จักเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในยามที่จำเป็น
อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มอายุ 20-39 ปี บางส่วน
ไม่เห็นประโยชน์ของการออม หรือไม่เห็นความสำคัญของการออมระยะยาว เป็นเพียงการออมในระยะสั้น
เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาต่อและการท่องเที่ยว

2) ประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

พบว่า ประเด็นการกักเงินไว้ก้อนหนึ่งสำหรับการออมทำให้คนใช้สอยเงินอย่างประหยัด กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 46.2 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 30.6 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.6 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.02 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการกักเงินไว้ก้อนหนึ่งสำหรับการออม ทำให้คนใช้สอยเงินอย่างประหยัด ระดับสูง

ประเด็นการออมเงินให้สำเร็จตามเป้าหมายอยู่ที่วินัยมากกว่ารายได้ที่หามา กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 42.2 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 32.8 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.0 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.02 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมเงินให้สำเร็จตามเป้าหมายอยู่ที่วินัยมากกว่ารายได้ที่หามา ระดับสูง

ประเด็นการออมช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่ มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 46.5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 35.0 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.6 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.13 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง ระดับสูง

ประเด็นการออมช่วยให้ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดการฟุ่มเฟือย กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 45.2 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 36.4 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.7 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.15 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมช่วยให้ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดการฟุ่มเฟือย ระดับสูง (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17

ระดับความความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปลผล
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
การกักเงินไว้ก้อนหนึ่งสำหรับการออม ทำให้คนใช้สอยเงินอย่างประหยัด (n=4,284)	30.6	46.2	18.4	4.1	0.6	4.02	.843	สูง
การออมเงินให้สำเร็จตามเป้าหมายอยู่ที่วินัยมากกว่ารายได้ที่หามา (n=4,284)	32.8	42.2	20.4	3.7	1.0	4.02	.876	สูง
การออมช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง (n=4,284)	35.0	46.5	15.7	2.2	0.6	4.13	.792	สูง
การออมช่วยให้ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดการฟุ่มเฟือย (n=4,284)	36.4	45.2	15.9	1.9	0.7	4.15	.797	สูง

จากการสนทนากลุ่มมีความสอดคล้องในประเด็นการออมแบบมีเงื่อนไข เช่น ออมกับกลุ่มออมทรัพย์ ประกันชีวิตแบบออมเงิน ทำให้ได้มีการจัดสรรเงินระหว่างเงินออมและเงินที่ใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของกลุ่มฯ มีเงินออมไว้สำหรับใช้ในยามฉุกเฉิน โดยต้องมีแยกเงินกันระหว่างเงินออมและเงินใช้จ่าย แล้วกันส่วนที่เป็นเงินออมไว้ การออมเป็นการใช้จ่ายอย่างประหยัดเพื่อเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในอนาคต โดยเริ่มจากการประหยัดเพิ่มการออม เพิ่มการผลิต เช่น การผลิตของใช้ในครัวเรือนและมองว่าการออมเป็นสิ่งที่ดีเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง ทำให้เรามีเงินเก็บยามเราเข้าสู่วัยชรา มีเงินออมเท่ากับมีวัคซีน ใช้ในการลงทุนในอนาคตเพื่อประกอบอาชีพในยามชรา ยิ่งออมไวเท่าไรร越好 แต่ให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากกว่าการออม

มีบางส่วนมองว่าการออมเป็นสิ่งที่ดีแต่จะมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับรายได้ของแต่ละคน ถ้ารายได้มากเงินที่เหลือไว้สำหรับการออมก็มากตาม นั่นคือทัศนคติการออมขึ้นอยู่กับฐานะ ผู้ที่มีฐานะดีจะมีทัศนคติที่ดีกับการออม ส่วนผู้ที่มีฐานะพอกินพอใช้มีความเห็นว่าการออมเป็นเรื่องยากและทำให้สภาวะการเงินในปัจจุบันลำบากมากขึ้นเพราะมีรายจ่ายพอ ๆ กับรายได้ หรือน้อยกว่ารายได้

3) ประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ

พบว่า ประเด็นถ้ามีเงินออมเก็บไว้จะทำให้คนมีชีวิตที่สบายในวัยสูงอายุ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 41.6 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 40.4 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.5 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.19 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นถ้ามีเงินออมเก็บไว้จะทำให้คนมีชีวิตที่สบายในวัยสูงอายุ ระดับสูง

ประเด็นการออมทำให้ชีวิตครอบครัว หรือลูกหลานดีขึ้นในอนาคต กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 44.0 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 35.6 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.4 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.12 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมทำให้ชีวิตครอบครัว หรือลูกหลานดีขึ้นในอนาคต ระดับสูง

ประเด็นหากมีเงินออมเมื่อสูงอายุจะไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 42.7 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 37.9 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.7 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นหากมีเงินออมเมื่อสูงอายุจะไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน ระดับสูง

ประเด็นหากมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในวัยสูงอายุจะช่วยทำให้อัตราการของรัฐบาลในการดูแล กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 39.6 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 29.6 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.8 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.91 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นหากมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในวัยสูงอายุจะช่วยทำให้อัตราการของรัฐบาลในการดูแล ระดับสูง

ประเด็นหากรัฐบาลมีการบังคับให้ประชาชนทุกคนมีการออมเป็นขั้นบันไดตามอายุ จะทำให้ผู้ออมมีเงินใช้จ่ายได้อย่างสบายในวัยสูงอายุ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 39.9 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 26.5 และไม่เห็นด้วย

อย่างยิ่ง ร้อยละ 2.6 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.82 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็น หากรัฐบาลมีการบังคับให้ประชาชนทุกคนมีการออมเป็นขั้นบันไดตามอายุ จะทำให้ผู้ออมมีเงินใช้จ่ายได้อย่างสบายในวัยสูงอายุ ระดับสูง (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18
ระดับความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ

ทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็น ด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง			
ถ้ามีเงินออมเก็บไว้จะทำให้คนมีชีวิตที่สบาย ในวัยสูงอายุ (n=4,284)	40.4	41.6	15.7	1.9	0.5	4.19	.801	สูง
การออมทำให้ชีวิตครอบครัว หรือลูกหลานดีขึ้น ในอนาคต (n=4,284)	35.6	44.0	17.9	2.2	0.4	4.12	.802	สูง
หากมีเงินออมเมื่อสูงอายุจะไม่เป็นภาระ แก่ลูกหลาน (n=4,284)	37.9	42.7	16.1	2.5	0.7	4.14	.829	สูง
หากมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในวัยสูงอายุจะช่วยทำให้ ลดภาระของรัฐบาลในการดูแล (n=4,284)	29.6	39.6	24.5	4.5	1.8	3.91	.937	สูง
หากรัฐบาลมีการบังคับให้ประชาชนทุกคนมี การออมเป็นขั้นบันไดตามอายุ จะทำให้ ผู้ออมมีเงินใช้จ่ายได้อย่างสบายในวัยสูงอายุ (n=4,284)	26.5	39.9	25.4	5.6	2.6	3.82	.972	สูง

จากการสนทนากลุ่มมีความสอดคล้องในประเด็นการออมเป็น การวางแผนเก็บเงินอย่างมีเป้าหมายเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามชรา หรือใช้ในอนาคตโดยไม่เดือดร้อน ต่อลูกหลาน และเก็บไว้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลานได้ทำให้ตนเอง และครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีใน อนาคต ไม่เป็นภาระกับคนในครอบครัว สามารถใช้จ่ายได้อย่างคล่องตัวทั้งในยามปกติ และยามฉุกเฉิน หมดความกังวลเรื่องสุขภาพกายใจ

4) ภาพรวมประโยชน์ต่อบุคคล

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นต่อประโยชน์ที่มีต่อ การสร้างพหุติสัยการออม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 ประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.08 และประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.04 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นภาพรวมประโยชน์ต่อบุคคลระดับสูง (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19
ภาพรวมประโยชน์ต่อบุคคล

ภาพรวมประโยชน์ต่อบุคคล	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปล ผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็น ด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง			
ประโยชน์ที่มีต่อการสร้างพหุตินิสัยการออม	35.5	43.2	17.8	2.3	1.2	4.10	.634	สูง
ประโยชน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน	33.7	45.0	17.6	3.0	0.7	4.08	.681	สูง
ประโยชน์ที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุ	34.0	41.6	19.9	3.3	1.2	4.04	.704	สูง
รวม	34.5	43.1	18.5	2.9	1.1	4.07	.603	สูง

2.2.2 ประโยชน์ต่อประเทศชาติ

พบว่า ประเด็นการออมเป็นการสร้างวินัยด้านการใช้จ่ายเงินของคนในประเทศ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 42.6 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 31.0 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.9 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.99 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมเป็นการสร้างวินัยด้านการใช้จ่ายเงินของคนในประเทศ ระดับสูง

ประเด็นการออมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 40.5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 27.2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.3 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.88 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ระดับสูง

ประเด็นการออมทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเป็นการช่วยสนับสนุนการลงทุน การผลิต และการจ้างงาน กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 40.6 เห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 29.9 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.7 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.77 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเป็นการช่วยสนับสนุนการลงทุน การผลิต และการจ้างงาน ระดับสูง

ประเด็นหากประเทศไทยมีเงินออมเพิ่มขึ้นทำให้สามารถปล่อยกู้ให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยใช้ในการนำไปลงทุนประกอบกิจการได้เพิ่มขึ้นกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 38.6 เห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 29.2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.2 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.74 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นหากประเทศไทยมีเงินออมเพิ่มขึ้นทำให้สามารถปล่อยกู้ให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยใช้ในการนำไปลงทุนประกอบกิจการได้เพิ่มขึ้น ระดับสูง (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20
ระดับความความคิดเห็นต่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ

ทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปลผล
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
การออมเป็นการสร้างวินัยด้านการใช้จ่ายเงินของคนในประเทศ (n=4,284)	31.0	42.6	22.1	3.4	0.9	3.99	.867	สูง
การออมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (n=4,284)	27.2	40.5	26.3	4.7	1.3	3.88	.908	สูง
การออมทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเป็นการช่วยสนับสนุนการลงทุนการผลิต และการจ้างงาน (n=4,284)	22.6	40.6	29.9	5.3	1.7	3.77	.912	สูง
หากประเทศไทยมีเงินออมเพิ่มขึ้นทำให้สามารถปล่อยกู้ให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยใช้ในการนำไปลงทุนประกอบกิจการได้เพิ่มขึ้น (n=4,284)	23.3	38.6	29.2	6.7	2.2	3.74	.963	สูง

2.2.3 ทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ

พบว่า ประเด็นหากรัฐบาลมีการบังคับให้มีการออมจะทำให้มีเงินไว้ใช้จ่ายเมื่อสูงอายุ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 39.7 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 30.6 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.0 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.93 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีการบังคับให้มีการออมจะทำให้มีเงินไว้ใช้จ่ายเมื่อสูงอายุระดับสูง

ประเด็นถ้ารัฐบาลให้นำเงินออมไปลดหย่อนภาษีจะทำให้คนออมเงินมากยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 39.1 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 31.0 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.0 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.92 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นถ้ารัฐบาลให้นำเงินออมไปลดหย่อนภาษีจะทำให้คนออมเงินมากยิ่งขึ้นระดับสูง

ประเด็นหากศึกษาเรื่องการเงิน การลงทุนเศรษฐกิจมากขึ้นจะทำให้หาช่องทางการออมเงินที่ให้ผลตอบแทนดีมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 44.5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 26.0 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.9 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.91 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นหากศึกษาเรื่องการเงิน การลงทุนเศรษฐกิจมากขึ้นจะทำให้หาช่องทางการออมเงินที่ให้ผลตอบแทนดีมากขึ้น ระดับสูง

ประเด็นการออมทำให้มีเงินไปลงทุนทำกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 41.6 เห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 26.0

และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 2.3 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.83 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประเด็นการออมทำให้มีเงินไปลงทุนทำกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ ระดับสูง (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21
ระดับทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ

ทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปลผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง			
หากรัฐบาลมีการบังคับให้มีการออมจะทำให้มีเงินไว้ใช้จ่ายเมื่อสูงอายุ (n=4,284)	30.6	39.7	23.2	4.5	2.0	3.93	.943	สูง
ถ้ารัฐบาลให้นำเงินออมไปลดหย่อนภาษีจะทำให้คนออมเงินมากยิ่งขึ้น (n=4,284)	31.0	39.1	22.5	5.4	2.0	3.92	.963	สูง
หากศึกษาเรื่องการเงิน การลงทุนเศรษฐกิจมากขึ้นจะทำให้หาช่องทางการออมเงินที่ให้ผลตอบแทนดีมากขึ้น (n=4,284)	26.0	44.5	25.0	3.6	0.9	3.91	.853	สูง
การออมทำให้มีเงินไปลงทุนทำกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ (n=4,284)	25.2	41.6	26.0	4.9	2.3	3.83	.939	สูง

2.2.4 ภาพรวมทัศนคติต่อการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นต่อประโยชน์ต่อบุคคล มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.07 ประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.85 และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.89 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาพรวมทัศนคติต่อการออม ระดับสูง (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22
ภาพรวมทัศนคติต่อการออม

ภาพรวมทัศนคติต่อการออม	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D	แปลผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง			
1) ประโยชน์ต่อบุคคล (n=59,976)	34.5	43.1	18.5	2.9	1.1	4.07	.603	สูง
2) ประโยชน์ต่อประเทศชาติ (n=17,136)	26.0	40.6	26.9	5.0	1.5	3.85	.734	สูง
3) ทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ (n=17,136)	28.2	41.2	24.2	4.6	1.8	3.89	.719	สูง

2.3 ลักษณะการออม

ลักษณะการออม หมายถึง การกระทำ การปฏิบัติ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล โดยที่เป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมายซึ่งก็คือ เพื่อการเก็บสะสมเงิน และนำไปใช้จ่ายในหลักทรัพย์ชนิดต่าง ๆ โดยลักษณะการออม ประกอบด้วย การออม และวิธีการออม การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน และข้อมูลพฤติกรรมการออม

2.3.1 การออม และวิธีการออม

คำว่า ‘การออม’ หรือ ‘Saving’ หมายถึง เงินออม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต

ผลการศึกษาวิธีการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่มีการออม ร้อยละ 88.6 และไม่มีการออม ร้อยละ 11.4 โดยวิธีการออมอาจทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่ ร้อยละ 24.2 มีการออมด้วยวิธีฝากธนาคาร ร้อยละ 20.8 เก็บเงินสด หรือหยอดกระปุก ร้อยละ 11.7 มีการออมด้วยการประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ นอกนั้นไม่มีวิธีการออมแตกต่างกันไป (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23

การออม และวิธีการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นใหญ่

การออม	จำนวน	ร้อยละ
การออม ไม่มี	489	11.4
มี	3,795	88.6
รวม	4,284	100.0
วิธีการออม*		
ฝากธนาคาร	3,026	24.2
เก็บเงินสด หรือหยอดกระปุก	2,607	20.8
ทำประกันชีวิตแบบออมทรัพย์	1,471	11.7
สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือสหกรณ์หมู่บ้าน	1,031	8.2
กองทุนประกันสังคม	946	7.6
สะสมเครื่องประดับ (ทองรูปพรรณ เพชร พลอย ฯลฯ)	829	6.6
กลุ่มออมทรัพย์ หรือสัจจะออมทรัพย์ หรือออมวันละบาท	818	6.5
ซื้อสลากออมทรัพย์ (ธกส.) หรือสลากออมสิน	649	5.2
กองทุนสวัสดิการชุมชน หรือเงินสะสมของกลุ่มอาชีพ	606	4.8
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)	249	2.0
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (เอกชน)	193	1.5

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

การออม และวิธีการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การออม	จำนวน	ร้อยละ
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการ (กสจ.)	70	0.6
กองทุนหมู่บ้าน หรือกองทุนเงินล้าน	14	0.1
อื่น ๆ ได้แก่ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนพัฒนาสตรี ออมเพื่อการผลิต หรือร้านค้าชุมชน	12	0.1
รวม	12,521	100.0

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2.3.2 การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน

‘การลงทุน’ หรือ ‘Investment’ หมายถึง การใช้จ่ายโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การผลิตสินค้า และบริการในอนาคตเพิ่มขึ้น วิธีเพิ่มค่าของเงินที่มีอยู่ด้วยช่องทางต่าง ๆ โดยยอมแลกความเสี่ยงที่มีเพิ่มเข้ามากับโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ไม่มีการลงทุน ร้อยละ 68.5 และมีการลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าของเงินออมที่มีอยู่ ร้อยละ 31.5 โดยนำเงินรายได้ไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์ (เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโดมิเนียม ฯลฯ) ร้อยละ 51.1 ซื้อทองรูปพรรณ หรือทองคำแท่ง ร้อยละ 24.5 นำไปลงทุนในกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ (เช่น กองทุนตลาดเงิน RMF หรือ LTF ตราสารหนี้ภาครัฐ หรือเอกชน หุ้น ฯลฯ) ร้อยละ 12.5 นอกนั้นมีการลงทุนในรูปแตกต่างกันไป (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24

การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การลงทุน	จำนวน	ร้อยละ
การลงทุน ไม่มี	2,938	68.5
มี	1,346	31.5
รวม	4,284	100.0

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การลงทุน	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน *		
ซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์	868	51.1
ซื้อทองรูปพรรณ หรือทองคำแท่ง	417	24.5
นำไปลงทุนในกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ	213	12.5
นำไปลงทุนในกองทุนอสังหาริมทรัพย์	115	6.8
ด้านอาชีพ หรืออุปกรณ์ หรือเครื่องมือการผลิตต่าง ๆ	75	4.4
อื่น ๆ ได้แก่ ปลอยกู้ ปลอยดอก ปลอยสินเชื่อ หรือเล่นแชร์	12	0.7
รวม	1,700	100.0

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2.3.3 การจัดสรรรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือน

การจัดสรรรายได้ของวัยผู้ใหญ่ซึ่งถือว่าเป็นวัยทำงานถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะเป็นวัยที่ต้องหาเงิน และเริ่มสร้างครอบครัวของตัวเอง ยิ่งเป็นผู้มีรายได้ประจำยิ่งต้องวางแผนเรื่องการเงินให้ละเอียด หลักจัดสรรการออม คือ หลังจากคำนวณค่าใช้จ่ายส่วนตัวแล้วเงินที่เหลือจะใช้เป็นเงินออม ซึ่งการกำหนดรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือน จะช่วยให้มีเงินใช้เมื่อไม่ได้ทำงานแล้ว หรือหากเป็นวัยสูงอายุก็สามารถนำเงินนี้มาเป็นค่าใช้จ่ายได้

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่จัดสรรเงินสำหรับการออมไม่เกินร้อยละ 5.00 ของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน ร้อยละ 33.7 จัดสรรเงินสำหรับการออมระหว่างร้อยละ 5.01-10.00 และร้อยละ 32.5 จัดสรรเงินสำหรับการออมระหว่าง ร้อยละ 15.01-20.00 ร้อยละ 12.0 นอกนั้นมีการจัดสรรเงินสำหรับการออมแตกต่างกันไป โดยมีค่าการจัดสรรเงินสำหรับการออมต่ำสุด ร้อยละ 0.2 ค่าสูงสุด ร้อยละ 100.00 และมีเฉลี่ยการจัดสรรเงินเพื่อการออมของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน ร้อยละ 13.51 (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25

การจัดสรรรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

จำนวนเงินสำหรับการออม (ร้อยละ)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 5.00	1,280	33.7
5.01-10.00	1,235	32.5
10.01-15.00	265	7.0
15.01-20.00	456	12.0
20.01-25.00	72	1.9
25.01-30.00	227	6.0
30.01-35.00	20	0.5
35.01-40.00	87	2.3
40.01-45.00	5	0.1
45.01-50.00	93	2.5
50.01 ขึ้นไป	55	1.4
รวม	3,795	100.0

* ค่าการจัดสรรเงินสำหรับการออม ต่ำสุด = 0.20, สูงสุด = 100.00 และ ค่าเฉลี่ย = 13.51

จากการสนทนากลุ่มให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นลักษณะการออมของ
คนในชุมชน ดังนี้

1) ฝากธนาคาร หรือสถาบันการเงิน

กลุ่มอายุ 20-39 ปี ให้ข้อมูลว่า มีการออมของแต่ละบุคคลในหลากหลายรูปแบบ ส่วนมากจะเป็นข้าราชการ หรือผู้มีเงินเดือนประจำที่จะฝากเงินกับธนาคาร และออมกับสถาบันการเงิน (ธกส. สหกรณ์ และอื่น ๆ) มีทั้งแบบฝากรายวัน และแบบฝากประจำเป็นรายเดือน เพราะเป็นการเก็บเงินที่ดี และสะดวก เชื่อว่าสถาบันการเงินมีความน่าเชื่อถือ และการฝากแบบประจำเป็นการบังคับการออมวิธีการหนึ่ง เพราะต้องมีการฝากเงินทุกเดือน สำหรับบางคนมีความคิดไม่สามารถเก็บเงินไว้ที่ตัวเองได้จึงนำไปฝากกับธนาคาร

กลุ่มอายุ 40-59 ปี ให้ข้อมูลว่า มีการออมส่วนใหญ่ออมกับธนาคาร บางคนออมโดยวิธีการเมื่อเงินเดือนเข้าบัญชีจะมีการแบ่งออกเป็นค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือเก็บในบัญชีก็จะเป็นเงินออม บางคนใช้จ่ายในแต่ละเดือนเหลือแล้วค่อยเก็บออม เพราะการออมเงินกับธนาคารจะได้ผลตอบแทน คือ ดอกเบี้ย ฝากแบบทั่วไป คือ สะดวกเมื่อไหร่ก็ฝาก การฝากธนาคารเพราะเป็นการเก็บเงินที่ดี และสะดวก พบว่า กลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะออมในลักษณะฝากธนาคารเพียงอย่างเดียว เช่น ผู้ที่ทำงานเมื่อขายข้าวได้ก็จะนำเงินไปฝากธนาคาร บางคนปลูกผักขายเมื่อขายได้จะนำเงินไปฝากธนาคารทันที แต่ไม่ซื้อประกันชีวิตและไม่มีการทำประกันทุกชนิด นอกจากนี้ มีการออมในรูปแบบใช้วิธีการเก็บเงินหยอดกระปุก เมื่อหยอดกระปุกได้จำนวนหนึ่งจึงจะนำไปฝากธนาคาร ซึ่งการฝากแต่ละครั้งไม่ได้เป็นจำนวนเงินที่มาก

2) ประกันชีวิตเพื่อออมทรัพย์

กลุ่มอายุ 20-39 ปี ให้ข้อมูลว่า กลุ่มอาชีพที่ทำงานในระบบ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัทที่มีรายได้ประจำทุกเดือน เลือกการออมแบบภาคสมัครใจ เช่น การออมแบบประกันชีวิต เป็นต้น เพราะมองว่าในอนาคตถ้าเกษียณอายุจะได้มีเงินออมไว้ใช้จ่าย นอกจากนี้มีการทำประกันชีวิตในกลุ่มย่อย ๆ เช่น ในตำบลบ่อวิน แม่บ้านจะทำประกันชีวิตของลูกเสือ ต้องเป็นสมาชิกลูกเสือจึงจะทำประกันได้ เมื่อสมาชิกตายมีการเก็บคนละ 20 บาท หรือคนในชุมชนตำบลบ้านคลองมีการทำประกันเด็ก เช่น เดือนละ 100 บาท ออมวันละบาท ประกันชีวิตเดือนละ 100 บาทของบริษัทไทยประกันชีวิต ซึ่งเป็นการเปิดกว้างสำหรับเด็ก

กลุ่มอายุ 40-59 ปี ให้ข้อมูลว่า คนที่ทำงานในระบบ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัทที่มีรายได้ประจำทุกเดือน เลือกการออมแบบภาคสมัครใจ เช่น การออมแบบประกันชีวิต ซึ่งไม่สามารถควบคุมการเก็บออมเงินด้วยตนเองได้อย่างสม่ำเสมอจึงเลือกการซื้อประกันเพื่อเป็นการควบคุมการเก็บออมเงิน สำหรับรูปแบบประกันที่เลือกออม เช่น การทำโครงการของประกันวัยเกษียณ ประกันเอกชนของบริษัท กรุงเทพ ซึ่งมีการเก็บออมตั้งแต่เริ่มทำงาน

3) การออมในชุมชน

อายุ 20-39 ปี ให้ข้อมูลว่า ในชุมชนมีการออมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งจะให้บริการทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. และกลุ่มออมทรัพย์วิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะให้บริการทุกวันที่ 21 ของทุกเดือน เป็นกลุ่มที่มีการก่อตั้งเป็นระยะเวลาหลายปีส่งผลให้มีเงินทุนหมุนเวียนเป็นจำนวนมากเพียงพอต่อการให้บริการสมาชิกในการกู้เพื่อนำไปลงทุน นอกจากนี้กองทุนสวัสดิการชุมชนของเทศบาลนครเกาะสมุย จะมีการให้บริการออมปีละ 1 ครั้ง สำหรับสวัสดิการที่จัดให้แก่สมาชิก ได้แก่ กรณีนอนโรงพยาบาลจะได้รับเงินคืนละ 300 บาท แบ่งเป็นผู้ป่วยจำนวน 150 บาท ผู้เฝ้าไข้จำนวน 150 บาท ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุจะมีการให้บริการทุกวันที่ 27 ของทุกเดือน หากผู้สูงอายุต้องการจะเบิกเงินจะต้องลาออกจากการเป็นสมาชิก

กลุ่มอายุ 40-59 ปี ให้ข้อมูลว่า หลายชุมชนมีการออมในชุมชน เช่น ชุมชนตำบลนิคมสร้างตนเองมีการออมแบบสัจจะสะสมของกองทุนหมู่บ้าน (สัจจะสะสมทรัพย์ คือ การออมเงินรายวัน-รายเดือน โดยมีการให้สัจจะกับตนเองในเรื่องการออม และต้องปฏิบัติให้ได้ตามสัจจะวาจาที่กล่าวไว้ เพราะชาวบ้านจะได้รู้จักการเก็บเงิน และสามารถกั๊ยเงินในส่วนนี้เพื่อนำไปเป็นต้นทุนสำหรับค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ หรือสำหรับการศึกษาของลูกหลาน

ชุมชนเทศบาลตำบลวังใหม่ การเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์หากมีการให้สัจจะในการออมเดือนละ 100 บาท หากสมาชิกสามารถส่งเงินเข้ากลุ่มออมทรัพย์เป็นจำนวน 300 บาท หรือ 400 บาท เงินจำนวนดังกล่าวจะมีการแบ่งออกเป็น 2 กอง โดยกองที่ 1 จะนำเงินเข้ากลุ่มสัจจะ และกองที่ 2 จะนำเงินเข้ากลุ่มของพิเศษ ซึ่งสวัสดิการที่จัดให้จะมุ่งเน้นในการให้กู้ยืมสิทธิประโยชน์สำหรับสมาชิก ซึ่งการออมดังกล่าวเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ

นอกจากนี้พื้นที่ตำบลสะเตง มีการเก็บเดือนละประมาณ 2,000–3,000 บาท เพื่อนำฝากเข้าธนาคารอิสลาม กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน สลามัตฟาตรีของมุสลิมสัมพันธ์

4) การลงทุน

กลุ่มอายุ 40–59 ปี ให้ข้อมูลว่า พื้นที่ตำบลสะเตงในกลุ่มอาชีพธุรกิจส่วนตัว จะมีการฝากธนาคารเพื่อให้เกิดสภาพคล่อง ลงทุนในกองทุน LTF หรือ RMF สลากออมทรัพย์โดยนำรายได้ไปเก็บออมก่อนส่วนหนึ่ง อีกส่วนนำไปลงทุนเพิ่ม และนำมาใช้จ่ายในครอบครัว มีการลงทุนโดยการซื้อที่ดิน ที่สวน และซื้อทองเป็นเครื่องประดับ ออมโดยไม่ต้องเก็บทองไว้ที่บ้านเป็นการซื้อทองแท่งเก็บไว้ที่ร้านทองหากทองขึ้นราคาจะมีการนำไปขายเพื่อหวังผลกำไร

จากการสนทนากลุ่มให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นรูปแบบการออมของคนในชุมชน ดังนี้

1) การออมภาคบังคับ

เมื่อได้รับรายได้ในแต่ละเดือน กลุ่มอาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน มีการหักฝากออมในระบบ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนประกันสังคม เป็นต้น โดยจะมีการหักจากเงินเดือนซึ่งเงินที่เหลือจะนำมาใช้จ่ายในครอบครัวและชีวิตประจำวัน

2) การออมภาคสมัครใจ

เป็นการออมในรูปแบบประกันชีวิต สหกรณ์ออมทรัพย์ เงินสด เงินฝากธนาคาร สลากออมทรัพย์ ซึ่งกลุ่มอาชีพที่ไม่ได้อยู่ในระบบจะมีการนำเงินไปฝากออมในระบบตามมาตรา 40 การฝากกองทุนการออมแห่งชาติ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ และอื่น ๆ ที่เปิดรับสมาชิกโดยสมัครใจ โดยผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่จะมีการออมเงินโดยการฝากธนาคาร เพราะจะได้ดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทน มีความสะดวกในการนำฝากและถอนเงิน อีกทั้ง การฝากธนาคารเป็นการเก็บออมที่ปลอดภัย

2.3.4 ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการออม

พฤติกรรมกรรมการออม หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความมุ่งมั่นหวังของผู้กระทำที่จะมีเงินเก็บสะสมโดยการเก็บรักษาเงิน หรือสงวนการใช้จ่าย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพฤติกรรมกรรมการออม ประกอบด้วย 1) การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม 2) การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม 3) การมีพฤติกรรมประหยัด และ 4) การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน ผลการศึกษามีดังนี้

1) การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้อย่างชัดเจน ร้อยละ 75.0 มีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม ร้อยละ 73.1 และไม่นำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้นอกเป้าหมาย ร้อยละ 62.0 (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26
การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม	ไม่ใช้		ใช้		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้ อย่างชัดเจน	1,072	25.0	3,212	75.0	4,284	100.0
มีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม	1,151	26.9	3,133	73.1	4,284	100.0
ไม่นำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้นอกเป้าหมาย	1,628	38.0	2,656	62.0	4,284	100.0

2) การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีการวางแผนการใช้จ่ายรายได้ก่อนนำไปใช้จ่ายจริง ร้อยละ 79.4 สูงกว่าการมีพฤติกรรมการแบ่งเงินรายได้เพื่อเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคตก่อนที่จะนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิต ร้อยละ 76.7 เล็กน้อย (ตารางที่ 4.27)

ตารางที่ 4.27
การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม	ไม่ใช้		ใช้		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แบ่งเงินรายได้เพื่อเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคต ก่อนที่จะนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิต	998	23.3	3,286	76.7	4,284	100.0
มีการวางแผนการใช้จ่ายรายได้ก่อนนำไปใช้จ่ายจริง	882	20.6	3,402	79.4	4,284	100.0

3) การมีพฤติกรรมประหยัด

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีพฤติกรรมประหยัดโดยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และใช้จ่ายอย่างมีสติ ร้อยละ 86.8 การวางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และไม่ฟุ่มเฟือย ร้อยละ 85.8 การเก็บเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายประจำวันไว้เพื่อเป็นเงินออม ร้อยละ 77.8 และมีการเก็บหอมรอมริบ หรือหยอดกระปุก หรือเก็บสะสม ร้อยละ 74.7 (ตารางที่ 4.28)

ตารางที่ 4.28

การมีพฤติกรรมประหยัดของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การมีพฤติกรรมประหยัด	ไม่ใช้		ใช้		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เก็บเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายประจำวันไว้เพื่อเป็นเงินออม	953	22.2	3331	77.8	4,284	100.0
มีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และใช้จ่ายอย่างมีสติ	564	13.2	3720	86.8	4,284	100.0
มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ่มค่า และไม่ฟุ่มเฟือย	608	14.2	3676	85.8	4,284	100.0
มีการเก็บหอมรอมริบ หรือหยอดกระปุก หรือเก็บสะสม	1,083	25.3	3,201	74.7	4,284	100.0

4) การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน ในลักษณะต่าง ๆ พบว่า นำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร ร้อยละ 75.7 นำเงินฝากเข้ากองทุนต่าง ๆ ร้อยละ 51.7 และนำเงินฝากเข้าสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 37.6 (ตารางที่ 4.29)

ตารางที่ 4.29

การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน	ไม่ใช้		ใช้		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร	1,039	24.3	3,245	75.7	4,284	100.0
นำเงินฝากเข้าสหกรณ์ออมทรัพย์	2,673	62.4	1,611	37.6	4,284	100.0
นำเงินฝากเข้ากองทุนต่าง ๆ	2,069	48.3	2,215	51.7	4,284	100.0

5) ภาพรวมพฤติกรรมการออม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีพฤติกรรมการประหยัด ร้อยละ 81.3 มีการกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม ร้อยละ 78.1 การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม ร้อยละ 70.0 และการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน ร้อยละ 55.0 (ตารางที่ 4.30)

ตารางที่ 4.30

ภาพรวมพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ภาพรวมพฤติกรรมการออม	ไม่ใช้		ใช้		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม	3,851	30.0	9,001	70.0	12,852	100.0
การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม	1,880	21.9	6,688	78.1	8,568	100.0
การมีพฤติกรรมประหยัด	3,208	18.7	13,928	81.3	17,136	100.0
การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน	5,781	45.0	7,071	55.0	12,852	100.0

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มได้แสดงถึงลักษณะพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1) ออมก่อนจ่าย

เมื่อประชาชนได้รับรายได้จะมีการแยกเป็นเงินออมก่อนที่จะใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนใหญ่สัมพันธ์กับการออมภาคบังคับที่ต้องมีการหักการออมจากเงินเดือน หรือ ฝากธนาคาร เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนประกันสังคม เป็นต้น หรือการออมโดยการสมัครใจ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนฌาปนกิจ เงินฝากธนาคาร เป็นต้น ทั้งนี้บางส่วนซึ่งส่วนน้อยที่สามารถออมก่อนที่จะใช้จ่ายได้ แสดงว่าเป็นคนที่มีระเบียบวินัย หรือ มีเป้าหมายในชีวิต

จากกรณีศึกษาในพื้นที่ตำบลนาจอมเทียนมีการนำรายได้ไปเก็บออมก่อนใช้จ่ายโดยการฝากธนาคาร เพราะเป็นการเก็บเงินที่ดี และสะดวก ถือว่าการออมต้องมีการเก็บให้ได้ในทุกเดือนโดยมีรายได้มากจะออมมาก มีรายได้น้อยจะอมน้อยจึงเลือกรูปแบบการนำไป รวมทั้งการซื้อทรัพย์สินเพื่อเก็บออม เช่น ที่ดิน บ้าน การนำไปลงทุนในรูปแบบการทำธุรกิจบ้านเช่า อีกทั้งมีการสอนให้ลูกหลานมีการออมเพื่อใช้ในอนาคตต่อไป สำหรับตำบลบางนาค ตัวแทนกลุ่มอาชีพภาคค้าขาย และตัวแทนกลุ่มอาชีพภาคบริการมีการออมตามมาตรา 40 ของประกันสังคม โดยการหักรายได้เพื่อเป็นเงินออมก่อนใช้จ่าย เงินที่เหลือจากการใช้จ่ายจะสมทบเพื่อฝากเข้าธนาคาร ตัวแทนกลุ่มอาชีพภาครับจ้างมีการออมตามมาตรา 40 ของประกันสังคม โดยการหักรายได้เพื่อเป็นเงินออมก่อนใช้จ่าย เงินที่เหลือจากการใช้จ่ายจะฝากเข้าสหกรณ์ออมทรัพย์อับมุ้อฟาน ตัวแทนกลุ่มอาชีพภาคราชการจะมีการออมในรูปแบบกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ลูกจ้างประจำ กองทุนประกันสังคม และสหกรณ์ออมทรัพย์ซึ่งจะเป็นการหักรายได้เพื่อเป็นเงินออมก่อนใช้จ่าย

2) จ่ายก่อนออม

เมื่อได้รับรายได้ในแต่ละวัน เดือน หรือปี กลุ่มรับจ้าง ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร จะมีการนำรายได้ที่ได้รับมาหักค่าใช้จ่ายในการลงทุน เช่น ค่าแรง ค่าวัตถุดิบ ค่าจ้างเหมา และอื่น ๆ ในการประกอบอาชีพ จึงนำเงินที่เหลือไปใช้จ่ายในครอบครัว และชีวิตประจำวัน เมื่อเหลือจากการใช้จ่ายจึงนำไปเก็บออม

จากกรณีศึกษาในพื้นที่ตำบลนาจอมเทียนจะมีการออมโดยการนำเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายภาระทั้งหมดไปเก็บออม ซึ่งการลงทุนนั้นอยู่ในกระบวนการแรก และการออมจะอยู่ในกระบวนการสุดท้าย เหลือจากการใช้จ่ายจึงนำไปเก็บออมโดยการแบ่งเงินนั้นจะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ หนึ่งเก็บไว้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ส่วนที่สอง คือ นำฝากเข้าธนาคารเพื่อเป็นเงินเก็บ ส่วนที่สาม คือ การนำไปลงทุนเพื่อทำธุรกิจเพื่อหาผลกำไร สำหรับตำบลท่าศาลา มีการนำเงินไปใช้จ่ายก่อนที่จะเหลือค่อนมาเก็บออม โดยแบ่งค่าใช้จ่ายและความสำคัญ ดังนี้ ลำดับแรกแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน ลำดับที่สองแบ่งแบ่งให้พ่อแม่ ลำดับที่สามแบ่งทำบุญช่วยงานบุญ และลำดับสุดท้ายมีการเก็บออมเพื่อไว้ใช้ยามเจ็บป่วย โดยคำนวณจากรายได้แต่ละเดือน ซึ่งเดือนไหนเหลือมากจะเก็บออมมาก เดือนไหนเหลือน้อย

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรมการออมพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ มีความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการออม ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับพฤติกรรมการออมพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เพศหญิงมีพฤติกรรมการออมทั้งระดับต่ำ และระดับสูง มีค่าสูงกว่าเพศชาย (ตารางที่ 4.31)

ตารางที่ 4.31

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับพฤติกรรมการออม

เพศ	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ชาย	38.8	38.2	38.5
หญิง	61.2	61.8	61.5
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = .13758, D.F. = 1 \quad \text{Sig} = .7107$$

2. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำ และระดับสูง เป็นผู้ใหญ่อ่อนต้น อายุ 20-39 ปี สูงกว่าผู้ใหญ่อ่อนกลาง อายุ 40-59 ปี (ตารางที่ 4.32)

ตารางที่ 4.32

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมการออม

อายุ	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 20-39 ปี	54.6	50.5	52.1
ผู้ใหญ่ตอนกลาง อายุ 40-59 ปี	45.4	49.5	47.9
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 6.69550, D.F. = 1, \text{Sig.} = .0097^*$$

3. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ทั้งกลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำ และพฤติกรรมการออมระดับสูงจบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีสูงกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถมมีพฤติกรรมออมต่ำกว่ากลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.33

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับพฤติกรรมการออม

ระดับการศึกษา	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถม	7.2	3.9	5.5
อยู่ระหว่างการศึกษา	8.7	9.0	8.9
จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี	52.5	52.6	52.5
จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป	31.6	34.5	33.1
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 71.36069, D.F. = 3, \text{Sig.} = .0000^{***}$$

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ทั้งกลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำ และพฤติกรรมการออมระดับสูงต่างเป็นผู้ที่สมรสแล้วสูงกว่ากลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.34)

ตารางที่ 4.34

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับพฤติกรรมการออม

สถานภาพสมรส	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
โสด	38.4	33.9	35.7
สมรส	53.3	58.2	56.3
ม่าย	3.9	3.5	3.6
หย่าร้าง หรือแยกทาง	4.4	4.4	4.4
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2=10.67683 \text{ , D.F.}= 3 \text{ , Sig.}= .0136$$

5. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับพฤติกรรมการออมพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงประกอบอาชีพรับราชการมากที่สุด รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว หรือค้าขาย และประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขายมากที่สุด รองลงมาประกอบอาชีพภาคราชการ และประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมตามลำดับ (ตารางที่ 4.35)

ตารางที่ 4.35

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับพฤติกรรมการออม

อาชีพ	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ภาคราชการ	16.2	21.9	19.7
ธุรกิจส่วนตัว หรือค้าขาย	16.4	15.7	16.0
ภาคเกษตรกรรม	16.0	15.1	15.5
ภาคธุรกิจเอกชน	8.1	11.3	10.0
ภาครัฐวิสาหกิจ	7.5	10.0	9.0
นักศึกษา	11.8	7.0	8.9
พนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้าและตลาด	9.2	8.2	8.6
รับจ้างทั่วไป	7.9	6.8	7.2
แม่บ้านและผู้ประสงค์ไม่ทำงาน	4.0	3.0	3.4
ผู้ว่างงาน (ผู้ประสงค์จะทำงานแต่ไม่มีงานทำ)	3.0	0.9	1.7
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2= 93.14186 \text{ , D.F.}= 9 \text{ , Sig.}= .0000***$$

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมการออม

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับ

พฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูง มีการรับรู้ความสามารถของตนมากกว่ากลุ่มที่มีการรับรู้ความสามารถของตนน้อย (ตารางที่ 4.36)

ตารางที่ 4.36

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับพฤติกรรมการออม

การรับรู้ความสามารถของตน	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
การรับรู้ความสามารถของตนน้อย	79.4	37.1	53.6
การรับรู้ความสามารถของตนมาก	20.6	62.9	46.4
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 730.33423, D.F. = 1, Sig. = .0000 ***$$

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อผลของการออมกับ

พฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อผลของการออมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูง เป็นกลุ่มมีความพึงพอใจต่อผลของการออมมากกว่ากลุ่มมีความพึงพอใจต่อการออมน้อย (ตารางที่ 4.37)

ตารางที่ 4.37

ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อผลของการออมกับพฤติกรรมการออม

ความพึงพอใจต่อผลของการออม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ความพึงพอใจต่อผลของการออมน้อย	80.1	33.2	51.6
ความพึงพอใจต่อผลของการออมมาก	19.9	66.8	48.4
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 893.95177, D.F. = 1, Sig. = .0000 ***$$

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูง เป็นกลุ่มที่มีตัวแปรปัจจัยด้านจิตวิทยาระดับมาก สูงกว่ากลุ่มที่มีตัวแปรปัจจัยด้านจิตวิทยาในระดับน้อย (ตารางที่ 4.38)

ตารางที่ 4.38

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยาต่อผลของการออมกับพฤติกรรมการออม

ปัจจัยด้านจิตวิทยา	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ตัวแปรปัจจัยด้านจิตวิทยาระดับน้อย	77.1	25.7	45.8
ตัวแปรปัจจัยด้านจิตวิทยาระดับมาก	22.9	74.3	54.2
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 1083.76669, D.F. = 1, \text{Sig.} = .0000***$$

7. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออม

7.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงิน

กับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากวิทยุกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินวิทยุสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากวิทยุ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดียสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหนังสือพิมพ์ แผ่นพับกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหนังสือพิมพ์

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐสูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาคเอกชนกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาคเอกชน สูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาคเอกชน

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากประชาชนในชุมชนกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากประชาชนในชุมชนสูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากประชาชนในชุมชน (ตารางที่ 4.39)

ตารางที่ 4.39

ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงินกับพฤติกรรมการออม

สื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงิน	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์			
ไม่ใช่	39.2	28.6	32.7
ใช่	60.8	71.4	67.3
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2 = 51.92944$, D.F. = 1 , Sig. = .0000***			
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากวิทยุ			
ไม่ใช่	56.9	43.1	48.5
ใช่	43.1	56.9	51.5
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2 = 77.50059$, D.F. = 1 , Sig. = .0000***			
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย			
ไม่ใช่	51.4	32.8	40.1
ใช่	48.6	67.2	59.9
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2 = 146.05552$, D.F. = 1 , Sig. = .0000***			

ตารางที่ 4.39 (ต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงินกับพฤติกรรมการออม

สื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการออมเงิน	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหนังสือพิมพ์แผ่นพับ			
ไม่ใช่	52.0	37.4	43.1
ใช่	48.0	62.6	56.9
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=87.42675$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐ			
ไม่ใช่	40.9	22.4	29.7
ใช่	59.1	77.6	70.3
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=166.46267$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาคเอกชน			
ไม่ใช่	46.5	31.4	37.3
ใช่	53.5	68.6	62.7
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=99.04575$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากประชาชนในชุมชน			
ไม่ใช่	38.8	24.6	30.1
ใช่	61.2	75.4	69.9
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=97.10780$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			

7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ

การออมกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ

การออมระดับสูง ขณะที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำ เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมระดับต่ำ (ตารางที่ 4.40)

ตารางที่ 4.40

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมระดับต่ำ	61.5	41.4	49.3
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมระดับสูง	38.5	58.6	50.7
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 164.82140, D.F. = 1, \text{Sig.} = .0000***$$

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการถ่ายทอดทางสังคมกับ

พฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือการวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชนจัดขึ้นกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือการวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชนจัด สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเข้าร่วมอบรมสัมมนา

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้องกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำต่างเป็นกลุ่มที่เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเห็น

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำต่างเป็นกลุ่มที่เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเห็น

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบพฤติกรรม การออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำ หรือผู้บริหารประเทศ กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่รับทราบพฤติกรรมการออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ทราบ (ตารางที่ 4.41)

ตารางที่ 4.41

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรมการออม

พฤติกรรมการถ่ายทอดทางสังคม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
เข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือการวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนจัดขึ้น			
ไม่ใช่	68.3	41.9	52.2
ใช่	31.7	58.1	47.8
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=283.64900$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง			
ไม่ใช่	23.1	11.2	15.8
ใช่	76.9	88.8	84.2
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=107.33792$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา			
ไม่ใช่	30.5	16.5	22.0
ใช่	69.5	83.5	78.0
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=116.78467$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			
รับทราบพฤติกรรมการออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำ หรือผู้บริหารประเทศ			
ไม่ใช่	59.9	36.5	45.7
ใช่	40.1	63.5	54.3
รวม	100.0	100.0	100.0
$X^2=224.25627$, D.F.= 1 , Sig.= .0000***			

7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรม

การออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมระดับสูง ขณะที่กลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำเป็นกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมระดับต่ำ (ตารางที่ 4.42)

ตารางที่ 4.42

ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมกับพฤติกรรมการออม

การถ่ายทอดทางสังคม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
การถ่ายทอดทางสังคมระดับต่ำ	59.6	31.9	42.7
การถ่ายทอดทางสังคมระดับสูง	40.4	68.1	57.3
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 318.86276, D.F.=1, \text{Sig.} = .0000***$$

7.5 ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออม

การออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูง เป็นกลุ่มที่มีตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับมาก ขณะที่กลุ่มที่มีพฤติกรรมการออมระดับต่ำเป็นกลุ่มที่มีตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับน้อย (ตารางที่ 4.43)

ตารางที่ 4.43

ความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออม

ปัจจัยทางสังคม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับน้อย	68.9	43.3	53.3
ตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับมาก	31.1	56.7	46.7
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 267.34182, D.F.=1, \text{Sig.} = .0000***$$

8. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับพฤติกรรมการออม

8.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อปีกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อปีกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่อปีระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท สูงกว่ากลุ่มอื่น รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท และผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 200,001 – 300,000 บาทตามลำดับ (ตารางที่ 4.44)

ตารางที่ 4.44

ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อปีกับพฤติกรรมการออม

รายได้ต่อปี	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ไม่มีรายได้	6.0	2.4	3.8
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท	32.3	24.5	27.5
ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท	35.1	35.7	35.5
ระหว่าง 200,001 – 300,000 บาท	13.3	18.3	16.3
ระหว่าง 300,001 – 400,000 บาท	5.6	8.0	7.0
ระหว่าง 400,001 – 500,000 บาท	2.7	3.8	3.4
ระหว่าง 500,001 – 600,000 บาท	1.1	2.3	1.8
ระหว่าง 600,001 – 700,000 บาท	0.4	1.2	0.9
ระหว่าง 700,001 – 800,000 บาท	1.3	1.3	1.3
ระหว่าง 800,001 – 900,000 บาท	0.4	0.8	0.7
ระหว่าง 900,001 – 1,000,000 บาท	1.1	1.1	1.1
ตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป	0.6	0.7	0.6
รวม	100.0	100.0	100.0

 $X^2=101.63565$, D.F.=11 , Sig.= .0000***

8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงของรายได้กับพฤติกรรม

การออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงของรายได้กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย (ตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45

ความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงของรายได้กับพฤติกรรมการออม

ความพอเพียงของรายได้	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย	59.7	40.4	47.9
เพียงพอต่อรายจ่าย	40.3	59.6	52.1
รวม	100.0	100.0	100.0

 $X^2 = 150.74846$, D.F.=1 , Sig.= .0000***

8.3 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้พึ่งพิงกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้พึ่งพิงกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่ไม่มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสูงกว่ากลุ่มที่มีผู้ดูแล (จำนวน 1-8 คน) (ตารางที่ 4.46)

ตารางที่ 4.46

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนผู้พึ่งพิงกับพฤติกรรมการออม

จำนวนบุคคลที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ไม่มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	38.6	31.0	34.0
1 คน	16.3	20.2	18.7
2 คน	24.3	27.7	26.4
3 คน	12.7	11.5	12.0
4 คน	5.7	6.1	6.0
5 คน	1.6	2.5	2.1
6 คน	0.5	0.6	0.6
7 คน	0.1	0.2	0.2
8 คน	0.1	0.0	0.1
9 คน	0.0	0.0	
10 คน	0.1	0.0	
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 39.49971, D.F. = 10, \text{Sig.} = .0000***$$

8.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม

การออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงและระดับต่ำ ต่างเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการออมความรู้ระดับมากกว่ากลุ่มอื่น รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการออมระดับปานกลาง (ตอบถูก 10-19 ข้อ) (ตารางที่ 4.47)

ตารางที่ 4.47

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม

ระดับความรู้เกี่ยวกับการออม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ความรู้ระดับมาก (ตอบถูก 20 ข้อขึ้นไป)	59.3	69.2	65.3
ความรู้ระดับปานกลาง (ตอบถูก 10-19 ข้อ)	40.5	30.5	34.4
ความรู้ระดับน้อย (ตอบถูก 1-9 ข้อ)	0.2	0.3	0.3
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 45.07877, D.F. = 2, \text{Sig.} = .0000***$$

9. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมการออม

การออม

9.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อ

บุคคลกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการออมในเรื่องประโยชน์ต่อบุคคลระดับสูง (ตารางที่ 4.48)

ตารางที่ 4.48

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลกับพฤติกรรมการออม

ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคล	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลระดับต่ำ	52.0	46.2	48.5
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลระดับสูง	48.0	53.8	51.5
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 13.34708, D.F. = 1, \text{Sig.} = .0003**$$

9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อ

ประเทศชาติกับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติระดับสูง (ตารางที่ 4.49)

ตารางที่ 4.49

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติกับพฤติกรรมการออม

ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติ	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติระดับต่ำ	56.7	42.3	47.9
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติระดับสูง	43.3	57.7	52.1
รวม	100.0	100.0	100.0

 $X^2=84.53084$, D.F.=1 , Sig.= .0000***

9.3 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออม

ด้านอื่น ๆ กับพฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ กับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ ระดับสูง (ตารางที่ 4.50)

ตารางที่ 4.50

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ กับพฤติกรรมการออม

ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ ระดับต่ำ	50.5	41.1	44.8
ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ ระดับสูง	49.5	58.9	55.2
รวม	100.0	100.0	100.0

 $X^2=35.57564$, D.F.=1 , Sig.= .0000***

9.4 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมทัศนคติต่อการออมกับ

พฤติกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมทัศนคติต่อการออมกับพฤติกรรมการออมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีภาพรวมทัศนคติต่อการออมระดับสูง (ตารางที่ 4.51)

ตารางที่ 4.51

ความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมทัศนคติต่อการออมกับพฤติกรรมการออม

ภาพรวมทัศนคติต่อการออม	พฤติกรรมการออม		รวม
	ระดับต่ำ	ระดับสูง	
ภาพรวมทัศนคติต่อการออมระดับต่ำ	52.3	42.1	46.1
ภาพรวมทัศนคติต่อการออมระดับสูง	47.7	57.9	53.9
รวม	100.0	100.0	100.0

$$X^2 = 41.71108, D.F.=1, \text{Sig.} = .0000***$$

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์การออมของวัยผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 4,284 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงสมรสแล้ว อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาทต่อปี และมีหนี้สินประเภทหนี้สินที่เพิ่มมูลค่า แหล่งที่มาของเงินกู้ เป็นการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือ กองทุนการเงิน โดยกู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

สถานการณ์การออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่มีการออมในหลายรูปแบบ เช่น ฝากธนาคาร เก็บเงินสด หรือหยอดกระปุก การประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ อย่างไรก็ตาม ด้านการลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าของเงินออม ส่วนที่มีการลงทุน นำเงินไปลงทุนในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์ (เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโดมิเนียม ฯลฯ) ซื้อทองคำรูปพรรณ หรือทองคำแท่ง นำไปลงทุนในกองทุนรวม (กองทุนตลาดเงิน RMF หรือ LTF ตราสารหนี้ภาครัฐ หรือเอกชน ฯลฯ) พฤติกรรมการออม ได้แก่ การมีพฤติกรรมประหยัด การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม และการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน การจัดสรรรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีการจัดสรรเงินสำหรับการออมไม่เกินร้อยละ 5.00 ของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน และมีค่าเฉลี่ยการจัดสรรเงินเพื่อการออมของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน ร้อยละ 13.51

การประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับการออม เมื่อนำค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออม มาจัดอันดับเป็น 3 อันดับ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความรู้ระดับมาก (ตอบถูก 20 ข้อขึ้นไป) โดยมีค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมต่ำสุด คือ จำนวน 6 ข้อ คะแนนสูงสุดจำนวน 27 ข้อ และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออม จำนวน 20 ข้อ ทัศนคติต่อการออม ศึกษาทัศนคติเรื่องประโยชน์ของการออมต่อบุคคล ประโยชน์ต่อประเทศชาติ และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีภาพรวมทัศนคติต่อการออมระดับสูง

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของวัยผู้ใหญ่

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของวัยผู้ใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 งานวิจัยเรื่องนี้ให้ความหมายของการออม หมายถึง การเก็บเงินรายได้ไว้เพื่อนำไปใช้จ่ายในการบริโภคในอนาคต โดยผู้ที่มีพฤติกรรมการออม คือ ผู้ที่มีการเก็บหอมรอบริม หรือ “กัน” เงินรายได้ ไม่นำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค หรือใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง ดังนั้น การจะวัดว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมการออม มุ่งวัดการแสดงออก หรือการกระทำที่เกิดขึ้นจริงที่ต้องการให้มีเงินออม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ นักวิชาการซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้ทฤษฎีการวัดด้านการเงินเป็นหลัก แต่ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมีความเชื่อในแบบจำนวนเชิงทฤษฎีของกิน “แบบจำลองระบบควบคุมการกระทำของกิน (Green’s action control system)” ซึ่งมีการวัดพฤติกรรมด้านสังคมเข้ามาร่วมด้วย ดังนั้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของบุคคลจึงประกอบด้วย ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคม

5.1 ปัจจัยด้านจิตวิทยา

ผลการศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของบุคคล มีการกำหนดตัวชี้วัดซึ่งประยุกต์มาจากตัวแบบระบบควบคุมการกระทำของกินมี 2 ประการ คือ 1) การรับรู้ความสามารถของตน และ 2) ความพึงพอใจต่อการออม มีดังนี้

5.1.1 การรับรู้ความสามารถของตน

เป็นการวัดความมั่นใจในการกระทำการออม และกิจกรรมที่มีความเกี่ยวพันกับการออม หรือความสามารถที่จะกระทำกิจกรรม หรือกระทำได้อย่างสม่ำเสมอ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ระบุถึงพฤติกรรมการออมของตนเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน ร้อยละ 73.8 สูงกว่าประเด็นอื่น ๆ สามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 69.1 และสามารถจัดสรรรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย ร้อยละ 63.3 (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1

การรับรู้ความสามารถของตนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การรับรู้ความสามารถของตน	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สามารถจัดสรรรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย	1,572	36.7	2,712	63.3	4,284	100.0
สามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ	1,323	30.9	2,961	69.1	4,284	100.0
กำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน	1,122	26.2	3,132	73.8	4,284	100.0

5.1.2 ความพึงพอใจต่อผลของการออม

ในประเด็นนี้กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ มีพฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม ร้อยละ 75.2 ความพึงพอใจที่บรรลุเป้าหมายจำนวนเงินออมขั้นต่ำ ร้อยละ 66.8 และความพึงพอใจต่อการนำเงินเก็บสะสมไว้ไปใช้ตามเป้าหมาย ร้อยละ 61.1 (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2

ความพึงพอใจต่อผลของการออมของตนของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ความพึงพอใจต่อผลของการออม	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พอใจต่อจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม	1,064	24.8	3,220	75.2	4,284	100.0
พอใจต่อการนำเงินเก็บสะสมไว้ไปใช้ตามเป้าหมาย	1,668	38.9	2,616	61.1	4,284	100.0
พอใจที่บรรลุเป้าหมายจำนวนเงินออมขั้นต่ำ	1,423	33.2	2,861	66.8	4,284	100.0

5.1.3 ภาพรวมปัจจัยด้านจิตวิทยา

เมื่อพิจารณาภาพรวมของปัจจัยด้านจิตวิทยาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมการออม ร้อยละ 68.2 โดยมีการรับรู้ความสามารถแห่งตน ร้อยละ 68.7 สูงกว่าความพึงพอใจต่อการออม ร้อยละ 67.7 เล็กน้อย (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3

ภาพรวมปัจจัยด้านจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ปัจจัยด้านจิตวิทยา	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้ความสามารถของตน	4,017	31.3	8,835	68.7	12,852	100.0
ความพึงพอใจต่อผลของการออม	4,155	32.3	8,697	67.7	12,852	100.0
รวม	8,172	31.8	17,532	68.2	25,704	100.0

5.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

5.2.1 รายได้

การออมทรัพย์สินของบุคคลจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง และการบริโภคของครัวเรือนอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่าหลังจากที่บุคคลได้รับรายได้มาแล้ว เมื่อนำไปหักภาษีออก รายได้ดังกล่าวถือเป็นรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริง บุคคลจะจัดสรรรายได้ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจึงค่อยเก็บออมไว้เป็นเงินสะสม เรียกการออมเงินส่วนที่เหลือนี้ว่า “การออม”

5.2.2 ความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบันกับรายจ่าย

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ประเมินสถานะการเงินของตนเองว่า มีรายได้ปัจจุบันเพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่พบว่า มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ระบุว่ารายได้เพียงพอกับรายจ่าย ร้อยละ 52.1 และระบุว่า มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ร้อยละ 47.9 (ตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4

ความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบันกับรายจ่าย

ความเพียงพอของรายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย	2,054	47.9
เพียงพอต่อรายจ่าย	2,230	52.1
รวม	4,284	100.0

5.2.3 จำนวนผู้พึ่งพิง

ผู้พึ่งพิง หมายถึง สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้อยู่ในวัยแรงงาน รวมถึงสมาชิกที่ว่างงาน และสมาชิกที่กำลังศึกษา ตลอดจนผู้สูงอายุ และคนพิการที่ไม่สามารถทำงานได้ ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งกำหนดพฤติกรรมการออม เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายเงิน การวิจัยครั้งนี้กำหนดว่า จำนวนผู้พึ่งพิง หมายถึง บุคคลที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีผู้ที่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ร้อยละ 66.0 และไม่มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ร้อยละ 34.0 ทั้งนี้ จำนวนผู้พึ่งพิงที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ต้องดูแลส่วนใหญ่ดูแล จำนวน 2 คน ร้อยละ 39.9 จำนวน 1 คน ร้อยละ 28.4 และจำนวน 3 คน ร้อยละ 18.2 โดยมีจำนวนผู้ที่ต้องดูแลต่ำสุด 1 คน สูงสุด 12 คน และมีค่าเฉลี่ยจำนวนผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย 2.24 คน (ตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5
จำนวนบุคคลที่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

จำนวนผู้พึ่งพิง	จำนวน	ร้อยละ
บุคคลที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย		
ไม่มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	1,459	34.0
มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	2,825	66.0
รวม	4,284	100.0
จำนวนบุคคลที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย		
1 คน	802	28.4
2 คน	1,126	39.9
3 คน	513	18.2
4 คน	255	9.0
5 คน	90	3.2
6 คน	24	0.8
7 คน	8	0.3
8 คน	4	0.1(.14)
10 คน	2	0.1(.07)
12 คน	1	0.0 (.04)
รวม	2,825	100.0

* ค่าต่ำสุด= 1.0, ค่าสูงสุด= 12.0 Mean= 2.24

5.3 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรทำนายตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งเป้าหมายการออม ความตั้งใจที่จะออม ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการออม โดยพฤติกรรมดังกล่าวนี้นอกจากจะมีอิทธิพลมาจากสิ่งที่มองเห็นอย่างแท้จริงแต่มีขึ้นอยู่กับความเชื่อ และการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น การวิจัยเรื่องนี้ จึงกำหนดตัวชี้วัดปัจจัยด้านสังคมว่าประกอบด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม โดยเชื่อว่า ผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาก ย่อมทำให้บุคคลเกิดการปรับพฤติกรรมได้ และ 2) การได้รับการถ่ายทอดทางสังคม โดยเชื่อว่าเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ทางสังคมแก่บุคคล ทำให้เกิดการปรับตัว และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผลการศึกษามีดังนี้

5.3.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม ร้อยละ 62.6 และไม่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 37.4

สื่อ หรือแหล่งข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ได้รับนั้นมีความแตกต่างกัน โดยสื่อที่ได้รับสูงสุด คือ จากหน่วยงาน ร้อยละ 70.3 จากภาคประชาชนในชุมชน ร้อยละ 69.9 จากโทรทัศน์ ร้อยละ 67.3 จากหน่วยงานภาคเอกชน ร้อยละ 62.7 นอกนั้น จากสื่ออินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย และสื่อวิทยุ (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และสื่อ หรือแหล่งข้อมูลที่ได้รับของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม	11,202	37.4	18,786	62.6	29,988	100.0
สื่อ หรือแหล่งข้อมูลที่ได้รับ โทรทัศน์	1,402	32.7	2,882	67.3	4,284	100.0
วิทยุ	2,078	48.5	2,206	51.5	4,284	100.0
อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย	1,716	40.1	2,568	59.9	4,284	100.0
หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ	1,847	43.1	2,437	56.9	4,284	100.0
หน่วยงานภาครัฐ	1,271	29.7	3,013	70.3	4,284	100.0
หน่วยงานภาคเอกชน	1,597	37.3	2,687	62.7	4,284	100.0
ภาคประชาชนในชุมชน	1,291	30.1	2,993	69.9	4,284	100.0

5.3.2 การถ่ายทอดทางสังคม การถ่ายทอดทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการประพฤติ ปฏิบัติของบุคคล โดยผู้วิจัยเชื่อว่า พฤติกรรมการออมที่เกิดจากการรับรู้ การถ่ายทอด และเรียนรู้แบบอย่างจากบุคคลอื่น

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ร้อยละ 84.2 เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา ร้อยละ 78.0 รับทราบพฤติกรรมการออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำ หรือผู้บริหารประเทศ ร้อยละ 54.3 และเคยเข้าร่วมอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือการวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชนจัดขึ้น ร้อยละ 47.8 (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7

การถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

การถ่ายทอดทางสังคม	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออม หรือ การวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐ หรือ ภาคเอกชนจัดขึ้น	2,236	52.2	2,048	47.8	4,284	100.0
เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับ วิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง	679	15.8	3,605	84.2	4,284	100.0
เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับ วิธีการออมจากสถาบันการศึกษา	942	22.0	3,342	78.0	4,284	100.0
รับทราบพฤติกรรมกรรมการออมของบุคคลสำคัญ ระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำ หรือผู้บริหารประเทศ	1,956	45.7	2,328	54.3	4,284	100.0

5.3.3 ภาพรวมปัจจัยทางสังคม

เมื่อนำตัวเลขจากตัวชี้วัดดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกันพบว่า ตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัว สะท้อนภาพการได้รับการถ่ายทอดไม่แตกต่างกันมากนัก โดยการถ่ายทอดทางสังคม มีค่าคะแนนร้อยละ 66.1 และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีค่าคะแนนร้อยละ 62.6 (ตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.8

ภาพรวมปัจจัยทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่

ปัจจัยทางสังคม	ไม่ใช่		ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม	11,202	37.4	18,786	62.6	29,988	100.0
การถ่ายทอดทางสังคม	5813	33.9	11323	66.1	17136	100.0

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออม โดยใช้วิธี Multiple Regression ผลการศึกษา พบว่า

(1) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการออม ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรต่าง ๆ รวม 5 ด้าน ได้แก่ 1. ความรู้เกี่ยวกับการออม 2. ทักษะเกี่ยวกับการออม 3. ปัจจัยทางจิตวิทยา 4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ประกอบด้วย 4.1 รายได้ 4.2 ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย) และ 5. ปัจจัยทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กันสูง (เท่ากับ หรือมากกว่า 0.75) สามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (ตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9
ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการออม

ปัจจัย	ปัจจัย					
	1.ปัจจัยทางจิตวิทยา	2.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2.1.รายได้	2.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2.2. ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย	3.ปัจจัยทางสังคม	4.ความรู้เกี่ยวกับการออม	5.ทัศนคติเกี่ยวกับการออม
1.ปัจจัยด้านจิตวิทยา	1.0000	.0901***	-.0162	.2910***	.0939***	.1339***
2.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2.1.รายได้		1.0000	.1459***	.0104	-.0053	-.0242
2.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2.2. ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย			1.0000	. -.0298	-.0104	-.0632***
3.ปัจจัยทางสังคม				1.0000	.2025***	.1632***
4.ความรู้เกี่ยวกับการออม					1.0000	.2191***
5.ทัศนคติเกี่ยวกับการออม						1.0000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

(2) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออม

การวิเคราะห์ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออม ที่มีผลต่อการออม โดยใช้ Stepwise Multiple Regression

ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้แก่ 1. ความรู้เกี่ยวกับการออม 2. ทัศนคติเกี่ยวกับการออม 3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา 4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ประกอบด้วย 4.1 รายได้ 4.2 ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย) และ 5. ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบาย

การผันแปรของตัวแปรตาม (การออม) ร่วมกันได้ถึงร้อยละ 51.96 ซึ่งทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig.= < .001) โดยที่ตัวแปรทุกด้านมีผลในเชิงบวกต่อการออม

ผลจากการใช้ Stepwise Regression Analysis พบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยา อธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด ร้อยละ 48.57 ($R^2 = .69694$, Beta = 0.64245) รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 1.95 ($R^2 = .71078$, Beta = 0.13705) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (รายได้ และผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีกร้อยละ 0.51 และร้อยละ 0.33 ตามลำดับ) นอกจากนี้ มีปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออม อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีก ร้อยละ 0.19 และร้อยละ 0.10 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.10)

นำเสนอในรูปของสมการจะได้สมการมาตรฐาน

$$Y = B_1X_1 + B_2X_2 + B_3X_3 + B_4X_4 + B_5X_5 + B_6X_6 \text{ ดังนี้}$$

การออม = .03847 (ความรู้เกี่ยวกับการออม) + .03342 (ทัศนคติเกี่ยวกับการออม)
 + .64245 (ปัจจัยทางจิตวิทยา) + .08313 (ปัจจัยทางเศรษฐกิจด้านรายได้)
 + .05995 (ปัจจัยทางเศรษฐกิจด้านผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย)
 + .13705 (ปัจจัยทางสังคม)

ตารางที่ 5.10
ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

ตัวแปร	Multiple R	F-test	R Square	R Square Change	Beta	t-test
1.ความรู้เกี่ยวกับการออม	.72009	F=921.47135 Sig.= < .001	.51853	.00192	.03847	t=3.488 sig.<.001
2.ทัศนคติเกี่ยวกับการออม	.72081	F=770.90177 Sig.= < .001	.51957	.00104	.03342	t=3.035 sig.<.01
3.ปัจจัยด้านจิตวิทยา	.69694	F=4044.34807 Sig.= < .001	.48573	.48573	.64245	t=57.474 sig.<.001
4.ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 4.1. รายได้	.71646	F=1504.72829 Sig.= < .001	.51331	.00511	.08313	t=7.722 sig.<.001
4.2. ผู้ที่ต้องดูแล และรับผิดชอบ ค่าใช้จ่าย	.71876	F=1143.26136 Sig.= < .001	.51661	.00330	.05995	t=5.584 sig.<.001
5.ปัจจัยทางสังคม	.71078	F=2185.51383 Sig.= < .001	.50520	.01947	.13705	t=12.101 sig.<.001

กล่าวโดยสรุป การศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม พบว่า ภาพรวมของปัจจัยด้านจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมการออม ร้อยละ 68.2 โดยมีการรับรู้ความสามารถแห่งตนสูงกว่าความพึงพอใจต่อการออมเล็กน้อย ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งที่ระบุว่า ตนเองไม่มีรายได้ และเมื่อสอบถามถึงความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบันพบว่า มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย และจำนวนผู้ที่ต้องดูแล 2 คน และภาพรวมปัจจัยทางสังคมพบว่า การถ่ายทอดทางสังคมมีค่าคะแนนสูงกว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเล็กน้อย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออม ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระปัจจัยคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูง (เท่ากับ หรือมากกว่า 0.75) สามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ เมื่อการวิเคราะห์ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออมที่มีผลต่อการออม โดยใช้ Stepwise Multiple Regression ปรากฏว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้แก่ 1. ความรู้เกี่ยวกับการออม 2. ทัศนคติเกี่ยวกับการออม 3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา 4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ประกอบด้วย 4.1 รายได้ 4.2 ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย) และ 5. ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม (การออม) ร่วมกันได้ถึงร้อยละ 51.96 ซึ่งทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{Sig.} = < .001$) โดยที่ตัวแปรทุกด้านมีผลในเชิงบวกต่อการออม โดยปัจจัยด้านจิตวิทยา อธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้เพิ่มขึ้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (รายได้ และผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีก) นอกจากนี้มีปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออมอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้

บทที่ 6

ความต้องการสนับสนุนด้านการออม และความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม

การจัดทำกลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุครั้งนี้จัดทำขึ้นโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 4,284 ชุด ร่วมกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้แทนวัยผู้ใหญ่ในชุมชน จำนวน 510 คน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม

ตอนที่ 1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความต้องการสนับสนุนด้านการออม ดังนี้

1.1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ

พบว่า ต้องการให้ภาครัฐมีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น ร้อยละ 88.3 ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการออมให้ทั่วถึงทั้งในระดับชุมชน ร้อยละ 88.2 ต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการออมในศูนย์การเรียนรู้ ร้อยละ 82.0 ต้องการให้รัฐแนะนำเรื่องเทคนิคการลงทุนไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม ร้อยละ 58.1 และต้องการให้รัฐจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการออมไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม ร้อยละ 55.0 (ตารางที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1

ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ

ความต้องการสนับสนุนด้านการออม	ไม่ต้องการ		ต้องการ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้ภาครัฐมีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น	500	11.7	3,784	88.3	4,284	100.0
จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการออมให้ทั่วถึงทั้งในระดับชุมชน	504	11.8	3,780	88.2	4,284	100.0
ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการออมในศูนย์การเรียนรู้	770	18.0	3,514	82.0	4,284	100.0
ให้รัฐแนะนำเรื่องเทคนิคการลงทุนไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม	1,794	41.9	2,490	58.1	4,284	100.0

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ

ความต้องการสนับสนุนด้านการออม	ไม่ต้องการ		ต้องการ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้รัฐจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการออมไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม	1,928	45.0	2,356	55.0	4,284	100.0

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ความต้องการให้ภาครัฐมีการสนับสนุนด้านการออมสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

1) การออกแนวทางบังคับในการออม

ต้องการให้รัฐบาลต้องมีการบังคับในการออม หรือออกกฎหมายเกี่ยวกับเงินขั้นต่ำที่ต้องเก็บออมโดยพิจารณาจากเงินรายได้ประกอบการพิจารณาจำนวนที่ต้องออม

2) การเพิ่มผลตอบแทน สวัสดิการ และรูปแบบในการออม

ต้องการให้มีการจัดรูปแบบการออมในลักษณะที่หลากหลาย มีความเหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ ฐานะ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มศาสนา โดยจัดทำเป็นรูปแบบ หรือเมนูให้เลือกตามความต้องการ เช่น การออมเป็นแบบรายอาทิตย์ รายเดือน ราย 3 เดือน หรือ ราย 6 เดือน การออมแบบไม่จำกัดวงเงินในการออมในแต่ละครั้ง หากมีความจำเป็นสามารถกู้ออกมาได้ แต่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ ถ้ามีการออมต่อเนื่องครบ 5 ปี ทางธนาคารจะสมทบให้อีก 5% ของเงินฝาก เพื่อเป็นการสร้างวินัยในการออม ต้องการให้มีการสร้างแรงจูงใจในการออม หรือการเข้าถึงการออมได้ง่ายขึ้น มีการให้ผลตอบแทนการออมที่น่าสนใจ ได้แก่ การเพิ่มอัตราดอกเบี้ย เงินปันผล เงินรางวัล ของรางวัลตอบแทน เพิ่มผลประโยชน์ด้านการประกันชีวิต เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ต้องการให้มีการจัดสิทธิประโยชน์ และสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ออม ได้แก่ การตรวจสุขภาพฟรี เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ค่าใช้จ่ายกรณีเจ็บป่วยที่คุ้มครองทั้งตัวผู้ออม และครอบครัว อีกทั้งถ้ามีเงินปันผลจำนวนมากก็นำเงินส่วนนี้ไปช่วยเด็กที่ยากจนในท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการสมทบเงินออมในอัตรา 50% หรือ 100% ให้แก่ทุกกองทุนการออม

3) การสร้างความรู้ในการออม และสร้างหน่วยงานการออมในระดับชุมชน

ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐมีการจัดการเรียนรู้ด้านการออมในระดับชุมชน เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการออม และประโยชน์ที่ได้จากการออม ทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม จัดทำคู่มือ การประชาสัมพันธ์ การปลูกจิตสำนึก เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือในการออม ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการออม รวมถึงการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ให้คนในชุมชนได้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการออม และภาวะเสี่ยงที่เกิดจากการออม เพราะการออมในบางรูปแบบมาคู่กับการเสี่ยงโชค มีรางวัลจูงใจ แต่ก็เสี่ยงกับการได้กำไร หรือขาดทุน ต้องการให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการออมที่ถูกต้องซึ่งสถาบันการศึกษาจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษาโดยบรรจุเป็นหลักสูตรหนึ่งที่มีความเข้มข้นขึ้นตามลำดับอายุของเด็ก และเยาวชน การให้ความรู้เกี่ยวกับการออมแก่ผู้นำในชุมชนเพื่อให้ความรู้ต่อประชาชนในพื้นที่ แต่สำหรับประชาชนที่

ไม่ได้อยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ การทำให้ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการออม และกระตุ้นให้ประชาชนมีความต้องการในการออม ส่วนภาคเอกชนโดยธนาคารจะต้องมีการให้ความรู้ และความเข้าใจแก่ประชาชนในระดับชุมชน สำหรับภาครัฐ และภาคเอกชนจะต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออม เห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญของการออม มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการออม สิทธิประโยชน์ด้านการออมอย่างจริงจัง และต่อเนื่องผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ หรือใบปลิว นอกจากนี้ควรมีที่ปรึกษาการออมรายบุคคลในชุมชน มีการส่งเสริมให้นายกลุ่ม หรือตัวแทนกลุ่มมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส เสียสละ มีการจัดฝึกอบรมด้านการออมในชุมชน ในทุกช่วงวัย และความรู้ด้านการออมแก่คณะกรรมการกองทุน และต้องการให้มีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ หมู่บ้าน ธนาคารชุมชน กลุ่มแม่บ้านออมทรัพย์ในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เกษตรและสหกรณ์ ในแต่ละหมู่บ้าน เพราะใกล้บ้าน สะดวกในการออม โดยลักษณะการฝากธนาคารชุมชนจะมีลักษณะการดูแลภายใต้การดูแลของภาครัฐ มีการทำงานภายใต้รูปแบบของรัฐ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

4) การส่งเสริมอาชีพ

ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมด้านอาชีพให้กับประชาชน เช่น ส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และเหลือเก็บออมรายได้จากอาชีพ พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้สิน และการมีรายได้ต่ำเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ต้องการให้มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การปลูกสินค้าทางการเกษตรเพื่อจะได้มีรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออม การรับประกันสินค้าทางการเกษตรให้มีราคา และการดูแลผลผลิตทางการเกษตรให้มีราคาดีอันส่งผลถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพเสริมเพื่อจะได้มีรายได้อีกหนึ่งช่องทาง และต้องการให้มีการส่งเสริมการออมในรูปแบบกลุ่ม เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยให้สมาชิกนำเงินมาร่วมลงทุนด้วยกันเมื่อมีการจำหน่ายสินค้ารายได้ทั้งหมดหักค่าใช้จ่ายจะมีการเก็บออมไว้เป็นเงินปันผลให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยมีลักษณะการดูแลภายใต้การดูแลของภาครัฐเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

5) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กองทุนการออมแห่งชาติ

ภาครัฐควรเพิ่มเงินสมทบในกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการจูงใจให้ทุกคนอยากจะเข้ามาออมมากขึ้น

1.2 ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงิน

พบว่า ต้องการให้สถาบันการเงินเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวเพื่อกระตุ้นการออม ร้อยละ 88.0 และต้องการให้สถาบันการเงินมีการให้ความรู้เรื่องการลงทุนที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชาชน ร้อยละ 86.9 (ตารางที่ 6.2)

ตารางที่ 6.2

ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงิน

ความต้องการสนับสนุนด้านการออม	ไม่ต้องการ		ต้องการ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้สถาบันการเงินเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวเพื่อกระตุ้น การออม	516	12.0	3,768	88.0	4,284	100.0
ให้สถาบันการเงินมีการให้ความรู้เรื่องการลงทุนที่ถูกต้อง เหมาะสมแก่ประชาชน	561	13.1	3,723	86.9	4,284	100.0

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ต้องการให้มีการเพิ่มสวัสดิการให้แก่ผู้ออม นอกเหนือจากดอกเบี้ยที่จะได้รับทั้งในแบบประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ประกันชีวิต ครอบคลุมการรักษาพยาบาล การกู้ยืม หรือการให้สิทธิพิเศษในการทำธุรกรรม เป็นต้น ต้องการให้สิทธิประโยชน์และสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ออม ได้แก่ การตรวจสุขภาพฟรี เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ค่าใช้จ่ายกรณีเจ็บป่วยที่คุ้มครองทั้งตัวผู้ออม และครอบครัว อีกทั้งถ้ามีเงินปันผลจำนวนมากก็นำเงินส่วนนี้ไปช่วยเด็กที่ยากจนในท้องถิ่น ต้องการให้มีการเพิ่มผลตอบแทนจากการออมให้มากขึ้น โดยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ลดดอกเบี้ยเงินกู้ยืม มีเงินปันผล การสร้างเงื่อนไขในการออมให้น้อยลง และให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการออม ต้องการให้รูปแบบการออมมีลักษณะเป็นเงินฝากประจำ แบบรายอาทิตย์ รายเดือน ราย 3 เดือน หรือราย 6 เดือน การออมแบบไม่จำกัดวงเงินในการออมในแต่ละครั้ง หากมีความจำเป็นสามารถถอนออกมาได้ แต่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ ถ้ามีการออมต่อเนื่องครบ 5 ปี ทางธนาคารจะสมทบให้อีก 5% ของเงินฝาก เพื่อสร้างวินัยในการออม ซึ่งมีความเหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ ฐานะ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มศาสนา โดยจัดทำเป็นรูปแบบ หรือเมนูให้เลือกตามความต้องการให้ธนาคาร หรือสถาบันการเงินมีการจัดบริการภายในชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่จากธนาคารเข้ามาทำธุรกรรมต่าง ๆ อำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านให้สามารถเข้าถึงบริการได้ นอกจากนี้ต้องการให้สถาบันการเงินควรมีการสร้างแรงจูงใจในการออม หรือการเข้าถึงการออมได้ง่ายขึ้น มีการให้ผลตอบแทนการออมที่น่าสนใจ ได้แก่ การเพิ่มอัตราดอกเบี้ย เงินปันผล เงินรางวัล ของรางวัลตอบแทน เพิ่มผลประโยชน์ด้านการประกันชีวิต เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการออม รวมถึงการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ให้คนในชุมชนได้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการออม และภาวะเสี่ยงที่เกิดจากการออม เพราะการออมในบางรูปแบบมาคู่กับการเสี่ยงโชค มีรางวัลจูงใจ แต่ก็เสี่ยงกับการได้กำไร หรือขาดทุน

1.3 ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ และภาคเอกชน

พบว่า ต้องการให้ภาครัฐ และภาคเอกชนมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การออมผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ร้อยละ 87.9 และต้องการให้ร่วมกันภาคเอกชนมีแนะนำเทคนิคการลงทุนผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ร้อยละ 86.8 (ตารางที่ 6.3)

ตารางที่ 6.3

ความต้องการสนับสนุนด้านการอมจากภาครัฐ และภาคเอกชน

ความต้องการสนับสนุนด้านการอม	ไม่ต้องการ		ต้องการ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาครัฐและภาคเอกชนมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การอมผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ	517	12.1	3,767	87.9	4,284	100.0
ภาครัฐร่วมกันภาคเอกชนมีแนะนำเทคนิคการลงทุนผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ	567	13.2	3,717	86.8	4,284	100.0

1.4 ความต้องการสนับสนุนด้านการอมจากสถาบันการศึกษา

พบว่า ต้องการให้สถาบันการศึกษามีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการอมให้กับเด็กนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 90.6 (ตารางที่ 6.4)

ตารางที่ 6.4

ความต้องการสนับสนุนด้านการอมจากสถาบันการศึกษา

ความต้องการสนับสนุนด้านการอม	ไม่ต้องการ		ต้องการ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ให้สถาบันการศึกษามีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการอมให้กับเด็กนักเรียน นักศึกษา	402	9.4	3,882	90.6	4,284	100.0

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ต้องการให้สถาบันการศึกษาให้ความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการอมในระดับครอบครัวให้คิดว่าการอมเป็นค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย ต้องการให้สถาบันการศึกษามีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอมแก่เด็ก และเยาวชน เป็นการส่งเสริมการอมให้กับนักเรียนนักศึกษา โดยโรงเรียนมีหลักสูตรการอมเพื่อปลูกฝังเด็กให้รู้จักรักการอม ปลูกฝังวินัยการอมในโรงเรียน หรือนิสัยการอมตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้จักใช้จ่าย ต้องการให้ระดับชุมชนมีการจัดทำสื่อกระตุ้น ชักชวน สร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญของการอม รวมถึงให้คนในชุมชนลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่น รวมกลุ่มทำน้ายาในครัวเรือน น้ายาเอนกประสงค์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการออมเพื่อวัยผู้สูงอายุ จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1 การให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน ได้แก่ สถาบันการศึกษาควรปูพื้นฐาน และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องวินัยการออม ร้อยละ 38.6 รัฐควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ในการออม หรือเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน และการออมในชุมชน ร้อยละ 34.3 ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการจัดมหกรรมการออม หรือตลาดนัดการออมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม ร้อยละ 23.2 และสนับสนุนแหล่งเรียนรู้มีศูนย์การเรียนรู้เรื่องการออมภายในชุมชน ร้อยละ 0.1 (ตารางที่ 6.5)

ตารางที่ 6.5

การส่งเสริมการออมด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
สถาบันการศึกษาควรปูพื้นฐาน และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องวินัยการออม	2,315	38.6
รัฐควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ในการออม หรือเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน และการออมในชุมชน	2,062	34.3
ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการจัดมหกรรมการออม หรือตลาดนัดการออมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม	1,396	23.2
ให้ภาครัฐอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนอย่างจริงจัง หรือประโยชน์ของการออม หรือแนะนำช่องทางการออมเงิน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน	227	3.8
สนับสนุนแหล่งเรียนรู้มีศูนย์การเรียนรู้เรื่องการออมภายในชุมชน	5	0.1
รวม	6,005	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการให้ความรู้เกี่ยวกับการออมในชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ภาครัฐจะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการออมที่ถูกต้อง ซึ่งสถาบันการศึกษาจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา โดยบรรจุเป็นหลักสูตรหนึ่งที่มีความเข้มข้นขึ้นตามลำดับอายุของเด็ก และเยาวชน แต่สำหรับประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในระดับชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการออม และประโยชน์ที่ได้จากการออมในทุกช่วงวัย มีที่ปรึกษาการออมรายบุคคลในชุมชนมีการส่งเสริมให้ผู้นำกลุ่ม หรือตัวแทนกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ โปร่งใส เสียสละในการดำเนินงานกองทุน ซึ่งแนวทางการเรียนรู้ในระดับชุมชนนั้น มีทั้งในรูปแบบของ

การฝึกอบรม จัดทำคู่มือ การประชาสัมพันธ์ การปลูกจิตสำนึก เป็นต้น โดยดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่องผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ หรือใบปลิว เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการออม

2.2 การเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม ได้แก่ เพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในการออมมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น เพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก สวัสดิการ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการออม ร้อยละ 64.7 รัฐควรให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเพิ่มขึ้น เช่น งดเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก หรือลดหย่อนภาษี หรือให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อกระตุ้นการออม ร้อยละ 34.7 และสร้างแรงจูงใจในการออม เช่น เพิ่มสวัสดิการในการออม และผลประโยชน์ที่ได้รับ ร้อยละ 0.6 (ตารางที่ 6.6)

ตารางที่ 6.6

การส่งเสริมการออมด้วยการเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
เพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในการออมมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น เพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก สวัสดิการ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการออม	3,318	64.7
รัฐควรให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเพิ่มขึ้น เช่น งดเว้นภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก หรือลดหย่อนภาษี หรือให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อกระตุ้นการออม	1,779	34.7
สร้างแรงจูงใจในการออม เช่น เพิ่มสวัสดิการในการออม และผลประโยชน์ที่ได้รับ	31	0.6
รวม	5,128	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ต้องการให้เพิ่มผลประโยชน์ และสวัสดิการจากการออม เช่น เงินปันผล เงินกู้ยืม ค่ารักษาพยาบาล และของชำร่วย ต้องการให้มีการลดหย่อนภาษี สำหรับผู้ที่มียอดการออมที่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นเกี่ยวกับการออม นอกจากนี้ การตั้งเป้าหมายการออมส่วนบุคคลที่ชัดเจน เช่น ออมไว้เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล ยามเจ็บป่วย เพื่อดูแลตัวเองในกรณีลูกหลานทอดทิ้ง เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาบุตร เพื่อลูกหลาน จะได้ไม่ลำบากในการดำเนินชีวิตในอนาคต โดยเริ่มจากเป้าหมายการออมระยะสั้น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในชีวิตประจำวัน เป้าหมายการออมระยะกลาง เพื่อวางแผนการจัดสรรด้านการเงินเป็นการสะสมเงินออมให้มากขึ้น และเป้าหมายการออมระยะยาว เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในบั้นปลายชีวิต หรือเป็นมรดกเพื่อลูกหลาน ดังนั้น การตั้งเป้าหมายส่วนบุคคลควรเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สร้างแรงจูงใจในการออม

2.3 การกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ ได้แก่ มีแนวทางกำหนดให้มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชน ร้อยละ 53.5 การส่งเสริมการออมภาคบังคับอย่างจริงจัง และชี้แจงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ร้อยละ 46.3 และรัฐออกกฎหมายบังคับให้ประชาชนมีการออม โดยคิดอัตราตามรายได้แต่ละระดับ ร้อยละ 0.2 (ตารางที่ 6.7)

ตารางที่ 6.7

การส่งเสริมการออมด้วยการกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
มีแนวทางกำหนดให้มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชน	1,343	53.5
การส่งเสริมการออมภาคบังคับอย่างจริงจัง และชี้แจงผลประโยชน์ที่จะได้รับ	1,161	46.3
รัฐออกกฎหมายบังคับให้ประชาชนมีการออม โดยคิดอัตราตามรายได้แต่ละระดับ	4	0.2
รวม	2,508	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ต้องการให้รัฐออกกฎหมายบังคับให้ทุกคนที่มีรายได้ออมเงิน โดยให้ประชาชนออม 25% ให้รัฐออมให้ 75% แต่จะต้องหาวิธีการ เช่น การบังคับของข้าราชการที่มีการหักจากเงินเดือนทันทีเช่นเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุบางพื้นที่มีการตื่นตัวจะมีการหักเงินออมตามที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ต้องการให้กำหนดนโยบายส่งเสริมการออมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ประชาชนที่ไม่เห็นด้วย กับการบังคับมีความเห็นว่า บางคนยากจนมาก ต้องใช้เงินกินกันทั้งครอบครัว ทำให้รายได้ไม่เพียงพอที่จะเก็บออม และการบังคับนั้นทำได้กับผู้ที่มีรายได้ประจำเท่านั้น เพราะแนวทางบังคับมีทั้งข้อดี และข้อเสีย ถ้ามีความเข้าใจภาครัฐที่บังคับก็ดี แต่ถ้าไม่เข้าใจจะได้รับคำตำหนิ

2.4 สร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการสร้างเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน ได้แก่ รัฐควรเพิ่มแนวทางควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กองทุนในชุมชนให้ประชาชนมั่นใจว่าเงินออมจะได้รับการคุ้มครอง ร้อยละ 99.0 ให้ภาครัฐควบคุมดูแลกองทุน และกลุ่มออมทรัพย์ให้มีความมั่นคง หรือคุ้มครองวงเงินการออมให้มั่นคงปลอดภัย ป้องกันการคดโกง ร้อยละ 0.9 และมีหลักประกัน หรือมีความมั่นคง หรือคุ้มครองเงินออม ร้อยละ 0.1 (ตารางที่ 6.8)

ตารางที่ 6.8

การส่งเสริมการออมด้วยการสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
รัฐควรเพิ่มแนวทางควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กองทุนในชุมชนให้ประชาชนมั่นใจว่าเงินออมจะได้รับการคุ้มครอง	2,067	99.0
ให้ภาครัฐควบคุมดูแลกองทุน และกลุ่มออมทรัพย์ให้มีความมั่นคง หรือคุ้มครองวงเงินการออมให้มั่นคงปลอดภัย ป้องกันการคดโกง	18	0.9
มีหลักประกันมีความมั่นคง หรือคุ้มครองเงินออม	3	0.1
รวม	2,088	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการสร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นพี่เลี้ยงแนะนำ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเงินในท้องถิ่น และต้องควบคุมดูแลผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่มการออมในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส เสียสละ โดยหาแนวทางสร้างความเชื่อมั่นของคณะกรรมการในกลุ่มองค์กร สร้างความศรัทธา และความไว้วางใจให้กับสมาชิกในกลุ่ม

2.5 ปลุกฝังวินัยการออมเด็ก และเยาวชน

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการปลุกฝังวินัยการออมเด็ก และเยาวชน ได้แก่ ภาครัฐ และภาคชุมชนควรมีการสร้างบุคคลต้นแบบ หรือพื้นที่ต้นแบบในการออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 88.5 ปลุกฝังวินัยการออม หรือนิสัยการออมตั้งแต่เด็ก และเยาวชน ร้อยละ 8.0 ควรอบรมให้กับผู้ที่มีอายุน้อยในการออมตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อที่จะได้เป็นนิสัยในการออม ร้อยละ 2.0 และให้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการออมให้กับนักเรียน นักศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการออม และควรให้สถาบันการศึกษาเข้าร่วมด้วย ร้อยละ 1.5 (ตารางที่ 6.9)

ตารางที่ 6.9

การส่งเสริมการออมด้วยการปลุกฝังวินัยการออมเด็ก และเยาวชน

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
ภาครัฐและภาคชุมชนควรมีการสร้างบุคคลต้นแบบ หรือพื้นที่ต้นแบบในการออมเพิ่มขึ้น	1,214	88.5
ปลุกฝังวินัยการออม หรือนิสัยการออมตั้งแต่เด็ก และเยาวชน	110	8.0
ควรอบรมให้กับผู้ที่มีอายุน้อยในการออมตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อที่จะได้เป็นนิสัยในการออม	27	2.0
เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการออมให้กับ นักเรียนนักศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการออม หรือควรให้สถาบันการศึกษาเข้าร่วมด้วย	20	1.5
รวม	1,371	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการปลูกฝังวินัยการออมให้กับเด็ก และเยาวชน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ควรปลูกฝังการออมและการวางแผนการใช้จ่ายเงินในระดับครอบครัว โดยสร้างความรู้ความเข้าใจให้พ่อแม่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุตรหลาน ในการจัดสรรรายได้เป็นเงินเก็บ เงินสำหรับใช้จ่าย และสำรองไว้ที่บ้าน เพื่อใช้จ่ายเวลาจำเป็นฉุกเฉิน โดยปลูกฝังวินัยการออมในเด็ก และเยาวชนที่ปฏิบัติกันจนเป็นนิสัย คือ การหยอดกระปุกซึ่งทำเกือบทุกหลังคาเรือนจะทำให้เด็กรักการออม และมีการออมเพิ่ม เมื่อแก่ชราจะไม่เป็นภาระแก่ใคร มีเงินไว้ใช้ในยามที่จำเป็นควบคู่ไปกับการฝากธนาคาร เพราะเด็ก และเยาวชนมักเลียนแบบเพื่อน เมื่อเห็นเพื่อนเปิดบัญชีแล้วได้ของรางวัลจึงทำตามเพื่อน ในส่วนของโรงเรียนจะเป็นสถานที่ให้ความรู้เรื่องการออมที่ถูกต้อง มีหลักสูตร หรือส่วนที่เป็นการฝึกให้เด็กออมเงิน แต่ไม่มีดอกเบี้ย และเวลาต้องการเบิกก็จะให้ผู้ปกครองรับรู้ เด็กเบิกไปทำอะไร ให้ความรู้เรื่องการวางแผนการใช้จ่ายเงิน โดยจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย การจัดสรรรายได้เป็นเงินเก็บ สำหรับค่าใช้จ่าย และเงินสำรองไว้ที่บ้าน เมื่อเวลาจำเป็นต้องใช้จะสะดวกกว่าการไปถอนที่ธนาคาร การควบคุมค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว ให้ความรู้เรื่องวินัยในการใช้จ่าย ไม่ซื้อของที่ไม่เป็นประโยชน์ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และมีการตั้งเป้าหมายอยากได้สิ่งของต้องออมเงินก่อน ประหยัดอดออมค่าใช้จ่าย รวมถึงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ปลูกผักกินเอง ต้องทำเกษตรแบบในหลวง แบบผสมผสาน อยู่อย่างพอเพียง โดยมีบุคคลตัวอย่างบอกเล่าประสบการณ์จริงในสถาบันการศึกษาในระดับชุมชน ควรยกย่องเชิดชูบุคคลต้นแบบที่มีความสำเร็จด้านการออมในชุมชน เพราะเป็นการสร้างแรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบด้านการออมได้

2.6 นโยบายส่งเสริมการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออม ได้แก่ การส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ร้อยละ 56.7 และภาครัฐควรมีการส่งเสริมความสำคัญของการออมให้มากกว่านี้ กระตุ้นให้ทุกฝ่าย ทุกระดับเห็นความสำคัญของการออม ร้อยละ 43.3 (ตารางที่ 6.10)

ตารางที่ 6.10

การส่งเสริมการออมด้วยการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออม

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
การส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ	93	56.7
ภาครัฐควรมีการส่งเสริมความสำคัญของการออมให้มากกว่านี้ กระตุ้นให้ทุกฝ่าย ทุกระดับ เห็นความสำคัญของการออม	71	43.3
รวม	164	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการออม โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ควรมีนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมการออมอย่างเป็นรูปธรรม มีแนวทาง มีเงินลงทุน มีการบริหารจัดการที่ดี รวมถึงหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องสร้างความตระหนักในการออม เช่น การทำให้ประชาชนทุกคนรู้จักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงในการดำเนินชีวิต การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และชี้ให้ประชาชนเห็นว่าเมื่อยามแก่ชราแล้วไม่มีเงินออมจะเจอกับปัญหาอะไรบ้าง จะลำบากอย่างไร และควรมีการเน้นการโฆษณาทางสื่อทีวีเพื่อให้เห็นภาพของคนประสบปัญหา หากไม่มีเงินออมเป็นการทำให้เห็นถึงคุณค่าของการออม และเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการออม ควรกำหนดให้มีวันออมแห่งชาติ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนอยากสมัครเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อจะได้มีเงินบำนาญตอนเป็นผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมการออมแก่คนทุกคนทุกวัยก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

2.7 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ให้ทำโฆษณา หรือจูงใจ หรือประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ร้อยละ 61.8 จัดทำเอกสาร และสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล หรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น และทั่วถึง ร้อยละ 34.5 และแจกกระปุกออมสินให้ทุกครัวเรือน ร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 6.11)

ตารางที่ 6.11

การส่งเสริมการออมด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
ให้ทำโฆษณา หรือจูงใจ หรือประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง	34	61.8
จัดทำเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล หรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น และทั่วถึง	19	34.5
แจกกระปุกออมสินให้ทุกครัวเรือน	2	3.6
รวม	55	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงกฎระเบียบ ประโยชน์การออมของแต่ละสถาบันการเงินอย่างเปิดเผย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออม โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น สื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ แจกใบปลิว เล่าสู่กันฟัง พูดกันปากต่อปาก เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ของการออม เพื่อโน้มน้าวให้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมในการออม รวมถึงให้มีการรณรงค์การประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง โดยให้เจ้าหน้าที่เข้ามาบริการในชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกช่วยกันประชาสัมพันธ์เรื่องการออม

2.8 เพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่ายและสะดวก

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นการเพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่ายและสะดวก ได้แก่ ควรจัดตั้งกองทุนระดับหมู่บ้านตำบลสำหรับการออม หรือแบ่งกลุ่มการออมให้ชัดเจน ร้อยละ 55.3 มีธนาคารเคลื่อนที่ส่งเสริมการออมของประชาชนในชุมชน หรือให้สะดวก และรักการออมมากขึ้น ร้อยละ 15.8 การออมทรัพย์ต้องมีสถาบันการเงินในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีตู้ฝาก

ในชุมชนมาก ๆ ร้อยละ 15.8 ให้มีการรับฝากเงินออมในสถานศึกษา หรือมหาวิทยาลัย ร้อยละ 7.9 และให้มีตลาดนัดการออม หรือมีสมาคมของคนรักการออม ร้อยละ 5.3 (ตารางที่ 6.12)

ตารางที่ 6.12

การส่งเสริมการออมด้วยการเพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่าย และสะดวก

แนวทางส่งเสริมการออม	จำนวน	ร้อยละ
ควรจัดตั้งกองทุนระดับหมู่บ้านตำบลสำหรับการออม หรือแบ่งกลุ่มการออมให้ชัดเจน	21	55.3
มีธนาคารเคลื่อนที่ส่งเสริมการออมของประชาชนในชุมชน หรือให้สะดวกและรักการออมมากขึ้น	6	15.8
การออมทรัพย์ต้องมีสถาบันการเงินในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีตู้ฝากในชุมชนมาก ๆ	6	15.8
ให้มีการรับฝากเงินออมในสถานศึกษา หรือมหาวิทยาลัย	3	7.9
ให้มีตลาดนัดการออม หรือมีสมาคมของคนรักการออม	2	5.3
รวม	38	100.0

ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในการเพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่ายและสะดวก ดังนี้

1) การจัดตั้งกองทุนระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน สำหรับการออม หรือแบ่งกลุ่มการออมให้ชัดเจน ควรส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์แนะนำให้ทุกคนเข้ากลุ่มออมทรัพย์ เพราะว่าเป็นหนทางที่จะเก็บเงินในชุมชน เก็บแบบใกล้ตัว ไม่ต้องเดินทางไปไกลได้ปันผลด้วย สามารถกู้เงินได้ ระเบียบ และวิธีการก็ขึ้นอยู่กับคนในหมู่บ้านพูดคุยกัน

การจัดตั้งกลุ่มสัจจะที่มีการแบ่งผลกำไร รวมทั้งมีกองทุนสวัสดิการสร้างเครือข่ายในชุมชน ธนาคารชุมชน และการจัดตั้งสหกรณ์หมู่บ้าน หรือสหกรณ์ชุมชนที่บริหารกันเองโดยประชาชน ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดความคิดเป็นเจ้าของจะทำให้มีการออมมากยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มสัจจะของแต่ละหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจหมู่บ้านที่จะคอยช่วยเหลือกันภายในชุมชน ในเรื่องค่าทำศพ การกู้เงินเพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพ เป็นต้น ตรงนี้ถือเป็นการออมทางอ้อม ถ้าตามหลักของการออมที่ถูกต้อง ส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการออมเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพื่อทำทุน ออมเพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าว หรือได้เงินมาหมุนเวียนใช้จ่ายในครอบครัว

นอกจากนี้ ยังมีการออมในรูปแบบฌาปนกิจ การออมแบบสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มการออมเล็ก ๆ ที่มีการออมที่สะดวก และอยู่ใกล้แล้วค่อยขยายกลุ่มออกไปภายหลัง รวมทั้งมีการเก็บเงินกันเป็นกลุ่มที่เรียกว่า การเล่นแชร์

2) มีธนาคารเคลื่อนที่ส่งเสริมการออมของประชาชนในชุมชน

ควรมีบริการหน่วยการออมเคลื่อนที่ทางการเงินในช่วงวันหยุดเพื่อเป็น
การให้บริการประชาชน

การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบแนวทางการส่งเสริมการออมอื่น ๆ
เพิ่มเติม ดังนี้

1) การขึ้นเงินเดือน หรือเพิ่มรายได้ให้ประชาชนเพื่อจะได้มีเงินเหลือไว้ออม
เนื่องจากการขึ้นเงินเดือนเพิ่ม ทำให้มีเงินเหลือสำหรับเป็นเงินออม

2) ส่งเสริมอาชีพ หรือการมีงานทำ เพื่อสนับสนุนการออม ซึ่งการส่งเสริม
อาชีพแบบครบวงจร รวมทั้งมีการจัดหาอาชีพเสริมรายได้ เพื่อจะได้มีรายได้เพิ่ม และจะได้มีเงินเหลือ
เก็บออม เกษตรกรจะซื้อเครื่องมือทำการเกษตร เพื่อให้มีรายได้เพิ่มที่จะได้บรรลุเป้าหมายการออม
การวางแผนทำธุรกิจ ทำอาชีพเสริม ต้องขยันทำงานเพิ่มขึ้น เช่น เปิดร้านอาหาร ขายสินค้า
เล็ก ๆ น้อย ๆ รับจ้างขนส่งสินค้าการเกษตร และหาทางไปทำงานต่างประเทศที่จะทำให้มีรายได้มากขึ้น
เพื่อจะได้มีเงินเก็บออม นอกจากนั้น ยังได้ขอเสนอแนะให้กู้เงินเพื่อนำมาลงทุนประกอบอาชีพเสริม
ซึ่งเมื่อได้เงินแล้วจึงนำเงินมาออม รวมถึงการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้แก่เด็ก เพื่อเป็นการใช้
เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเด็กจะได้รู้คุณค่าของเงิน และการส่งเสริมอาชีพเสริมเพื่อสร้างเงินทุนให้กับ
ชุมชน

3) ประหยัดรู้จักใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล ไม่ใช่จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่เล่น
การพนัน ซึ่งในเรื่องนี้ ควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต ใช้พอประมาณเหลือ
ก็เก็บออม ปลูกฝังให้มีวินัยในการออม การรักการออมทั้งในครอบครัว และสถานศึกษา การใช้ชีวิต
อย่างพอเพียงไม่ใช่จ่ายเกินตัว ประหยัดรายจ่าย ไม่สร้างหนี้เพิ่ม การลดค่าครองชีพโดยการลดรายจ่าย
ในการประกอบอาชีพตามกำลัง เช่น การปลูกยางพาราเพื่อให้มีรายได้เสริมจะเก็บผลผลิตโดยการกรีดยาง
ที่ใช้แรงงานของคนในครอบครัว จะไม่จ้างแรงงานเหมือนคนภาคใต้ ทำให้ประหยัดรายจ่าย ใช้เวลา
กรีดยางตอนกลางคืน และในตอนกลางวันก็ทำงานอื่นตามปกติ รวมทั้งการลดหนี้สิน ลดรายจ่าย และ
ไม่สร้างหนี้เพิ่ม

4) การลดค่าครองชีพให้แก่ประชาชน ควรมีการลดค่าครองชีพให้แก่ประชาชน
โดยการให้เรียนฟรี และต้องการให้ลดอัตราค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาให้ถูกลงกว่าที่เป็นอยู่ รวมถึงการได้
สิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีทำให้ลดค่าครองชีพได้ส่วนหนึ่ง

5) สนับสนุนทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้ถึงรายรับรายจ่าย และจัดสรรเงินให้เหลือ
เป็นเงินออม และให้จัดสรรปันส่วนเงินที่ได้แบ่งไว้สำหรับการออม

6) ให้เพิ่มราคาผลผลิตทางการเกษตรเพื่อจะได้มีรายได้ และมีการออมเพิ่มขึ้น
ซึ่งต้องการให้รัฐบาลช่วยในเรื่องราคาพืชผลทางการเกษตรสูงขึ้น จะทำให้ผู้สูงอายุจะได้มีเงินเก็บ และ
รัฐควรเร่งหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจก่อนอื่นจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม จะได้มีเงินเหลือ
จากการใช้จ่ายไปเก็บออม

7) แนวทางส่งเสริมการออมอื่น ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ การส่งเสริมให้ชุมชน
สามารถพึ่งตนเองได้โดยคำนึงถึงความพร้อมของพื้นที่เป็นหลัก ควรมีการวางแผนครอบครัว โดย

การแต่งงานกับผู้ที่มีฐานะดี (ชาวต่างชาติที่มีฐานะ) ซึ่งจะส่งผลให้มีการออมเงินทั้งในปัจจุบันและอนาคตมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ความต้องการสนับสนุนด้านการออม และความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความต้องการสนับสนุนด้านการออมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ 2) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงิน 3) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ และภาคเอกชน และ 4) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการศึกษา

แนวทางส่งเสริมการออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน 2) การเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม 3) การกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ 4) สร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน 5) ปลุกฝังวินัยการออมเด็ก และเยาวชน 6) นโยบายส่งเสริมการออม 7) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 8) เพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่าย และสะดวก และ 9) แนวทางส่งเสริมการออมอื่น ๆ

บทที่ 7

อภิปรายผล และกลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่

7.1 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” ที่ได้นำเสนอข้อมูลสำคัญที่พบจากการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับการออม

ความรู้ เป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาของบุคคลที่แสดงออกโดยการจำ การระลึกได้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีต่าง ๆ ซึ่งความรู้มีความสำคัญต่อการเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นภายหลังการรับรู้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้าบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจที่ดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง เมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะมีการยอมรับปฏิบัติ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงทำการศึกษาคำถามว่าการออมโดยคาดว่าจะการมีความรู้จะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการออม ผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.3 มีความรู้เรื่องการออมในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ร้อยละ 33.6 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพภาคราชการ ร้อยละ 19.7 ซึ่งมีประสบการณ์จากการออมในระบบ (การออมภาคบังคับที่บริหารจัดการโดยภาครัฐ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม 2 กองทุน คือ บำนาญของข้าราชการที่จ่ายโดยกรมบัญชีกลาง และกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพครอบคลุมลูกจ้างในภาคเอกชน) ของระบบราชการอยู่แล้ว และได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ จากหน่วยงานภาครัฐมากถึงร้อยละ 70.3 สะท้อนถึงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการออมจากแหล่งต่าง ๆ มาก่อนสอดคล้องกับการวิจัยของदारารวรรณ ศรีสุกใส (2542) ระบุว่า ความรู้เกิดจากความจำ ความเข้าใจที่สามารถจับใจความสำคัญเรื่องราวต่าง ๆ ได้ และการนำไปใช้ที่สามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมาทำให้เกิดประโยชน์ หรือนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ การมีความรู้นี้หากพิจารณาตามแนวคิดของสุรพงษ์ โสรณะเสถียร (2533) ซึ่งกล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (KAP) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้าบุคคลมีความรู้ความเข้าใจที่ดีทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง เมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะมีการยอมรับปฏิบัติ ดังนั้น คาดหมายว่าการมีความรู้จะนำไปสู่การการปฏิบัติในการออมได้อย่างดีต่อไป

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดย่อยความรู้เกี่ยวกับการออมมีประเด็นที่น่าสนใจพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ว่าการออมเป็นการเริ่มต้นการสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับตนเอง ร้อยละ 95.8 สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ถึงประโยชน์ของการออมที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวันสอดคล้องกับผลการวิจัยของธัญชนก ปาละวะ (2551) และบุญรุ่ง จันทน์นาค (2554) กล่าวถึงการออมเพื่อไว้ใช้ในอนาคต ยามเกษียณ ยามฉุกเฉินและยามเจ็บป่วย การศึกษา ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ เก็บไว้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้า ใช้จ่ายสำหรับทำหลักประกัน การได้รับผลตอบแทน เงินทุน สะสมเครื่องประดับ กิจกรรมด้านสังคม มรดกลูกหลานและความมั่นคงทางสังคม ดังนั้น การออมจึงมีประโยชน์ต่อตนเองและหากพิจารณาตามแนวคิดของประโยชน์การออมที่นำเสนอโดยบริษัท อินเตอร์สเปซ (ประเทศไทย) จำกัด (2558) ที่ระบุว่า การออมที่มีประโยชน์ต่อตนเองสามารถสร้างวินัยความมี

ระเบียบอย่างมากทำให้ได้รับผลตอบแทนที่ได้จากความพยายามสู่การมีเงินทุนการสร้างมูลค่าที่สามารถนำไปซื้อสิ่งที่อยากได้และที่สำคัญมีความมั่นคงในอนาคตที่จะไม่เป็นภาระให้กับลูกหลาน

ทัศนคติต่อการออม

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อประโยชน์ของการออม ได้แก่ ด้านประโยชน์ต่อบุคคล ด้านประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านประโยชน์ต่อการเป็นผู้สูงอายุ และด้านประโยชน์ต่อประเทศชาติ ดังนี้

1) ด้านประโยชน์ต่อบุคคล ทัศนคติต่อการออมในด้านประโยชน์ต่อบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการสร้างพฤตินิสัยการออมสูงสุด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมา คือ ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.08$) และประโยชน์ต่อการเป็นผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.04$) และเมื่อนำตัวชี้วัดย่อยมาพิจารณาร่วมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการที่ครอบครัวได้สร้างนิสัยการออมตั้งแต่วัยเยาว์ทำให้คนมีการออมเป็นประจำสูงสุด ($\bar{X} = 4.26$) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อมูลปัจจัยทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.2 เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ถือเป็นการถ่ายทอดพฤติกรรมกันทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การออมเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.22$) อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยน้อยเกี่ยวกับการออมทำให้แผนการดำรงชีวิตในอนาคตและครอบครัวทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย และสามารถจับจ่ายได้อย่างสบายใจ

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคลกับพฤติกรรมการออมพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการออมในเรื่องประโยชน์ต่อบุคคลระดับสูงมีพฤติกรรมการออมระดับสูง สอดคล้องกับการศึกษา “ประโยชน์ของการออมนั้นมีมากมายหลายประการ ในที่นี้ขอยกประโยชน์ของการออมที่มีประโยชน์ต่อผู้ออมและต่อประเทศ” ของบริษัท อินเทอร์เน็ตสเปซ (ประเทศไทย) จำกัด (2558) กล่าวถึงประโยชน์ของการออมที่มีต่อตนเองทั้งในด้านการช่วยสร้างวินัย เพิ่มความมั่นคงในอนาคต และการได้ผลตอบแทนจากการออมเงินที่ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการออม และนำไปสู่พฤติกรรมการออมตามมา

2) ด้านประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าการออมทำให้คนใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดการฟุ่มเฟือย ($\bar{X} = 4.13$) อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยน้อยในประเด็นการกันเงินไว้สำหรับการออมทำให้คนใช้สอยเงินอย่างประหยัด ($\bar{X} = 4.02$) และการออมเงินให้สำเร็จตามเป้าหมายอยู่ที่วันมากกว่ารายได้ที่ทำมา ($\bar{X} = 4.02$) สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการถือเงินของจอห์น เมนาร์ด เคนส์ (The Keynesian Theory of Money Demand) ความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย (Transaction Demand for Money) เนื่องจากในชีวิตประจำวันของทั้งบุคคลและธุรกิจนั้น รายรับและรายจ่ายมิได้มีความสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์ทำให้มีความจำเป็นต้องถือเงินจำนวนหนึ่งไว้เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันวัน หากรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น ความต้องการถือเงินเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ก็จะยิ่งสูงขึ้น (สิรินดา กลิ่นจันทร์หอม, 2555, 17-18)

3) ด้านประโยชน์ต่อการเป็นผู้สูงอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าถ้ามีเงินออมเก็บไว้จะทำให้มีชีวิตที่สบายในวัยผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{X} = 4.19$) ซึ่งการเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุทาง

ด้านเศรษฐกิจนั้น มีความจำเป็นและความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะหลังจากเกษียณอายุ หรือ ยุติการทำงาน รายได้จะลดน้อยลง และมีแนวโน้มในการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การวางแผนทาง ด้านเศรษฐกิจที่ดีจะช่วยลดปัญหานี้ลงได้ตามที่ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2558) ได้กล่าวไว้ จึงมี ความสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณให้คนไทย” ของวิภาวี เหมพรวิสาร และพุดกมล อัครชลาพันธ์ (2557) พบว่า การทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงิน หลังเกษียณ จะช่วยให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ และเป้าหมายสูงสุดของการออมเพื่อวัยผู้สูงอายุก็เพื่อ หลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายทางสังคมในอนาคต และกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าหากมีเงินออมเมื่อผู้สูงอายุจะไม่เป็นภาระ แก่ลูกหลาน ($\bar{X} = 4.14$) สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย “รายได้และรูปแบบการออมเพื่อ การเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุ ระหว่าง 30-40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ของซารวี บุตรบำรุง (2555) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงบันดาลใจในการออมในระดับมากที่สุด คือ เพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เก็บไว้ยามเจ็บป่วย หรือยามชรา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 เก็บไว้ให้บุตรหลาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า หากรัฐบาลมีการบังคับให้ ประชาชนทุกคนมีการออมเป็นขั้นบันไดตามอายุจะทำให้ผู้ออมมีเงินใช้จ่ายได้อย่างสบายในวัยผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.91$)

4) ด้านประโยชน์ต่อประเทศชาติ ทศนคติต่อการออมในด้านประโยชน์ต่อประเทศชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการออมเป็นการสร้างวินัยด้านการใช้จ่ายเงินของคนในประเทศ สูงที่สุด ($\bar{X} = 3.99$) และการออมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ($\bar{X} = 3.88$) และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าหากประเทศไทยมีเงินออมเพิ่มขึ้นทำให้สามารถปล่อยกู้ให้แก่ผู้ประกอบการ รายย่อยใช้ในการนำไปลงทุนประกอบกิจการได้เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.74$) สอดคล้องกับข้อมูลจากบริษัท อินเทอร์เน็ตสเปซ (ประเทศไทย) จำกัด กล่าวว่า การออมช่วยสร้างวินัย การออมเงินต้องใช้ความสามารถ มากกว่าที่คิด อาจไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำได้ สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีระเบียบวินัยอย่างมาก ซึ่งการเปิด บัญชีเงินประจำโดยกำหนดว่าจะฝากเงินทุก ๆ สิ้นเดือนเป็นเงินเท่าไร หากทำได้สม่ำเสมอถือว่า มี วินัยสูงมาก นอกจากนี้การออมทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศ การออมเป็นปัจจัย สำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเจริญก้าวหน้า ซึ่งผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการออมพบว่า ประเทศที่มีการออมเงินเป็นปริมาณที่สูงจะส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศที่มี การออมต่ำ เพราะสามารถนำเงินที่ได้จากการที่ประชาชนรู้จักการออมไปลงทุนเพื่อพัฒนาประเทศ โดยตรง ไม่จำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศ

ลักษณะการออม

ลักษณะการออม หรือพฤติกรรมในการออมเป็นการกระทำ หรือการปฏิบัติที่มุ่งสู่การวัด การแสดงออกหรือการกระทำที่เกิดขึ้นจริงที่ต้องการให้มีเงินออม การวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับ ฐานะและเงินที่ได้รับ การจัดสรรเงินรายได้ก่อนนำไปใช้จ่าย การใช้เงินอย่างคุ้มค่า การยับยั้งชั่งใจ ในการใช้จ่าย การคำนึงถึงความจำเป็นในการซื้อสินค้าและบริการ การมีวินัยในการเก็บออมจาก ผลการศึกษาพฤติกรรมในการออมผู้วิจัยได้กำหนดพฤติกรรมในการออม 4 ประการ ประกอบด้วย

การตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออมกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 75.0 มีการตั้งเป้าหมายที่จะ นำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้อย่างชัดเจนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยในการออมแต่ละเดือนร้อยละ 13.5

ของเงินเดือน ซึ่งถือว่ามี การออมไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในวัยเกษียณอายุ ทั้งนี้ หากต้องการส่งเสริมการออมควรมีการกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน โดยการตั้งเป้าหมายในการออมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการออมซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมการออมพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 38.3 มีการรับรู้ความสามารถของตนเองระดับสูงมีพฤติกรรมการออมสูงสุดคล้อยกับการวิจัยของแบนดูรา (1999) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนมีส่วนอย่างสำคัญต่อแรงจูงใจและการบรรลุเป้าหมายของบุคคลและสอดคล้องกับวิลลาส์ลักซ์ ชวาลลี (2542) กล่าวว่า ความสำเร็จทำให้บุคคลประเมินว่าตนเองมีความสามารถสูงจึงส่งผลให้บุคคลที่เคยบรรลุเป้าหมายการออมน่าจะพร้อมที่จะตั้งเป้าหมายการออมในครั้งต่อไปได้

การกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 79.4 มีการวางแผนการใช้จ่ายรายได้ก่อนนำไปใช้จ่ายจริง โดยกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 69,980 บาท และมีการออมเฉลี่ยร้อยละ 13.5 ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความสำคัญก่อนมีการนำเงินไปใช้จ่ายทุกครั้ง และสอดคล้องกับพฤติกรรมประหยัดของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 86.8 มีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและใช้จ่ายอย่างมีสติมากที่สุดจากการศึกษาของศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2558) การสร้างกลยุทธ์การออมเป็นเรื่องของการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง หรือเพิ่มการประหยัด มีการจัดลำดับความสำคัญของการใช้เงิน การตัดค่าใช้จ่ายเรื่องดอกเบี้ยและควรปรับภาวะสภาพหนี้ในการเช่าซื้อรถยนต์ หรือเช่าซื้อบ้านลง และสอดคล้องกับการศึกษา “การจัดการรายได้และรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครูในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพูนศิริ วัจนะภูมิ, สุชาติ สถาวรวงศ์ และสุกมาส อังคุโชติ (2552) พบว่า การจัดการรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครูนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน การกำหนดสัดส่วนการออมว่าในแต่ละเดือนจะเก็บออมไว้เท่าไรและมีการจดบันทึกรายจ่ายแล้ว ซึ่งทำให้เกิดการออมอย่างสม่ำเสมอ

การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75.7 มีการนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคารมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 51.7 มีการนำเงินฝากเข้ากองทุนต่าง ๆ และร้อยละ 37.6 นำเงินฝากเข้าสหกรณ์ออมทรัพย์ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษา “การจัดการรายได้และรายจ่ายของครอบครัวข้าราชการครูในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพูนศิริ วัจนะภูมิ, สุชาติ สถาวรวงศ์ และสุกมาส อังคุโชติ (2552) พบว่า วิธีการออมของกลุ่มตัวอย่างที่มีการออมในรูปแบบของการฝากธนาคาร การเก็บเงินสด การทำประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ และสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือสหกรณ์หมู่บ้านซึ่งเป็นการออมแบบสมัครใจที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงบริการการออมได้อย่างสะดวก และสอดคล้องกับการศึกษา “ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ของวิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2557) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้มาจากเงินที่พ่อแม่ผู้ปกครองให้ไว้ใช้จ่าย และเงินที่ออมได้จะเก็บไว้ในบัญชีธนาคารเป็นหลัก

ตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการออม ทศนคติเกี่ยวกับการออม ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม (การออม) ร่วมกันได้ถึงร้อยละ 51.96 ซึ่งทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่

ตัวแปรทุกด้านมีผลในเชิงบวกต่อการออม ปัจจัยทางจิตวิทยาสามารถอธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้เพิ่มขึ้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีก นอกจากนี้มีปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออม อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้ หากพิจารณาปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม ดังนั้น จึงสามารถอภิปรายปัจจัยแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านจิตวิทยา

ผลการศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดตัวชี้วัด 2 ประเภท คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความพึงพอใจต่อผลของการออม ผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นการรับรู้ความสามารถในการทำพฤติกรรม การออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน มีการรับรู้มากที่สุดถึงร้อยละ 73.8 ซึ่งสูงกว่าประเด็นอื่นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยแบนดुरา (1999) ที่ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีส่วนสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจและสร้างเป้าหมายของบุคคล โดยผลของการคิดปฏิบัติการทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถของตนจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและปฏิบัติการทางอารมณ์ของบุคคลในการทำพฤติกรรมบุคคลซึ่งรับรู้ว่าเป็นความสามารถสูงจะมีความพยายามและเอาใจใส่ในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ มากอีกทั้งในการศึกษา “ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย : การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค” ของวรเวศม์ สุวรรณระดา และสมประวิณ มันประเสริฐ (2552) กล่าวว่า ตัวแปรที่สะท้อนถึงความรู้เกี่ยวกับการออมมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำ และสอดคล้องกับการศึกษา “ผลของรางวัลภายนอกและการรับรู้ความสามารถของตนที่มีต่อแรงจูงใจภายในของนักเรียน” ของวิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542) กล่าวว่า บุคคลที่เคยบรรลุเป้าหมายการออมน่าจะพร้อมที่จะตั้งเป้าหมายการออมในครั้งต่อไปได้ แต่ถ้าหากบุคคลเคยล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายก็จะส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายในทางลบ เพราะความล้มเหลวทำให้บุคคลประเมินความสามารถของตนเองต่ำ

2) ความพึงพอใจต่อผลของการออม เป็นการตั้งเป้าหมายในการออมของแต่ละบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อผลของการออมด้านจำนวนเงินขึ้นต่ำที่ต้องสะสมมีความพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 75.2 ซึ่งสูงกว่าประเด็นอื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยแบนดुरา (2000) กล่าวว่า การประสบความสำเร็จในอดีตจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจ ดังนั้น ประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลย่อมเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการตั้งเป้าหมายของบุคคลการตั้งเป้าหมายการออมก็เช่นเดียวกัน หากบุคคลเคยมีประสบการณ์ในการนำเงินออมมาใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองที่สร้างความสุขความสมหวังมาแล้ว ย่อมส่งผลต่อการตั้งเป้าหมายออมเงินของบุคคลผู้นั้น อีกทั้งในการศึกษา “ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ของวิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2557) กล่าวว่า ตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษา คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อการออมทำให้มีโอกาสในการออมมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของแฟรงค์ (Hollenbeck & Klein, 1987, p. 216 ; citing Frank, 1941) กล่าวว่า

ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในอดีตจะมีการตั้งเป้าหมายในอนาคตมากกว่าบุคคลที่มีประสบการณ์ความล้มเหลว ดังนั้น ความพึงพอใจต่อผลของการออมจึงส่งผลทางตรงต่อการตั้งเป้าหมายการออม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการออม พบว่า การออมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับรายได้ รายจ่าย อาชีพ การส่งเสริมการออม หนี้สิน และภาระที่ต้องดูแลผู้พึ่งพิง ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีรายได้ 100,001-200,000 บาทต่อปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.5 รองลงมาเป็นผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.5 ซึ่งเป็นรายได้ที่ค่อนข้างน้อย แต่พบว่าผู้ที่มีรายได้ 100,001-200,000 ต่อปี มีการออมสูงถึงร้อยละ 35.6 และผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาทต่อปี มีการออมร้อยละ 26.0 ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีการออมสูงกว่าผู้มีรายได้สูง เมื่อพิจารณาถึงอาชีพพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพภาคราชการซึ่งมีจำนวนร้อยละ 19.7 มีการออมสูงถึงร้อยละ 21.4 แสดงว่าออมได้สูงกว่าผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ เนื่องด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของผู้ประกอบอาชีพภาคราชการ คือ มีการออมภาคบังคับและภาคสมัครใจ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญ (กบข.) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการ กองทุนประกันสังคม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับประเด็นลักษณะการออมของคนในชุมชนพบว่า กลุ่มผู้ใหญ่ทั้งสองกลุ่ม (กลุ่มอายุ 20-39 ปี และกลุ่มอายุ 40-59 ปี) ที่เป็นกลุ่มอาชีพที่ทำงานในระบบ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัทที่มีรายได้ประจำทุกเดือนเลือกการออมแบบภาคบังคับ เช่น การออมแบบประกันชีวิต ฝากเงินกับธนาคาร และออมกับสถาบันการเงิน (ธกส. สหกรณ์ และอื่น ๆ) มีทั้งแบบฝากรายวัน และแบบฝากประจำเป็นรายเดือน เพราะเป็นการเก็บเงินที่ดีและสะดวก เชื่อว่าสถาบันการเงินมีความน่าเชื่อถือ และการฝากแบบประจำเป็นการบังคับการออมวิธีการหนึ่ง เพราะต้องมีการฝากเงินทุกเดือน สำหรับคนที่คิดว่าไม่สามารถเก็บเงินไว้ที่ตัวเองได้เลยจึงนำไปฝากกับธนาคาร

นอกจากนี้พบว่า ผู้ที่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายมีสูงถึงร้อยละ 52.1 และมีพฤติกรรมการออมระดับสูงร้อยละ 59.6 ซึ่งมากกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับเคนส์ ที่กล่าวถึงทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่การบริโภคจะเพิ่มขึ้นไม่เท่ากับการเพิ่มขึ้นของรายได้ จึงทำให้ส่วนต่างระหว่างรายได้กับการบริโภคจะยิ่งมากขึ้น หรือการออมและความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้น (John Maynard Keynes, 1936. อ้างถึงในสุวิไล ศรีคนานต์กุล, 2534, น. 31) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงความต้องการการส่งเสริมการออมพบว่า ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมด้านอาชีพให้กับประชาชน เช่น ส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและเหลือเก็บออมรายได้จากอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสนทนากลุ่มที่มีความต้องการส่งเสริมการออมในเรื่องการส่งเสริมอาชีพ เช่น ตั้งกลุ่มอาชีพโดยสมาชิกนำเงินมาลงทุนร่วมกัน ภายใต้การส่งเสริมของภาครัฐ เอกชนที่มีความน่าเชื่อถือ และการขึ้นเงินเดือน หรือเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนเพื่อจะได้มีเงินเหลือไว้ออม

ข้อสังเกตจากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีภาระดูแลผู้พึ่งพิงมีพฤติกรรมการออมมากกว่าผู้ที่ไม่มีภาระผู้พึ่งพิง ผู้ที่มีรายได้ต่ำมีการออมมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง น่าจะเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม
ปัจจัยทางสังคม

ผลการศึกษาปัจจัยด้านสังคม ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดตัวชี้วัด 2 ประเภท คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และการได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ผลการศึกษานำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม

การรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสารถือเป็นตัวแปรอย่างหนึ่งที่จะทำให้บุคคลมีการตั้งเป้าหมาย หรือวางแผนการออม อันจะส่งผลไปสู่ความตั้งใจ และพฤติกรรมการออม จากกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมมากที่สุด คือ จากแหล่งข้อมูลที่มาจากรัฐ ร้อยละ 70.3 โดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คือ ภาคราชการ ร้อยละ 19.7 รองลงมา คือ ภาคประชาชน ร้อยละ 69.9 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐกับพฤติกรรมการออมพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐ มีพฤติกรรมการออมในระดับสูงกว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากประชาชนในชุมชน และกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีการรับรู้เกี่ยวกับข่าวสารการออม และส่งผลต่อพฤติกรรมการออมนั้นมาจากสื่อของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ พุนทรัพย์ สิทธิพรหม (2539) กล่าวว่า การได้รับข่าวสารมากย่อมทำให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ การสื่อสารสามารถส่งเสริมการออมเงินของประชาชน การสื่อสารมีส่วนเปลี่ยนแปลงวิถีของประชาชน และสามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีค่านิยมที่เปลี่ยนไป และสอดคล้องกับอนุช อาภาภิรม (2545) การสื่อสารสามารถส่งเสริมการออมเงินของประชาชน การสื่อสารมีส่วนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน และสามารถกระตุ้นให้คนในสังคมมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารมวลชน และสอดคล้องกับณรงค์ สมพงษ์ (2543) ดังนั้น การที่บุคคลได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกไปจนถึงพฤติกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับข้อมูลข่าวสารนั้นได้

2) การได้รับการถ่ายทอดทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ร้อยละ 84.2 เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับการออมจากพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในระดับสูง ร้อยละ 54.1 ซึ่งสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับการออมจากพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการออมมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิรัตน์ ปานศิลา (2542) การถ่ายทอดทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง ปริมาณการได้รับการถ่ายทอด โดยการสอน การบอกเล่า การแนะนำ การชี้แนะ และการทำเป็นแบบอย่างแบบไม่เป็นทางการเป็นการปลูกฝังวิธีการกระบวนกรในการทำงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตระหนักในความรับผิดชอบ ซึ่งการมีแบบอย่าง หรือตัวแบบจัดเป็นลักษณะ

การถ่ายทอดทางสังคมในงานอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ถ่ายทอดอาจเป็นพ่อแม่ ครู เพื่อน ผู้ร่วมงาน ตัวแบบในละคร หรือหนังสือ

จากผลการทดสอบภาพรวมปัจจัยทางสังคมพบว่า ตัวชี้วัดทั้ง 2 ประเภท คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และการได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก โดยการถ่ายทอดทางสังคมซึ่งค่าคะแนนของการได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ร้อยละ 66.1 และค่าคะแนนของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม ร้อยละ 62.6

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมการออมพบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.7 ที่มีตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับมากจะส่งผลต่อพฤติกรรมการออมในระดับสูง ร้อยละ 34.5 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมอยู่ในระดับสูงเกิดจากการมีตัวแปรปัจจัยทางสังคมในระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมการออมในระดับต่ำ ร้อยละ 27.0 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีตัวแปรปัจจัยทางสังคมระดับน้อย ร้อยละ 53.3

จากผลการทดสอบปัจจัยทางสังคมทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม และการได้รับการถ่ายทอดทางสังคม เป็นตัวแปรที่สามารถให้บุคคลมีการตั้งเป้าหมายการออม และส่งผลไปสู่ความตั้งใจในการออมซึ่งนำไปสู่การทำพฤติกรรมการออมในการวิจัยครั้งนี้

ความต้องการสนับสนุนการออม

ผลการศึกษาความต้องการสนับสนุนการออมนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90.6 ให้ความสำคัญกับสถาบันการศึกษาในการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการออมให้กับเด็กนักเรียน รวมทั้งการปูพื้นฐาน และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องวินัยการออม การที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กและเยาวชนเช่นนี้ เนื่องจากร้อยละ 52.1 ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น คือ มีอายุ 20-39 ปี เป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างการสร้างครอบครัว มีบุตรอยู่ในการดูแลรับผิดชอบ และความสำคัญของการออมว่า มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

หากจะสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการออมที่ดีก็ควรปลูกฝังวินัยการออมตั้งแต่ต้น สอดคล้องกับผลงานของบริษัท อินเทอร์เน็ต (ประเทศไทย) จำกัด (2558) ที่ระบุว่า การออมเงินต้องใช้ความสามารถมากกว่าที่คิด อาจไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำได้ สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีระเบียบวินัยอย่างมาก ซึ่งการเปิดบัญชีเงินประจำโดยกำหนดว่าจะฝากเงินทุก ๆ สิ้นเดือนเป็นเงินเท่าไร หากทำได้สม่ำเสมอถือว่าวินัยสูงมาก

ความต้องการสนับสนุนการออมจากรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมความรู้การออมเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการถึงร้อยละ 88.3 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออม รู้จักการออมวิธีการต่าง ๆ และรู้ถึงสิทธิประโยชน์ด้านการออมอย่างจริงจัง นอกนั้น ยังมีความต้องการการให้ความรู้ด้านการออมถึงในระดับชุมชน ร้อยละ 88.2 จากข้อค้นพบดังกล่าว จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญกับการออม และมีความประสงค์ที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิชาการของศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2559) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิตกับการเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยช่วงอายุ 30-40 ปี เป็นช่วงสูงสุดของการกำหนดโครงสร้างการดำเนินชีวิตช่วงวัยผู้ใหญ่ และเปลี่ยนผ่านเข้าสู่วัยกลางคน เป็นช่วงของการจัดทำ

งบประมาณของตนเองและครอบครัว กิจกรรมการแสวงหารายได้และทรัพย์สินเพื่อสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัว ดังนั้น กลุ่มนี้จึงมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการออมและการลงทุน

ประเด็นด้านความต้องการด้านการส่งเสริมอาชีพซึ่งเป็นข้อเสนอจากการสนทนากลุ่ม เกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อสามารถนำส่วนที่เหลือไปใช้เก็บออมได้ ถึงแม้ประเด็นนี้ จะไม่เกี่ยวข้องกับการออมโดยตรงแต่เป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อการเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างมีช่องทางในการแสวงหารายได้เพิ่มเติม ส่วนความต้องการประการสุดท้าย เป็นความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงินโดยร้อยละ 88.0 ต้องการให้สถาบันการเงินเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวให้สูงขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้นการออม การให้สิทธิพิเศษและสิทธิประโยชน์ด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการออม รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในระดับชุมชน

ความต้องการด้านการส่งเสริมอาชีพและการสนับสนุนการออมจากสถาบันการเงินนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Theory of Consumption) ของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes, 1949) ได้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคว่า โดยเฉลี่ยแล้วคนจะเพิ่มการบริโภคเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคจะไม่มากเท่ากับการเพิ่มของรายได้ หมายความว่า เมื่อคนมีระดับของรายได้สูงขึ้นจะทำให้ช่องว่างระหว่างรายได้กับการบริโภคมีมากขึ้น การออมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นและครอบครัวมีสิ่งของเพื่อการอุปโภคและบริโภคเพียงพอ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ เมื่อคนมีรายได้เพิ่มขึ้นสัดส่วนการออมก็จะสูงขึ้น นั่นก็คือ ประชาชนมีแนวโน้มในการออมเพิ่มขึ้นเมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

ความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออม

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใหญ่วัยสูงวัยเป็นการสร้างหลักประกันในการเข้าสู่วัยสูงวัย ในการเตรียมรับมือกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ และบรรลุมิติวัตถุประสงค์ของการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ หรือวัยสูงวัย กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นต่อแนวทางส่งเสริมการออมหลายประการและสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

การมีนโยบายจากภาครัฐให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่วัยสูงวัยเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่ผู้สูงวัย ภาครัฐออกกฎหมายการออมภาคบังคับ โดยคิดอัตราตามรายได้แต่ละระดับอย่างเป็นสัดส่วนเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต นอกจากนั้นในระดับชุมชนควรเพิ่มแนวทางควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กลุ่มออมทรัพย์ให้มีความมั่นคง คุ้มครองวงเงินการออมให้มั่นคงปลอดภัย ป้องกันการคดโกง และมีหลักประกัน ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจ และส่งเสริมให้เกิดการออม เพื่อเพิ่มผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจในการออม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่า ภาครัฐให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเพิ่มขึ้นเพิ่มสวัสดิการในการออมและผลประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมเพื่อเกษียณอายุของผู้ที่ทำงานภาครัฐและเอกชน” ของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (2551) พบว่า ภาครัฐส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยได้เข้าถึงการออมในลักษณะนี้ด้วยการจูงใจด้วยมาตรการอื่นเพิ่มเติม หรือสร้างรูปแบบการออมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

การปลูกฝังวินัยการออมแก่เด็กและเยาวชนเป็นข้อเสนอแนะข้อหนึ่ง โดยเชื่อว่าการปลูกฝังวินัยการออมตั้งแต่เด็ก การเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการออมให้กับนักเรียนนักศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการออมเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง นอกจากนั้นควรมีการสร้างบุคคลต้นแบบ หรือ

พื้นที่ต้นแบบในการออม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิรัตน์ ปานศิลา (2542) การมีแบบอย่าง หรือ ตัวแบบจัดเป็นลักษณะการถ่ายทอดทางสังคมในงานอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ถ่ายทอด (Socializing agents) อาจเป็นพ่อแม่ ครู เพื่อน ผู้ร่วมงาน ตัวแบบในละคร หรือหนังสือ นอกจากนี้ จะต้องมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ทำโฆษณาจูงใจและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ “การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ” ของอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2549) ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัย นำการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมจากสื่อมวลชนเข้าสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยจะเป็นตัวแปร ด้านปัจจัยทางสังคม ด้วยเชื่อว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออมจากสื่อมวลชนน่าจะทำให้ ผู้ตอบมีแนวโน้มปรับพฤติกรรมการออมของตนได้ คณะผู้วิจัยให้ความหมายการได้รับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการออม หมายถึง การรับรู้ข้อมูลที่ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้บุคคลต้องการทำพฤติกรรมการออม อาจแสดงถึงผลประโยชน์การออม วิธีการออม การกระทำการออมของบุคคลสำคัญผ่านสื่อมวลชน รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการออม ทศนคติเกี่ยวกับออม รวมทั้งพฤติกรรมเกี่ยวกับการออม จะเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการออมให้บรรลุผลสำเร็จ หรือได้ผล ตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นควรมีแนวทางกำหนดให้ มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชนถึงร้อยละ 53.5 และควรมีการส่งเสริมการออม ภาคบังคับอย่างจริงจัง และชี้แจงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ร้อยละ 46.3 แต่สิ่งที่จะทำให้กลุ่มตัวอย่าง มีการออมเพื่อนำไปใช้จ่ายในวัยผู้สูงอายุได้นั้นขึ้นอยู่กับรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่าง ต้องการให้ขึ้นเงินเดือน หรือเพิ่มรายได้ให้ประชาชนเพื่อจะได้มีเงินเหลือไว้ออมถึงร้อยละ 34.9 และ ต้องการให้ส่งเสริมอาชีพ หรือการมีงานทำ เพื่อสนับสนุนการออม ร้อยละ 20.9 ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาวิจัย “ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย : การศึกษาจากข้อมูล การสำรวจในระดับจุลภาค” ของวรเวศม์ สุวรรณระดา และสมประวิณ มันประเสริฐ (2552) โดย ปัจจัยประเภทที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม หรือไม่ออมของผู้มีงานตัวแปรที่บ่งบอกถึงระดับของรายได้ หรือความสม่ำเสมอของการได้รับรายได้ อันได้แก่ การมีงานเสริม (มีรายได้เสริม) ความสม่ำเสมอของ กระแสรายได้ในแต่ละเดือนส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำ ผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่มีเงินออมหากมีรายได้เสริมเพิ่มเติมจากรายได้ประจำ หรือมีรายได้ อย่างสม่ำเสมอ

7.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใหญ่วัยสูงอายุ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามของคำว่า กลยุทธ์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานจะกระทำ หรือต้องกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ หรือแนวทาง หรือวิธีดำเนินงานสำคัญ อันเป็นกุญแจสำคัญ ต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตาม พันธกิจขององค์กร ดังนั้น กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใหญ่วัยสูงอายุ ในที่นี้จึงหมายถึง แนวทาง การส่งเสริมการออมในวัยผู้ใหญ่วัยสูงอายุ เพื่อให้มีเงินสำหรับใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ผลที่ได้จาก การศึกษาวิจัยคณะผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้ผลการศึกษาเชิงกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุ เป้าประสงค์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การส่งเสริมการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย

เป้าประสงค์ เด็ก เยาวชน และประชาชน มีความรู้ สามารถ ประกอบอาชีพเสริมเหมาะสมกับศักยภาพ รวมทั้งสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้าง รายได้

1) มาตรการส่งเสริมการเพิ่มรายได้

แนวทาง

(1) ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้คนในครอบครัวใช้เวลาว่างเพื่อ ประกอบอาชีพเสริมเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้มีเงินเหลือเก็บในการออม

(2) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน หรือ กิจกรรม หรือหลักสูตรส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้แก่เด็กและเยาวชน

(3) ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการทุกภาคส่วน (ประชารัฐ) ให้ สนับสนุนความรู้ด้านการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสร้าง ความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพทุกกลุ่มวัย

(4) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการเงินสนับสนุน ด้านการเงิน การออมในรูปแบบกลุ่มอาชีพ และสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับการประกอบอาชีพ ทุกอาชีพ รวมทั้งการสร้างรูปแบบ หรือเมนูการออมที่เหมาะสมตามความต้องการ

(5) ส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้เหมาะสมตามฐานะของประชาชน เช่น ผู้มีรายได้ระดับปานกลางถึงระดับสูงส่งเสริมการลงทุนซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์ ทองคำ ลงทุน กองทุนรวม และส่งเสริมอาชีพแบบครบวงจรสำหรับผู้มีรายได้ระดับปานกลางถึงต่ำ รวมทั้งส่งเสริมการมี งานทำและจัดหาอาชีพเสริมรายได้ให้กับผู้ไม่มีรายได้

2) มาตรการการส่งเสริมการลดรายจ่ายเพื่อเพิ่มรายได้

แนวทาง

(1) ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมในการประหยัด เป็นการเพิ่ม รายได้อีกทางหนึ่ง โดยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และใช้จ่ายอย่างมีสติ

(2) ส่งเสริมสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา หน่วยงาน ภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นให้มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และ ไม่ฟุ่มเฟือยให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย

(3) ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์การใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และ ประหยัด

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การส่งเสริมความรู้สู่การออม

เป้าประสงค์ เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการออม ตระหนักถึงความสำคัญของการออม และการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ

1) มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการออมในระดับชุมชน

ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ ช่องทาง วิธีการออม และสิทธิประโยชน์ของการออม และมีการออมเพิ่มขึ้น

แนวทาง

(1) การส่งเสริมศูนย์เรียนรู้และการฝึกอบรมในชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับการออมกับประชาชนให้ทั่วถึง โดยมีสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์บุคคลต้นแบบ แนะนำให้เห็นถึงสิทธิประโยชน์ของรูปแบบการออมที่หลากหลาย ทั้งในภาครัฐและเอกชน และการวิเคราะห์ความเสี่ยงในการออม การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ทั้งรายบุคคลและครัวเรือน ให้ความรู้เรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ

(2) การรณรงค์ และให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อส่งเสริมการออมแก่คนในพื้นที่ โดยองค์กรภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียน ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ

2) มาตรการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมในสถาบัน

สถาบันการศึกษาทุกระดับมีการจัดหลักสูตร หรือกิจกรรมส่งเสริมการออมให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชน มีความรู้เกี่ยวกับการออม ตระหนักถึงความสำคัญของการออม และออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ

แนวทาง

(1) การจัดทำหลักสูตรส่งเสริมการออมให้แก่เยาวชน เพื่อปูพื้นฐานให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการออม และประโยชน์ที่ได้รับจากการออมแก่นักเรียน

(2) การจัดทำสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการออมเพื่อให้ความรู้หรือประโยชน์ของการออม

(3) การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เพื่อเป็นการฝึกให้มีการออม หรือสนับสนุนการดำเนินงานของธนาคารโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างความตระหนักในการออม

1) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อประโยชน์ระยะยาว

แนวทาง

(1) การส่งเสริมการออมเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ การลดภาษีให้สิทธิเกี่ยวกับการนำยอดการออมที่เพิ่มขึ้นไปใช้ในการลดภาษี เพื่อเป็นการกระตุ้นเกี่ยวกับการออม

(2) สร้างแรงจูงใจในการออมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคตของคนวัยผู้ใหญ่ผ่านการจัดทำแผนการออมของธนาคารทั้งหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน เช่น แผนจูงใจ “ออมเงิน ปลูกได้ดอกตำ”

(3) ส่งเสริมความรู้ในการป้องกันการเล่นการพนัน โดยมีการให้คำปรึกษาผ่านศูนย์สายด่วน 1323 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือผู้ให้คำปรึกษาในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น

(4) จัดระบบพี่เลี้ยง การส่งเสริมการออมในชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพี่เลี้ยงหลักให้แก่คนในชุมชน เช่น กลไกของกลุ่มในชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) โดยต้องพัฒนาให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และขยายผลด้านการออมวันละบาท เพื่อการเกษียณ เป็นต้น

2) มาตรการส่งเสริมครอบครัวให้เป็นกลไกหลักในการสร้างนิสัยการออม

แนวทาง

(1) สร้างจิตสำนึก และวินัยในการออมที่บ้านให้กับเด็ก และเยาวชน ส่งเสริมให้เด็กวางแผนจัดสรรด้านการเงินในบ้านผ่านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย การจัดสรรรายได้สำหรับเป็นรายจ่าย 70% ออมเงิน 30%

(2) สร้างความรู้ความเข้าใจกับพ่อแม่ในการเป็นตัวอย่างที่ดีในการออมเงิน และถ่ายทอดให้ลูกมีการออม

(3) สถาบันทางการเงิน หรือธนาคารภาครัฐ เพิ่มผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นให้กับการออมของครอบครัวที่ฝากพร้อมกัน 3 คนขึ้นไปต่อครัวเรือน หรือมีรางวัลพิเศษให้กับครอบครัวที่รวมตัวกันออม เช่น รางวัลแพ็คเกจท่องเที่ยว

3) มาตรการส่งเสริมวินัยการออมในระดับบุคคลควบคู่กับการสร้างรายได้

แนวทาง

(1) ส่งเสริมการออมในรูปแบบเงินสด ฝากธนาคาร การลงทุน เช่น การซื้อหุ้น การซื้ออสังหาริมทรัพย์ การทำประกันชีวิต การเป็นสมาชิกในองค์กร กองทุน และชมรมต่าง ๆ

(2) สถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรม หรือหลักสูตรส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้แก่เด็กและเยาวชน

(3) ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนสนับสนุนความรู้ด้านการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพเสริมแก่ประชาชนทุกกลุ่มวัย

(4) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพที่มีในชุมชน

(5) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการเงินสนับสนุนด้านการเงิน และการออมในรูปแบบกลุ่มอาชีพ และสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับการประกอบอาชีพ ทุกอาชีพ รวมทั้งการสร้างรูปแบบ หรือเมนูการออมที่เหมาะสมตามความต้องการ

4) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อการพึ่งตนเอง

แนวทาง

(1) สถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรม หรือหลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่เด็กและเยาวชน

(2) สถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรม หรือหลักสูตรส่งเสริมการสร้างวินัยในการใช้จ่าย

(3) กระตุ้นให้สถาบันการศึกษา มีระบบการส่งเสริมการออมให้กับเด็กและเยาวชน เช่น การจัดทำธนาคารโรงเรียนพร้อมกับธนาคารออมสิน พัฒนาระบบสหกรณ์โรงเรียน

ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้เด็กฝึกการบริหารจัดการ หรือซื้อของในราคาถูก มีเงินปันผลทุกปี ถ้าทำให้เด็กมีรายได้เพิ่มขึ้น

(4) สถาบันทางการเงิน สร้างแรงจูงใจในผลตอบแทนในการออมของเด็กและเยาวชนเป็นกรณีพิเศษ เช่น เพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากประจำของกลุ่มเด็กและเยาวชนให้เพิ่มขึ้น 10% ของกลุ่มบุคคลทั่วไป

(5) การส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชนให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในการออมอย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 8

สรุป และข้อเสนอแนะ

การจัดทำกลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การออมและลักษณะการออมของวัยผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ศึกษาทัศนคติและความต้องการการสนับสนุนด้านการออมของวัยผู้ใหญ่ และศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ศึกษาโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการคัดเลือกพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 (สสว. 1-12) สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการละ 3 ตำบล โดยพิจารณาจากสัดส่วนประชากรวัยผู้ใหญ่ต่อประชากรทั้งตำบล สูงที่สุด 3 อันดับแรกในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ รวมเป็น 36 ตำบล โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือ วัยฉกรรจ์ (Early Adulthood) อายุ 20-39 ปี และวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle Adulthood) อายุ 40-59 ปี ในพื้นที่ 36 ตำบล เป็นจำนวน 4,284 คน ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออมโดยให้ครอบคลุมทั้งวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ตอนกลางในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 จำนวน 36 ตำบล เป็นจำนวน 510 คน ผลการศึกษาโดยสรุปมีดังนี้

8.1 สรุป

8.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 4,284 คน ร้อยละ 61.5 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.3 เป็นผู้สมรสแล้ว ร้อยละ 52.1 อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ร้อยละ 33.6 จบการศึกษาระดับจบปริญญาตรี ร้อยละ 19.7 ประกอบอาชีพรับราชการ

รายได้ และหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 35.5 มีรายได้ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาทต่อปี และร้อยละ 68.5 มีหนี้สิน ประเภทของหนี้สินนั้น ร้อยละ 51.6 เป็นหนี้สินประเภทหนี้สินที่เพิ่มมูลค่า ส่วนแหล่งที่มาของเงินกู้ยืม ร้อยละ 51.6 เป็นการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือกองทุนการเงิน โดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 438 คน ร้อยละ 37.7 ให้ข้อมูลว่า กู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

สถานการณ์การออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 88.6 มีการออม และร้อยละ 11.4 ไม่มีการออม โดยวิธีการออม อาจทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่ ร้อยละ 24.2 มีการออมด้วยวิธีฝากธนาคาร ร้อยละ 20.8 เก็บเงินสด หรือหยอดกระปุก ร้อยละ 11.7 มีการออมด้วยการประกันชีวิตแบบออมทรัพย์ นอกนั้นมีวิธีการออมแตกต่างกันไป

การลงทุน และลักษณะการนำเงินรายได้ไปลงทุน ร้อยละ 68.5 ไม่มีการลงทุน และร้อยละ 31.5 มีการลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าของเงินออมที่มีอยู่ โดยนำเงินรายได้ไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 51.1 ซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์ (เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโดมิเนียม ฯลฯ) ร้อยละ 24.5 ซื้อทองคำรูปพรรณ หรือทองคำแท่ง ร้อยละ 12.5 นำไปลงทุนในกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ (เช่น กองทุนตลาดเงิน RMF หรือ LTF ตราสารหนี้ภาครัฐ หรือ เอกชน หุ้น ฯลฯ) นอกนั้นมีการลงทุนในรูปแตกต่างกันไป

การจัดสรรรายได้ที่สามารถออมได้ต่อเดือน ร้อยละ 33.7 จัดสรรเงินสำหรับการออมไม่เกินร้อยละ 5.00 ของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน โดยมีค่าการจัดสรรเงินสำหรับการออมต่ำสุด ร้อยละ 0.2 ค่าสูงสุด ร้อยละ 100.00 และมีค่าเฉลี่ยการจัดสรรเงินเพื่อการออมของเงินรายได้ที่มีแต่ละเดือน ร้อยละ 13.51

พฤติกรรมการออมพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 81.3 มีพฤติกรรมการประหยัด ร้อยละ 78.1 มีการกำหนดสัดส่วนรายได้กับการออม ร้อยละ 70.0 มีการตั้งเป้าหมายจำนวนที่จะเก็บออม และร้อยละ 55.0 การนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร หรือกองทุน

8.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และลักษณะการออมของกลุ่มตัวอย่าง

การประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับการออม เมื่อนำค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมมาจัดอันดับเป็น 3 อันดับ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 65.3 มีความรู้ระดับมาก ร้อยละ 34.4 มีความรู้ระดับปานกลาง และร้อยละ 0.3 มีความรู้ระดับน้อย โดยมีค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออมต่ำสุด คือ จำนวน 6 ข้อ คะแนนสูงสุด จำนวน 27 ข้อ และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการออม จำนวน 20 ข้อ

ทัศนคติต่อการออม ศึกษาทัศนคติเรื่องประโยชน์ของการออมต่อบุคคล ประโยชน์ต่อประเทศชาติ และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมทัศนคติต่อการออม กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความคิดเห็นต่อประโยชน์ต่อบุคคล มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.04 ประโยชน์ต่อประเทศชาติมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.85 และทัศนคติต่อการออมอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.86 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาพรวมทัศนคติต่อการออมระดับสูง

8.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยด้านจิตวิทยา เมื่อพิจารณาภาพรวมของปัจจัยด้านจิตวิทยาพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ร้อยละ 68.2 มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมการออม โดยร้อยละ 68.7 มีการรับรู้ความสามารถแห่งตนสูงกว่า ร้อยละ 67.7 ความพึงพอใจต่อการออมเล็กน้อย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีรายได้ต่อปี ร้อยละ 35.5 มีรายได้ระหว่าง 100,001–200,000 บาทต่อปี นอกนั้นมีรายได้ต่อปีแตกต่างกันไป ทั้งนี้พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 3.8 ที่ระบุว่าตนเองไม่มีรายได้ และเมื่อสอบถามถึงความพอเพียงของรายได้ในปัจจุบัน ระบุว่า ร้อยละ 52.1 มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย โดยร้อยละ 66.0 ผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (ผู้พึ่งพิง) และส่วนใหญ่ดูแล จำนวน 2 คน ร้อยละ 39.9

ปัจจัยทางสังคมพบว่า กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ ร้อยละ 62.6 มีการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม โดยสื่อ หรือแหล่งข้อมูลได้รับที่ได้รับความนิยมสูงสุด ร้อยละ 70.3 คือ แหล่งข้อมูลจากหน่วยงาน ส่วนการถ่ายทอดทางสังคมพบว่า ร้อยละ 84.2 เคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ภาพรวมปัจจัยทางสังคมพบว่า ตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัว สะท้อนภาพการได้รับการถ่ายทอดไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ร้อยละ 66.1 การถ่ายทอดทางสังคม และร้อยละ 62.6 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

8.1.4 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรมกรรมการออม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับการออมพบว่า เพศ และอายุกับการออม ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สถานภาพสมรส และผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกับการออม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อปี ความพอเพียงของรายได้ต่อรายจ่าย หนี้สิน จำนวนบุคคลที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับพฤติกรรมกรรมการออม ผลการศึกษามีดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับการออมพบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุ และสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการศึกษา และอาชีพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมกรรมการออมพบว่า ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตน ตัวแปรความพึงพอใจต่อผลของการออม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านจิตวิทยามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมกรรมการออมพบว่า ตัวแปรการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม ตัวแปรการถ่ายทอดทางสังคม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

4) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับพฤติกรรมกรรมการออมพบว่า รายได้ต่อปี ความพอเพียงของรายได้ และจำนวนผู้พึ่งพิงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

5) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมกรรมการออมพบว่า ตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการออมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

6) ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับการออมกับพฤติกรรมกรรมการออมพบว่า ตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อบุคคล มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมต่อประเทศชาติ ทัศนคติเกี่ยวกับประโยชน์การออมด้านอื่น ๆ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างภาพรวมทัศนคติต่อการออม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการออม ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระปัจจัยคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูง (เท่ากับ หรือมากกว่า 0.75) สามารถใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออมที่มีผลต่อการออม โดยใช้ Stepwise Multiple Regression ปรากฏว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด ได้แก่ 1. ความรู้เกี่ยวกับการออม 2. ทัศนคติเกี่ยวกับการออม 3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา 4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ประกอบด้วย 4.1 รายได้ 4.2 ผู้ที่ต้องดูแล และรับผิดชอบค่าใช้จ่าย) และ 5. ปัจจัยทางสังคม สามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม (การออม) ร่วมกันได้ถึงร้อยละ 51.96 ซึ่งทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{Sig.} = < .001$) โดยที่ตัวแปรทุกด้านมีผลในเชิงบวกต่อการออม ซึ่งปัจจัยด้านจิตวิทยาอธิบายตัวแปรการออมได้มากที่สุด ร้อยละ 48.57 รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมสามารถอธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 1.95 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (รายได้ และผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีกร้อยละ 0.51 และร้อยละ 0.33 ตามลำดับ) นอกจากนี้ มีปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการออม และทัศนคติเกี่ยวกับการออม อธิบายตัวแปรการออมร่วมกันได้อีกร้อยละ 0.19 และร้อยละ 0.10 ตามลำดับ

8.1.5 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ตอนที่ 1 ความต้องการสนับสนุนด้านการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่มีความต้องการสนับสนุนด้านการออมในประเด็นต่าง ๆ

ดังนี้

1) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ ได้แก่ ต้องการให้ภาครัฐมีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการออมให้ทั่วถึงทั้งในระดับชุมชน ต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการออมในศูนย์การเรียนรู้ ต้องการให้รัฐแนะนำเรื่องเทคนิคการลงทุนไม่น้อยกว่า 3 วัน และต้องการให้รัฐจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการออมไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม

2) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการเงิน ได้แก่ ต้องการให้สถาบันการเงินเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวเพื่อกระตุ้นการออม และต้องการให้สถาบันการเงินมีการให้ความรู้เรื่องการลงทุนที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชาชน

3) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แก่ ต้องการให้ภาครัฐ และภาคเอกชนมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การออมผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ และต้องการให้ภาคเอกชนมีแนะนำเทคนิคการลงทุนผ่านช่องทางต่าง ๆ

4) ความต้องการสนับสนุนด้านการออมจากสถาบันการศึกษา ได้แก่ ต้องการให้สถาบันการศึกษามีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการออมให้กับเด็กนักเรียนนักศึกษา

ตอนที่ 2 แนวทางส่งเสริมการออม

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการออมในประเด็นต่าง ๆ

ดังนี้

1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการออมระดับชุมชน ได้แก่ สถาบันการศึกษา ครัวเรือนพื้นฐาน และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องวินัยการออม รัฐควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ในการออม หรือเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน และการออมในชุมชน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการจัดมหกรรมการออม หรือตลาดนัดการออมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม และสนับสนุนแหล่งเรียนรู้มีศูนย์การเรียนรู้เรื่องการออมภายในชุมชน

2) การเพิ่มผลประโยชน์และสร้างแรงจูงใจในการออม ได้แก่ เพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในการออมมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น เพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก สวัสดิการเพื่อเป็นแรงจูงใจในการออม รัฐควรให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเพิ่มขึ้น เช่น งดเว้นภาษี ดอกเบี้ยเงินฝาก หรือลดหย่อนภาษี หรือให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อกระตุ้นการออม และสร้างแรงจูงใจในการออม เช่น เพิ่มสวัสดิการในการออม และผลประโยชน์ที่ได้รับ

3) การกำหนดนโยบายให้มีการออมภาคบังคับ ได้แก่ มีแนวทางกำหนดให้มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชน การส่งเสริมการออมภาคบังคับอย่างจริงจัง และชี้แจงผลประโยชน์ที่จะได้รับ และรัฐออกกฎหมายบังคับให้ประชาชนมีการออมโดยคิดอัตราตามรายได้แต่ละระดับ

4) สร้างความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน ได้แก่ รัฐควรเพิ่มแนวทางควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กองทุนในชุมชนต้องทำให้ประชาชนมั่นใจว่าเงินออมจะได้รับการคุ้มครองให้ภาครัฐควบคุมดูแลกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์ให้มีความมั่นคง หรือคุ้มครองวงเงินการออมให้มั่นคงปลอดภัย ป้องกันการคดโกง และมีหลักประกัน

5) ปลุกฝังวินัยการออมเด็ก หรือเยาวชน ได้แก่ ภาครัฐ และภาคชุมชน ควรมีการสร้างบุคคลต้นแบบ หรือพื้นที่ต้นแบบในการออมเพิ่มขึ้น ปลุกฝังวินัยการออม หรือนิสัยการออมตั้งแต่เด็ก หรือเยาวชน ควรอบรมให้กับผู้ที่มีอายุน้อยในการออมตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อที่จะได้เป็นนิสัยในการออม และให้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการออมให้กับนักเรียนนักศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการออม หรือควรให้สถาบันการศึกษาเข้าร่วมด้วย

6) นโยบายส่งเสริมการออม ได้แก่ การส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุ และภาครัฐควรมีการส่งเสริมความสำคัญของการออมให้มากกว่านี้ กระตุ้นให้ทุกฝ่าย ทุกระดับเห็นความสำคัญของการออม

7) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ให้ทำโฆษณา หรือจุใจ หรือประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง จัดทำเอกสาร และสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล หรือเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น และทั่วถึง และแจกกระปุกออมสินให้ทุกครัวเรือน

8) เพิ่มช่องทางการออม หรือมีช่องทางการออม หรืออำนวยความสะดวกในการออมมากขึ้นเพื่อเข้าถึงแหล่งการออมได้ง่าย และสะดวก ได้แก่ ควรจัดตั้งกองทุนระดับหมู่บ้าน ตำบลสำหรับการออม หรือแบ่งกลุ่มการออมให้ชัดเจน มีธนาคารเคลื่อนที่ส่งเสริมการออมของประชาชนในชุมชน หรือให้สะดวก และรักการออมมากขึ้น การออมทรัพย์ต้องมีสถาบันการเงินในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

มีตู้ฝากในชุมชนมาก ๆ ให้มีการรับฝากเงินออมในสถานศึกษา หรือมหาวิทยาลัย และให้มีตลาดนัดการออม หรือมีสมาคมของคนรักการออม

9) แนวทางส่งเสริมการออมอื่น ๆ ได้แก่ ขึ้นเงินเดือน หรือเพิ่มรายได้ให้ประชาชนเพื่อจะได้มีเงินเหลือไว้ออม ส่งเสริมอาชีพ หรือการมีงานทำเพื่อสนับสนุนการออมประหยัด รู้จักใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล ไม่ใช้จ่ายในสิ่งไม่จำเป็น ไม่เล่นการพนัน ลดค่าครองชีพให้แก่ประชาชน สนับสนุนทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้ถึงรายรับรายจ่าย และจัดสรรให้เหลือเป็นเงินออม และให้เพิ่มราคาผลผลิตทางการเกษตรเพื่อจะได้มีรายได้ และมีการออมเพิ่มขึ้น

8.1.6 กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่

ผลจากการสนทนากลุ่มกับตัวอย่างในการศึกษาวัยผู้ใหญ่ ได้มีการให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการออม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้ผลการศึกษาเชิงกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การส่งเสริมการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย

- 1) มาตรการส่งเสริมการเพิ่มรายได้
- 2) มาตรการส่งเสริมการลดรายจ่ายเพื่อเพิ่มรายได้

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การส่งเสริมความรู้สู่การออม

- 1) มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการออมในระดับชุมชน
- 2) มาตรการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมในสถาบัน

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างความตระหนักในการออม

- 1) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อประโยชน์ระยะยาว
- 2) มาตรการส่งเสริมครอบครัวให้เป็นกลไกหลักในการสร้างนิสัยการออม
- 3) มาตรการส่งเสริมวินัยการออมในระดับบุคคลควบคู่กับการสร้างรายได้
- 4) มาตรการส่งเสริมความตระหนักในการออมเพื่อการพึ่งตนเอง

8.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีแนวทางการส่งเสริมการออมในระดับชุมชนโดยใช้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นรูปแบบการออมเบื้องต้นให้แก่ชุมชน และมีการกำหนดเงินออมขั้นต่ำต่อเดือน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออมให้แก่ประชาชน และเป็นแรงจูงใจในการออมแบบประจำ

2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนให้กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกเป็นบำนาญรายเดือนเพิ่มเติม นอกเหนือจากสวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย

3. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรขับเคลื่อนให้กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนผู้พิการ และกองทุนเด็กและเยาวชนมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาด การจัดหาวัตถุดิบ การคำนวณต้นทุนการผลิตและการจัดหาช่องทางการตลาด เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน ซึ่งนอกเหนือจากการให้การกู้ยืมเงิน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรส่งเสริมให้ศูนย์พัฒนาครอบครัว ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุมีการให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการออม การสร้างวินัยการออมให้แก่ประชาชนในพื้นที่

2. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนควรรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนัก และเห็นความสำคัญของการออม

3. หน่วยงานภาครัฐควรสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการออมแห่งชาติ

4. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผลโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริมแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง รวมทั้งการส่งเสริมด้านการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานให้แก่วัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุไทย” เพื่อเป็นการส่งเสริมให้แก่วัยผู้ใหญ่ และผู้ที่เกษียณอายุการทำงานได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้หลัก และมีรายได้ในการเลี้ยงดูตนเอง เป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ

2. ควรมีการศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างวินัยการออม” โดยเป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเป็นการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างวินัยการออมที่เหมาะสมสำหรับวัยผู้ใหญ่

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- ฉวีวรรณ สัตยธรรม. (2541). การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต. นนทบุรี : โครงการสวัสดิการสถาบันพระบรมราชชนก.
- ทิพย์ภา เชษฐ์เชาวลิต. (2541). จิตวิทยาพัฒนาการสำหรับพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 6. สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.
- บุญคง หันจางสิทธิ. (2544). เศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัชนิกร วงศ์จันทร์. (2553). การบริหารการเงินส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- รัตนา สายคณิต. (2521). มหเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2538). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2558). พัฒนาการวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555. นนทบุรี : เอสเอส พลัส มีเดีย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุชา จันทน์เอม. (2536). จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2542). การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2549). การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ. ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุช อาภาภิรม. (2545). การสื่อสารความพยายามแสวงหาสื่อเพื่อสาธารณะในโลกยุคไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา.

วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัย

- งามตา วรินทร์านนท์. (2536). ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงบุตร. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 50. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันทร์เพ็ญ บุญญา. (2552). การจัดการการเงินส่วนบุคคล : กรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จิณห์นิภา แสมขาว, กานดา ศิริพานิช และอภัย ศรีณย์ธรรมกุล. (2551). การจัดระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพให้แก่แรงงานนอกระบบโดยใช้กลไกชุมชน. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- ชาญวิทย์ ชัยกันย์. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้บริโภคในศาลปกครองกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ซารวี บุตรบำรุง. (2555). รายได้และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุระหว่าง 30-40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัย. ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2543). สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงกนก พงศ์เรขนานนท์. (2556). พฤติกรรมการออมของนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานวิจัยอิสระ (แบบฝึกหัดการวิจัยปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน) ภาคการศึกษาที่ 2 ปี 2556 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดาราพรรณ ศรีสุกใส. (2542). การเปิดรับข่าวสารการประชาสัมพันธ์โครงการรถไฟฟ้าบีทีเอสที่มีผลต่อความรู้ ทักษะ และการใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญชนก ปะวะละ (2551). การออมของครัวเรือนในภาคชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพแสน พรหมอินทร์. (2554). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรเกียร, สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นันทกา นันทวิสัย. (2552). การศึกษาเปรียบเทียบภาวการณ์ออมของครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร. หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประทีป จินน์. (2539). ผลของการเตือนตนเองต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 61. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปิยดา สมบัติวัฒนา. (2550). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมของนิสิตปริญญาตรี
โครงการบริหารธุรกิจภาคสมทบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยดา สมบัติวัฒนา และชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการวางแผน
การเงินเพื่อวัยเกษียณ กรณีศึกษาคนไทยวัยทำงานที่พักอาศัยในเขตเมือง. ได้รับเงินสนับสนุน
การวิจัยจากเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีงบประมาณ 2556.
- พรทิพย์ บุญนิพัทธ์. (2539). พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการไปใช้
สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 17 พ.ย. 2539 ของนักศึกษามหาวิทยาลัย
รามคำแหง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์, คณะนิเทศศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. (2539). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันราชภัฏพระนคร.
- พูนศิริ วัจนะภูมิ, สุชาดา สถาวรวงศ์ และสุกมาส อังศุโชติ. (2552). การจัดการรายได้และรายจ่าย
ของครอบครัวข้าราชการครูในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมเพื่อ
เกษียณอายุของผู้ที่กำลังทำงานภาครัฐและเอกชน. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการออมของ
ผู้กำลังทำงานในระดับจุลภาคด้วยข้อมูล Socio-Economic Survey (SES) ปี 2547. กรุงเทพฯ :
รายงานการวิจัย.
- รุ่งนภา ศรีธัญญะโชติ. (2550). พฤติกรรมการออมเพื่อใช้จ่ายในอนาคตของประชาชน กรณีศึกษา
ผู้บริหารศูนย์การค้าวชิรวิทย์ไทยประกันชีวิตจำกัด สาขานนทบุรี กรุงเทพมหานคร.
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิรัตน์ ปานศิลา. (2542). การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน จิตลักษณะ และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่
สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลในภาคเหนือของประเทศไทย.
ปริญญานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2556). โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผน
ผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554).
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาสลักษณ์ ชวัลลี. (2542). ผลของรางวัลภายนอกและการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีต่อแรงจูงใจ
ภายในของนักเรียน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ศิริพร อัจฉริยโกศล. (2550). ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการใช้ระบบเครือข่าย Outlook web access เป็นเครื่องมือสื่อสารภายในองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการสื่อสารภาครัฐและเอกชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สลิลทิพย์ เลิศพงศ์ภักตร์. (2554). ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงานสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของสื่อสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิรินดา กลิ่นจันทร์หอม. (2555). พฤติกรรมการออมเงินของนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานวิจัยอิสระ (แบบฝึกหัดการวิจัยปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน) ภาคการศึกษาที่ 2 ปี 2555, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาพร คล้ายเกตุ. (2550). ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรกรในประเทศไทย. ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สุวิไล ศรีคณานต์กุล. (2534). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของคนไทย. ภาคนิพนธ์ พบ.ม. (พัฒนาการเศรษฐกิจ). กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โสภณ โรจน์ธำรงค์. (2528). พฤติกรรมการออมของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภวรรณ มณีพันธ์วงศ์. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจออมของพนักงานธนาคารในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม. สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วารสาร

- ปิยรัตน์ กฤษณามระ, พัทธวาลย์ ชัยปาณี, เมธินี วณิกกุล และรัฐชัย ศีลาเจริญ. (2554). “พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. ปีที่ 33 ฉบับที่ 129, ก.ค.-ก.ย. 54 หน้า 93-119
- วิน พรหมแพทย์. (2558). 3 เสาหลัก “ระบบการออมเพื่อเกษียณ” ในประเทศไทย. วารสารประกันสังคม ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 เดือนเมษายน 2558.
- วิลาลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2543). “การรับรู้ความสามารถของตน”. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. เมษายน : 29-36.
- วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล. (2557). “ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 28 ฉบับที่ 85 มกราคม-มีนาคม 2557.
- วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล. (2557). “ปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 28 ฉบับที่ 85 มกราคม-มีนาคม 2557 หน้า 303-315.

เอกสารประกอบการประชุม อบรม และสัมมนา

จากนี้ เรื่องธรรมศักดิ์. (2551). “พฤติกรรมกรบริโภคและการออมไว้ยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทย ภายใต้ความไม่แน่นอนของรายได้”. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47 : สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ.

หนังสือภาษาอังกฤษ

Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). Understanding attitudes and predicting social behavior. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.

Bandura & Cervone. (1983). Self-Evaluation and Self-Efficacy Mechanism Governing the Motivational Effects of Goal Systems.

Bandura, Albert. (1986). Social Foundations of Thought and Action. New York : Cambridge University Press.

Bandura, Albert. (1999). Self-efficacy in Changing Societies. New York : Cambridge University Press.

Bandura, Albert. (2000). Self-efficacy : The Exercise of Control. 4th ed. New York : W.H. Freeman & Co.

Bandura. 1977a. Social Learning Theory.

Bandura. 1977b. Self-Efficacy, Toward a Unifying Theory of Behavioral Change.

Green, Francis. (1981). “The effect of occupational pension schemes on saving in the United Kingdom : a test of the life cycle hypothesis.” The Economic Journal. 91 : 136-144.

Hollenbeck, John R. & Klein, Howard J. (1987). “Goal commitment and goal setting process : problems, prospects and proposals for future research.” Journal of Applied Psychology. 72 (2) : 212-220.

Janoff-Bulman, R. & Timko, C. (1987). “Coping with traumatic events : The role of denial in light of people’s assumptive worlds”. In Coping with negative life events : Clinical and social psychological perspectives. C. R. Snyder & C. E. Ford. pp. 135-159. New York : Plenum.

Kall. V.R. and C.J. Cavanaugh. (1996). Human Development. California : Brooks/Cole Publishing Company.

Locke, Edwin A. & Latham, Gary P. (1990). A Theory of Goal Setting & Task Performance. New Jersey : Prentice Hall.

NovaBizz. (2011). “การรับรู้ (Perception), การตัดสินใจ (Decision), ทศนคติ (Attitude)”. เข้าถึงได้จาก <http://www.novabizz.com/NovaAce>, 17 สิงหาคม พ.ศ. 2556.

Papalia, D.E. & Olds, S.W. (1995) Human development. New York : McGraw-Hill.

- Rha, Jong-Youn ; Montalto, Catherine P. & Hanna, Sherman D. (2006). The effect of selfcontrol mechanisms on household saving behavior. Association for Financial Counseling and Planning Education.
- Robert J. Havighurst. (1948). Developmental tasks and education. New York : McKay.
- Rogers, Everett M. (1983). Diffusion of innovations. New York : Free Press.
- Schunk. 1981. Modeling and Attributional effects on Children's Achievement : A Self-Efficacy Analysis.
- Shefrin, H. M. & Thaler, R. H. (1988). "The behavioral life-cycle hypothesis." Economic Inquiry. 26 : 609-643.
- Starr, Martha A. (2007). "Saving, Spending, and Self-Control : Cognition versus Consumer Culture." Review of Radical Political Economics. 39 : 214-229.
- Steel & Karren. 1987. A Meta-Analysis Study of the Effects of Goal Setting on Task Performance. pp. 52-83)

เอกสารออนไลน์

- ธานินทร์ อุดมศรี. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนในตำบลหารแก้ว อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่. เข้าถึงได้จาก
http://library.cmu.ac.th/faculty/econ/Exer751409/2554/Exer2554_no104
- บริษัท อินเทอร์เน็ตสเปซ (ประเทศไทย) จำกัด. (2558). สิ่งที่คุณได้จากการออมเงิน.
<https://moneyhub.in.th/article/>
- บุญรุ่ง จันทน์นาค. (2554). หน่วยที่ 2 การวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/site/boonrung02/home/kar-wangphaen-thangkar-nguin-swn-bukhkhhl>
- วรเวช สวรรณระดา และสมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2552). "ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค" เข้าถึงได้จาก
pioneer.netserv.chula.ac.th/~msompraw/Savings_NCE2009.pdf
- วิภาวี เหมพร-วิสาร และพุดกมล อัครชานนท์. (2557). การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณให้คนไทย. เข้าถึงได้จาก
http://www.sec.or.th/TH/Documents/Information/ResearchesStudies/research_retirement.pdf
- ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก
www.1213.or.th/th/moneymgt/save/Pages/save.aspx
- ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก
www.1213.or.th/th/moneymgt/save/Pages/save.aspx
- เศรษฐศาสตร์น่ารู้. (2546). เข้าถึงได้จาก www.เศรษฐศาสตร์น่ารู้.com/02_06_2546.html
- สหกรณ์ออมทรัพย์ กระทรวงการคลัง. วิธีการและทางเลือกของการออมทรัพย์. เข้าถึงได้จาก
http://mofcoop.mof.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=57:vivamus-eleifend-enim-vitae&catid=35:popular

<http://news.voicetv.co.th/thailand/45209.html>

<http://www.mfcwebactivity1.com/pegasus/mainmenu3.html>

http://www.nesdb.go.th/Portals/0/eco_datas/account/ff/ff2008-2012/BOOKFF2555NEW.pdf

<http://www.checkraka.com/knowledge/saving-2-68/1652453/>

ภาคผนวก

□□/□/□□□□

สสว./ตำบล/ลำดับ

แบบสอบถามวัยผู้ใหญ่

โครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ”

โดย

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามโครงการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ” ดำเนินการศึกษาโดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อต้องการทราบถึงลักษณะการออม ทักษะคิดต่อการออม ความต้องการและแนวทางสนับสนุนการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่ โดยการสอบถามผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 20 – 59 ปี

ท่านเป็นบุคคลหนึ่ง ที่คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนของประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งประเทศ คณะผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ โดยจะเก็บข้อมูลของท่านไว้เป็นความลับ จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดส่วนบุคคลแต่อย่างใดและนำไปวิเคราะห์ภาพรวมเท่านั้น

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณล่วงหน้าในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความ หรือเขียนตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศ ☐ (1) ชาย ☐ (2) หญิง

2. ท่านอายุ ปี (อายุระหว่าง 20 – 59 ปี)

3. สถานภาพสมรสของท่าน

☐

(1) โสด

☐

(2) สมรส

☐

(3) ม้าย

☐

(4) หย่าร้าง หรือแยกทาง

4. ระดับการศึกษาของท่าน

☐

(1) ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่จบระดับประถม

☐

(2) อยู่ระหว่างการศึกษา

☐

(3) จบการศึกษา (ระดับที่ได้รับวุฒิการศึกษาสูงสุด)

☐

(3.1) จบประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ 7

☐

(3.2) จบมัธยมศึกษาปีที่ 3

☐

(3.3) จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ปวช.

☐

(3.4) จบอนุปริญญา หรือ ปวส. หรือ ปวท.

☐

(3.5) จบปริญญาตรี

☐

(3.6) จบปริญญาโท

☐

(3.7) จบปริญญาเอก

☐

(3.8) อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร

- ☐ (1) ไม่เข้าประเด็นเป็นนักศึกษา
- ☐ (2) ภาครัฐราชการ
- ☐ (3) ภาครัฐวิสาหกิจ
- ☐ (4) ภาคธุรกิจเอกชน
- ☐ (5) ภาคเกษตรกรรม
- ☐ (6) ธุรกิจส่วนตัว หรือค้าขาย
- ☐ (7) พนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้าและตลาด)
- ☐ (8) รับจ้างทั่วไป
- ☐ (9) แม่บ้านและผู้ประสงค์ไม่ทำงาน
- ☐ (10) ผู้ว่างงาน (ผู้ประสงค์จะทำงานแต่ไม่มีงานทำ)
- ☐ (11) อื่น ๆ

6. รายได้ของท่านโดยประมาณต่อปี (กรณีที่ท่านเป็นนักศึกษาขอความกรุณาตอบจำนวนเงินที่ได้รับจากผู้ปกครองในแต่ละเดือนและคำนวณเป็นปี หากมีอาชีพเสริม และหรือโบนัสให้นำมาคำนวณรวมกับรายได้จากอาชีพหลักด้วย)

- ☐ (1) ไม่มีรายได้
- ☐ (2) น้อยกว่า หรือเท่ากับ 100,000 บาท (โปรดระบุ บาท)
- ☐ (3) ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท
- ☐ (4) ระหว่าง 200,001 – 300,000 บาท
- ☐ (5) ระหว่าง 300,001 – 400,000 บาท
- ☐ (6) ระหว่าง 400,001 – 500,000 บาท
- ☐ (7) ระหว่าง 500,001 – 600,000 บาท
- ☐ (8) ระหว่าง 600,001 – 700,000 บาท
- ☐ (9) ระหว่าง 700,001 – 800,000 บาท
- ☐ (10) ระหว่าง 800,001 – 900,000 บาท
- ☐ (11) ระหว่าง 900,001 – 1,000,000 บาท
- ☐ (12) มากกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป (โปรดระบุ บาท)

7. รายได้ของท่านในปัจจุบันเพียงพอต่อรายจ่ายหรือไม่

- ☐ (1) ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย
- ☐ (2) เพียงพอต่อรายจ่าย

8. ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่

- ☐ (1) ไม่มีหนี้สิน
- ☐ (2) มีหนี้สิน ประกอบด้วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ (2.1) หนี้สินทั่วไป (บัตรเครดิต บัตรเงินสด บัตรผ่อนสินค้า)
- ☐ (2.2) หนี้สินที่เพิ่มมูลค่า (กู้เงินเพื่อไปศึกษา ผ่อนที่อยู่อาศัย ผ่อนที่ดิน ผ่อนอุปกรณ์เพื่อประกอบอาชีพ ฯลฯ)
- ☐ (2.3) หนี้สินอื่น ๆ (โปรดระบุ)

9. ท่านมีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือไม่

- ☐ (1) ไม่มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย
- ☐ (2) มีผู้ที่ต้องดูแลและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย จำนวน คน

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการออม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เกี่ยวกับความจริงของข้อความนั้น

ประเด็น	ความรู้ หรือความคิด	
	ผิด	ถูก
10. การออมเป็นการนำส่วนหนึ่งของรายได้ในปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค แต่เก็บไว้เพื่อเป็นการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคต		
11. การออมเงินมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคง เพื่อการลงทุน และเพื่อเกษียณอายุ		
12. การออมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะช่วยสนับสนุนการลงทุนและการผลิตของประเทศ		
13. การออมทำให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดี		
14. การออมที่ถูกต้อง คือ การนำเงินไปใช้จ่ายก่อน เมื่อมีเงินเหลือจึงเก็บออม		
15. การออมควรจัดสรรจากรายได้ที่จัดหาได้ในแต่ละเดือน โดยแบ่งออกมาเป็นเงินออมก่อน หลังจากนั้นนำเงินที่เหลือจากการจัดสรรไปใช้จ่าย		
16. การนำเงินส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันเก็บไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคตถือเป็นการออม		
17. การออมที่ดีควรเริ่มออมเมื่อท่านทำงานมีรายได้		

ประเด็น	ความรู้ หรือความคิด	
	ผิด	ถูก
18. การจัดบันทึกรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำเป็นวิธีการออมอย่างหนึ่ง		
19. การวางแผนใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมกับฐานะและรายได้เป็นวิธีการออมที่ง่ายและสามารถทำได้ทุกคน		
20. การออมเป็นการเริ่มต้นการสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับตนเอง		
21. กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดเป็นการออมรูปแบบหนึ่ง		
22. กองทุนสวัสดิการชุมชนถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานภาครัฐ		
23. กองทุนการออมแห่งชาติจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนคนไทยทุกคนสมัครสมัครเป็นสมาชิก เพื่อรับบำนาญในวัยสูงอายุ		
24. กองทุนการออมแห่งชาติเป็นการสะสมของสมาชิก 1 ส่วน และภาครัฐสมทบให้อีก 1 ส่วน แต่ไม่เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด		
25. การซื้อที่ดินถือเป็นการออมระยะยาว		
26. การซื้อพันธบัตรเป็นวิธีการออมในรูปแบบหนึ่ง		
27. การออมให้ผลตอบแทนในระยะยาวที่สูงกว่าการลงทุน		
28. การนำเงินส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายไปลงทุนเพื่อหาผลกำไรถือเป็นการออมอย่างหนึ่ง		
29. การลงทุนถือเป็นส่วนหนึ่งของการออม		
30. การลงทุนถือเป็นการออมทางอ้อมที่มีความเสี่ยง		
31. ควรเลือกการลงทุนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อลดระดับความเสี่ยง		
32. การซื้อพันธบัตรรัฐบาล ตราสารหนี้ กองทุนรวม สลากออมทรัพย์ ธุรกิจต่าง ๆ ฯลฯ เป็นรูปแบบด้านการลงทุน		
33. การนำเงินออมมาลงทุนอาจมีความเสี่ยงจากการลงทุนเกิดขึ้นได้		
34. สภาพเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสิ่งที่ควรคำนึงก่อนการลงทุนทุกรูปแบบ		
35. ก่อนทำการลงทุน ควรมีการศึกษาทำความเข้าใจในการลงทุนนั้น ๆ เป็นอย่างดีก่อน		
36. การลงทุนที่มีผลตอบแทนต่ำจะมีระยะเวลาการลงทุนน้อยกว่าการลงทุนที่มีผลตอบแทนสูง		
37. ผลตอบแทนจากการลงทุน มีมากกว่าการออมทรัพย์		
38. การลงทุน สามารถนำมลดหย่อนทางภาษีได้		
39. การลงทุนจะมีเฉพาะของภาคเอกชนเท่านั้น		

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เกี่ยวกับความจริงของข้อความนั้น

ประเด็น	ปัจจัยที่มีผล	
	ไม่ใช่	ใช่
40. ท่านสามารถจัดสรรรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย		
41. ท่านสามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ		
42. ท่านสามารถแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งไปลงทุนได้อย่างเหมาะสม		
43. ท่านกำหนดเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไปใช้อย่างชัดเจน		
44. ท่านพอใจต่อจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม		
45. ท่านพอใจต่อการนำเงินเก็บสะสมไว้ไปใช้ตามเป้าหมาย		
46. ท่านพอใจที่บรรลุเป้าหมายจำนวนเงินออมขั้นต่ำ		
47. ท่านรับทราบ ผลประโยชน์จากการออมเงินจากโทรทัศน์		
48. ท่านรับทราบ ผลประโยชน์จากการออมเงินจากวิทยุ		
49. ท่านรับทราบ ผลประโยชน์จากการออมเงินจากอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม หรือสื่อมัลติมีเดีย		
50. ท่านรับทราบ ผลประโยชน์จากการออมเงินจากหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ		
51. ท่านได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาครัฐ		
52. ท่านได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากหน่วยงานภาคเอกชน		
53. ท่านได้รับทราบผลประโยชน์จากการออมเงินจากภาคประชาชน ในชุมชน		
54. ท่านเคยเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการออมหรือการวางแผนการออมที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนจัดขึ้น		
55. ท่านเคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง		
56. ท่านเคยเห็น หรือได้ทำ หรือได้รับทราบเกี่ยวกับวิธีการออมจากสถาบันการศึกษา		
57. ท่านรับทราบพฤติกรรมหรือการออมของบุคคลสำคัญระดับประเทศ เช่น ผู้นำทางสังคม ผู้นำ หรือผู้บริหารประเทศ		

ตอนที่ 4 สถานการณ์และลักษณะการออม

คำชี้แจง โปรดระบุข้อมูล และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางตามความจริงเกี่ยวกับการออมของท่าน

58. ท่านมีการออมหรือไม่

☐

(1) ไม่มี

☐

(2) มี

59. ให้ท่านพิจารณารายได้ของท่านที่สามารถออมได้ โดยเฉลี่ยประมาณ% ต่อเดือน

ประเด็น	ลักษณะการออม	
	ไม่ใช่	ใช่
60. ท่านมีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้อย่างชัดเจน		
61. ท่านมีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องการเก็บสะสม		
62. ท่านไม่นำเงินที่เก็บสะสมไว้ไปใช้นอกเป้าหมาย		
63. ท่านแบ่งเงินรายได้เพื่อเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคตก่อนที่จะนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิต		
64. ท่านมีการวางแผนการใช้จ่ายรายได้ก่อนนำไปใช้จ่ายจริง		
65. ท่านเก็บเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายประจำวันไว้เพื่อเป็นเงินออม		
66. ท่านมีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและใช้จ่ายอย่างมีสติ		
67. ท่านมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าและไม่ฟุ่มเฟือย		
68. ท่านมีการเก็บหอมรอมริบ หรือหยอดกระปุก หรือเก็บสะสม		
69. ท่านนำเงินฝากเข้าบัญชีธนาคาร		
70. ท่านนำเงินฝากเข้าสหกรณ์ออมทรัพย์		
71. ท่านนำเงินฝากเข้ากองทุนต่างๆ		

72. ปัจจุบันท่านมีวิธีการออมอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ (1) ไม่มี
- ☐ (2) ทำประกันชีวิตเพื่อออมทรัพย์
- ☐ (3) เก็บเงินสด หรือหยอดกระปุก
- ☐ (4) ฝากธนาคาร
- ☐ (5) สะสมเครื่องประดับ (ทองรูปพรรณ เพชร พลอย ฯลฯ)
- ☐ (6) สหกรณ์ออมทรัพย์
- ☐ (7) ซื้อสลากออมทรัพย์ (ธกส.) หรือสลากออมสิน
- ☐ (8) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (เอกชน)
- ☐ (9) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)
- ☐ (10) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการ (กสจ.)
- ☐ (11) กองทุนประกันสังคม
- ☐ (12) กองทุนสวัสดิการชุมชน
- ☐ (13) กลุ่มออมทรัพย์ หรือสัจจะออมทรัพย์ หรือออมวันละบาท
- ☐ (14) อื่น ๆ (โปรดระบุ)

73. ปัจจุบันท่านมีการนำเงินรายได้ไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ในลักษณะใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ (1) ไม่มี
- ☐ (2) ซื้อทองคำแท่ง
- ☐ (3) ซื้อ หรือผ่อนอสังหาริมทรัพย์ (เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโดมิเนียม ฯลฯ)
- ☐ (4) นำไปลงทุนในกองทุนอสังหาริมทรัพย์
- ☐ (5) นำไปลงทุนในกองทุนรวมประเภทต่าง ๆ
(เช่น กองทุนตลาดเงิน RMF หรือ LTF ตราสารหนี้ภาครัฐ หรือเอกชน หุ้น ฯลฯ)
- ☐ (6) อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 5 ทศนคติต่อการออม

คำชี้แจง ท่านมีความคิด ความรู้สึก และความเชื่อที่เกี่ยวกับประโยชน์การออมที่มีต่อบุคคล ต่อการนำเงินไปลงทุนและการเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติอยู่ในระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดของท่าน

ทศนคติต่อการออม	ความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
74. การมีเงินออมทำให้สามารถจับจ่ายได้อย่างสบายใจ					
75. การกั้นเงินไว้ก่อนหนึ่งสำหรับการออมทำให้คนใช้สอยเงินอย่างประหยัด					
76. การออมเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต					
77. การออมเงินให้สำเร็จตามเป้าหมายอยู่ที่วินัยมากกว่ารายได้ที่หามา					
78. การออมช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างระมัดระวัง					
79. การออมช่วยให้ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดการฟุ่มเฟือย					
80. การออมเป็นการสร้างวินัยด้านการใช้จ่ายเงินของคนในประเทศ					
81. การออมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ					

ทัศนคติต่อการออม	ความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
82. การที่ครอบครัวได้สร้างนิสัยการออมตั้งแต่วัยเยาว์ทำให้คนคนนั้นมีการออมเป็นประจำ					
83. การเก็บเงินเพียงเล็กน้อยในแต่ละเดือนเพื่อเป็นเงินออมทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในชีวิตมากขึ้น					
84. การออมทำให้แผนการดำรงชีวิตในอนาคตของท่านและครอบครัวทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย					
85. ถ้าธนาคารเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝาก จะเป็นแรงจูงใจให้ออมมากยิ่งขึ้น					
86. ถ้าผลตอบแทน เช่น ดอกเบี้ย กำไร ฯลฯ ที่ได้จากการออมมากขึ้น ท่านจะมีการออมมากขึ้น					
87. ถ้าท่านมีเงินออมเก็บไว้จะทำให้ท่านมีชีวิตที่สบายในวัยสูงอายุ					
88. หากรัฐบาลมีการบังคับให้มีการออมจะทำให้มีเงินไว้ใช้จ่ายเมื่อสูงอายุ					
89. การออมทำให้ชีวิตครอบครัว หรือ ลูกหลานดีขึ้นในอนาคต					
90. หากมีเงินออมเมื่อสูงอายุจะไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน					
91. หากท่านมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในวัยสูงอายุ จะช่วยทำให้ลดภาระของรัฐบาลในการดูแลท่าน					
92. หากรัฐบาลมีการบังคับให้ประชาชนทุกคนมีการออมเป็นขั้นบันไดตามอายุ จะทำให้ผู้ออมมีเงินใช้จ่ายได้อย่างสบายในวัยสูงอายุ					
93. ถ้ารัฐบาลให้นำเงินออมไปลดหย่อนภาษี จะทำให้คนออมเงินมากยิ่งขึ้น					

ทัศนคติต่อการออม	ความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
94. หากศึกษาเรื่องการเงิน การลงทุน เศรษฐกิจมากขึ้นจะทำให้หาช่องทางการออมเงินที่ให้ผลตอบแทนดีมากขึ้น					
95. การออมทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะเป็นการช่วยสนับสนุนการลงทุน การผลิตและการจ้างงาน					
96. หากประเทศไทยมีเงินออมเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถปล่อยกู้ให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยใช้ในการนำไปลงทุนประกอบกิจการได้เพิ่มขึ้น					
97. การนำเงินไปฝากธนาคารจะได้รับผลตอบแทนน้อยกว่าการนำเงินไปลงทุน ในประเภทต่าง ๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล ที่ดิน สลากออมทรัพย์ เป็นต้น					
98. การนำเงินออมที่เก็บหอมรอมริบไว้ไปลงทุน อาจทำให้เกิดการขาดทุน หรือ สูญเสียเงินที่ออมไว้					
99. การออมทำให้มีเงินไปลงทุนทำกิจการ เพื่อเพิ่มรายได้					

ตอนที่ 6 ความต้องการและแนวทางสนับสนุนด้านการออม

คำชี้แจง ท่านต้องการให้มีการสนับสนุนด้านการออมและแนวทางการส่งเสริมการออมอย่างไรบ้าง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ความต้องการบริการนั้น ๆ

ความต้องการและแนวทางสนับสนุนด้านการออม	ความต้องการการออม	
	ไม่ต้องการ	ต้องการ
100. ท่านต้องการให้สถาบันการศึกษามีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการออมให้มากขึ้น		
101. ท่านต้องการให้รัฐจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการออมไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยท่านสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม		
102. ให้สถาบันการศึกษามีการเพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการออมให้กับเด็กนักเรียน นักศึกษา		

ความต้องการและแนวทางสนับสนุนด้านการออม	ความต้องการการออม	
	ไม่ต้องการ	ต้องการ
103. ท่านต้องการให้สถาบันการเงินมีการให้ความรู้เรื่องการลงทุนที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชาชน		
104. ท่านต้องการให้รัฐแนะนำเรื่องเทคนิคการลงทุนไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยท่านสามารถเข้าร่วมได้ตลอดการอบรม		
105. ท่านต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการออมในศูนย์การเรียนรู้		
106. ควรจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านการออมให้ทั่วถึงทั้งในระดับชุมชน		
107. ให้ภาครัฐและภาคเอกชนมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การออมผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ		
108. ให้ภาครัฐร่วมกันภาคเอกชนมีแนะนำเทคนิคการลงทุนผ่านช่องทางแผ่นพับ และวารสารวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ		
109. ต้องการให้สถาบันการเงินเพิ่มดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวเพื่อกระตุ้นการออม		

110. ท่านคิดว่าแนวทางส่งเสริมการออมควรเป็นอย่างไร โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ตามความคิดเห็นของท่าน ลงในหน้าข้อความ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ☐ (1) สถาบันการเงินควรเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากระยะยาวเพื่อเป็นแรงจูงใจในการออม
- ☐ (2) รัฐควรเพิ่มมาตรการควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์การออม กองทุนในชุมชน ให้ประชาชนมั่นใจว่าเงินออมจะได้รับการคุ้มครอง
- ☐ (3) รัฐควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ ที่ปรึกษาทางการเงินในชุมชน
- ☐ (4) รัฐควรมีมาตรการกำหนดให้มีการออมภาคบังคับสำหรับประชาชน
- ☐ (5) รัฐควรให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อกระตุ้นการออมเพื่อมุ่งใจการออม
- ☐ (6) สถาบันการศึกษาควรปูพื้นฐานและให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องวินัยการออม
- ☐ (7) ภาครัฐควรมีการรวมกองทุนต่าง ๆ เข้าสู่กองทุนการออมแห่งชาติเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประชาชน
- ☐ (8) ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการจัดมหกรรมการออม หรือตลาดนัดการออม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการออม
- ☐ (9) ภาครัฐควรส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการร่วมเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)
- ☐ (10) ภาครัฐและภาคชุมชนควรมีการสร้างบุคคลต้นแบบ หรือพื้นที่ต้นแบบในการออมเพิ่มขึ้น
- ☐ (11) การส่งเสริมการออมภาคบังคับอย่างจริงจัง
- ☐ (12) อื่น ๆ

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

111. ความต้องการเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านการออม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

112. ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการออมให้แก่วัยผู้ใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือ
คณะผู้วิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12

คณะผู้ดำเนินงานวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัย

นายอิระณัฐ	ลิขิตตระกูลกุล	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12
นางสาวชนิษฐา	กิจเงา	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1
นางสาวพิริยา	เลิศมงคลนาม	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 2
นางสาวสุทธิรัตน์	โทชนบท	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3
นางสาวพนิดา	แน่นอุดร	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 3
นางสาวพีรภาว	ลิมปนวิสัย	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4
นางสาวจิรภา	พรมทอง	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 5
นางพลอยวรินทร์	จันดา	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 6
นางสาวพรสุดา	ฤทธิธาดา	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 7
นางยุพิน	ผดุงฤกษ์	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8
นางสาวยุวันดา	เนื้อเทศ	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8
นายบรรจง	อันสนธิ์	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9
นางสาวพิมพ์ภัทร	ไชยศิลป์	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9
นางสาวรวีกานต์	เพชรภาพ	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10
นางสาวพวงทิพย์	พูลสวัสดิ์	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11